

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชาเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

2558

เอกสารประกอบการสอน
รายวิชาเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

2557

เอกสารประกอบการสอน
รายวิชาเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด
ศศ.ม. (การพัฒนาสังคม)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

2557

คำนำ

เอกสารประกอบการสอน รายวิชาเศรษฐกีสังคมตามแนวพระราชดำริ รหัสวิชา SIM2110 นี้ เป็นการรวบรวมและเขียนในลักษณะการบรรยายเนื้อหาของแนวความคิด แนวปฏิบัติเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รวมถึงการสร้างสมดุลของสังคมและเศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนพร้อมกับการนำไปประยุกต์ในการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคม

เนื้อหาในการเรียนการสอนได้แบ่งออกเป็น 8 บท และบทส่งท้าย ดังนี้คือ บทที่ 1 ปรัชญาพื้นฐานเกี่ยวกับความพอเพียงและวิถีไทย บทที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บทที่ 3 คุณลักษณะและการวิเคราะห์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ บทที่ 4 การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อประโยชน์สุข บทที่ 5 เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม บทที่ 6 เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ บทที่ 7 ความพอเพียงสร้างความสมดุลของประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน บทที่ 8 การประยุกต์องค์ความรู้จากการวิจัยและบริการวิชาการสู่การเรียนการสอน รวมถึงบทส่งท้ายเพื่อความเหมาะสมกับคำอธิบายรายวิชาและสามารถนำไปเป็นแนวคิดพื้นฐานในรายวิชาที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี จึงถือเป็นงานเขียนที่เป็นประโยชน์สามารถเป็นแนวการสอนของผู้สอนรายวิชานี้เป็นอย่างดี พร้อมกับมีคุณค่าต่อการนำสู่ภาคปฏิบัติที่ให้เกิดผลได้อย่างแท้จริงของผู้สนใจอื่น ๆ ได้อย่างดียิ่ง

ผู้เขียนหวังว่าเอกสารประกอบการสอนนี้มีประโยชน์ต่ออาจารย์ผู้สอนรายวิชานี้และผู้สนใจทั่วไปเมื่อนำเอกสารประกอบการสอนนี้ไปใช้พบข้อบกพร่องหรือข้อที่ควรปรับปรุงแก้ไข ผู้เขียนขอน้อมนำมาปรับปรุง แก้ไข พร้อมทั้งยินดีรับข้อเสนอแนะดังกล่าวขอขอบคุณในความอนุเคราะห์นั้น ณ โอกาสนี้ด้วย

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

2557

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	ก
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ช
แผนบริหารการสอนประจำวิชาเศรษฐกัิจสังคมตามแนวพระราชดำริ (มคอ. 3)	ญ
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1	1
บทที่ 1 ปรัชญาพื้นฐานเกี่ยวกับความพอเพียงและวิถีไทย	3
1.1 หลักธรรม “มัชฌิมาปฏิปทา” (ทางสายกลาง)	4
1.2 คำสอน(พุทธพจน์)ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตที่พอเพียง	6
1.3 วิถีชีวิตความเป็นไทย	18
1.4 สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมไทย	26
1.5 บทสรุป	30
1.6 กิจกรรมและคำถามท้ายบท	31
เอกสารอ้างอิง	32
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2	35
บทที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	38
2.1 ความเป็นมาของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง”	38
2.2 พระราชดำรัส “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”ที่เป็นทางการ	44
2.3 นิยามของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง”	47
2.4 บทสรุป	57
2.5 กิจกรรมและคำถามท้ายบท	60
เอกสารอ้างอิง	61

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3	65
บทที่ 3 คุณลักษณะและการวิเคราะห์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ	67
3.1 หลัก 3 ห่วงในกรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	69
3.2 เจื้อนไขหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	79
3.3 การวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	88
3.4 หลักคิดของความพอเพียงกับนัยสำคัญการพัฒนา	93
3.5 บทสรุป	95
3.6 กิจกรรมและคำถามท้ายบท	96
เอกสารอ้างอิง	98
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 4	100
บทที่ 4 การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อประโยชน์สุข	103
4.1 การเปลี่ยนแปลงสังคมสู่การใช้เศรษฐกิจพอเพียง	104
4.2 การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิต	107
4.3 เกษตรทฤษฎีใหม่	122
4.4 ผลการวิจัยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับประชาชนชุมชนเมือง	130
4.5 โครงการบริการวิชาการ: การน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน	135
4.6 บทสรุป	144
4.7 กิจกรรมและคำถามท้ายบท	146
เอกสารอ้างอิง	147

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 5	150
บทที่ 5 เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม	152
5.1 ความหมายของคำว่า “สังคม” และ “พัฒนา”	152
5.2 ความหมาย ความสำคัญ และเป้าหมายของคำว่า “พัฒนาสังคม”	153
5.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย	157
5.4 นโยบายด้านสังคมในการบริหารประเทศไทย	160
5.5 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม	172
5.6 บทสรุป	187
5.7 กิจกรรมและคำถามท้ายบท	188
เอกสารอ้างอิง	189
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6	193
บทที่ 6 เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ	198
6.1 ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจ” “การพัฒนาเศรษฐกิจ”	202
6.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ	204
6.3 นโยบายรัฐบาลด้านเศรษฐกิจ	209
6.4 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ	219
6.5 บทสรุป	224
6.6 กิจกรรมและคำถามท้ายบท	225
เอกสารอ้างอิง	227

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 7	230
บทที่ 7 ความพอเพียงสร้างความสมดุลของประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	233
7.1 พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “ความสมดุล”	233
7.2 แนวคิดและความหมาย “การพัฒนาที่ยั่งยืน”	237
7.3 บริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในการพัฒนาที่ยั่งยืน	242
7.4 หลักการทรงงานและความเป็นพระราชานักพัฒนา	247
7.5 บทสรุป	254
7.6 กิจกรรมและคำถามท้ายบท	254
เอกสารอ้างอิง	255
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 8	257
บทที่ 8 ความพอเพียงสร้างความสมดุลของประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	260
8.1 กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้วยฐานชุมชนหรือท้องถิ่น	260
8.2 มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น	266
8.3 การเรียนการสอนด้วยการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีใหม่	271
8.4 การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	278
8.5 บทความวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	292
8.6 การบูรณาการงานบริการวิชาการสู่การเรียนการสอน	304
8.7 บทสรุป	316
8.8 กิจกรรมและคำถามท้ายบท	317
เอกสารอ้างอิง	317
บรรณานุกรม	321

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1.1	การเปรียบเทียบความแตกต่างลักษณะของสังคมชนบทและสังคมเมือง	24
ตารางที่ 1.2	ลักษณะของความเป็นไทยมีความเปลี่ยนแปลงไปยุคสมัย	26
ตารางที่ 4.1	ระดับและแนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสังคม	107
ตารางที่ 4.2	ลักษณะการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามกลุ่มอาชีพ	109
ตารางที่ 4.3	สรุปประเด็นการให้แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยผู้รู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศ	114
ตารางที่ 4.4	ผลประเมินภาพรวมของตัวชี้วัดเก็บความคิดเห็นเมื่อสิ้นสุดโครงการ	141
ตารางที่ 4.5	แสดงค่าเฉลี่ยด้านความรู้ความเข้าใจ	141
ตารางที่ 4.6	แสดงค่าเฉลี่ยด้านความพึงพอใจ	142
ตารางที่ 4.7	แสดงค่าเฉลี่ยด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์	142
ตารางที่ 6.1	งานศึกษา ทดลอง และวิจัย แยกตามศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	221
ตารางที่ 8.1	แสดงการจำแนกชั่วโมงและแผนการประเมินการเรียนรู้ตามหลักการบริหารพื้นที่ชั้นแรกของทฤษฎีใหม่ 30:30:30:10	273
ตารางที่ 8.2	กระบวนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ A-I-C	275
ตารางที่ 8.3	ส่วนหนึ่งของแผนการสอนรายวิชา SIM2104 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำรินำประยุกต์กับโครงการวิจัยและบริการวิชาการแก่สังคม	292
ตารางที่ 8.4	แสดงระดับการปฏิบัติในกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกโดยภาพรวม	298
ตารางที่ 8.5	แสดงระดับความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม	299

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 8.6	การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	303
ตารางที่ 8.7	เกณฑ์การประเมินผลโครงการบริการวิชาการแก่สังคม	307
ตารางที่ 8.8	ค่าเฉลี่ยแสดงผลการประเมินผลโครงการบริการวิชาการ: การอบรมเชิงปฏิบัติการในการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความพอเพียงตามวิถีชีวิตคนเมืองรายด้านและรายข้อ	308

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1.1	ขั้นตอนการดำเนินงานตามแนวทางคุณธรรมตามหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรม 10 ประการ	15
ภาพที่ 1.2	เจดีย์พื้นฐานของการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงเพื่อความสุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย	31
ภาพที่ 2.1	ความเป็นมาของแนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	43
ภาพที่ 3.1	หนังสือที่ รล. 0003/18888 เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาตบทความเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”	68
ภาพที่ 3.2	สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	70
ภาพที่ 3.3	สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ปรับปรุงใหม่เพิ่มเงื่อนไขชีวิตพื้นฐาน)	71
ภาพที่ 3.4	การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ	91
ภาพที่ 3.5	สะท้อนความเข้มแข็งของการดำรงชีวิตและภูมิคุ้มกันจากภายนอกด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งภาพดังกล่าวเป็นการสรุปกรอบเศรษฐกิจพอเพียงแบบใหม่ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนดได้พัฒนากรอบใหม่ ปี พ.ศ.2558) ที่พัฒนาจากความหมายเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานไว้แก่ปวงชนชาวไทย	93
ภาพที่ 3.6	การดำรงชีวิตให้อยู่เย็นเป็นสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	96
ภาพที่ 4.1	MODEL การขับเคลื่อนปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา	113
ภาพที่ 4.2	แบบจำลอง “ทฤษฎีใหม่” พื้นที่ 15 ไร่ สูตร 30 - 10 - 30 - 30 คือ 30% ขุดสระ 10% สร้างบ้านและสิ่งอำนวยความสะดวก 30%+30% พื้นที่เพาะปลูก	125
ภาพที่ 4.3	องค์ความรู้:โคก หนอง นา โมเดล	127
ภาพที่ 4.4	แสดงรายชื่อบุคลากรเรียนรู้ 20 ฐาน ณ ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการ วิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมสู่ชุมชน	137
ภาพที่ 4.5	การเข้าพอกับภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณสุชล สุขเกษม	138

สารบัญญภาพ(ต่อ)

		หน้า
ภาพที่ 4.6	การชี้แจงการร่วมกิจกรรมและการเรียนรู้แต่ละฐานโดยผู้สอนและภูมิปัญญาท้องถิ่น	138
ภาพที่ 4.7	การลงฐานที่ต้องไปเรียนรู้ตามองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น (ไก่คอนโด)	139
ภาพที่ 4.8	การลงฐานที่ต้องไปเรียนรู้ตามองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น (น้ำยาล้างจาน)	139
ภาพที่ 4.9	การนำเสนอผลการเก็บข้อมูลและการสังเคราะห์เพื่อให้งานต่อกรนำไปใช้ได้จริงโดยถอดบทเรียนเป็นแผนภาพกลุ่มเตาเผาถ่าน	140
ภาพที่ 4.10	การนำเสนอผลการเก็บข้อมูลและการสังเคราะห์เพื่อให้งานต่อกรนำไปใช้ได้จริงโดยถอดบทเรียนเป็นแผนภาพกลุ่มน้ำหมักชีวภาพ	140
ภาพที่ 5.1	“หลุก” ภูมิปัญญาชาวบ้าน	178
ภาพที่ 5.2	รูปแบบ A ของน้ำจะถูกขับเคลื่อนโดยใช้ระบบขับเคลื่อนกำลังด้วยเฟืองงานโซ่ ร่วมกับเกียร์มอเตอร์ขนาด 1: 50 2 แรงม้า พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2535-2536	179
ภาพที่ 5.3	รูปแบบ B ของน้ำจะถูกขับเคลื่อนโดยใช้ระบบขับเคลื่อนกำลังด้วยชุดเกียร์ทดรอบขนาด 1: 300 2 แรงม้า ขับ 1 ช่าง พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2538	180
ภาพที่ 5.4	รูปแบบ C เหมือนรูปแบบ A แต่ใช้ในกรณีที่ต้องการขับเคลื่อนแล่นไปตามแหล่งน้ำด้วยตัวเอง และแหล่งน้ำนั้นไม่มีพลังงานไฟฟ้าเข้าถึง ต้องใช้เครื่องยนต์ขับเคลื่อนโดยมีเจ้าหน้าที่บังคับทิศทาง พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2537	180
ภาพที่ 5.5	รูปแบบ D ของน้ำจะถูกขับเคลื่อนด้วยชุดเกียร์ทดรอบขนาด 1:50 ร่วมกับเกียร์ทดแบบเฟือง ตรง 1:6 ใช้มอเตอร์ 2 แรงม้า พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2539	181
ภาพที่ 5.6	การทำงานเครื่องกลเติมอากาศดูดน้ำเสียกันบ่อเติมอากาศส่วนบน	182

สารบัญญภาพ(ต่อ)

		หน้า
ภาพที่ 5.7	รูปแบบและหลักการทำงานเครื่องกลเติมอากาศดูดน้ำเสียกันบ่อเติม อากาศส่วนบน (1)	182
ภาพที่ 5.8	รูปแบบและหลักการทำงานเครื่องกลเติมอากาศดูดน้ำเสียกันบ่อเติม อากาศส่วนบน (2)	183
ภาพที่ 8.1	รูปแบบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนพอเพียง	262
ภาพที่ 8.2	พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน (ก) การสร้างจากยอดโดยไม่มีฐานก็จะพังลงๆ (ข)	263
ภาพที่ 8.3	โครงสร้างและระบบที่จะดำรงบูรณภาพและดุลยภาพของประเทศ	264
ภาพที่ 8.4	การนำแนวพระราชดำริ ทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติ	270
ภาพที่ 8.5	สรุปวิธีการในการประยุกต์หลักการ A-I-C สู่การเรียนการสอน	277
ภาพที่ 8.6	การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการจัดทำบัญชี ครัวเรือน	305
ภาพที่ 8.7	การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนในการจัดทำบัญชีครัวเรือนสำหรับ คนเมือง	306
ภาพที่ 8.8	อบรมก่อนเดินทางไปร่วมโครงการ	311
ภาพที่ 8.9	กำหนดการโครงการบริการวิชาการ	311
ภาพที่ 8.10	ป้ายประชาสัมพันธ์โครงการ	312
ภาพที่ 8.11	อบรมพื้นฐานและรับรู้ข้อมูลของแหล่งเรียนรู้บ้านพิสุชล สุขเกษม	313
ภาพที่ 8.12	ลงมือทำงานร่วมกัน	313
ภาพที่ 8.13	ลงศึกษาแต่ละฐานความรู้	314
ภาพที่ 8.14	นำเสนองาน	314

**แผนบริหารการสอนประจำวิชาเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ
(มคอ.3)**

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา   มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา   คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/ ภาควิชาสังคมศาสตร์
หมวดที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไป

1. รหัสและชื่อรายวิชา

SIM2104 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ (Social-Economics under the Royal Initiatives)

SIM2110 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ (Social-Economics under the Royal Initiatives) (ปรับปรุง พ.ศ. 2554)

2. จำนวนหน่วยกิต

3 หน่วยกิต (3-0-6)

3. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมสังคม(Bachelor of Arts Program in Social Innovation Management)

4. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน

อาจารย์ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

5. ภาคการศึกษา / ชั้นปีที่เรียน

ภาคเรียนที่ 2 / ชั้นปีที่ 2

6. สถานที่เรียน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

7. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด

- ครั้งที่ 1   20 ตุลาคม 2552
- ครั้งที่ 2   20 ตุลาคม 2553
- ครั้งที่ 3   20 ตุลาคม 2554
- ครั้งที่ 4   20 ตุลาคม 2555
- ครั้งที่ 5   20 ตุลาคม 2556
- ครั้งที่ 6   16 ธันวาคม 2557

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา

1. นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในความหมายและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และคำว่า “ทางสายกลาง”
2. นักศึกษารู้จักวิเคราะห์และอธิบายถึงแก่นของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economic)
3. นักศึกษารู้จักวิเคราะห์ถึงเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้ให้เห็นแนวทางการเป็นไปได้ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในองค์กรต่าง ๆ และหรือชีวิตประจำวัน
4. นักศึกษามีความรู้และเข้าใจในเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนา สังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจ
5. นักศึกษามีความรู้และเข้าใจในแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
6. นักศึกษาสามารถลงพื้นที่เพื่อสร้างโจทย์วิจัยในชั้นเรียนและค้นหาข้อมูลเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
7. นักศึกษาประยุกต์หลักคิดต่าง ๆ ของประชาชนที่ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้อย่างเข้าใจแจ่มแจ้ง

2. วัตถุประสงค์ในการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา

เพื่อให้ให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาพื้นฐาน แนวคิด หลักการ ประโยชน์ของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถลงพื้นที่สัมผัสกับบรรยากาศของการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันตามศักยภาพของประชาชนที่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักศึกษาเพื่อการค้นหาข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ของเศรษฐกิจพอเพียงจากชุมชนมาบูรณาการกับการเรียนการสอนได้

หมวดที่ 3 ลักษณะและการดำเนินการ

1. คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาพื้นฐาน แนวความคิดและแนวปฏิบัติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การสร้างสมดุลของสังคมและเศรษฐกิจที่พอเพียงเพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

2. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/งานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
บรรยาย 45 ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา (บรรยาย 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์)	สอนเสริมตามความต้องการของนักศึกษาเฉพาะราย	มีสถานที่ศึกษา (ภาคสนามด้วยการจัดเพิ่มเป็นการเสริมความรู้)	การศึกษาด้วยตนเอง

3. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล

- อาจารย์ประจำรายวิชา ประกาศเวลาให้คำปรึกษา (office hour) ทางป้ายประกาศสาขาวิชา
- อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล หรือ รายกลุ่มตามความต้องการ 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (เฉพาะรายที่ต้องการ)

หมวดที่ 4 การพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา

1. คุณธรรม จริยธรรม

1.1 คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพัฒนา

พัฒนาผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบ มีวินัย มีคุณธรรมตามแบบอย่างของในหลวงผู้ทรงเป็นต้นแบบของผู้นำทางนวัตกรรมในการพัฒนาสังคมไทย โดยมีคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ดังนี้

- ตระหนักในคุณค่าและคุณธรรมจริยธรรม เสียสละ และซื่อสัตย์สุจริต
- มีวินัย ตรงต่อเวลาและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
- มีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตามสามารถทำงานเป็นทีมและสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญ
- เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นรวมทั้งเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
- เคารพและให้เกียรติคู่สนทนา รวมถึงกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ของชุมชนและสังคมนั้น

1.2 วิธีการสอน

- บรรยายพร้อมยกตัวอย่างกรณีศึกษาเกี่ยวกับประเด็นทางคุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่พระองค์ทรงให้เป็นหลักการในการทรงงาน

- มอบงานกลุ่ม “ค้นหาค้นต้นเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และอภิปรายกลุ่ม
- กำหนดให้นักศึกษาหาตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง

1.3 วิธีการประเมินผล

- พฤติกรรมการเข้าเรียน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามขอบเขตที่ให้และตรงเวลา
- มีการอ้างอิงเอกสารที่ได้นำมาทำรายงาน อย่างถูกต้องและเหมาะสม
- ประเมินผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาเน้นกระบวนการวิเคราะห์เป็นสำคัญ
- ประเมินผลการนำเสนอรายงานที่มอบหมาย
- สังเกตพฤติกรรมการสนทนากลุ่มย่อย

2. ความรู้

2.1 ความรู้ที่ต้องได้รับ

- มีความรู้และเข้าใจในความรู้และเข้าใจในหลักปรัชญาพื้นฐานที่เรียกว่า ทางสาย “ในทางพระพุทธศาสนา ” กลาง
- สามารถวิเคราะห์และอธิบายถึงทางสายกลางกับแก่นของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economic)
- สามารถชี้ให้เห็นแนวทางความเป็นไปได้ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในองค์กรต่าง ๆ และหรือชีวิตประจำวัน
- สามารถบูรณาการความรู้ตามแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 วิธีการสอน

บรรยาย อภิปรายการนำเสนอรายงาน การวิเคราะห์กรณีศึกษา และมอบหมายให้ค้นคว้าหาบทความ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาสรุปและนำเสนอ การศึกษาโดยใช้ปัญหา และโครงงาน Problem base learning และ Student Center เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.3 วิธีการประเมินผล

- ทดสอบย่อย สอบกลางภาค สอบปลายภาค ด้วยข้อสอบที่เน้นการวัดหลักการและทฤษฎี
- นำเสนอสรุปการลงพื้นที่ชุมชนและนำเสนอรายงาน

3. ทักษะทางปัญญา

3.1 ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา

- พัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีการคิดอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้มีการคิดที่เป็นกระบวนการวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงได้

3.2 วิธีการสอน

- การมอบหมายให้นักศึกษาทำภาพยนตร์พิเศษเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และนำเสนอผลการศึกษา
- ลงพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนเพื่อสังเคราะห์ข้อคำถามให้เสถียรในการเก็บข้อมูลความรู้
- อภิปรายกลุ่ม

3.3 วิธีการประเมินผล

สอบกลางภาคและปลายภาค โดยเน้นข้อสอบที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาชุมชน เศรษฐกิจพอเพียงและวิเคราะห์หลักการทำงานของในหลวงต่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษา

4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

4.1 ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา

- พัฒนาทักษะในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนด้วยกัน
- พัฒนาความเป็นผู้นำและผู้ตามในการทำงานเป็นทีม
- พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบในงานที่มอบหมายให้ครบถ้วนตามกำหนดเวลา

4.2 วิธีการสอน

- จัดกิจกรรมกลุ่มในการวิเคราะห์กรณีศึกษา
- มอบหมายงานรายกลุ่ม และรายบุคคล เช่น การค้นหาค้นหาบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายวิชา
- การนำเสนอรายงาน

4.3 วิธีการประเมินผล

- ประเมินตนเอง และเพื่อน ด้วยแบบฟอร์มที่กำหนด
- รายงานที่นำเสนอ พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม
- รายงานการศึกษาด้วยตนเอง

5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

5.1 ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

- พัฒนาทักษะในการสื่อสารทั้งการพูด การสนทนาระหว่างบุคคล การสื่อสารภายในชุมชน การเขียน โดยการทำรายงาน และนำเสนอในชั้นเรียน
- พัฒนาทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษา

- พัฒนาทักษะในการสืบค้น ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และผลการวิจัย
- ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร เช่น การส่งงานทางอีเมล (E-mail)
- ทักษะในการนำเสนอรายงานโดยใช้รูปแบบ เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม

5.2 วิธีการสอน

- มอบหมายงานให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จาก website สื่อการสอน หรือ e-learning และทำรายงาน โดยเน้นการนำเสนอสถิติอ้างอิง จากแหล่งที่มาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ
- นำเสนอโดยใช้รูปแบบและเทคโนโลยีที่เหมาะสม

5.3 วิธีการประเมินผล

- การจัดทำรายงาน และนำเสนอด้วยสื่อเทคโนโลยี
- การมีส่วนร่วมในการอภิปรายและวิธีการอภิปราย

หมวดที่ 5 แผนการสอนและการประเมินผล

1. แผนการสอน

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
1	- แจงรายละเอียดวิชา (ตามรายละเอียด ใน มคอ.3) - แนวทางการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล - การสร้างข้อตกลงเบื้องต้นกับนักศึกษา ระเบียบวินัยที่สำคัญของการเรียน (ความรับผิดชอบ) - การเข้าห้องเรียน และการลงพื้นที่ ศึกษาในชุมชน	3	- บรรยาย - ร่วมกันแสดงความคิดเห็นตาม ประเด็น - ถาม ตอบ ความเข้าใจ เบื้องต้นของหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง “คิดถึง เศรษฐกิจพอเพียง คิดถึงสิ่งใด” - เอกสารประกอบการ สอน/ppt	กุสิทธิ์ ภูคำชะโนด
2-3	บทที่ 1 ปรัชญาพื้นฐานเกี่ยวกับความ พอเพียงและวิถีไทย 1.1 หลักธรรม “มัชฌิมาปฏิปทา” (ทาง สายกลาง) 1.2 คำสอน(พุทธพจน์)ที่สัมพันธ์กับการ ดำรงชีวิตที่พอเพียง 1.3 วิถีชีวิตความเป็นไทย 1.4 สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและ สิ่งแวดล้อมไทย 1.5 บทสรุป	6	- บรรยาย - ร่วมกันแสดงความคิดเห็นตาม ประเด็นตัวอย่าง - ภาพถ่าย - สื่อวีดิโอการทรงงาน - เอกสารประกอบการสอน/ ppt.	กุสิทธิ์ ภูคำชะโนด
4-5	บทที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง	6	- บรรยาย - ยกตัวอย่างประกอบ	กุสิทธิ์ ภูคำชะโนด

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	2.1 ความเป็นมาของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” 2.2 พระราชดำรัส“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”ที่เป็นทางการ 2.3 นิยามของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” 2.4 บทสรุป		- ร่วมวิเคราะห์ - อภิปรายกลุ่มจากกรณีศึกษา - สื่อวิดีโอการทรงงาน - สื่อ เว็บไซต์ - เอกสารประกอบการสอน/ ppt.	
6-7	บทที่ 3 คุณลักษณะและการวิเคราะห์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ 3.1 หลัก 3 ห่วงในกรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3.2 เงื่อนไขหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3.3 การวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3.4 หลักคิดของความพอเพียงกับนัยสำคัญการพัฒนา 3.5 บทสรุป	6	- บรรยาย - ยกตัวอย่างประกอบ - ร่วมวิเคราะห์ - แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันในชั้นเรียน - ถามตอบ - เอกสารประกอบการสอน/ ppt. - มอบหมายงานบุคคล	ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด
8	สอบกลางภาค			
9-10	บทที่ 4 การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อประโยชน์สุข 4.1 การเปลี่ยนแปลงสังคมสู่การใช้เศรษฐกิจพอเพียง 4.2 การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิต 4.3 เกษตรทฤษฎีใหม่ 4.4 ผลการวิจัยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับประชาชนชุมชนเมือง 4.5 โครงการบริการวิชาการ: การน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน 4.6 บทสรุป	6	- บรรยาย - ยกตัวอย่างประกอบ - ร่วมวิเคราะห์ อภิปรายกลุ่ม - วิดีโอเกษตรทฤษฎีใหม่ - ภาพประกอบการวิจัยและการลงพื้นที่บริการวิชาการแก่สังคม - (นำเสนอรายงานรายบุคคล) กิจกรรมบริการวิชาการแก่สังคม และลงพื้นที่ - เอกสารประกอบการสอน/ ppt.	ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด
11-12	บทที่ 5 เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม 5.1 ความหมายของคำว่า “สังคม”และ “พัฒนา” 5.2 ความหมาย ความสำคัญ และ	6	- บรรยาย - ยกตัวอย่างประกอบ - ร่วมวิเคราะห์ - แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันในชั้นเรียน	ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	เป้าหมายของคำว่า “พัฒนาสังคม” 5.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคน และสังคมไทย 5.4 นโยบายด้านสังคมในการบริหาร ประเทศไทย 5.5 โครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม 5.6 บทสรุป		- ถามตอบ - เอกสารประกอบการสอน/ ppt. - เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง	
13	บทที่ 6 เศรษฐกิจพอเพียงตามแนว พระราชดำริด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ 6.1 ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจ” “การพัฒนาเศรษฐกิจ” 6.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของ ชาติ 6.3 นโยบายรัฐบาลด้านเศรษฐกิจ 6.4 โครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ 6.5 บทสรุป	3	- บรรยาย - ยกตัวอย่างประกอบ - ร่วมวิเคราะห์ - แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างกันในห้องเรียน - ถามตอบ - เอกสารประกอบการสอน/ ppt. - เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง	ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด
14-15	บทที่ 7 ความพอเพียงสร้างความสมดุล ของประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 7.1 พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “ความ สมดุล” 7.2 แนวคิดและความหมาย “การ พัฒนาที่ยั่งยืน” 7.3 บริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมของ ประเทศไทยในการพัฒนาที่ยั่งยืน 7.4 หลักการทรงงานและความเป็น พระราชทานักพัฒนา 7.5 บทสรุป	6	- บรรยาย - ยกตัวอย่างประกอบ - ร่วมวิเคราะห์หลักการทรง งานและพระราชกรณียกิจ - แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างกันในห้องเรียน - ถามตอบ - เอกสารประกอบการสอน/ ppt. - เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง - ฝึกทักษะการเขียน ภาพประกอบ	ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด
16-17	บทที่ 8 การประยุกต์องค์ความรู้จากการ วิจัยและบริการวิชาการสู่การเรียนการ สอน 8.1 กระบวนทัศน์ในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียงด้วยฐานชุมชนหรือ ท้องถิ่น 8.2 มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น 8.3 การเรียนการสอนด้วยการประยุกต์ แนวคิดทฤษฎีใหม่	6	- บรรยาย - ยกตัวอย่างประกอบ - ร่วมวิเคราะห์รายวิชาและ ค้นหาความเหมาะสม เพิ่มเติม หรือปรับปรุงแก้ไข - แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างกันในห้องเรียน - ถามตอบ - เอกสารประกอบการสอน/	ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	8.4 การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 8.5 บทความวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 8.6 การบูรณาการงานบริการวิชาการสู่การเรียนการสอน 8.7 บทสรุป		ppt. - เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง	
18	สอบปลายภาค			

2. แผนการประเมินผลการเรียนรู้

ที่	ผลการเรียนรู้*	วิธีการประเมิน	ลำดับที่ประเมิน	สัดส่วนของการประเมินผล
1		ทดสอบย่อยครั้งที่ 1(ภาคปฏิบัติ) / สอบกลางภาค	4/8	30%
		ทดสอบย่อยครั้งที่ 2 (ภาคปฏิบัติ) / สอบปลายภาค	12/16	30%
2		วิเคราะห์กรณีศึกษา คำนคว้า การมีส่วนร่วม การนำเสนอรายงาน การทำงานกลุ่มและผลงาน ลงพื้นที่และสรุปผลการลงพื้นที่ การส่งงานตามที่มอบหมาย	ตลอดภาค การศึกษา	30%
3		การเข้าชั้นเรียน อภิปราย เสนอความคิดเห็น ในชั้นเรียน	ตลอดภาค การศึกษา	10%

* มคอ.2 กำลังดำเนินการปรับปรุง (ปี 2559)

3. การประเมินผล

อักษร	ผลการศึกษา	ช่วงคะแนน	ค่าระดับคะแนน
A	ดีเยี่ยม	86-100	4
A-	ดีเยี่ยม	82-85	3.75
B+	ดีมาก	78-81	3.5
B	ดี	74-77	3
B-	ค่อนข้างดี	70-73	2.75

C+	ปานกลางค่อนข้างดี	66-69	2.5
C	ปานกลาง	62-65	2
C-	ปานกลางค่อนข้างอ่อน	58-61	1.75
D+	ค่อนข้างอ่อน	54-57	1.5
D	อ่อน	50-53	1
D-	อ่อนมาก	46-49	0.75
F	ตก	0-45	0

หมวดที่ 6 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

1. เอกสารและตำราหลัก

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ. 2550. การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: (มปท.).

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ .2550. หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ:
(มปท.).

ประเวศ วะสี. 2550.เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. พิมพ์ครั้งที่
ที่ 6. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2549. **การพัฒนาที่ยั่งยืน** พิมพ์ครั้งที่ .10. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
โกลบอลคิมทอง.

มูลนิธิชัยพัฒนา. 2550. เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ปรินติ้งแอนพลับ
พลิชซิ่ง.

อำพน กิตติอำพน. 2550. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย. นนทบุรี: เพชรรุ่งการพิมพ์.
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. ชีวิตพอเพียง. กรุงเทพฯ:
ดอกเบี๋ย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. ปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง. กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี่.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551. จากปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551. เรียนรู้หลักการทรงงานใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2553. 6 ทศวรรษ สภาพัฒน
กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี่.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554. การทรงงานพัฒนาประเทศ
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.

อภิชัย พันธเสน. 2549. บรรณานุกรม, สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุเมธตันติเวชกุล. 2544. “เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ในใต้เบื้องพระยุคลบาท. พิมพ์
ครั้งที่ 6 สำนักพิมพ์มติชนพฤษภาคม 2544, หน้า 284-291.

เสรี พงศ์พิศ. 2552. วิธีใช้ชีวิตพอเพียง. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

2. เอกสารและข้อมูลสำคัญ

ภูมิพลอดุลยเดช. พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552. คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาท
และพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง./มูลนิธิพระดาบส. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ:
กรุงเทพ.

3. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

เว็บไซต์ ที่เกี่ยวกับหัวข้อในประมวลรายวิชาเช่น www.chaipat.or.th

หมวดที่ 7 การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

1. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนักศึกษา

การประเมินประสิทธิผลในรายวิชานี้ ที่จัดทำโดยนักศึกษา ได้จัดกิจกรรมในการนำแนวคิด
และความเห็นจากนักศึกษาได้ดังนี้

- การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
- การสังเกตการณ์จากพฤติกรรมของผู้เรียน
- แบบประเมินผู้สอน และแบบประเมินรายวิชา
- ข้อเสนอแนะผ่าน E-mail ที่อาจารย์ผู้สอนได้จัดทำเป็นช่องทางการสื่อสารกับ
นักศึกษา
- สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล เมื่อพิจารณาเห็นว่ามีผลการเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป (วิจัย)

2. กลยุทธ์การประเมินการสอน

ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินการสอน ได้มีกลยุทธ์ ดังนี้

- การสังเกตการณ์สอนเป็นรายสัปดาห์
- ผลการสอบ
- การทวนสอบผลประเมินการเรียนรู้

3. การปรับปรุงการสอน

หลังจากผลการประเมินการสอนแล้วจึงมีการปรับปรุงการสอน โดยการจัดกิจกรรมในการระดมสมอง(Brain Storming) และหาข้อมูลเพิ่มเติมในการปรับปรุงการสอน ได้แก่ สัมมนาการจัดการเรียนการสอน และหรือการวิจัยในและนอกชั้นเรียน

4. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา

ในระหว่างกระบวนการสอนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ในรายหัวข้อ ตามที่คาดหวังจากการเรียนรู้ในวิชา ได้จากการสอบถามนักศึกษา หรือการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษา รวมถึงพิจารณาจากผลการทดสอบย่อย และหลังการออกผลการเรียนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์โดยรวมในวิชาได้ดังนี้

- มีการตรวจสอบภายในสาขาวิชา ตรวจสอบผลการประเมินการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยตรวจสอบข้อสอบ รายงาน วิธีการให้คะแนนสอบ และการให้คะแนนพฤติกรรม

5. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

จากผลการประเมิน และทวนสอบผลสัมฤทธิ์ประสิทธิผลรายวิชา ได้มีการวางแผนการปรับปรุงการสอน และรายละเอียดวิชา เพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้

- ปรับปรุงรายวิชาทุก 2ปี หรือตามข้อเสนอแนะและผลการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ตามข้อ 4
- เปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้นักศึกษามีมุมมองในเรื่องการประยุกต์ความรู้นี้กับปัญหาที่มาจากงานวิจัยของอาจารย์หรือนวัตกรรมแนวความคิดใหม่ ๆ

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1

ปรัชญาพื้นฐานเกี่ยวกับความพอเพียงและวิถีไทย

เนื้อหา

1. หลักธรรม “มัชฌิมาปฏิปทา” (ทางสายกลาง)
2. คำสอน(พุทธพจน์)ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตที่พอเพียง
3. วิถีชีวิตความเป็นไทย
4. สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมไทย
5. บทสรุป
6. แบบฝึกหัดท้ายบท

ความคิดรวบยอด

รากฐานที่เป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตด้วยความพอเพียงมีรากฐานสำคัญมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “มรรค 8” และวัฒนธรรม ประเพณีของไทยซึ่งเป็นพื้นฐานในการกล่อมเกล่าคนในสังคมให้มีวิถีชีวิตเฉพาะคนไทยจนเกิดค่านิยมให้คนไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตน นอกจากนี้สิ่งที่เป็นพื้นฐานสำคัญคือการมีรากฐานที่สำคัญด้วยสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมที่มีความอุดมสมบูรณ์ พร้อมทั้งมีระบบการปกครองที่ได้รับการพัฒนาจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยซึ่งการส่งผ่านสืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทย วิถีไทย ค่านิยมไทยจากยุคสมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ. 1792) ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ (ยุคปัจจุบันพ.ศ.2558) นับกว่า 766 ปี ที่สืบทอดต่อกันมาจนทุกวันนี้

วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายความหมายและแนวทางปฏิบัติของหลักธรรมทางสายกลางที่เป็นพื้นฐานในการบ่มเพาะจิตใจของคนไทย
2. สามารถเข้าใจ และอธิบายประเด็นสำคัญตามลักษณะวิถีชีวิตของสังคมชนบทและสังคมเมืองได้อย่างเข้าใจ
3. สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทได้อย่างชัดเจน
4. สามารถอธิบายวัฒนธรรม ประเพณีของสังคมไทยได้อย่างชัดเจน
5. สามารถวิเคราะห์มิติสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. การบรรยายและอธิบายหลักธรรม “มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง)”
2. แบ่งกลุ่มเพื่อศึกษาและตัวแทนนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ค่านิยม สังคมเมือง สังคมชนบท ลักษณะสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

3. อภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน
4. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนประจำบท
5. อธิบายสรุปเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญ
6. ทำแบบคำถามท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอบประจำบท
2. การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Power point presentation)
3. ภาพแผนที่สมัยต่าง ๆ ของกรุงสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์
4. แบบคำถามท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมระหว่างการบรรยาย
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนและการนำเสนองาน
3. สังเกตการร่วมทำกิจกรรมในชั้นเรียน
4. ถามตอบเพื่อทบทวนความรู้ในชั้นเรียน
5. ตรวจแบบคำถามท้ายบท
6. วัดเจตคติจากพฤติกรรมการเรียน การกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมและคุณภาพของผลงาน
7. สอบเก็บคะแนน 10 คะแนน (ใช้เวลา 1 ชั่วโมง)

บทที่ 1

ปรัชญาพื้นฐานเกี่ยวกับความพอเพียงและวิถีไทย

“พอเพียง” (Sufficiency) เป็นคำที่มีนัยสำคัญทางกายและใจของชีวิตมนุษย์ เป็นคำที่สะท้อนถึงความสมบูรณ์ของชีวิต สมดุลภาพในการดำรงชีพ ความพอเพียงมักสะท้อนคำหลายคำ เช่น สายกลาง พอประมาณ ไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป สมดุล อุ่มชูตนเองได้ พอดี ไม่อดอยาก ไม่ฟุ่มเฟือย ประหยัด ทำให้อย่างชีพ เป็นต้น คำเหล่านี้สะท้อนหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่นกัน คือ มัชฌิมาปฏิปทา (middle path) แปลว่า การปฏิบัติบนทางสายกลาง เป็นคำสอนที่พุทธเจ้าทรงใช้ในการสั่งสอนมากกว่า 2,600 ปี โดยคนทั่วไปรู้จักคำสอนนั้นในหลักธรรมที่ว่า “มรรค 8” ซึ่งสรุปได้เป็นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีทั้งเรื่องของการดำรงชีวิต การฝึกจิต และการใช้ปัญญา ซึ่งพุทธศาสนิกชนเข้าใจในหลักธรรมนี้เป็นอย่างดี เมื่อคำสอนเกี่ยวกับความพอเพียงได้นำมาใช้ในการอบรม บ่มเพาะ สั่งสอนให้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ทุกตำแหน่ง หน้าที่การงาน ทุกอาชีพ ทุกเพศ และทุกวัย จนกลายเป็นปรัชญาพื้นฐานสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนำมาใช้เป็นแนวทางให้กับราษฎรของพระองค์นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตทุกสถานการณ์ ซึ่งคำว่า “ปรัชญา” (Philosophy) แปลว่า วิชาว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 714) มาจากรากศัพท์ภาษาสันสกฤตว่า ชญา แปลว่า รู้ เข้าใจ ส่วนคำว่า ปฺร แปลว่า ความรอบรู้หรือความปราดเปรื่อง ซึ่งรวมความแล้วปรัชญา จึงแปลว่า ความรอบรู้ปราดเปรื่อง (กิริติ บุญเจือ, 2538:1) ความรู้รอบ หรือความรู้ประเสริฐ ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดหลังจากสิ้นความสงสัยแล้ว (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551:3) ดังนั้นปรัชญาที่เป็นพื้นฐานสำคัญเกี่ยวกับความพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติประชาชนสามารถเข้าถึงได้ด้วยการปฏิบัติจริงนั้นพระองค์ทรงใช้หลักแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ผู้เรียนด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องเข้าใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนาอันเป็นหลักปฏิบัติในของพุทธศาสนิกชน แต่ทั้งนี้หลักคิดของความพอเพียงนั้นประชาชนทุกศาสนาก็ย่อมสามารถปฏิบัตินำไปบูรณาการกับหลักปฏิบัติของศาสนาที่ตนนับถือได้เช่นเดียวกันเพราะเป็นเพียงการปฏิบัติตนในทางสายกลาง ในความพอดีนั่นเองนอกจากนั้นต้องเข้าใจในความเป็นวิถีชีวิตคนไทย วัฒนธรรมประเพณี ความเป็นเศรษฐกิจแบบเกษตร สังคมและ การเมืองที่เป็นแบบไทย ๆ ไม่ได้คิดบนฐานของวัฒนธรรมต่างชาติหรือค่านิยมที่เป็นต่างชาติโดยสิ้นเชิง จึงจะทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงฐานคติความพอเพียงกับรายวิชาเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริได้อย่างเข้าใจองแท้

1. หลักธรรม “มัชฌิมาปฏิปทา” (ทางสายกลาง)

มัชฌิมาปฏิปทา เป็นอริยสังขข้อที่ 4 คือ “มรรค” เป็นหลักประพฤติปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งอริยสังข 4 เป็นความจริงอันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ สามารถแปลคำว่าอริยสังขตามรูปศัพท์ได้หลายความหมายคือ สังขจะที่พระอริยะตรัสรู้ สังขจะของพระอริยะ สังขจะที่ทำให้เป็นอริยะ และสังขจะอย่างอริยะ คือ ความจริงแท้แน่นอน ได้แก่ ทุกข์ คือความไม่สบายกายไม่สบายใจ สมุทัย คือสาเหตุของทุกข์คือตัณหาหรือความอยาก นิโรธ คือ ภาวะที่ปราศจากปัญหาหรือนิพพาน และมรรค คือ วิธีดับทุกข์หรือวิธีแก้ปัญหา (ว.วิชรเมธี, 2555: 2)ซึ่งอริยสังข ข้อสุดท้าย คือมรรค เป็นหลักพื้นฐานสำคัญที่อธิบายเป็นจุดเริ่มต้นของความพอเพียง แต่ทั้งนี้ผู้เรียนต้องเข้าใจในคำว่า มรรคในฐานะมัชฌิมาปฏิปทา อย่างถ่องแท้ก่อนว่า (พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), 2541: 581-582)

“ภิกษุทั้งหลาย ที่สุดสองอย่างนี้ บรรพชิตไม่พึงเสพ กล่าวคือ การหมกมุ่นด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย อันเป็นการชั้นต่ำ ชั้นตลาต ของบุดูชน มิใช่อริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์อย่างหนึ่ง และการประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตน อันเป็นทุกข์ ไม่เป็นอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ อย่างหนึ่ง”

“ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว ซึ่งทางสายกลางที่ไม่ข้องแวะที่ สุดสองอย่างนั้น อันเป็นทางที่สร้างจักขุ (การเห็น) สร้างญาณ (การรู้) เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน”

“ก็ทางสายกลางนั้น...เป็นไฉน? ทางนั้น คือมรรคอันเป็นอริยะ มืองค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ” ข้อสังเกต คือความเป็นทางสายกลาง (The Middle Path หรือ Middle Way) นั้น เป็นเพราะไม่เข้าไปข้องแวะที่ สุดสองอย่าง แต่มีให้อยู่กลางระหว่างที่ สุดทั้งสอง คือ 1) กามสุขัลลิกานุโยค คือ การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุข (the extreme of sensual indulgence) 2) อตตกิลมถานุโยค คือ การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตนเอง (the extreme of self-mortification)

การดำรงชีวิตตามทางอันประเสริฐนั้นสิ่งสำคัญคือ การลงมือปฏิบัติด้วยหลักการพึ่งตนเอง ให้คำนึงถึงรากเหง้าหรือวัฒนธรรมของสังคม และต้องยึดมั่นในอริยสังขข้อสุดท้ายคือ “มรรค 8” ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่ประเสริฐแห่งความสำเร็จ ที่สามารถนำพาคนให้เข้าถึงหลักของความพอเพียงได้อย่างยั่งยืน

อธิบายขยายความคำว่า “มรรค 8” กล่าวคือต้องมืองค์ประกอบแห่งความดี ความถูกต้อง 8 ประการ ดังนี้(พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), 2541: 601-602)

มรรค มีชื่อเต็มว่า อริยอัฏฐังคิกมัคค์ (อริย + อัฏฐังคิก + มัคค์) เรียกเป็นไทยว่า อริยอัฏฐังคิกมรรคบ้าง อริยอัชฎางคิกมรรคบ้าง อารยอัชฎางคิกมรรคบ้าง แปลว่า ทางมีองค์แปด ประการอันประเสริฐทางมีองค์ 8 ของพระอริยะ ทางมีองค์ 8 ที่ทำคนให้เป็นพระอริยะ ทางมีองค์ 8 ที่พระอริยะคือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบ หรือมรรคาอันประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 ประการ ดังนี้

1) สัมมาทิฐิ	เห็นชอบ (Right View หรือ Right Understanding)
2) สัมมาสังกัปปะ	ดำริชอบ (Right Thought)
3) สัมมาวาจา	วาจาชอบ (Right Speech)
4) สัมมากัมมันตะ	กระทำชอบ (Right Action)
5) สัมมาอาชีวะ	เลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood)
6) สัมมาวายามะ	พยายามชอบ (Right Effort)
7) สัมมาสติ	ระลึกรู้ชอบ (Right Mindfulness)
8) สัมมาสมาธิ	จิตมั่นชอบ (Right Concentration)

“มรรค 8” มีความหมายชัดเจนอยู่แล้วว่า หมายถึงทางสายเดียวมีส่วนประกอบ 8 อย่าง เปรียบเสมือนทางหลวงที่สมบูรณ์ต้องมีอะไรหลายอย่างประกอบกันเข้าจึงสำเร็จเป็นถนนได้ เช่น มี ดิน กรวด ทราย หิน ลูกกรัง ยาง หรือคอนกรีต เป็นชั้นลำดับขึ้นมาจนถึงผิวทาง รวมเป็นตัวถนนหรือพื้นถนนมีของคัน เส้นแนว ความเอียงเทของที่ลาดชันโค้งเลี้ยว มีสัญญาณ เครื่องหมาย ป้ายบอก ทิศทาง ระยะทาง และสถานที่ เป็นต้น ตลอดจนแผนที่ทางและโคมไฟในยามค่ำคืน ถนนประกอบด้วยส่วนประกอบเหล่านี้ทั้งหมด และผู้ขับรถเดินทางย่อมอาศัยส่วนประกอบเหล่านี้ทุกอย่างไปพร้อม กัน ฉะนั้น มรรคก็ประกอบขึ้นด้วยองค์ 8 ประการรวมกัน และผู้ปฏิบัติธรรมก็ต้องใช้องค์ทั้ง 8 ของมรรคเนื่องไปด้วยกันโดยตลอด ฉะนั้น สิ่งใดที่เป็นไปในทางที่ผิดหรือตรงข้ามกับอริยมรรค พระพุทธเจ้าไม่สรรเสริญ ดังพุทธพจน์ที่ว่า (พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), 2541: 585)

“ภิกษุทั้งหลาย เราไม่สรรเสริญมิจฉาปฏิบัติภา ไม่ว่างของบรรพชิต หรือของคฤหัสถ์, บรรพชิตก็ตาม คฤหัสถ์ก็ตาม ปฏิบัติผิดแล้ว เพราะการปฏิบัติผิดนั้นเป็นเหตุ ย่อมยังญายธรรมอันเป็นกุศลให้สำเร็จไม่ได้: ก็มิจฉาปฏิบัติภาคืออะไร? คือ มิจฉาทิฐิ มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวาจา มิจฉากัมมันตะ มิจฉาอาชีวะ มิจฉาวายามะ มิจฉาสติ มิจฉาสมาธิ”(ญายธรรม แปลว่า กุศลธรรมที่เป็นทางรอดพ้น หรือโลกุตรมรรค สัจจธรรม หรือนิพพาน)

สรุปความสำคัญของหลักปฏิบัติมรรคพบว่า มรรค 8 นั้นเป็นแนวปฏิบัติสู่ความพ้นทุกข์ เป็นข้อพึงประพฤติปฏิบัติสู่ความสำเร็จในชีวิต เป็นเครื่องชี้นำชีวิตของคนทุกหมู่เหล่าสู่การดำรงชีพที่พอเพียงพ้นจากความยากจนได้ สามารถสร้างนำความสุขที่ยั่งยืนมาสู่ตนและคนรอบข้าง และสามารถนำสู่ผลสุดท้ายของชีวิตมนุษย์จนกระทั่งดับความทุกข์โดยสิ้นเชิง เพียงให้ทุกคน “ลงมือ

ปฏิบัติตามหลักมรรค 8 ที่พุทธศาสนากำหนดเป็นแนวทางไว้แล้วนั้น จงทำทันทีและจงทำอย่างเคร่งครัด” ก็เพียงพอที่จะประสบความสำเร็จในทุก ๆ ประการ

2. คำสอน(พุทธพจน์)ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตที่พอเพียง

การดำรงชีวิตที่มุ่งหวังความพอเพียงในทางพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่เป็นทั้งพุทธพจน์ พุทธศาสนสุภาษิตต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสะท้อนให้ถึงความพอเพียงได้อย่างหลากหลาย เช่น อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ (ตนแลเป็นที่พึ่งของตน) ขมารวาสธรรม (ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน) อิทธิบาท (คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ) เป็นต้น

2.1 ธรรมสำหรับตนเอง

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ แปลว่า ตนแลเป็นที่พึ่งของตนหมายถึงการคิด การลงมือกระทำกิจการงานใด ๆ โดยเบื้องต้นเราต้องฝึกให้เกิดจากตัวเราเป็นสำคัญก่อน ลงมือปฏิบัติด้วยสติปัญญา ความเพียรพยายามของตนเป็นที่ตั้งจนให้กิจการงานนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายหรือสำเร็จ ล่วงไปด้วยตนเอง เช่นเดียวกับการสร้างชีวิตให้มีความพอเพียง ต้องเริ่มที่รู้จักปรับวิธีคิด ศึกษาหาความรู้ วางแผนให้เป็นลำดับขั้นตอน ลงมือปฏิบัติ แก้ไขจุดบกพร่อง รับผลของความพอเพียงที่เกิดขึ้นจากการพึ่งตนเองจนทำให้ชีวิตมีความสุขได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้คำว่า “อตฺตาหิอตฺตโน นาโถ” เป็นส่วนหนึ่งในพุทธศาสนสุภาษิตที่เกี่ยวข้องกับพระนังคัลกุฎเธระ ในอรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท วิกขุวรรคที่ 25 อธิบายไว้ว่า (โปรแกรมพระไตรปิฎก ฉบับธรรมทาน, 2558: ออนไลน์)

“พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระนังคัลกุฎเธระ ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า "อตฺตนา โจทยตฺตานํ" เป็นต้น.

คนเข็ญใจบวชในพระพุทธศาสนาตั้งได้สัปดาห์มา มนุษย์เข็ญใจผู้หนึ่ง ทำการรับจ้างของชนเหล่าอื่นเลี้ยงชีพ. ภิกษุรูปหนึ่งเห็นเขานุ่งผ้าทอนเก่า แยกไถ เดินไปอยู่ จึงพูดอย่างนี้ว่า "ก็เธอบวช จะไม่ประเสริฐกว่าการเป็นอยู่อย่างนี้หรือ."

มนุษย์เข็ญใจ. ใครจักให้กระผมผู้เป็นอยู่อย่างนี้บวชเล่าขอรับ.

ภิกษุ. หากเธอจักบวช, ฉันก็จักให้เธอบวช.

มนุษย์เข็ญใจ. "ดีละ ขอรับ, ถ้าท่านจักให้กระผมบวช กระผมก็จักบวช."

ครั้งนั้น พระเถระนำเขาไปสู่พระเชตวัน แล้วให้อาบน้ำด้วยมือของตน พักไว้ในโรงแล้วให้บวช ให้เขาเก็บไถ พร้อมกับผ้าทอนเก่าที่เขาnung ไว้ที่กิ่งไม้ใกล้เขตแดนแห่งโรงนั้นแล. แม้ในเวลาอุปสมบท เธอได้ปรากฏชื่อว่า "นังคัลกุฎเธระ" นั้นแล.

ภิกษุมือบายสอนตนเองย่อมนระงับความกระสัน พระนังคัลกุฎเธระนั้น อาศัยลาภสักการะซึ่งเกิดขึ้นเพื่อพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เลี้ยงชีพอยู่ กระสันขึ้นแล้ว เมื่อไม่สามารถเพื่อจะบรรเทาได้ จึงตกลงใจว่า "บัดนี้ เราจักไม่nungหม่ผ้ากาสาเย

ทั้งหลายที่เขาให้ด้วยศรัทธาไปละ" ดังนี้แล้ว ก็ไปยังโคนต้นไม้ ให้โอวาทนต์ด้วยตนเองว่า "เจ้าผู้ไม่มีศิริ หมดยางอายุ เจ้าอยากจะนุ่งห่มผ้าชีริ้วผืนนี้ ลึกไปทำการรับจ้างเลี้ยงชีพ (หรือ)." เมื่อท่านโอวาทนต์อยู่อย่างนั้นแล จิตถึงความเป็นธรรมชาติเบา (คลายกระสัน) แล้ว. ท่านกลับมาแล้ว โดยกาลล่วงไป 2-3 วัน ก็กระสันขึ้นอีก จึงสอนตนเหมือนอย่างนั้นนั้นแล ท่านกลับใจได้อีก. ในเวลากระสันขึ้นมา ท่านไปในที่นั้นแล้ว โอวาทนต์โดยทำนองนี้แล.

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายเห็นท่านไปอยู่ในที่นั้นเนื่องๆ จึงถามว่า "ท่านนั่งคลุกกุฎิเถระ เหตุไร ท่านจึงไปในที่นั้น."

ท่านตอบว่า "ผมไปยังสำนักอาจารย์ ขอรับ" ดังนี้แล้ว ต่อมา 2-3 วันเท่านั้น (ก็) บรรลุพระอรหัตผล.

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อจะทำการล้อเล่นกับท่าน จึงกล่าวว่า "ท่านนั่งคลุกกุฎิผู้หลักผู้ใหญ่ ทางที่เที่ยวไปของท่าน เป็นประหนึ่งหารอยมิได้แล้ว, ชะรอยท่านจะไม่ไปยังสำนักของอาจารย์อีกกระมัง"

พระเถระ. อย่างนั้น ขอรับ, เมื่อกิเลสเครื่องเกี่ยวข้องยังมีอยู่ ผมได้ไปแล้ว แต่บัดนี้ กิเลสเครื่องเกี่ยวข้อง ผมตัดเสียได้แล้ว เพราะฉะนั้น ผมจึงไม่ไป.

ภิกษุทั้งหลายฟังคำตอบนั้นแล้ว เข้าใจว่า "ภิกษุนี้ พูดไม่จริง พยากรณ์พระอรหัตผล" ดังนี้แล้ว จึงกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระศาสดา.

ภิกษุควรเป็นผู้เตือนตน

พระศาสดาตรัสว่า "เออ ภิกษุทั้งหลาย นั่งคลุกกุฎิบุตรของเรา เตือนตนด้วยตนเองแล แล้วจึงถึงที่สุดแห่งกิจของบรรพชิต" ดังนี้แล้ว

เมื่อจะทรงแสดงธรรม ได้ทรงภาสิตพระคาถาเหล่านี้ว่า:-

อตุตนา โจทยตตานํ	ปฎิมเสตมตตนา
โสอตตคฺคฺโต สติมา	สุขภิกฺขุ วิหาทิสิ.
อตฺตา หือตฺตโน นาโถ	อตฺตา หือตฺตโน คติ
ตสฺมา สญฺญมอตฺตานํ	อสสํทรววณฺนิโช.

เธอจงตักเตือนตนด้วยตน จงพิจารณาคุณตนนั้นด้วยตน, ภิกษุ เธอนั้นมีสติปกครองตนได้แล้ว จักอยู่ สบาย. ตนแหละ เป็นนาถะของตน, ตนแหละ เป็นคตติของตน เพราะฉะนั้น เธอจงสงวนตนให้เหมือนอย่างพ้อค้ำม้า สงวนม้าตัวเจริญฉะนั้น.

แก้กรรม

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **โจทยตตาน** ความว่า จงตักเตือนตนด้วยตนเอง คือจยังตนให้รู้สึกด้วยตนเอง. บทว่า **ปฏิมเส** คือ ตรวจตราดูตนด้วยตนเอง. บทว่า **โส** เป็นต้น ความว่า ภิกษุ เธอนั้นเมื่อตักเตือนพิจารณาดูตนอย่างนั้นอยู่ เป็นผู้ชื่อว่า ปกครองตนได้ เพราะความเป็นผู้มีตนปกครองแล้วด้วยตนเอง เป็นผู้ชื่อว่า มีสติ เพราะความเป็นผู้มีสติตั้งมั่นแล้ว จักอยู่สบายทุกสรรพอิริยาบถ. บทว่า **นาโถ** ความว่า เป็นที่อาศัย คือเป็นที่พำนัก (คนอื่นใครเล่า พึงเป็นที่พึ่งได้) เพราะบุคคลอาศัยใน อดภาพของผู้อื่น ไม่อาจเพื่อเป็นผู้กระทำกุศลแล้ว มีสวรรค์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า หรือเป็นผู้ยังมรรคให้เจริญแล้ว ทำผลให้แจ้งได้ เพราะเหตุนี้ จึงมีอธิบายว่า "คนอื่นชื่อว่าใครเล่า พึงเป็นที่พึ่งได้." บทว่า **ตสฺมา** เป็นต้น ความว่า เหตุที่ตนแลเป็นคติ คือเป็นที่พำนัก ได้แก่เป็นสรณะของตน. พอดีคำม้าอาศัยม้าตัวเจริญ คือม้าอาชาไนยนั้น บรรณาลาภอยู่ จึงเกียดกันการเที่ยวไปในวิสมสถาน (ที่ไม่สมควร) แห่งม้านั้น ให้ อาบน้ำ ให้บริโภคน้ำอยู่ ตั้งสามครั้งต่อวัน ชื่อว่า ย่อมสงวน คือ ประคับประคองฉันใด, แม้วัวเธอ เมื่อป้องกันความเกิดขึ้นแห่งอกุศลซึ่งยังไม่เกิด ขจัดที่เกิดขึ้นแล้วเพราะ การหลงลืมสติเสีย (ก็) ชื่อว่า สงวนคือปกครองตนฉันนั้น; เมื่อเธอสงวนตนได้อย่างนี้ อยู่ เธอจักบรรลุคุณพิเศษทั้งที่เป็นโลกียะทั้งที่เป็นโลกุตระ เริ่มแต่ปฐมฌาน เป็นต้น ไป. ในกาลจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุอุริยผลทั้งหลาย มีโสดาปัตติผล เป็นต้น ดังนี้แล."

สรุปได้ว่า เมื่อธรรมบทที่พระพุทธเจ้าตรัสเรื่อง พระนังคละกฐณเถระ นั้นทำให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า การอบรมบ่มเพาะตนเอง เตือนตนเองเสมอเมื่อเห็นทางที่ไม่ถูกต้อง ชมใจตนเองได้เมื่อเกิด ความอยากมีอยากได้ เกิดกิเลสสิ่งชั่วๆ การพึ่งตนเองเองย่อมชนะทุกสิ่งบรรลุความสำเร็จในทุกอย่าง ไม่มีความสำเร็จใด ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยการพึ่งพิงพึ่งพาคนอื่นเพื่อยังชีพ (นาถญานิสุสาย ชีเวย) (พระ ธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2547: 27) เมื่อการยังชีพ แลการสร้างกุศล หรือบุญกุศลต่าง ๆ ที่เราต้อง สร้างหรือทำบุญกุศลด้วยตนเองฉันใด เราจะมีชีวิตที่มีความสุขอย่างพอเพียงย่อมเกิดขึ้นด้วยการ กระทำของตนเองฉันนั้น

2.2 ธรรมสำหรับผู้ครองเรือนและเป็นพลเมืองที่ดี

การดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง เป็นสิ่งที่ประชาชนควรยึดหลักธรรมของการเป็นผู้ ครองเรือนที่สมบูรณ์ ซึ่งในคำสอนของพระพุทธศาสนามีหลายหลักธรรมที่เหมาะสมในแต่ละโอกาส และสถานที่ ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2546: 61-67) ได้อธิบายการครองเรือนของ ประชาชนอย่างมีความสุขสมบูรณ์นั้น จำเป็นต้องยึดหลักธรรมสำคัญดังนี้

2.2.1 ความสุขสี่ประการ คือ ความสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี หรือความสุขที่ชาวบ้านควรพยายามทำให้เกิดขึ้นแก่ตนอยู่เสมอ เรียกล้วน ๆ ว่า สุขของคฤหัสถ์ (กามโภคีสุข) 4 ประการ คือ อตถิสุข (สุขเกิดจากความมีทรัพย์) โภคสุข (สุขเกิดจากการจ่ายทรัพย์) อนนสุข (สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้) และอนวัชชสุข (สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ)(มีค่ามากที่สุด)

2.2.2 เป็นชาวบ้านแบบฉบับ คนครองเรือน แยกได้เป็นหลายประเภท จัดเป็น ชั้น ๆ ได้ตั้งแต่ร้ายไปถึงดี และที่ดีก็มีหลายระดับ คฤหัสถ์ที่ดี น่าเคารพนับถือแท้จริง คือประเภทที่ 10 ในชาวบ้าน 10 ประเภทต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 หาทรัพย์โดยทางไม่ชอบธรรม

1) ได้ทรัพย์มาแล้ว ไม่เลียงตนให้เป็นสุข ทั้งไม่เผื่อแผ่แบ่งปันและไม่ใช้ทรัพย์นั้นทำความดี (เสียทั้ง 3 ส่วน)

2) ได้ทรัพย์มาแล้ว เลียงตนให้เป็นสุข แต่ไม่เผื่อแผ่แบ่งปันและไม่ใช้ทรัพย์นั้นทำความดี (เสีย 2 ส่วน ดี 1 ส่วน)

3) ได้ทรัพย์มาแล้ว เลียงตนให้เป็นสุขด้วย เผื่อแผ่แบ่งปันและใช้ทรัพย์นั้นทำความดีด้วย (เสีย 1 ส่วน ดี 2 ส่วน)

กลุ่มที่ 2 หาชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง

4) ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 1 (เสีย 3 ดี 1)

5) ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 2 (เสีย 2 ดี 2)

6) ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 3 (เสีย 1 ดี 3)

กลุ่มที่ 3 หาโดยชอบธรรม

7) ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 1 (เสีย 2 ดี 1)

8) ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 2 (เสีย 1 ดี 2)

9) ได้ทรัพย์มาแล้ว ทำอย่างข้อ 3 แต่ยังติด ยังมีมัวเมาหมกมุ่น กินใช้ทรัพย์สมบัติ โดยไม่รู้เท่าทันเห็นโทษ ไม่มีปัญญาที่จะทำตนให้เป็นอิสระเป็นนายเหนือโภคทรัพย์ได้ (เสีย 1 ดี 3) พวกพิเศษ ผู้ที่แสวงหาชอบธรรม และใช้อย่างมีสติ สัมปชัญญะ มีจิตใจเป็นอิสระ มีลักษณะดังนี้

10) แสวงหาทรัพย์โดยทางชอบธรรม; ได้มาแล้ว เลียงตนให้เป็นสุข; เผื่อแผ่แบ่งปัน และใช้ทรัพย์นั้นทำความดี; ไม่หมกมุ่นมัวเมา กินใช้ ทรัพย์สมบัติโดยรู้เท่าทันเห็นคุณโทษ ทางดีทางเสียของมัน มีปัญญา ทำตนให้เป็นอิสระหลุดพ้น เป็นนายเหนือโภคทรัพย์ประเภทที่ 10 นี้ พระพุทธเจ้าสรรเสริญว่าเป็นผู้เลิศประเสริฐ สูงสุด ควรชมทั้ง 4 สถาน คือ เป็นคฤหัสถ์แบบฉบับที่น่าเคารพนับถือ

2.2.3 กำกับชีวิตด้วยธรรมสี่ คือ ปฏิบัติตามหลักธรรมสำหรับการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ที่เรียกว่า ฆราวาสธรรม 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ (ความจริง) ทมะ (ฝึกตน) ขันติ (อดทน) และจาคะ (เสียสละ)

2.2.4 รับผิดชอบชีวิตที่เกี่ยวข้อง คือ มีความสัมพันธ์อันดีงามอบอุ่นเป็นสุขภายในครอบครัว ตลอดถึงญาติมิตร ผู้ร่วมงานและคนที่พึ่งพาอาศัยอยู่ในปกครองทั้งหมด โดยทำหน้าที่มิใช่เพียงนำประโยชน์ทางวัตถุมาให้เขาอย่างเดียว แต่นำประโยชน์สุขทางจิตใจมาให้ด้วย โดยประพฤติตนเป็นตัวอย่าง ช่วยชักจูงให้คนในครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องใกล้ชิดทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้นด้วยคุณธรรมที่เรียกว่า อารยวัฑฒิ เป็นหลักความเจริญของอารยชน ความเจริญอันประเสริฐ มีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1) งอกงามด้วยศรัทธา คือ ให้มีความเชื่อความมั่นใจในพระรัตนตรัย และในการที่จะทำความดี มีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ

2) งอกงามด้วยศีล คือ ให้มีความประพฤติดีงาม สุจริตรู้จักเลี้ยงชีวิต มีวินัย และมีกิริยามารยาทอันงาม

3) งอกงามด้วยสุตะ คือ ให้มีความรู้จากการเล่าเรียน สดับฟัง โดยแนะนำหรือชวนชวายเป็นศึกษาหาความรู้ที่จะฟื้นฟูปรับปรุงชีวิตจิตใจ

4) งอกงามด้วยจาคะ คือ การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังและร่วมมือ ไม่คับแคบเอาแต่ตัว

5) งอกงามด้วยปัญญา คือ ให้มีความรู้คิด เข้าใจเหตุผล รู้ดี รู้ชั่ว รู้คุณ รู้โทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง มีวิจารณ์ญาณ รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาเหตุปัจจัย แก้ไขปัญหา และจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ให้ได้ผลดี

2.2.5 ครองตนเป็นพลเมืองที่ดี นำชีวิตและครอบครัวของตนไปสู่ความเจริญ สงบสุข และเป็นพลเมืองที่สร้างสรรค์สังคมโดยประพฤติ ดังนี้

- 1) น สาธารณทหารสุส ไม่คบขู้สูหามัวหมกมุ่นในทางเพศ
- 2) น ภุณเช สาธุเมกโก ไม่ใจแคบเสพสิ่งเลิศรสผู้เดียว
- 3) น เสเว โลกายติกั ไม่พรวดเวลาถกถ้อยที่เลื่อนลอยไร้สาระ
- 4) สีสวา ประพฤติดี มีวินัย ตั้งอยู่ในศีล 5
- 5) วัตตสพนโน ปฏิบัติกิจหน้าที่สม่าเสมอโดยสมบูรณ์
- 6) อปฺมตโต ไม่ประมาท กระตือรือร้นตลอดเวลา
- 7) วิจกฺขโณ มีวิจารณ์ญาณ ทำการโดยใช้ปัญญา
- 8) นิวาตวุตติ อดทนโร สุภาพ ไม่ดื้อกระด้าง ยินดีรับฟังผู้อื่น
- 9) สุรโต เสี่ยมงาม รักความประณีตสะอาดเรียบร้อย

- 10) สขิโล มุฑุ พุดจาน่าฟิง ทั้งใจกายก็อ่อนโยน ไม่หยาบคาย
- 11) สงคเหตา จ มิตตานัง มีน้ำใจเอื้อสงเคราะห์ต่อมิตรสหาย
- 12) สวิภาคี เผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือคนทั่วไป
- 13) วิธานวา รู้จักจัดการงานให้เรียบร้อยและได้ผลดี
- 14) ตปเปยย บำรุงพระสงฆ์ทรงความรู้ ผู้ทรงศีลทรงธรรม
- 15) ธมมกาโม ไคร่ธรรม รักความสุจริต
- 16) สุตาธโร อ่านมากฟังมาก รู้วิชาของตนเชี่ยวชาญ
- 17) ปริปัจจโก ชอบสอบถามค้นคว้า ใฝ่หาความรู้ยิ่งขึ้นไป

อนึ่งจุดเริ่มต้นของหลักธรรมที่จะนำไปใช้ในการครองเรือน หรือการดำเนินชีวิตนั้นมาจาก สิงคาลกสูตร (สุขีพ บุญญานุภาพ, 2539: 362-363) มีใจความว่า โดยเข้าวันหนึ่งขณะที่พระผู้มีพระภาคเสด็จจากที่ประทับ ณ เวฬุวัน (ป่าไผ่) สู่กรุงราชคฤห์ เพื่อบิณฑบาตได้ทอดพระเนตรเห็น สิงคาลกมาณพกำลังไหว้ทิศทั้งหกอยู่ ตรัสถาม ทราบว่าเป็นการทำตามคำสั่งของบิดา จึงตรัสว่า ในอริยวินัยไม่พึงไหว้ทิศแบบนี้ เมื่อมาณพกราบทูลถามว่า พึงไหว้อย่างไร จึงตรัสแสดงธรรมเป็นลำดับว่า เพราะเหตุที่อริยสาวก (สาวกของพระอริยะ) ละกรรมกิเลส 4 ได้; ไม่ทำกรรมชั่วโดยฐานะ; ไม่เสพปากทางแห่งความเสื่อมทรัพย์ (โภคานอภัยมุขานิ) 6 ประการ; เขาปราศจากความชั่ว 14 ดังกล่าวได้แล้ว เป็นผู้ไม่ปกปิดทิศ 6 เชื่อว่าปฏิบัติเพื่อช่วยชนะในโลกทั้งสอง คือโลกนี้และโลกหน้า เมื่อตายไปก็จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการครองเรือนจนสามารถนำไปสู่การดำรงชีวิตที่พอเพียงได้ เป็นต้นว่า กรรมกิเลส 4 (การกระทำที่เศร้าหมอง มี 4 อย่างที่อริยสาวกละได้ คือ ฆ่าสัตว์, ลักทรัพย์, ประพฤติผิดในกาม และพุดปด) การไม่ทำความชั่วโดยฐานะ 4 (คือถึงความลำเอียง เพราะรัก, เพราะชัง, เพราะหลง, เพราะกลัว แล้วทำกรรมชั่ว) อภัยมุข 6 (อริยสาวกไม่เสพปากทางแห่งความเสื่อมทรัพย์ คือ เป็นนักเลงสุรา, เทียวกลางคืน, เทียวดูการเล่น, เล่นการพนัน, คบคนชั่วเป็นมิตร และเกียจคร้าน) มิตรเทียม 4 (มิตรปกกลอก, มิตรดีแต่พุด, มิตรหัวประจบ และมิตรชวนในทางเสียหาย) ส่วนมิตรแท้ 4 (มิตรมีอุปการะ, มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข, มิตรแนะนำประโยชน์ และมิตรอนุเคราะห์ ตลอดจนทิศ 6 ประเภทที่พระอริยสาวกเป็นผู้ปกปิด(ปฏิบัติชอบ) ได้แก่ ทิศเบื้องหน้า (มารดา บิดา) ทิศเบื้องขวา (อาจารย์) ทิศเบื้องหลัง (บุตร ภรรยา) ทิศเบื้องซ้าย (มิตร) ทิศเบื้องล่าง (ทาส กรรมกร) ทิศเบื้องบน (สมณพราหมณ์) เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าแสดงธรรมจบ สิงคาลกมาณพเลื่อมใสในพระธรรมเทศนา แสดงตนเป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยตลอดชีวิต

ทั้งนี้การดำรงชีวิตของชาวพุทธสิ่งที่เป็นพื้นฐาน คือการรักษาศีล 5 สำหรับผู้ครองเรือน ได้แก่ ละเว้นการฆ่าสัตว์, ละเว้นการลักทรัพย์, ละเว้นการประพฤตินอกใจ, ละเว้นการพุดปด และละเว้นการดื่มของมึนเมา หรือสุราเมรัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่ปฏิบัติทุกหมู่เหล่า นอกจากนี้

ควรมีธรรมะที่ไว้สำหรับคุ้มครองโลกไว้ด้วย คือ หิริ (ความละอายต่อการทำความชั่ว) และโอตตปปะ (ความเกรงกลัวต่อบาป) รวมถึงการรู้จักสังเคราะห์(สังคหวัตถุ) 4 ประการ ได้แก่ การให้, การพูดไพเราะ, การบำเพ็ญประโยชน์ และการวางตนสม่าเสมอนั่นเอง (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2539: 539) ส่วนคุณธรรมตามพระบรมราโชวาทนั้นสอดคล้องกับพุทธศาสนาที่เรียกว่าฆราวาสธรรม มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ คือ การรักษาความสัตย์ ทมะ คือ การข่มใจตนเอง ขันติ คือ ความอดทน และจาคะ คือ ความเสียสละ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2550: 31)และสำคัญที่สุดสำหรับประชาชนคนไทย คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสตอบแก่พระบรมวงศานุวงศ์ และพสกนิกรที่เข้าเฝ้าฯถวายพระพรชัยมงคล ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อวันศุกร์ที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2549 ใจความว่า “ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มาอยู่ในท่ามกลางมหาสมาคมพร้อมพรั่งด้วยบุคคลจากทุกสถาบันในชาติ ตลอดจนประชาชนชาวไทยขอขอบใจในคำอำนวยการและการเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่ ที่ทุกคนตั้งใจจัดให้ข้าพเจ้าเป็นพิเศษทั้งรัฐบาลได้จัดงานครั้งนี้ได้เรียบร้อยและงดงามน้ำใจไมตรีของประชาชนชาวไทยที่ร่วมกันแสดงออกทั่วประเทศรวมทั้งที่พร้อมเพรียงกันมาในวันนี้ นำปลาบปลื้มใจมากเพราะแต่ละคนได้แสดงออกและตั้งใจมาด้วยความหวังดีจากใจจริง จึงขอขอบใจทุก ๆ คนจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดี และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคน ทุกฝ่ายทำให้ข้าพเจ้าเห็นแล้วมีกำลังใจมากขึ้น นึกถึงคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคีที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันไปได้ตลอดรอดฝั่ง

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่นและกับประเทศชาติ

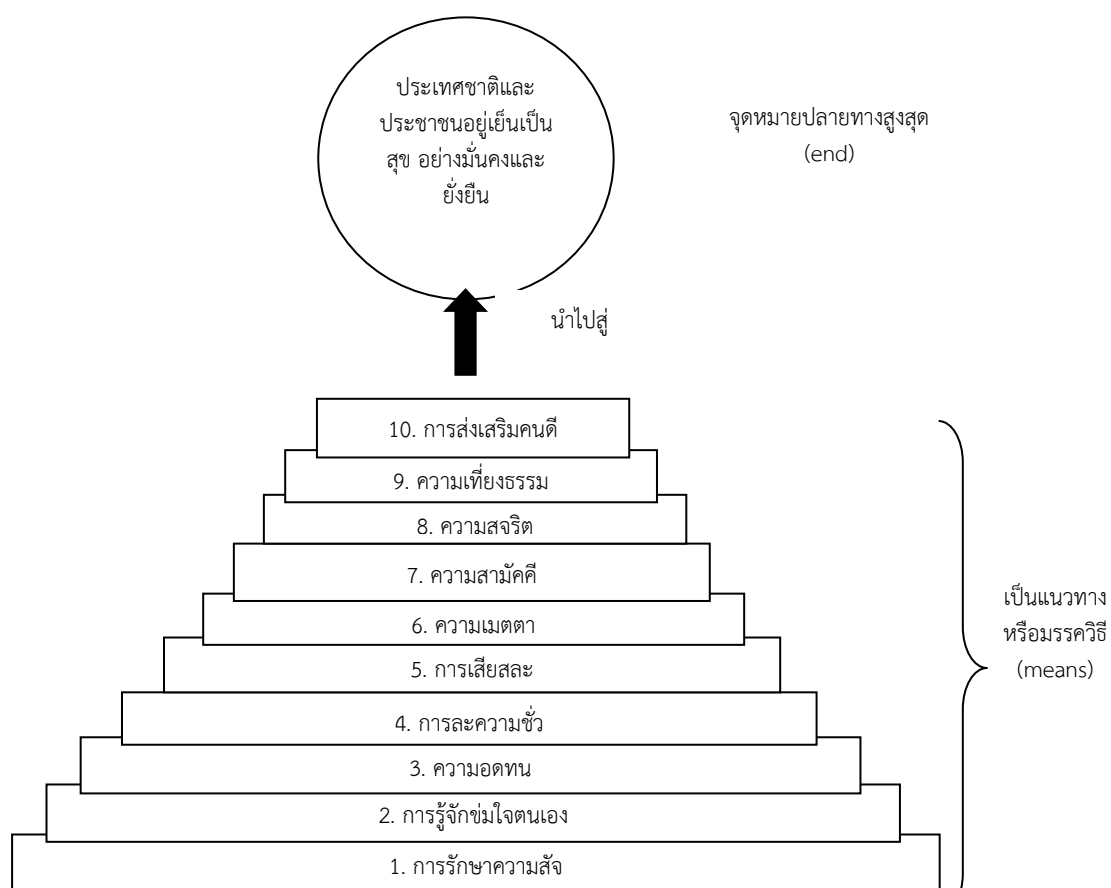
ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริตในกฏกติกา และในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดีความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียบตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล หากความคิด จิตใจและการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดี ที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูลในกายใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่า ประเทศชาติไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้จึงขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ ทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าได้รักษาจิตใจและคุณธรรมนี้ไว้ให้เหนียวแน่น และถ่ายทอดความคิดจิตใจนี้กันต่อไปอย่าให้ขาดสายเพื่อให้ประเทศชาติของเราดำรงยืนงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขทั้งในปัจจุบันและในภายหน้าขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลจงคุ้มครองรักษาประเทศไทยให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายทุกสิ่ง และอำนวยความสุขความเจริญ สวัสดิ์ ให้เกิดแก่ประชาชนชาวไทยทั่วกัน” (พระราชดำรัสตอบแก่พระบรมวงศานุวงศ์ และพสกนิกรที่เข้าเฝ้าฯ, 2554: ออนไลน์) นี่เป็นพระราชดำรัสที่

ประชาชนได้น้อมนำไปปฏิบัติลดความขัดแย้งในสังคม และสร้างความปิติยินดีให้กับพสกนิกรทั่วทั้งประเทศ

2.3 ธรรมสำหรับการบริหารจัดการและความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนในแนวคิดอื่น ๆ ที่เป็นหลักคุณธรรมของนักวิชาการที่นำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการ ดังที่แนวคิดของวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550: 39) ได้อธิบายการบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมไว้ 10 ประการมีลำดับขั้นตอนดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 ขั้นตอนการดำเนินงานตามแนวทางคุณธรรมตามหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรม 10 ประการ

ที่มา: วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550: 39)

หลายครั้งที่คนไม่เข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จะใช้ในการดำรงชีวิตจึงเกิดความสับสนขึ้นในบางประการดังนั้นท่าน ว. วัชรเมธี (2550: 55) ได้อธิบายเพื่อป้องกันความสับสนและสร้างความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีใจความดังนี้

1. จุดเด่น/จุดเน้นเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ปี 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นทางออกจากระบบเศรษฐกิจแบบกระแสหลัก (ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี) ว่า “...เศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง...”

2. มิติของระบบเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเน้นที่การผลิต เงิน ทรัพย์สิน กำไรและอำนาจ

2.2 ระบบเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญ 4 มิติของชีวิตคน

- ด้านเศรษฐกิจ คือความพออยู่พอกิน
- ด้านจิตใจ คือมีคุณธรรมประจำอยู่ในเรือนใจ
- ด้านสังคม คือรู้ รัก สามัคคี อยู่เย็นเป็นสุข
- ด้านวัฒนธรรม คือวิถีชีวิต แบบเศรษฐกิจพอเพียง

3. อัตลักษณ์ของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 เน้นทางสายกลาง (ไม่ปิดประเทศ หรือเปิดเสรีเกินไป)

3.2 เน้นความรู้จักพอประมาณ (รู้จักศักยภาพที่แท้ของตน/ชุมชน/องค์กร/ประเทศ)

3.3 เน้นความมีเหตุผล (เน้นความจำเป็น ไม่ใช่ความอยาก)

3.4 เน้นภูมิคุ้มกัน (รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์และสามารถรับมือความเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี)

3.5 เน้นการพึ่งตนเอง (ไม่เน้นการนำเข้าไปเสียทุกอย่าง/วิชาการ-เทคโนโลยี-สินค้า-เงินตรา)

3.6 เน้นประโยชน์สุขของตนและของประชาชนร่วมกัน (พระปฐมบรมราชโองการ)

3.7 ไม่ปฏิเสธเงิน แต่ใช้เงินทำงานไม่ใช่เป็นนาย (ไม่ปฏิเสธเมกะโปรเจ็ค)

3.8 คำนึงถึงหลักความสมดุลระหว่างความมั่นคงทางวัตถุ (material wealth) คู่กับความมั่งคั่งทางจิตใจ (spiritual wealth)

3.9 สนใจความ “อยู่เย็นเป็นสุข” มากกว่า “มั่งมีศรีสุข”

3.10 เป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับ “จริยธรรม” ทุกขั้นตอน

3.11 เป็นระบบเศรษฐกิจที่มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ไม่ใช่แค่ทรัพยากรมนุษย์

4. การประยุกต์ใช้ปรัชญาการพัฒนาประเทศตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 ทางสายกลาง ไม่พัฒนาไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งจนเกินไป เช่น ปิดประเทศ หรือเปิดเสรีเต็มที่

- 4.2 ความสมดุลและความยั่งยืน เน้นการพัฒนาไปในลักษณะองค์รวม
- 4.3 ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความพอดีทั้งในการผลิตและการบริโภค
- 4.4 ภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

4.5 การเสริมสร้างคุณธรรม เน้นให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มิตร ไมตรี เอื้ออาทร มีความ پاکเพียร มีวินัย มีสติ ไม่ประมาท พัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง

5. ความสับสนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

- 5.1 คิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่เป็นเรื่องเดียวกัน
- 5.2 คิดว่าในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิเสธความร่ำรวยมั่งคั่ง/เทคโนโลยี
- 5.3 คิดว่าระบบเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีเมกะโปรเจ็ค
- 5.4 คิดว่าระบบเศรษฐกิจพอเพียงใช้ไม่ได้สำหรับคนในสังคมเมือง
- 5.5 คิดว่าความรู้จักพอจะไม่ก่อเกิดการพัฒนา

ดังแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นจะชี้ให้เห็นว่าการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีหลักธรรมที่มุ่งหมายเริ่มต้นที่ตัวเองต้องยึดหลักธรรมที่ถูกต้อง ฝึกจิตใจให้มีความเข้มแข็ง ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามทำนองครองธรรม ซึ่งจะต้องเริ่มตั้งแต่การรู้จักตนเอง การพึ่งตนเอง มีความสัจ ซึ่งสัตย์สุจริต คิดอย่างมีเหตุมีผล มีความ پاکเพียร อดทน อุทิศสาค มีสติสัมปชัญญะ รู้จักละอาย เกรงกลัวต่อการทำงานไม่ดี และไม่ประมาท พร้อมทั้งต้องยึดมั่นในกุศลธรรมเป็นที่ตั้ง เมื่อตนเองมีคุณธรรมที่สมบูรณ์แล้วจะต้องให้ความสำคัญกับคุณธรรมเพื่อผู้อื่นด้วย เช่นต้องรู้จักความสามัคคีต่อกัน ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ยึดประโยชน์ส่วนรวมประเทศชาติเป็นที่ตั้ง รู้จักคำว่าภัยเมื่อทำผิดพลาด เพราะทุกคนย่อมมีความผิดพลาดเกิดขึ้นบ้างในช่วงชีวิตหนึ่ง แต่ต้องฝึกให้รู้จักแก้ไขสิ่งผิด ไม่ฝึกตนให้เป็นผู้แก้ตัวเพื่อพ้นผิดไปเรื่อย ๆ และต้องรู้จักการให้เผื่อแผ่เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันจะทำให้ชีวิตมีความสุขตลอดไป

3. วิธีชีวิตความเป็นไทย

การปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดของปัจเจกบุคคลจนกลายเป็นแบบแผนชีวิต คนในกลุ่มหรือชุมชนเห็นแบบแผนของกระตานั้นเป็นสิ่งที่ดี แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติร่วมกันของกลุ่มคนจนกลายเป็นแบบแผนชีวิตของชนกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งมักจะกันไปในทิศทางเดียวกันเป็นส่วนใหญ่สามารถสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ออกมาให้คนภายนอกรับรู้ เห็นเป็นประจักษ์ได้จึงเรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิต ถ้าหากเป็นคนไทยย่อมต้องมีแบบแผนปฏิบัติหรือแนวทางปฏิบัติที่ยึดมั่นกันมาตั้งแต่อดีตนับแต่สมัยสุโขทัยจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ในปัจจุบันนี้ที่แม้กาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป แบบแผนนั้นยังมีการยึดถือปฏิบัติ

จนเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาเห็นความเป็นไทยเช่นเดียวกัน เพื่อให้เข้าใจวิถีความเป็นไทยสามารถอธิบายในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ความหมายของคำว่า “วิถีชีวิต” (Way of Life)

วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลธรรมและคุณธรรม จนกลายเป็นแบบแผน กฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2552: 12) วิถีชีวิต ยังหมายถึงความรวมถึงความเป็นไปในการดำรงชีวิต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2539: 495) การอยู่อาศัยของกลุ่มคน ได้ประกอบอาชีพทำมาหากินตามสภาพแวดล้อม ผูกพันกัน และมีกฎระเบียบที่ตกทอดมาควบคุม และได้กล่าวสรุปไว้ว่า การศึกษาวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นในสภาวะต่าง ๆ สามารถศึกษาจากด้านการตั้งถิ่นฐาน ด้านเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ (ประเสริฐ วิทยารัฐ, 2522: 8 อ้างถึงใน สุมาลี หวังพุดิ. 2546: 13)ทั้งนี้วิถีชีวิตยังมีลักษณะของการแสดงออกทางพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นประจำอยู่ในชีวิตวันอย่างสม่ำเสมอเป็นนิสัย ซึ่งจะสะท้อนทัศนคติ และวัฒนธรรมของบุคคล เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลในเรื่องที่อยู่อาศัย ลักษณะครอบครัว ขนบธรรมเนียมประเพณี การดูแลสุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพของบุคคลนั้น จะได้รับอิทธิพลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความแตกต่างของรายได้ การศึกษา อาชีพ ความเชื่อของบุคคล จะเป็นตัวกำหนดทำให้เกิดความแตกต่างของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน (นันทพร ศรีสุทตะ, 2544: 8) รวมทั้งความหมายของวิถีชีวิตที่บ่งชี้ถึงการที่มนุษย์ถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมจะกำหนดว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด รวมทั้งเป้าหมายในชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร ฉะนั้น กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงาน การเล่น การติดต่อสัมพันธ์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม (เณรมาลย์ ราชภัณฑารักษ์, 2544 อ้างถึงใน พวงเพชร สุรัตน์วิกุล, 2544:56)ซึ่งวิถีชีวิตของมนุษย์จะถูกกำหนดให้แตกต่างกันด้วยวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เช่นชาวเขาก็แตกต่างจากชาวเมือง คนไทยอิสลามก็แตกต่างจากคนไทยพุทธ ดังนั้นวิถีชีวิตของชาวไทยหรือต่างชาติดีดี จะมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะของตนเอง จึงไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครสูงหรือต่ำ ถ้าหลัง ป่าเถื่อน กว่าอีกวัฒนธรรมหนึ่ง (สุพัตรา สุภาพ, 2541: 103) ถ้าหากต้องการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหรือสังคมหนึ่งเกี่ยวกับวิถีชีวิต ต้องศึกษาให้เข้าใจแต่ละชุมชนว่ามีประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ ที่สะท้อนคุณค่า (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540: 5) ดังนั้นการที่จะทำการศึกษาชุมชนให้เข้าใจ ต้องเรียนรู้ความแตกต่างของแต่ละชุมชนนั้นให้เข้าใจอย่างถ่องแท้จนเข้าใจในวิถีชีวิตของคนใน

ชุมชนนั้นด้วย เพราะวิถีชีวิตชุมชนใดชุมชนหนึ่งมักมีความแตกต่างกันออกไปและเป็นที่ยอมรับถือปฏิบัติจนเคยชินของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งปัจจัยแห่งความแตกต่างมักจะมาจากเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และที่สำคัญที่สุดก็คือ วัฒนธรรม ซึ่งการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนเพื่อให้เข้าใจ จึงมีกรอบโดยทั่วไปในการศึกษา คือ ด้านสภาพพื้นฐานของชุมชน ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านวัฒนธรรม (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2552: 14)

เมื่อวิถีชีวิตคนไทยมักสะท้อนความเด่นชัดในมิติวัฒนธรรมไทยที่ไม่สามารถแยกกันอย่างชัดเจนเป็นไปอย่างอันหนึ่งอันเดียวกันเพราะวัฒนธรรม หมายความว่า สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงและสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม เป็นสิ่งที่ร่วมกันถ่ายทอดกันได้ เรียนรู้เอาเป็นเยี่ยงอย่างจนทำให้แก้ปัญหาของสังคมได้ (พระยาอนุমানราชชน, 2509, บันเทิง พาพิจิตร, 2549: 2) ซึ่งวัฒนธรรมไทยมีลักษณะความเด่นในหลาย ๆ ด้านดังนี้ (บันเทิง พาพิจิตร, 2549: 2)

- 1) การมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ
- 2) การมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 3) อักษรไทยและภาษาไทย
- 4) ประเพณีไทย
- 5) วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เช่น ปัจจัย 4 มีเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อาหาร และยารักษาโรค
- 6) ศิลปกรรมของไทย มีวรรณคดี ดนตรี จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์แบบไทย
- 7) จรรยาบรรณและจิตใจของคนไทย
- 8) การพักผ่อนหย่อนใจของคนไทย

นอกจากนี้สิ่งที่สะท้อนความเป็นวิถีชีวิตไทยคือค่านิยมพื้นฐานของประชาชนไทย ซึ่งคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้นิยามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2530: 25-103)

- 1) ประการที่ 1 การพึ่งพาตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
  - การพึ่งพาตนเอง คือการมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะประสบความสำเร็จในการการดำรงชีพอยู่ได้โดยราบรื่นไม่มีความเดือดร้อน
  - ขยันหมั่นเพียร คือความอุตสาหพยายามในการประกอบอาชีพการงานด้วยความสุจริต ขยัน อดทน เอาใจใส่ สุขุมรอบคอบ และเสมอต้นเสมอปลาย
  - ความรับผิดชอบ คือการมีความสำนึกในหน้าที่ของตน ที่รับทั้งผิดและชอบในการกระทำทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม

- 2) ประการที่ 2 การประหยัดและออม
  - การประหยัดและออม คือการรู้จักจ่ายใช้สอย รู้จักเก็บหอมรอบริบ ออมทรัพย์สิ้น เวลา ทรัพยากร ทั้งส่วนตนและสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าสูงสุด
- 3) ประการที่ 3 การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
  - การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย คือการฝึกฝน การรู้จักควบคุมตนให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบประกาศและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของตนเองและสังคม
- 4) ประการที่ 4 การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
  - การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา คือการมีความเลื่อมใส ศรัทธายึดถือปฏิบัติหลักคำสอนที่ดีงามและหลักธรรมของศาสนาตนเอง
- 5) ประการที่ 5 การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
  - ความรักชาติ คือการมีความรัก ความผูกพันหวงแหนมาตุภูมิ สำนึก และเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย
  - ความรักสถาบันศาสนา คือการมีจิตใจที่เลื่อมใส ศรัทธา ในศาสนาที่ตนนับถือ รู้แก่นแท้ และยึดมั่นปฏิบัติตนตามหลักคำสอนที่ดีงามของศาสนา
  - ความรักสถาบันพระมหากษัตริย์ คือการมีความจงรักภักดี และศรัทธาในพระมหากษัตริย์ไทยที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งแผ่นดิน

ทั้งนี้เมื่อ ปี 2557 กระทรวงศึกษาธิการได้รับนโยบายให้ขยายผลค่านิยมหลักคนไทย 12 ประการที่ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มอบนโยบายให้ทุกหน่วยงานนำค่านิยมหลักคนไทย 12 ประการไปถือปฏิบัติ ซึ่งเริ่มใช้อย่างเป็นทางการในกระทรวงศึกษาธิการเปิดภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 โดยได้ทำเป็นบทอาขยานให้นักเรียนได้ท่องมีใจความว่า (เด็กไทยเตรียมท่อง 'ค่านิยม 12 ประการ' เริ่มเทอม 2 ปี 57, 2557. ไทยรัฐออนไลน์)

“หนึ่งรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สองซื่อสัตย์ เสียสละ อดทนได้
สามกตัญญู พ่อแม่ สุดหัวใจ สี่มุ่งไฟ เล่าเรียน เพียรวิชา

ห้ารักษา วัฒนธรรม ประจำชาติ	หกไม่ขาด ศีลธรรม ศาสนา
เจ็ดเรียนรู้ อธิปไตย ของประชา	แปดรักษา วินัย กฎหมายไทย
เก้าปฏิบัติ ตามพระ ราชดำรัส	สิบไม่ขาด พอเพียง เลี้ยงชีพได้
สิบเอ็ดต้อง เข้มแข็ง ทั้งกายใจ	สิบสองไซร์ คิดอะไร ให้ส่วนรวม”

ค่านิยมพื้นฐานหรือค่านิยมหลักทั้งหมดที่ดังกล่าวมาเป็นสิ่งสะท้อนความเป็นตัวตนของคนไทยที่มีวัฒนธรรมไทย เอกลักษณ์ไทย ทั้งที่สามารถสังเกตได้และอยู่ภายในจิตใจของคนไทยที่ถูกหล่อหลอม จนกระทั่งเกิดลักษณะที่กล่าวว่า “ความเป็นไทย” ขึ้นให้คนชาติอื่น ๆ ได้เห็นนั่นเอง

3.2 วิถีชีวิตของคนไทย

วิถีชีวิตของประชาชนไทย จึงหมายถึง การดำเนินชีวิตของคนไทยที่มีการกำหนดด้วยวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เอกลักษณ์ต่าง ๆ ของประชาชนไทยที่สะท้อนให้เห็นชัดเจนของบุคคลภายนอก จนกลายเป็นสิ่งที่ทุกคนเข้าใจทั้งภายในและนอก รู้จักกันว่านี่คือวัฒนธรรมไทย เอกลักษณ์ไทย วิถีชีวิตของคนไทย นี่คือนักสังคมไทย ดังนั้นจึงต้องเข้าใจว่าสังคมไทยเป็นสังคม 2 โครงสร้างคือ สังคมชนบท และสังคมเมือง

3.2.1 สังคมชนบท ส่วนใหญ่มักจะพบว่า สภาพพื้นที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติที่ไม่ได้ปรุงแต่งหรือพัฒนาในเชิงพื้นที่มากนัก ประชาชนยังคงประกอบอาชีพแบบเดิม ทำการเกษตร ทำไร่ ทำนา ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ฝูงสัตว์ ต้นไม้ใบหญ้า เทือกเขาลำธาร ท้องทะเล เป็นต้นนอกจากนี้การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สาธารณสุขมูลฐานขาดการพัฒนาเท่าที่ควร การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มไม่ใหญ่มากนักมีขนบธรรมเนียม ประเพณี ยังรักษาสืบทอดถือปฏิบัติกันมาหลายช่วงอายุคนไม่เปลี่ยนแปลง ประชาชนส่วนใหญ่ยึดมั่นการใช้ภาษาถิ่นของตนเอง ยึดมั่นในวัฒนธรรมดั้งเดิมใช้ชีวิตไม่เร่งรีบ แสงสีเสียงใด ๆ ที่ในสังคมเมืองมีนั้นสังคมชนบทแทบจะไม่ให้เห็นเลย บางพื้นที่เวลาไม่เกิน 2 ทุ่มก็เงียบสงัด ไม่มีใครออกจากบ้านทุกคนใช้เวลาพักผ่อนและตื่นแต่เช้าตรู่เพื่อรับอากาศที่บริสุทธิ์ คนในชนบทส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะมีร่างกายที่แข็งแรงและยังทำงานหนักบางอย่างได้สบายส่วนฐานะมักสะท้อนความยากจนเป็นส่วนใหญ่ชีวิตพึ่งพิงอิงอาศัยธรรมชาติในการประกอบอาชีพเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถสรุปลักษณะสังคมชนบทโดยทั่วไปนอกจากที่กล่าวมาข้างต้นดังนี้ (วรจ สวรรณฤทธิ์และคณะ, 2549: 36-37)

1) สมาชิกของครอบครัวมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นสมาชิกบ้านใกล้เคียงมีการติดต่อแบบเป็นกันเอง

2) ครอบครัวเป็นหน่วยที่สำคัญทางเศรษฐกิจ และมีลักษณะเบ็ดเสร็จช่วยกันทำงาน ทำเครื่องมือเครื่องใช้เอง ทำอาหารเอง และทอเสื้อผ้าเอง

3) ประชาชนส่วนใหญ่ยึดมั่นอยู่กับประเพณีเดิม ไม่ค่อยยอมเปลี่ยนแปลงง่าย ๆ ทั้งยังต่อต้านของใหม่อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีความเชื่อถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โขกลาง พึ่งพาธรรมชาติและอยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ

4) มีอัตราเกิดสูง ระดับการศึกษาและเทคโนโลยีไม่สูง

5) ความสัมพันธ์ทางสังคมไม่ได้อยู่ที่เงินตรา เป็นไปตามประเพณี มีระดับความคิดและความเข้าใจเป็นไปในเรื่องที่ใกล้ตัว มีค่านิยมที่ฝังแน่น คือ การนับถือผู้ใหญ่ ยกย่องผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีอำนาจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จิตใจกว้างขวาง รู้จักบุญคุณ ไม่เอาัดเอาเปรียบและไม่เบียดเบียนเพื่อบ้าน รักญาติพี่น้องและท้องถิ่น

3.2.2 สังคมเมือง เป็นสังคมที่พัฒนาอุตสาหกรรมเล็ก กลาง ใหญ่ เป็นศูนย์กลางการบริหารพัฒนา การค้าขาย การเงินการคลัง การคมนาคมขนส่ง ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี การศึกษา สาธารณสุข เป็นต้น รวมถึงการพัฒนามูลฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นพื้นฐานของประชากร เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อีกมากมาย แต่สิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิต คือ การดำรงชีวิตด้วยการแข่งขันด้านอาชีพ ชีวิตวนเวียนอยู่กับการทำงาน ชีวิตส่วนใหญ่มีแต่ความเร่งรีบ แก่งแย่งแข่งขัน อิจฉาริษยา ดิ้นรน หาเช้ากินค่ำ ชีวิตเป็นแบบ 24 ชั่วโมง (ทำงานเป็นกะ เป็นการแบ่งเวลายกกันทำงานบางคนเช้า กลางวัน บางคนเย็น และบางคนกลางคืนถึงเช้า) คลองน้ำส่วนใหญ่ในเมืองจะเสีย ธรรมชาติน้อยจะเป็นป่าปูลานหินอิฐ ตึกกรมบ้านช่องคอนกรีต ห้างสรรพสินค้าใหญ่ ๆ ครบวงจร วัดวาอารามในเมืองมีการจัดการเพื่อความง่ายของผู้ไปทำบุญ เพียงมีเงินไปก็สามารถมีสิ่งของทำบุญอยู่ให้ทำบุญครบในวัดที่เดียว มีโจรผู้ร้ายและอาชญากรรมมาก มีคนเร่ร่อนไร้บ้าน (Homeless) ขอดทานจำนวนมาก วิธีการดำรงชีวิตต้องตกอยู่อำนาจของเงินและหน้าที่การทำงานอยู่กับสิ่งที่พอกพูนและเต็มด้วยการถือยศถืออย่าง วัดค่าคนอยู่ที่ยศฐาบันดาศักดิ์ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันน้อยลง คุยกันแต่เรื่องผลประโยชน์ว่าจะได้อะไรบ้าง แต่ไม่เคยคิดเลยว่า “จะให้อะไรคืนแก่คนอื่น สังคม หรือแผ่นดินบ้าง” เป็นต้น นอกจากนี้ลักษณะทั่วไปของสังคมเมืองพอสรุปได้ดังนี้ (วรวิฑูร์ สุวรรณฤทธิและคณะ, 2549: 37)

1) ความสัมพันธ์กันในลักษณะทุกดิยะภูมิ คือ ติดต่อกันด้วยตำแหน่งหน้าที่การทำงานมากกว่าเป็นการส่วนตัว นอกจากนี้มีความผูกพันในครอบครัวมีน้อย ยิ่งน้อยลงกับเพื่อนบ้าน

2) อาชีพมีความหลากหลาย แตกต่างกันไปทุกคนมีความชำนาญเฉพาะตน

3) ให้ความสำคัญวัตถุนิยม ความโอ้อ่า แพนซ์จากวัฒนธรรมต่างชาติ

4) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ การสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ

5) อยู่ภายใต้การแบ่งงานกันทำ เนื่องจากแต่ละคนมีความรู้เฉพาะด้าน สิ่งอย่างของตนเอง ดังนั้นต้องพึ่งพาอาศัยความรู้กันและกันให้ครบวงจรงานในแต่ละฝ่ายงาน

3.2.3 เปรียบเทียบความแตกต่างของสังคมชนบทและสังคมเมือง

เมื่อพิจารณาจากลักษณะโดยทั่วไปทำให้เห็นความแตกต่างของสังคมชนบทและสังคมเมืองได้อย่างชัดเจน ทั้งเรื่องสภาพพื้นที่ ภูมิสังคม อาชีพการงาน การเงิน การศึกษา ระบบสาธารณสุข โภค สาธารณูปการ สาธารณะสุข การดำรงชีวิต ครอบครัว ศาสนา จิตใจของประชาชน ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี และการเมือง แทบทุกอย่างมีความแตกต่างกันแต่ที่สำคัญปัจจุบันและในอนาคตช่องว่างเหล่านี้จะเริ่มลดลงเพราะการพัฒนาที่เข้าถึงสังคมชนบทจะมากขึ้น ครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น การศึกษาของคนรุ่นใหม่ ๆ ได้มีโอกาสมาเรียนในเมืองและกลับไปพัฒนาบ้านเกิดมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามความแตกต่างยังคงมีอย่างชัดเจนดังการเปรียบเทียบความแตกต่างลักษณะของสังคมชนบทและสังคมเมืองในตารางดังนี้

ตารางที่ 1.1 การเปรียบเทียบความแตกต่างลักษณะของสังคมชนบทและสังคมเมือง

ลักษณะ	ชนบท	เมือง
สภาพพื้นที่ทางธรรมชาติ	ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ มีความใกล้ชิดและผูกพันกับธรรมชาติคงสภาพที่เป็นพื้นที่ดั้งเดิมมีท้องไร่ ท่งนา ป่าเขา ลำธาร สัตว์ป่า เลี้ยงสัตว์ เกษตรกรรม	ธรรมชาติน้อยมาก สภาพพื้นที่มีการพัฒนาที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรม การคมนาคมขนส่ง ธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

ลักษณะ	ชนบท	เมือง
ลักษณะที่อยู่อาศัย	การตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างไกลกัน ไม่แออัด ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ได้สูง มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	การตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มที่มีลักษณะที่หลากหลาย เป็นปูนอาศัยอยู่บนตึก แพลตคอนโด อพาร์ทเมนท์ โรงแรม ห้องเช่า หอพัก และมักเป็นชุมชนแออัด เป็นเคหะชุมชน
ลักษณะการสัมพันธ์	ปฐมภูมิ (มีความใกล้ชิด ญาติพี่น้อง)	ทฤษฎีภูมิ (สัมพันธ์เพื่อหน้าที่การงาน และผลประโยชน์ทางธุรกิจ)
ลักษณะการประกอบอาชีพ	เกษตรกรรม ส่วนใหญ่เป็นอาชีพเดียวกัน ลักษณะเป็นระนาบ การประกอบอาชีพเน้นความพอเพียง (เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง หรือ พอเพียง)	อุตสาหกรรม การค้าขาย การเงินการธนาคาร สถาบันเท็ง มีการประกอบอาชีพที่หลากหลายความความกดดันและเชี่ยวชาญเฉพาะ
การคมนาคมขนส่ง	การคมนาคมขนส่งสะดวกสบาย การจราจรไม่มากนัก แต่ไม่ค่อยทันสมัย	เป็นศูนย์กลางของการคมนาคมขนส่ง การจราจรติดขัดมาก มีความทันสมัยของสิ่งอำนวยความสะดวก มีระบบการบริหารจัดการที่ดี
ลักษณะทางประชากร	มีความเป็นพวกพ้อง ญาติพี่น้อง รู้จักกันอย่างใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก	มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม เป็นคนแปลกหน้า สำหรับคนบ้านใกล้เรือนเคียง

ความผูกพันในครอบครัว	ครอบครัวมักเป็นครอบครัวขยาย (ใหญ่) มีความผูกพันในครอบครัวมาก พ่อแม่ลูก ปู่ย่าตายาย ลุงป้า น้าอา มักมีความผูกพันและบ้านเรือนอยู่ใกล้กันพึ่งพาอาศัยกันได้	ครอบครัวมีขนาดเล็ก เช่น พ่อ แม่ ลูก และมักมีความผูกพันกันในครอบครัวน้อย เนื่องจากต่างคนต้องรับผิดชอบหน้าที่การงานของตนเอง การเจอกันที่ตรงเวลา และสร้างความผูกพันในครอบครัวต้องรอวันหยุด จึงทำให้ความผูกพันน้อยตามไปด้วย
การยึดถือความเชื่อศาสนา	ยึดมั่นและมีความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา การเข้าวัด ฟังธรรมเป็นการปฏิบัติปกติของชาวชนบท และยังมีเชื่อในบาปบุญคุณโทษ เชื่อในโชคลาภ สิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่มาก การเข้าวัด เพราะเป็นที่พึ่งทางใจและการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์	การยึดถือในความเชื่อทางศาสนายังน้อย การเข้าวัดฟังธรรมเป็นไปตามกาล ความสะดวก และเมื่อพบความทุกข์ เพื่อธุรกิจให้เจริญก้าวหน้า สิ่งที่มักเห็นในเมืองคือ การทำบุญหวังหน้าตาทางสังคม

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

ลักษณะ	ชนบท	เมือง
การเคารพนับถือ	ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทมีความเคารพนับถือผู้อาวุโส และผู้มีความภูมิความรู้ ผู้ทำคุณประโยชน์เพื่อส่วนรวม ผู้ทรงศีล	การเคารพนับถือผู้อาวุโสมีน้อย ให้ความสำคัญกับตำแหน่งหน้าที่การงาน ฐานะทางสังคม ระดับการศึกษา
ชนชั้นทางสังคม	ไม่ค่อยการแบ่งชนชั้นทางสังคม	การแบ่งชนชั้นทางสังคมมักอิงอาศัยฐานะทางเศรษฐกิจ การเงิน การศึกษา ฐานะทางสังคม ตำแหน่งหน้าที่ หรือการทำงาน เป็นนายทุน เจ้าของธุรกิจ ลูกจ้าง กรรมกร เป็นอาจารย์ เป็นพนักงาน
ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ	ด้อยความเจริญทางวิทยาการใหม่ ๆ	ก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ ๆ มากมาย เทคโนโลยีขั้นสูง มีข้อมูลข่าวสารสนเทศ มีองค์ความรู้ใหม่ ๆ หลากหลาย
การควบคุมทางสังคม	ยึดขนบธรรมเนียม จารีต ระเบียบทางสังคมเข้ามามีบทบาทด้วยนอกจากกฎหมายทั่วไปของสังคมไทย	เน้นกฎหมายเป็นใหญ่ในชุมชนเมือง

สิ่งสำคัญที่สังคมไทยมีเหมือนกันทั่วประเทศ คือ ภาษาไทย การเขียนอักษรไทย การยิ้มแย้มแจ่มใสในการทักทายกัน เป็นรอยยิ้มแห่งสยาม (Smile of Thailand) การไหว้ทักทาย การมีน้ำใจเอื้ออาทร การให้อภัย การเห็นอกเห็นใจคนอื่น ๆ (ใจบุญ) การกตัญญูกตเวที และการรักแผ่นดินไทย

4. สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมไทย

ครั้นกล่าวถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของไทยจำเป็นต้องพิจารณาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อโยธยา ธนบุรี ยุคสมัยนี้เป็นกรุงรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานครปัจจุบันซึ่งแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันไปตามกาลเวลา วัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนแต่ละยุคย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย บางครั้งวัฒนธรรม ประเพณีอาจตายไปในท้องถิ่นหนึ่งแล้วไปเกิดใหม่ในอีกพื้นที่หนึ่งได้เมื่อมีการเคลื่อนย้าย อพยพของประชาชน ดังนั้นไม่ว่ากาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นสิบปี ร้อยปี หรือพันปี สิ่งที่เป็นแก่นแท้ของความเป็นไทยยังคงเป็นดังเช่นในอดีตกาลอยู่นั่นเอง ทั้งลักษณะของความเป็นไทยมีความเปลี่ยนแปลงไปสามารถสรุปพอสังเขปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1.2 ลักษณะของความเป็นไทยมีความเปลี่ยนแปลงไปยุคสมัย

สมัย	ลักษณะ	สังคม	เศรษฐกิจ	การเมืองการปกครอง	สิ่งแวดล้อม
กรุงสุโขทัย		เป็นระบบชนชั้นทางสังคม ได้แก่ พระมหากษัตริย์ เจ้านายและขุนนาง ไพร่และทาส	การค้าเสรี ซึ่งมักได้ยื่นคำพูดที่ว่า “ใครใคร่ค้าม้าค้า ใครใคร่ค้าช้างค้า” เกษตรกรรม ของป่า ค้าขายเสรี มีเครื่องถ้วยชามสังคโลก	พ่อปกครองลูก (Paternalism) ส่วนใหญ่ใช้ปกครองในราชธานี และการปกครองแบบเจ้าผู้ครองนคร (Territorially based Feudalism) ใช้ในเมืองพระยามหานคร	สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ จนมีคำว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว”
กรุงอโยธยา		ระบบชนชั้นเหมือนเดิม คือระบบพระมหากษัตริย์ เจ้านายและขุนนาง ไพร่และทาสแต่มีการบริหารจัดการระบบไพร่ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) มี 2 ชั้น คือ ผู้ปกครอง (พวกมูลนาย) และผู้ใต้ปกครอง (ราษฎรหรือไพร่และทาส) ทั้งนี้ศักดินา เป็นตัวกำหนดบทบาทหรืออำนาจความเป็นอภิสิทธิ์ชน มีกลุ่มชาวต่างชาติเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในกรุงศรีอยุธยาทั้งญี่ปุ่น ฮอลันดา โปรตุเกส เขมร	การค้าขายอยู่อย่างเสรี แต่ระบบเศรษฐกิจอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าขุนมูลนาย ประชากรเริ่มมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจยังคงเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ (Self Sufficient Economy) ระหว่างเมือง หมู่บ้าน บ้าน ยังมีการแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้า (Bater System)	ระบบสมบูรณาญาสิทธิราช หรือเทวสิทธิ์ (Divine Rights) รับอิทธิพลจากอินเดีย ขอม(เขมร) ใช้การบริหารจัดการบ้านเมืองในราชธานีแบบจตุสดมภ์ และยังใช้ระบบศักดินา เช่นสุโขทัย	สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ จนมีคำว่า “อู่ข้าวอู่น้ำ”

ตารางที่ 1.2 (ต่อ)

ลักษณะ สมัย	สังคม	เศรษฐกิจ	การเมืองการ ปกครอง	สิ่งแวดล้อม
กรุงธนบุรี	การล่มสลายของกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.2310) หัวเมืองต่าง ๆ ได้ประกาศอิสรภาพของตนเอง ทำให้ช่วงสมัยกรุงธนบุรี บ้านเมืองอยู่ในช่วงการฟื้นฟู ระบบต่าง ๆ ยังใช้เหมือนกรุงอยุธยา เช่น พระมหากษัตริย์ เจ้านายและขุนนาง ไพร่และทาส ซึ่งไพร่ชายใดเมื่อถึงอายุที่กำหนดจะมีการสักเล็ก เพื่อตรวจจำนวนคน ถ้าหนีมีโทษถึงประหารชีวิต มีหมู่บ้านเขมร บ้านญวนมากขึ้นในสมัยนี้ด้วยและที่สำคัญช่วงปลายสมัยมีการจลาจลในพระราชวังมากมาย	เน้นการค้าขายทางเรือกับต่างชาติ ซึ่งพระเจ้ากรุงธนบุรีพยายามผูกไมตรีกับจีนเพื่อที่จะให้เกิดประโยชน์ทางการค้าขายมากยิ่งขึ้น เมื่อว่างจากศึกสงครามก็ทำการเกษตรกรรมตามภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย เช่นเดิม ระบบเศรษฐกิจยังคงเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ (Self Sufficient Economy)	ระบบสมบูรณาญาสิทธิราช หรือแบบสมมุติเทพบริหารจัดการแบบกรุงศรีอยุธยาโดยมีการบริหารบ้านเมือง 15 ปี สมัยนี้เป็นช่วงการกอบกู้บ้านเมือง รักษาความสงบทั้งภายในและภายนอก (รบพม่า)	สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนยังยึดเกษตรกรรม เช่นเดิม

ตารางที่ 1.2 (ต่อ)

สมัย	ลักษณะ	สังคม	เศรษฐกิจ	การเมืองการปกครอง	สิ่งแวดล้อม
กรุงรัตนโกสินทร์ ก่อนปี 2504	รัชกาลที่ 1-6 มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากมายเปิดโอกาสให้สามัญชนที่มีความรู้ ความสามารถ พุทธิกรรมดีเข้ามาเป็นขุนนางมากขึ้น สถาบันพระมหากษัตริย์มีความใกล้ชิดขุนนางตระกูลใหญ่ ๆ เพื่อเพิ่มความจงรักภักดี มีไพร่ ทาส จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 (เลิกทาส) และชาวจีนอพยพเข้ามาค้าขายจำนวนมาก ยังคงมีระบบศักดินา และระบบอุปถัมภ์เช่นเดิม สังคมไทยถูกผนวกเป็นพื้นที่ของสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484-2488) โดยประเทศญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกด้วยทางน้ำที่ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร นครศรีธรรมราช สงขลา สุราษฎร์ธานี ปัตตานี และบางปู สมุทรปราการ ส่วนทางบกบุกเข้าประเทศไทยที่ อัญประเทศ	ระบบเศรษฐกิจเริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้น พลเมืองมากขึ้น อิทธิพลชาวต่างชาติมากขึ้น จนทำให้มีการทำสัญญาเบาว์ริง มีระบบเศรษฐกิจทางเกษตร อุตสาหกรรม จำนวนมากขึ้น มีระบบชลประทาน การคมนาคมจากทางน้ำมาเป็นทางบกและระบบราง(รัชกาลที่ 5) มากขึ้น ระบบเศรษฐกิจเริ่มเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากภาคเกษตรกรรมสู่อุตสาหกรรมมากขึ้น มีระบบการเงินการธนาคารที่ดูแล มีกระทรวงต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขึ้นอย่างมากมาย	การเปลี่ยนแปลงที่ปฏิรูปการปกครองเกิดความชัดเจนขึ้นมากที่สุดสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก เพื่อนำมาปฏิรูปของประเทศแบ่งการบริหารราชการแผ่นดินเป็นส่วนกลางและส่วนภูมิภาค (สุขาภิบาล) ประกาศเลิกทาส (ตลอดระยะเวลา 37 ปี) ซึ่งสะท้อนภาพลักษณ์ของความเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย จนรัชกาลที่ 6 ได้เกิดการสร้างเมืองจำลองการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้น เรียกว่า “ดุสิตธานี” และกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2475) เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็น ระบอบประชาธิปไตย มี “รัฐธรรมนูญ” และมีการทำรัฐประหารจาก 2475-2558 จำนวน 13 ครั้ง (ผู้ชนะทุกครั้งคือ “ผู้มีอาวุธเป็นอำนาจ”	ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยมีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ การทำเกษตรกรรม “ข้าวถือเป็นสินค้าส่งออก” นอกจากนี้ยังมีการสัมปทานเรื่องป่าไม้เริ่มมีระบบอุตสาหกรรม เช่น ทอผ้า น้ำตาล และการตีเหล็ก เป็นต้นมากขึ้น เริ่มมีผลต่อการมลภาวะด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น	

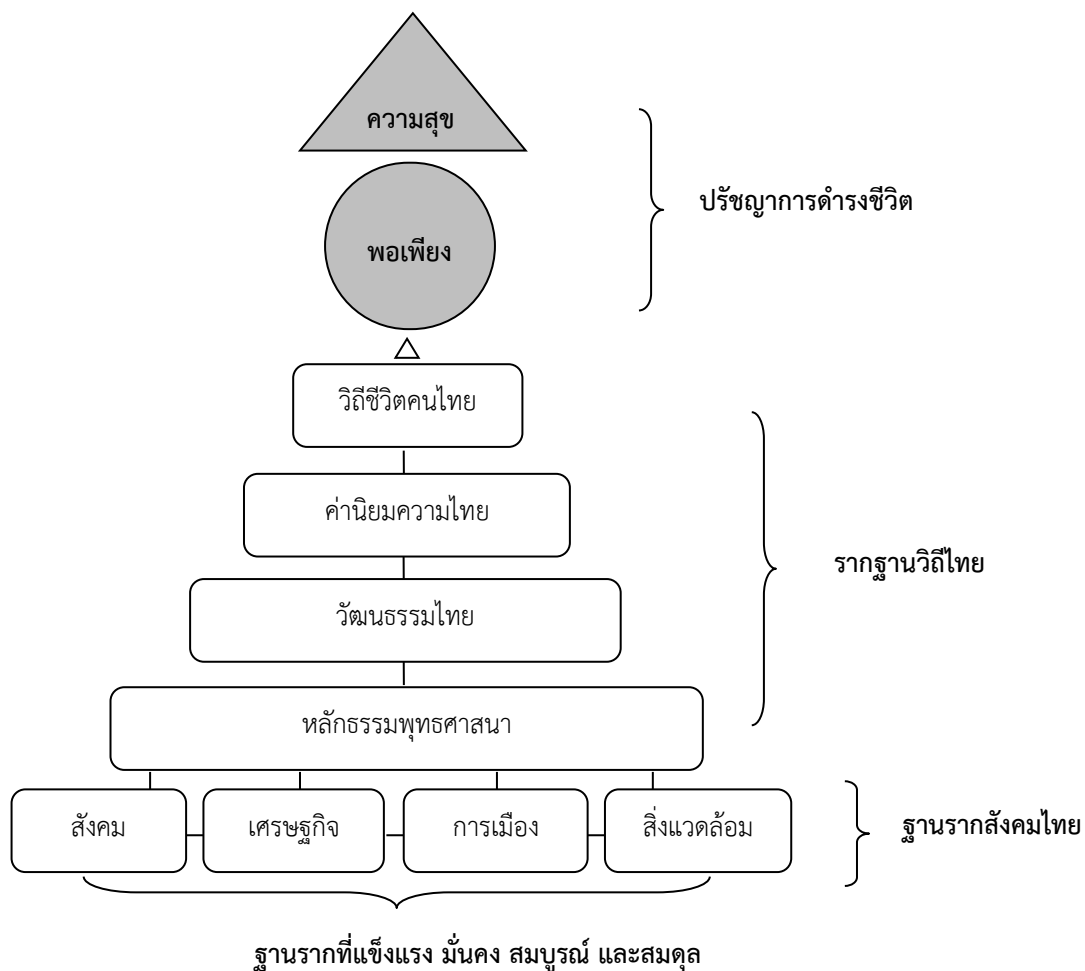
สมัย / ลักษณะ	สังคม	เศรษฐกิจ	การเมืองการปกครอง	สิ่งแวดล้อม
กรุงเทพมหานคร (ปัจจุบัน)	สังคมมีความซับซ้อนอย่างมากขึ้น สังคมชนบทเริ่มกลายเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ประชากรเพิ่มขึ้นทุกปี เริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพราะความเจริญก้าวหน้า นวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ การรับวัฒนธรรมความเจริญทางวัตถุมาบูรณาการพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย ความเจริญทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ การแพทย์ระบบการคมนาคมขนส่ง (โลจิสติกส์) เป็นต้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมได้ทั้งสิ้น ซึ่งสาเหตุที่สำคัญคือ การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) และการยืมหรือลอกเลียนแบบกันทางวัฒนธรรม (Cultural Borrowing) (สนธิ สมักรการ, 2546: 8)	การพัฒนาประเทศเริ่มมีทิศทางที่ชัดเจนโดยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504) ถึงปัจจุบันเป็นฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ระบบเศรษฐกิจและสังคมขยายใหญ่มากขึ้น	กำลังร่างรัฐธรรมนูญใหม่ส่วนการปกครองยังมีแบบประชาธิปไตยครึ่งใบ อีกครึ่งใบอยู่ภายใต้อำนาจของกรรัฐประหารครั้งที่ 13 นำโดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งมีสโลแกนว่า “คืนความสุขให้ประชาชน หรือคืนความสุขให้คนในชาติ”	เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและการทำลายทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ถูกทำลาย ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดแคลนน้ำ นอกจากนี้มลพิษทางน้ำ ทางอากาศและเสียง มลพิษในอาหาร สารเคมี ซึ่งเป็นผลมาจากการเร่งรัดทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในภาวะโลกร้อน

ลักษณะของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไทย นับวันจากนี้ไปยิ่งซับซ้อนมากขึ้น การพัฒนาเชิงวัตถุมีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นเท่าใด ระบบที่ใช้ในการพัฒนาประเทศยิ่งมีความทันสมัย มีความละเอียดมากขึ้น สิ่งที่เป็นชนบท ล้าสมัย ไม่ทันเหตุการณ์ อยู่ไกลปืนเที่ยงช่องว่างของคำเหล่านี้ยิ่งน้อยลง คนจนกับคนรวยเริ่มแคบลงเรื่อย ๆ ส่วนการเมืองเริ่มถูกท้าทายกับระบบใหม่ ๆ ของการเลือกและกลั่นกรองคนดีมาเป็นผู้นำประเทศ ดังพระบรมราโชวาทในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี วันที่ 11 ธันวาคม 2512 ดังใจความว่า “...ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้...” (พระราชดำรัส ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2558:

ออนไลน์) ดังนั้นเมื่อประเทศได้ผู้นำที่เป็นคนดี ย่อมสามารถนำประเทศพัฒนาสู่ความเจริญรุ่งเรือง เกิดความมั่นคง มีภูมิคุ้มกัน มั่งคั่ง กินดีอยู่ดี ยั่งยืน อยู่เย็นเป็นสุข ด้วยการใช้สติปัญญานำทรัพยากรที่เป็นสินทรัพย์ของแผ่นดินมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าต่อประชาชนคนไทยทั้งประเทศได้อย่างสมบูรณ์

5. บทสรุป

แนวคิดที่เป็นพื้นฐานหรือที่เป็นรากเหง้าของความพอเพียงในวิถีชีวิตคนไทยเป็นสิ่งที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคนไทยเท่านั้นที่จะเข้าใจ เข้าถึงกันได้ในเรื่องที่เรียกว่า “วัฒนธรรมไทย” เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ถูกหล่อหลอมจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากยุคสมัยหนึ่งสู่อีกยุคสมัยหนึ่ง จากคนไทยกลุ่มหนึ่งเล็ก ๆ สู่คนไทยกลุ่มใหญ่ทั้งแผ่นดิน จาก 1 วันที่เป็นไทยสู่การมีแผ่นดินรูปชวาทองที่มีอิสรภาพกว่า 766 ปี จนทำให้เรามีประเพณี ศิลปะสถาปัตยกรรม วรรณกรรม และค่านิยมไทยที่ฝังแน่นอยู่ในจิตวิญญาณไทย สะท้อนออกมาเป็นการไหว้ที่สวยงาม จิตใจงดงามเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตาใจบุญต่อเพื่อนมนุษย์ มีการใช้ชีวิตที่พอเพียง มีหลักธรรมพุทธศาสนาไว้บ่มพัฒนาจิตใจมีพระมหากษัตริย์ทรงทศพิธราชธรรมเป็นศูนย์รวมจิตใจ ทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ประเทศไทยมีไม่เหมือนใครในโลกใบนี้ดังนั้นจงภูมิใจในความเป็นไทย นอกจากนี้สิ่งที่ประเทศไทยกำลังพัฒนาคือ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ให้มีความทัดเทียมกับประเทศที่เรียกตนเองว่า พัฒนาแล้ว แต่ประเทศไทยกำลังค้นหาแนวทางการปฏิรูปเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองให้มีความยั่งยืน เป็นที่พึงของประชาชนไทยได้จริงภายใต้การใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สังคมพอเพียง การเมืองและสิ่งแวดล้อมที่สมดุลนั่นเอง สามารถสรุปกรอบปรัชญาพื้นฐานของความพอเพียงและรากฐานของความเป็นสังคมไทยที่สะท้อนภาพเจดีย์พื้นฐานของการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงเพื่อความสุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.2 เจดีย์พื้นฐานของการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงเพื่อความทุกข์ที่ยั่งยืนของสังคมไทย
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

6. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

6.1 กิจกรรม : แบ่งนักศึกษาออกเป็น 5 กลุ่มตามจำนวนนักศึกษาในชั้นเรียน โดยให้แต่ละกลุ่มคัดเลือกหัวหน้า และเลขานุการกลุ่ม เพื่อแสดงการทำงานเป็นทีม ซึ่งทั้ง 5 กลุ่มจะได้กระดาษฟลิปชาร์ต 1 แผ่น ปากกา 2 ด้ามแล้วให้ช่วยกันระดมสมองแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม โดยเขียนเป็นรูปแบบผังความคิด (Mind Mapping) โดยมี 5 โจทย์ตามกลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความพอเพียง?

กลุ่มที่ 2 วิถีไทย?

กลุ่มที่ 3 วัฒนธรรมไทย?

กลุ่มที่ 4 ลักษณะสังคมชนบทและสังคมเมือง?

กลุ่มที่ 5 ลักษณะสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของไทย?

กิจกรรมมีเวลาในการดำเนินการเป็นกลุ่มย่อยในชั้นเรียน ใช้เวลา 1.30 ชั่วโมง และนำเสนอ กลุ่มละ 30 นาที

6.2 คำถามท้ายบท:

1. จงอธิบายคำว่า “ทางสายกลาง” มาพอสังเขป?
2. จงอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความพอเพียงและมรรคมีองค์ 8 เป็นอย่างไร?
3. คำสอนและหลักธรรมที่เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการดำรงชีพที่นำไปสู่ความพอเพียง มีอะไรบ้าง จงให้เหตุผลอย่างชัดเจน?
4. จงอธิบายความหมายของคำว่า “วิถีชีวิต” “วิถีคนไทย”?
5. วัฒนธรรมไทย มีลักษณะเช่นไร?
6. จงเปรียบเทียบลักษณะสังคมชนบทและสังคมเมือง? ปัจจัยใดที่จะทำให้ลด ช่องว่างระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมืองให้น้อยลง?
7. จงอธิบายลักษณะสังคมไทยมาพอสังเขป?
8. จงอธิบายลักษณะเศรษฐกิจไทยมาพอสังเขป?
9. จงอธิบายลักษณะการเมืองไทยมาพอสังเขป?
10. จงอธิบายลักษณะสิ่งแวดล้อมในสังคมไทยมาพอสังเขป?

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กীরติ บุญเจือ. (2538). **ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: นวสาส์นการพิมพ์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). **วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2557). **เด็กไทยเตรียมท่อง 'คำนิยม 12 ประการ' เริ่มเทอม 2 ปี 57**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 18 กันยายน 2557 จาก <http://www.thairath.co.th/content/451024>
- นันทพร ศรีสุทธะ. (2544). **วิถีชีวิตชุมชนกับการเกิดโรคเบาหวาน กรณีศึกษาชุมชนบ้านจัว ตำบลสมัย อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บันเทิง พาพิจิตร. (2549). **ประเพณี วัฒนธรรมไทย และคติความเชื่อ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- โปรแกรมพระไตรปิฎก ฉบับธรรมทาน. (2558). **พระนังคलगฺฎเถระ ในอรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ฎีกขุวรรคที่ 25**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 12 มิถุนายน 2558 จาก <http://www.84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=35&p=10>

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). **อมฤตพจนานา (พุทธศาสนสุภาษิต)**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). **ธรรมนุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. พิมพ์ครั้งที่ 57 (ฉบับพกพา ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).
- พระยาอนุমানราชธน. (2509). **วัฒนธรรมเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- พระราชดำรัส ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. (2558). **พระบรมราโชวาทในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ อำเภอกศรีราชา จังหวัดชลบุรี วันที่ 11 ธันวาคม 2512**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2558 จาก http://www.baanjomyut.com/library_3/extension-4/royal_guidance/index.html
- พระราชดำรัสตอบแก่พระบรมวงศานุวงศ์ และพสกนิกรที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม วัน ศุกร์ที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2549.** (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 7 กรกฎาคม 2554 จาก <http://www.panyathai.or.th>
- พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. (2544). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ว.วชิรเมธี. (2550). ความสัมพันธ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง **ในเนชั่นสุดสัปดาห์** ปีที่ 15 ฉบับที่ 763 วันที่ 12-18 มกราคม 2550, หน้า 50.
- ว.วชิรเมธี. (2555). **อริยสัจ TODAY**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิมุตตยาลัย.
- วรวิธ สุวรรณฤทธิ์และคณะ. (2549). **วิถีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิทยา อธิปอนันต์และคณะ, ผู้เรียบเรียง. (2543). **เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง**. จัดทำเอกสารอิเล็กทรอนิกส์โดยสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ฟอร์เพช.
- สนธิ สมัครการ. (2546). **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: ๒๑เซ็นจูรี่.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **เส้นทางสู่ความพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ๒๑เซ็นจูรี.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2530). **วิทยากรกับการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2541). **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม :ศาสนา: ประเพณี**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุมาลี หวังพุดิ. (2546). **ศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา**. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2544). “เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ใน **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ 6 สำนักพิมพ์มติชน พฤษภาคม 2544, หน้า 284-291.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เนื้อหา

1. ความเป็นมาของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง”
2. พระราชดำรัส “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่เป็นทางการ
3. นิยามของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง”
4. บทสรุป
5. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

ความคิดรวบยอด

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่อยู่บนทางสายกลาง สอดคล้องตามวิถีความเป็นไทย มีวัฒนธรรมที่งดงามของไทย การเกิดขึ้นของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีรากเหง้ามาจากวิถีไทย ส่วนปัจจัยที่เป็นสาเหตุหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มักจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหายอันเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศที่ไม่สมดุล เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของประชาชนอย่างกว้างขวางนั่นเอง นอกจากนี้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานของการค้าชีวิตให้มีคุณค่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นการดำรงชีวิตอย่างรู้ตัวทั่วพร้อมในปัจจุบัน ไม่ประมาทไม่สุดโต่ง เดินบนทางสายกลางของชีวิตตามหลักธรรมพุทธศาสนา ลดความอยากได้อย่างมีที่นสำคัญในชีวิตออกไป มุ่งมั่นพัฒนาอาชีพของตนเองบนศักยภาพของตนเองและรู้จักการพึ่งตนเอง (อัตตา หิ อัตตโน นาโถ = ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน) ทั้งนี้ความพอเพียงเฉพาะตนเองมิได้หมายเอาทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่ตัวเรา แต่ให้หมายรวมถึงพอเพียงที่ตนเองแล้วให้เผื่อแผ่แก่ผู้อื่นด้วย จึงจะเป็นความพอเพียงที่แท้จริง ทั้งนี้การบรรลุผลสำเร็จจากการทำงานเพื่อการพัฒนาคน ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจะต้องอาศัยแนวทางการทำงานที่หลากหลายและสอดคล้องกันไปตามภูมิสังคมของพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งอยู่ในหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายความเป็นมาและสาเหตุการเกิดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยรู้ถึงลักษณะของการพัฒนาประเทศไทยของภาครัฐผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับความพอเพียงอย่างเป็นทางการได้

2. สามารถเข้าใจ และอธิบายประเด็นสำคัญตามพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ครั้งแรกได้อย่างเข้าใจ
3. สามารถวิเคราะห์การสื่อความหมายตามพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำรัสไว้ครั้งแรกอย่างเป็นทางการได้
4. สามารถอธิบายความหมาย และลำดับเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับความหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำรัสไว้ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปี
5. สามารถอธิบายหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำรัสได้อย่างเข้าใจ และสามารถเลือกหลักการทรงงานที่สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมได้อย่างมีเหตุผลประกอบ
6. สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ความหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้นิยามขึ้นใหม่ นำมาใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักศึกษาได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. การบรรยายและอธิบายภาพและใจความสำคัญพระราชดำรัส “เศรษฐกิจพอเพียง”
2. แบ่งกลุ่มเพื่อศึกษาและตัวแทนนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับพระราชดำรัสที่ยกตัวอย่าง
3. การบรรยายและอธิบายภาพและใจความสำคัญพระราชดำรัสถึงความหมาย “เศรษฐกิจพอเพียง” และความหมาย “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามทัศนะของนักวิชาการ
5. แบ่งกลุ่มเพื่อศึกษาและตัวแทนนำเสนอความคิดเห็น (เข้าห้องสมุด)
6. อภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน
7. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนประจำบท
8. อธิบายสรุปเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญ
9. ทำแบบคำถามท้ายบท
10. มอบหมายรายงานเดี่ยว สังเคราะห์ห้วงค์ความรู้ความพอเพียง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนประจำบท
2. การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Power point presentation)
3. ภาพการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
4. แบบคำถามท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมระหว่างการบรรยาย
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนและการนำเสนองาน
3. สังเกตการร่วมทำกิจกรรมในชั้นเรียน
4. ถามตอบเพื่อทบทวนความรู้ในชั้นเรียน
5. ตรวจสอบคำถามท้ายบท
6. วัดเจตคติจากพฤติกรรมการเรียน การกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมและคุณภาพของ

ผลงาน

7. สอบเก็บคะแนน 10 คะแนน (ใช้เวลา 1 ชั่วโมง)

บทที่ 2

แนวความคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักชัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า คุณภาพ และคุณธรรม นั้นหมายความว่า การดำรงชีวิตของตนให้อยู่บนพื้นฐานของค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามและวิถีชีวิตของความเป็นไทย โดยบำรุงชีวิตตนให้อยู่อย่างพอเพียง พอดี พอประมาณและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสันติสุข ดังนั้นการที่จะสามารถดำรงชีวิตไปให้ถึงเป้าหมายจำเป็นต้องรู้จักคำว่า “พอเพียง พอดี พอประมาณ” หรือ “สายกลาง” ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่ที่น้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการครองตน ครองคน และครองงานอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดมานานกว่า 30 ปี และทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิถีชีวิตคนไทย หลักธรรมทางสายกลาง ความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตเป็นการป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤต และให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 6)

1. ความเป็นมาของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง”

ก่อนพระราชดำรัสทางการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อ พ.ศ. 2517 นั้นประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาแล้ว 3 ฉบับ ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 – 2519 นั้นแสดงว่า การเริ่มต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้นย่อมมีทิศทางการพัฒนาประเทศที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณี หรือภูมิสังคมของคนไทยนัก โดยทิศทางการพัฒนามุ่งเน้นให้ประชาชนติดกับการมีรายได้ เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เน้นสาธารณูปโภคพื้นฐาน สร้างความเจริญทางวัตถุมากขึ้น สร้างค่านิยมให้ประชาชนติดกับการบริโภคนิยมเป็นสำคัญ ทว่าก่อนเริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) มีการศึกษาภาวะเศรษฐกิจในช่วงระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2494-2503) การเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ขยายตัวในเรื่องรายได้ของประชาชาติได้เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 5 ต่อปีและรายได้ของประชาชาติต่อประชากรหนึ่งคนเพิ่มในอัตรากว่าร้อยละ 2 ต่อปีส่วนการสะสมทุนนั้นก็เพิ่มขึ้นเป็นลำดับเป็นอัตราส่วนประมาณร้อยละ 18 ของรายได้ประชาชาติการค้ากับต่างประเทศสินค้าขาออกมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4.5 ต่อปีแต่ก็ยิ่งเพิ่มขึ้นในอัตราน้อยกว่ามูลค่าสินค้าขาเข้าซึ่งเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.6 ต่อปีถึงแม้ว่าการค้าระหว่างประเทศจะขาดดุลเกือบทุกปีไม่ได้ประสบปัญหาหรือความยุ่งยากในการชำระ

เงินระหว่างประเทศอย่างไร้เพราะเงินช่วยเหลือเงินกู้และเงินลงทุนจากต่างประเทศมีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระการใช้จ่ายที่เป็นเงินตราต่างประเทศในระยะ 3 ปีที่แล้ว ทำให้ระยะแรกของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติตุลชำระเงินระหว่างประเทศไม่ขาดดุล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509), 2554: ออนไลน์)

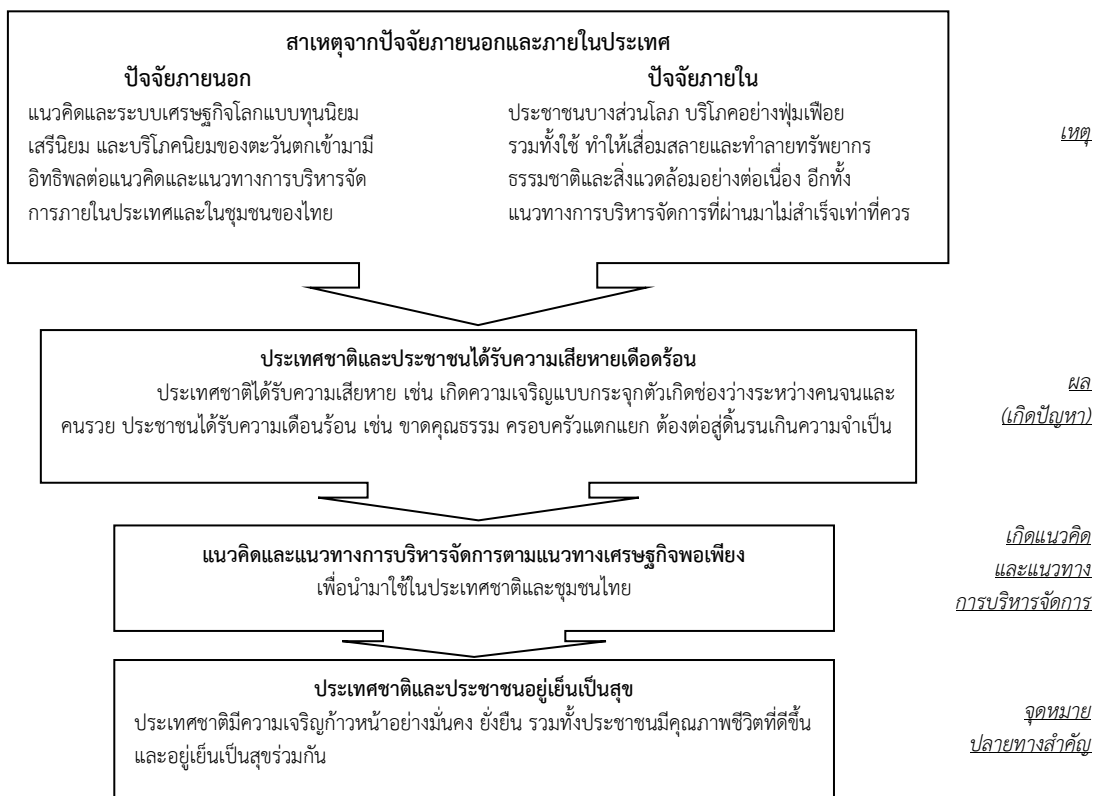
ครั้งเมื่อการขับเคลื่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่แรก กำลังสิ้นสุดลง ได้มีการประเมินผลภาวะเศรษฐกิจของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2508 พบว่า ได้เพิ่มขึ้นเป็น 80,278 ล้านบาท และคาดว่าจะมีมูลค่าประมาณ 86,980 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2509 ปรากฏว่าในระยะ 3 ปีแรกของแผนพัฒนาอัตราเพิ่มที่แท้จริงเท่ากับร้อยละ 6.5 ต่อปี และในระยะ 3 ปีหลังได้เพิ่มมากขึ้นถึงประมาณร้อยละ 8 ต่อปีและในระยะ 6 ปี เฉลี่ยประมาณร้อยละ 7.2 ต่อปี นับได้ว่าสูงมาก เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรได้เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยประมาณร้อยละ 3.2 ต่อปี รายได้ประชาชาติต่อบุคคลได้เพิ่มขึ้นเท่ากับประมาณร้อยละ 4 ต่อปี ส่วนการสะสมทุนได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับต่อปีเท่ากับร้อยละ 20 ของรายได้ประชาชาติ การผลิตซึ่งเป็นการชี้ที่สำคัญของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศได้เพิ่มขึ้นมากทั้งในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและเหมืองแร่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514), 2554: ออนไลน์) พอเข้าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 นั้นในระยะต้นของแผนฯ ในช่วงปีพ.ศ.2510-2512 ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยขยายตัวอย่างรวดเร็ว ระดับเงินทุนสำรองเพิ่มขึ้น เนื่องจากการผลิตที่สำคัญ คือ การเกษตรและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในอัตราสูง นอกจากนั้น การลงทุนจากต่างประเทศ และรายจ่ายของสหรัฐฯ ในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นมากในระยะนี้ด้วยแต่ในระยะปลายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (พ.ศ.2513-2514) ระบบเศรษฐกิจขยายตัวช้าลงจนถึงขั้นมีภาวะเศรษฐกิจรัดตัวเป็นครั้งแรก หลังจากที่ได้ขยายตัวเป็นเวลาติดต่อกันมากกว่า 10 ปี ทำให้เกิดภาวะตึงตัวทางเศรษฐกิจดังกล่าวมีผลกระทบกระเทือนต่อภาวะทางสังคมด้วย โดยเฉพาะระดับรายได้ของประชาชนที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม ได้รับความกระทบกระเทือนจากความผันแปรในภาวะเศรษฐกิจที่รัดตัว พร้อมด้วยอัตราการเพิ่มของประชากรอยู่ในระดับสูง ยิ่งเป็นเหตุให้รัฐตั้งรับไม่ทันกับการให้บริการในด้านสังคมได้อย่างเต็มที่ ส่วนประชาชนไม่อยู่ในสภาวะที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นเป็นจุดเปลี่ยนที่รัฐบาลหันกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมมากขึ้น โดยกำหนดไว้เป็นแนวทางในแผนพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) เป็นการพัฒนาส่วนรวมมีหัวข้อสำคัญได้ดังต่อไปนี้(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519), 2554: ออนไลน์)

- 1) ปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับการผลิตและรายได้ประชาชาติให้สูงขึ้น
- 2) รักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจของประเทศ โดยรักษาทุนสำรองให้อยู่ในระดับมั่นคง และแก้ปัญหาต่วนในด้านเศรษฐกิจตั้งตัว
- 3) ส่งเสริมความเจริญในภูมิภาค และลดความแตกต่างของรายได้
- 4) ส่งเสริมความเป็นธรรมของสังคม
- 5) พัฒนากำลังคนและเพิ่มการมีงานทำ
- 6) ส่งเสริมบทบาทของเอกชนในการพัฒนา

ผลลัพธ์ที่ได้รับจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 เป็นโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศมากขึ้น คือ สัดส่วนของมูลค่าสินค้าออกและสินค้าเข้าได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 34 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ในปี 2514 เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 48 เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ถือว่าเป็นระบบเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงภาวะทางเศรษฐกิจของโลกมากขึ้น ส่วนการขยายตัวของการผลิตและรายได้ของประเทศเพิ่มขึ้นจาก 129,617 ล้านบาท ในปี 2514 เป็น 174,866 ล้านบาท ในปี 2519 หรือเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 6.2 ต่ำกว่าเป้าหมายที่วางไว้ถึงร้อยละ 7 ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในราคาคงที่ได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณร้อยละ 3.3 ต่ำกว่าเป้าหมายที่วางไว้ร้อยละ 4.5 และการผลิตในสาขาเกษตรก็ได้ต่ำกว่าเป้าหมาย การผลิตในสาขาอุตสาหกรรมและการส่งออกได้สูงขึ้นกว่าเป้าหมายบ้างเล็กน้อย ขณะเดียวกันการนำเข้าก็เพิ่มขึ้นเกินกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ แม้ว่าเศรษฐกิจขยายตัวแต่ยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ตลอด(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524), 2554: ออนไลน์)

เมื่อรัฐบาลให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในเรื่องของเศรษฐกิจ ที่เน้นการลงทุนพัฒนาเฉพาะทางกายภาพของประเทศ รวมถึงการเพิ่มรายได้ของประชาชนมากขึ้น ได้ส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในหลายมิติ ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สิ่งสำคัญคือการศึกษาของประชาชน ความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ ความเท่าเทียมกันในสังคม เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบทโดยผลที่เกิดขึ้นกับรัฐบาลในขณะนั้นที่เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจย่อมนำไปสู่การมีรายได้ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมได้โดยรัฐไม่ต้องเข้าไปดูแลช่วยเหลือมากนักจนเกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้นในปี 2516 “ขบวนการนักศึกษา” เดินขบวนเรียกร้องรัฐธรรมนูญจนเกิดเหตุการณ์ตุลาวิปโยค (14 ตุลาคม 2516) จนทำให้คนได้ตื่นตัวเรื่องความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เกิดการเขยื้อนของสังคมเมืองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ขึ้นเป็นจำนวนมากเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบดูแลกลุ่มเป้าหมายทาง

สวัสดิการสังคม เช่น มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย มูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซี.ซี.เอฟ ในประเทศไทย เป็นต้น (ระพีพรรณ คำหอม, 2554: 205-206) ทำยที่สุดแล้วเมื่อการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยยิ่งขึ้นนอกจากมีผลกระทบทั้งด้านบวก ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณสุขโรค ระบบสื่อสารที่ทันสมัย แต่ผลเหล่านี้กระจายไปถึงคนในชนบทหรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อย ส่วนผลด้านลบ เช่น ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตกสลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกลืมนิ่งและเริ่มสูญหายไป “ความพอเพียงในการดำรงชีวิต” อันเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองต่อความต้องการ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 2-3) นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางจริยธรรม มีการทุจริตในการดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะสถาบันการเงิน มีการเปลี่ยนสินเชื่อให้กับกลุ่มผลประโยชน์ รวมถึงขาดการกำกับในการปล่อยสินเชื่อ ภาครัฐขาดความรู้ที่เพียงพอต่อการบริหารการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ ความเปราะบางทางเศรษฐกิจไทย ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจ ประเทศไทยจึงเข้าสู่วิกฤติในที่สุด สถาบันการเงินและธุรกิจจำนวนมากอยู่ในฐานะล้มละลาย เศรษฐกิจของประเทศเข้าสู่ภาวะถดถอยอย่างรุนแรง จึงมีการนำพาประเทศเข้าสู่โครงการความช่วยเหลือของกองทุนการเงินระหว่างประเทศในปี 2540 นั้นเอง (ณัฐพงศ์ ทองภักดี, 2550: 3-6) ปัจจัยหนึ่งที่ต้องนำมาวิเคราะห์ว่าเป็นสาเหตุหนึ่งปัญหาทุกอย่างคือ ตัวประชาชนไทยเองที่ยังคงมีความโลภ บริโภคอย่างฟุ่มเฟือย ตกอยู่ในภาวะหนี้สินอย่างถอนตัวไม่ออก พึ่งพาเทคโนโลยีต่างประเทศโดยไม่จำเป็น และขาดหลักพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง ไม่เกิดความยั่งยืน ทำให้ถูกนำไปสู่การกระทำที่เบียดเบียนกันได้ง่ายมากขึ้น ประชาชนขาดคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น ครอบครัวและชุมชนแตกแยก ไม่มีความสามัคคี เกิดการเอาเปรียบกันต่อสู้ดิ้นรนและแสวงหาเกินความจำเป็น รวมถึงการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประชาชนและชุมชนมากขึ้น สาเหตุที่เกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศมีความสัมพันธ์กันได้สร้างความเสียหายและความเดือดร้อนแก่ประเทศชาติและชุมชนข้างต้น ได้นำมาสู่การเกิดหรือการนำเสนอแนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทาง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy) สรุปไว้เป็นภาพความเป็นมาของแนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไว้เช่นกัน (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2550: 42-44)

ภาพที่ 2.1 ความเป็นมาของแนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา: วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550: 44)

ดังนั้น ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงมักจะเกิดขึ้นจากความไม่พอดี ไม่พอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมี เกิดจากอยากได้อะไรก็อยากได้ทุกอย่าง เกิดจากความไม่สมดุลของนโยบายจากภาครัฐ เกิดความเหลื่อมล้ำ เกิดการเอาเปรียบของคนที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรของประเทศได้มากกว่า เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนทางเศรษฐกิจ จนในที่สุดก่อให้เกิดเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี มีการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมไทย รากเหง้าของความเป็นสังคมไทย วิถีชีวิตไทย และที่สำคัญที่สุดเกิดจากตัวประชาชนที่ขาดความรู้ ขาดคุณธรรม มีการต่อสู้แก่งแย่ง แย่งชิง กอบโกย โลภอยากได้ในทรัพยากรของแผ่นดินมาเป็นของตนและอยากได้สินทรัพย์ของแผ่นดินเกิดความจำเป็นในการดำรงชีวิต ซึ่งทั้งรัฐและประชาชนต่างคนต่างสุดโต่งในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นบทบาทหน้าที่หลักและมีใช้บทบาทของตนเองจนไม่รู้จักคำว่า “พอดี” หรือ ไม่รู้จักคำว่า “ทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปอย่างเป็นขั้นเป็นตอน” หรือ “พอเพียง” นั่นเอง(ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555: 11)

2. พระราชดำรัส “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่เป็นทางการ

การเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสต่าง ๆ โดยครั้งแรกเมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 18 กรกฎาคม 2517 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดังมีใจความพระบรมราโชวาทดังนี้ (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 125)

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไปหากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องกันด้วย ก็เกิดความไม่สมดุลย์ในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...”

ครั้นต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาประเทศเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวอาจเกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นย้ำการพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน เมื่อมีความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้วจึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น โดยทรงมีพระบรมราโชวาทแก่พระสภานิกธราชวไทยเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 ดังนี้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 5)

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธานในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...”

เมื่อประเทศไทยเกิดภาวะเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 เป็นภาวะที่ราคาทรัพย์สินเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเกิดอุปสงค์เทียมจากการเก็งกำไร เป็นสาเหตุทำให้ราคาทรัพย์สินเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ขยายตัวเหมือนฟองสบู่ เมื่อราคาเริ่มลดลงภายหลัง ฟองสบู่ก็จะหดตัวลงอย่างรวดเร็ว จนทำให้ฟองสบู่แตก มักจะทำให้เกิดปัญหาหนี้สิน และเกิดการล้มละลายตามมา เหตุการณ์นี้จึงเรียกว่า “ภาวะฟองสบู่แตก” มีผลทำให้ประชาชนทั้งประเทศได้รับผลกระทบอย่างหนักจนแทบจะไม่สามารถเอาตัวรอดพ้นจากวิกฤตครั้งนั้นได้ จนกระทั่งวันพฤหัสบดีที่ 4 ธันวาคม 2540 ได้ทรงมีพระราชดำรัส

พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต โดยเน้นเตือนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างชัดเจน ดังนี้ (วรเดช จันทรศร, 2554: 7-8)

“...การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้น หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง...

...ความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงสมควรบางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจ ต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย จริงอาจจะล้าสมัยคนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รัฐลีว่าไม่หุรหุรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้...”

ทรงมีพระราชดำรัสย้ำเตือนถึงการดำรงชีวิตแบบพอเพียงอีกครั้งเมื่อวันศุกร์ ที่ 4 ธันวาคม 2541 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ไว้ดังนี้ (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 9-26)

“...คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้นแต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นั่นในเวลานี้ เมื่อเท่าไร 20 24 ปี เมื่อปี 2517 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปีใช่ไหม วันนั้นได้พูดว่า เราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดีและประเทศไทยเวลานั้น ก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมากบางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หุรหุราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือยแต่ถ้าทำให้มีความสุขถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็หมายความว่าอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง...

...อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง เมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจ แล้วก็ได้พูดออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น Self-sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง แต่ความจริง เศรษฐกิจ

พอเพียงนี้กว้างขวางกว่า *Self-sufficiency* คือ *Self-sufficiency* นั้นหมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)...

...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

ทรงมีพระราชดำรัสสั่งให้ถอดเสียงพระราชทานถึงเศรษฐกิจพอเพียงอีกครั้งเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2542 โดยพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ไว้ดังนี้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 13)

“...โครงการต่าง ๆ หรือเศรษฐกิจที่ใหญ่ ต้องมีความสอดคล้องกันดีที่ไม่ใช่เหมือนทฤษฎีใหม่ ที่ใช้ที่ดินเพียง 15 ไร่ และสามารถที่จะปลูกข้าวพอกิน กิจกรรมนี้ใหญ่กว่า แต่ก็ยังเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน คนไม่เข้าใจว่ากิจกรรมใหญ่ ๆ เหมือนสร้างเขื่อนป่าสักก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน เขานึกว่าเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ เป็นเศรษฐกิจที่ห่างไกลจากเศรษฐกิจพอเพียง แต่ที่จริงแล้ว เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน...”

เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2544 ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทรงมีพระราชดำรัส ไว้ดังนี้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 13)

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียงความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่น สามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือทำเป็น *Self-Sufficiency* มันไม่ใช่ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น *Self-Sufficiency of Economy* เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อทีวีดู เขาต้องการดู เพื่อความสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกล ๆ ที่ฉันไป เขามีทีวีแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า *Sufficiency* นั้น มีทีวีเขาฟังเพื่อยเปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัดลุทใส่ และยังไม่เห็นคนไทเวอร์ซาเซ อันนี้ก็เกินไป...”

ดังนั้นการเริ่มต้นของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นทางการ คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ด้วยแนวคิดที่ง่าย ๆ แต่ลึกซึ้งมากคือ “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและ

ใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” ซึ่งสรุปได้ว่า ขั้นตอนที่เป็นแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ พสกนิกรทุกหมู่เหล่าสามารถทำได้ ครอบคลุม ชุมชน สังคม ประเทศของเราก็อ้อมทำได้เช่นกัน นับแต่วันนั้นจนกระทั่งปัจจุบันนี้ คำว่า “พอเพียง” อยู่กับวิถีชีวิตของประชาชนคนไทยมากกว่า 40 ปี...แล้วคนไทย...พอเพียง...หรือยัง?

3. นิยามของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง”

ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปีมาแล้วคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หรือ “ความพอเพียง” ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีพของมนุษย์ มีการนำไปประยุกต์ใช้ทั้งภาครัฐ เอกชน โดยประชาชนให้ความสนใจและนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจังมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2540-2558) มีหลายหน่วยงาน หลายองค์กร หลายชุมชน ได้พยายามนำไปใช้ให้เหมาะกับภูมิสังคมของตัวเอง และมีผลการวิจัยอีกมากมายได้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไว้ รวมถึงมีนักวิชาการหลายท่านได้เขียนหนังสือที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและได้ให้คำนิยามไว้มากมายซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะสำคัญที่ไม่แตกต่างกัน

3.1 นิยาม “เศรษฐกิจพอเพียง” ในพระราชดำรัส

นิยามคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่ได้ถูกการประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัส อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป ดังมีใจความว่า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544: ก-ข, 2550: 7-9, มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 7)

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความ

รอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้เกิดความสุขและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

ข้อความดังกล่าวมีหมายความถึงการเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศควรต้องมีฐานคติสำคัญคือการยึดมั่นแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องประยุกต์ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารประเทศของภาครัฐ เอกชนและประชาชนร่วมกันโดยตั้งอยู่บนทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมของความเป็นไทย ซึ่งทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ ทรงมีพระบรมราโชวาทพระราชทานผ่านมูลนิธิชัยพัฒนา ไว้ว่า (ภูมิพลอดุลยเดช,พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 4)

“...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...”

ตั้งใจความพระบรมราโชวาทนี้สะท้อนถึงความอยู่รอดของประเทศชาติทั้งปัจจุบันและอนาคตที่ว่าหากรากฐานไม่ดีย่อมสั่นคลอนไปทั่วประเทศได้ จึงทรงชี้ให้เห็นว่า เมื่อเราดำรงชีวิตด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรากฐานของชีวิต ทั้งชีวิตและประเทศชาติของเราจะยั่งยืนและมั่นคงนั่นเอง

3.2 นิยาม “เศรษฐกิจพอเพียง”ตามทัศนะของประชาชน

นักวิชาการไทยมีจำนวนมากที่ทำการศึกษาลึกปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ และได้ให้แนวคิดไว้ต่าง ๆ ดังนี้

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541: 16) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่คนไม่ได้เป็นเจ้าของ รวมถึงเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่อย่างประมาทตน ตามฐานะตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด โดยสรุปคือหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต ซึ่งการพึ่งตนเองยึดหลักสำคัญ 5 ประการ คือ

- 1) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
- 2) ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่ง เป็นอิสระ

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งหาทางเพิ่มพูนทำให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

4) ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีเข้ามาใหม่ทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5) ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือจะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่พอกิน พอใช้

วรเดช จันทรศร (2554: 16) อธิบายสรุป เศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า การดำรงชีวิตอยู่บนทางสายกลางตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสอนให้รู้จักมองให้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง มีความพึงพอใจในตนเอง ในสถานภาพที่เป็นอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสังคม ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ใช้ความรู้อย่างรอบคอบ ใช้คุณธรรมในการวางแผนดำเนินชีวิต การตัดสินใจ และการกระทำ ทั้งนี้ ราษฎรอาวุโส ประเวศ วะสี (2550: 4-6) ได้อธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจคิดเอาเอง พุดเอาเอง และกลัวไปเองทั้งนั้น ซึ่งคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึงพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน ได้แก่

- 1) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
- 2) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก
- 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
- 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
- 5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
- 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ขณะนี้ไม่กระทบกระเทือนจากฟองสบู่แตก ไม่มีคนตกงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการประมง และการท่องเที่ยว

7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ুবวาบ เดียวจนเดี่ยวยววยแบบกะทันหัน เดี่ยวตงานไม่มีกิน ไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประสาทมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ฆ่าตัวตาย ติดยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดีศรีนเมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสุข ความสมดุลคือความเป็นปกติ และยั่งยืน ซึ่งเราอาจเรียก เศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการหรือ เศรษฐกิจศีลธรรม

อำพน กิตติอำพน (2550: 15) ได้อธิบาย ความพอเพียง ไว้ว่า ความพอประมาณที่มีเหตุผล และระบบภูมิคุ้มกัน ถ้าวันนี้เรามาวិเคราะห์ในครอบครัวของเรา ก็คงจะต้องลงมาดูว่า ความพอประมาณในครอบครัวของเรานั้นคืออะไร พระองค์ท่านได้ทรงงานไว้มาก และในตัวอย่างหนึ่ง ที่พระองค์ทรงได้ทรงเน้นก็คือ การให้เกษตรกรทำบัญชีฟาร์มในครัวเรือนของตน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางขั้นพื้นฐานของความพอประมาณของเกษตรกร คือให้พิจารณาถึงรายได้ และรายจ่ายว่า เป็นอย่างไร ควรจะให้จ่ายในระดับไหน ควรจะหารายได้อย่างไร ซึ่งบางครั้งการลดรายจ่ายก็จะกลับมาเป็นรายได้อีกทางหนึ่งด้วย ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ เวลาเราคิดต้นทุนต่าง ๆ เราก็จะคิด Cost หรือต้นทุน และจะคิดถึงผลกำไรหรือรายได้ (Income) เพราะฉะนั้นความพอประมาณ ก็คือ ความสมดุล นั่นเอง นอกจากนี้เสน่ห์ จามริก (2550: 51-52) ยังได้อธิบายถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เป็นเพียงต้นแบบหรือแบบพิมพ์เขียวสำเร็จรูปหากแต่มีความหมายเป็น กระบวนการสังคมอันเป็นพลวัตเป้าหมายต้นทางก็ได้แก่การเกษตรขั้นพออยู่พอกินอย่างที่กำลังก้าวถึงกันมากในยามวิกฤตการเงินขณะนี้แต่นั้นก็ไม่ควรจะมีมั่นถือนั่นเอาเป็นจุดจบอยู่ในตัวเองหาก ควรต้องเปิดช่องทางโอกาสให้ได้มีการเรียนรู้พัฒนาตนเองต่อไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืนจนถึงเป้าหมาย ปลายทางคือเศรษฐกิจชุมชนสองสามระดับเศรษฐกิจนี้ยังจะได้ขยายความต่อไปข้อที่เห็นควรเน้นถึง ในที่นี้ก็คือเรื่องของหลักการพึ่งตนเองและนิเวศที่กล่าวไว้ข้างต้นซึ่งจะต้องมีระบบและกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกันทั้งในระดับการสร้างจิตสำนึกและระดับปฏิบัติจริงความจริงทั้งสองด้านของหลักการ คือการพึ่งตนเองกับนิเวศสัมพันธ์เชื่อมโยงเสมือนสองด้านของเหรียญอันเดียวกันนั่นเองเพราะนิเวศ เป็นรากฐานสร้างเสริมให้การพึ่งตนเองได้สัมฤทธิ์ผลและยั่งยืนรวมถึงสุขเมธ ต้นติเวชกุล (2544: 284-291) ได้อธิบายเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ไว้ที่น่าสนใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือ การวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิตเรานั้นเอง ซึ่งพระราดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์มิได้จำกัดเฉพาะของเกษตรกรหรือชาวไร่ชาวนาเพียงเท่านั้นแต่เป็นเศรษฐกิจของทุกคนทุกอาชีพทั้งมีอยู่ในเมืองและอยู่ในชนบทเช่นผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมและบริษัทในระบบเศรษฐกิจพอเพียงถ้าจะต้องขยายกิจการเพราะความเจริญเติบโตจากเนื้อองงานโดยอาศัย การขยายตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไปหรือหากจะกู้ยืมก็กระทำตามความเหมาะสมไม่ใช่กู้มาลงทุนจน เกินตัวจนไม่เหลือที่มั่นให้ยืนอยู่ได้ต้องรู้จักใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือยเกินตัว ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึง

หมายถึงเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (Relative self-sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อนโดยต้องสร้างพื้นฐานของเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อนคือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ไม่ไข่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความสำเร็จยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียวเพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับได้ โดยประชาชนสามารถปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

1) ยึดความประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจังดังพระราชดำริที่ว่า “...ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตามดังพระราชดำริที่ว่า “...ความสำเร็จของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ...”

3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในการการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีตซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า “...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้นหมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...”

4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า “...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเองเพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นที่มีความสุขพอกินเป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ศีลละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไปทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนั้นเพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมีใจน้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากพะอัยต่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราโชวาทว่า “...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวทำลายผู้อื่นพยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอพยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้จงงามสมบูรณ์ขึ้น...”

นอกจากนี้คุณไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ได้อธิบายถึงเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตแบบปกติธรรมดา โดยการทำความดี สร้างความรู้ความสามารถ การพัฒนาสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้นเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อคนอื่น ต่อส่วนรวมและไม่ต้องเร่งรีบมากเพื่อจะได้ดูแลตนเองได้ ไม่ใช่จะต้องคิดอะไรให้ยิ่งใหญ่เอาไปข่มคนอื่น ไปเอาประโยชน์จากคนอื่น การคิดทำอะไรที่ดีขึ้น พัฒนาขึ้น อาจจะทีละเล็กละน้อยแต่ทำไปเรื่อย ๆ น่าจะดีกว่าการคิดอะไรแบบก้าวกระโดด จะเป็นภัย อาจจะพู่ฟ่า ตื่นเต้น แต่มักจะทำให้เกิดความเสียสมดุล เกิดความ

แต่กร้าว เช่นคนกลุ่มหนึ่งประเทศกลุ่มหนึ่ง ที่มีความเหนือกว่าคนกลุ่มหนึ่งหรือประเทศอีกกลุ่มหนึ่ง ก็เลยใช้ความเหนือกว่ากับคนหรือประเทศที่ด้อยกว่า ก่อให้เกิดความตึงเครียด เป็นปฏิปักษ์ ซึ่งในที่สุดก็ย้อนกลับมาทำลายผู้ที่มีกำลังมากที่ไปเอาเปรียบเขา แต่การย้อนกลับมาอาจจะใช้เวลาหลายสิบปีหรือบางทีถึงร้อยปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 43) รวมถึงแนวคิดนักธุรกิจแนวหน้าของประเทศไทย เช่นคุณธนินท์ เจียรวนนท์ ประธานกรรมการและประธานคณะผู้บริหารเครือเจริญโภคภัณฑ์ ได้กล่าวถึง คำว่า “ความพอเพียง” ไว้ที่น่าสนใจว่า “...ความพอเพียง ไม่ใช่การหยุดนิ่งอยู่กับที่ โลกกำลังก้าวหน้าอยู่ คำว่าพอเพียง คือความพอเหมาะพอสมกับช่วงที่เรากำลังเจริญเติบโต เพียงแต่อย่าทำอะไรเกินตัว ซึ่งบุคคล ธุรกิจ ประเทศชาติต้องก้าวหน้า...” โดยคำว่า “พอเพียง” ขึ้นต้นด้วย “พอ” คือให้ทุกคนพอ ไม่ใช่ให้ทุกคนไม่พอ ทุกระดับพอ พอตามกำลังของเรา แล้วสิ่งที่เราทำก็ต้องทำให้สังคมและธุรกิจของเรามีความเจริญก้าวหน้าด้วย หากใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการลงทุน เมื่อเกิดวิกฤตก็ไม่ต้องเดือดร้อน อย่างผมถ้าเป็นเกษตรกรก็ต้องเป็นเกษตรกรที่ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง คำว่า “เพียง” คืออย่าทำอะไรเกินตัว ไม่ใช่ให้ทุกคนจนเท่ากันแต่ให้ทุกคนพอ พอตั้งแต่เศรษฐกิจรวมทั้งชีวิตส่วนตัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 97-98) ส่วนคุณแทนคุณ จิตอิสระ พิธีกรรายการด้านธรรมะและอดีตดารานักแสดง ได้เล่าถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งที่ทำให้ผมรู้ว่าชีวิตมีคุณค่ามากกว่ามูลค่าเป็นการใช้สมดุลของสิ่งที่เป็นตัวเราและสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา คือเป็นหนทางที่ไม่ใช่สุดโต่งเกินไปจนไม่ใช่อะไรเลย แต่เป็นทางสายกลางระหว่างสิ่งที่เป็นเรื่องของจิตใจคุณค่าแท้กับสิ่งที่เราต้องอยู่ในสังคมเราต้องใช้จ่าย เราต้องหาเงิน ต้องมีการสะสม เก็บออมไว้ และต้องไม่โลภอย่างสุดขีด เช่นซื้อของราคาแพงๆ แล้วใช้ไม่คุ้มค่า ตรงกันข้าม ควรจะกลับไปดูว่าอะไรที่ยังใช้ได้อยู่ก็ใช้ต่อไป หรืออะไรที่ลดค่าใช้จ่ายลงได้พอสมดุลกับคุณภาพของมันก็ใช้” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 143-144) เช่นเดียวกับนักวิชาการของสถาบันการศึกษา อย่างเช่น ดร.จุฑามาศ แก้วพิจิตร อาจารย์ประจำโครงการบัณฑิตศึกษา สาขาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(นิด้า) ได้นิยามคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงไว้ที่น่าสนใจว่า “คนส่วนใหญ่อาจมองปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของการใช้ชีวิตแต่ดิฉันมองในเรื่องการเรียนรู้ เพราะชีวิตคือการเรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข รู้ที่จะมองโลกจากหลากหลายมุมมองอย่างสมดุลรู้ที่จะพอใจกับสิ่งที่ตนเองเป็น และเรียนรู้ที่จะพัฒนาหรือก้าวหน้าอย่างค่อยเป็นค่อยไป” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 185)

การศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาไว้มากมาย หลากหลายด้านตามความถนัด และตามความเชี่ยวชาญของตนเอง เพื่อให้ครบถ้วนตามความหมายตามทัศนะของนักวิชาการหลายท่าน จึงขอนำมากล่าวไว้ให้ครบถ้วนซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษา

และสร้างความเข้าใจเพิ่มขึ้นของผู้เรียน ได้แก่ อภิชัย พันธเสน (2549: 65) ได้อธิบายเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ความพอประมาณและมีเหตุผลหรือการทำให้ดีที่สุดในด้านการจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสม ทำให้สามารถประยุกต์ใช้ได้กับภาคเศรษฐกิจทุกสาขาทุกประเทศ เช่น ภาคการเงิน ภาคอสังหาริมทรัพย์ ภาคการค้า การลงทุน เป็นต้น ไม่จำเป็นเฉพาะภาคการเกษตรหรือภาคชนบท เนื่องจากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการยับยั้งหรือลดความโลภ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การจะใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดผล รัฐจึงจำเป็นต้องสร้างกฎกติกา บทลงโทษ หรือมาตรการด้านภาษี และเครื่องมือทางการเงินที่รัฐมีอยู่เพื่อสร้างความพอเพียง จำกัดความโลภให้แก่ผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจ บนมาตรการที่เปิดเผย และไม่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจอันเป็นสาเหตุของการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั่นเองในส่วนของณรงค์ โชควัฒนา (2542: 15) ได้อธิบายเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า การพัฒนาเป็นขั้นตอน ไม่ใช่ถอยหลังเข้าสู่ระบบบรรพกาล แต่เป็นการสร้างรากฐานที่แข่งขันในระดับชาติและต่างประเทศได้ โดยถ้าชุมชนได้พัฒนามาถึงจุดที่มีการรวมตัวกันและใช้องค์ความรู้ความสามารถในการพึ่งตนเอง ให้เป็นพันธมิตรกับรัฐบาลและองค์กรสังคมอื่น ๆ อย่างเสมอภาค องค์ความรู้ที่ประชาชนมีอยู่ร่วมกับความรู้ทางวิชาการใหม่ๆ ที่เข้ามา จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งในระดับทฤษฎีขั้นที่ 3 ซึ่งหมายความว่า เราพร้อมที่จะแข่งขันเพื่อเข้าสู่ตลาดการค้าและตลาดโลก นอกจากนี้สมพร เทพสิทธา (2548: 13-14) ได้อธิบายถึง เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาแนวทางการพัฒนาของประเทศโดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 ได้ยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นปรัชญาแนวทางการพัฒนาของประเทศโดยมีแนวทางดังนี้

- 1) ทางสายกลางไม่พัฒนาไปในทางทิศใดทิศหนึ่งจนเกินไป เช่น ปิดหรือเปิดเสรีเต็มที่
- 2) ความสมดุลและความยั่งยืน เน้นการพัฒนาในลักษณะองค์รวม
- 3) ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความพอดีทั้งในการผลิตและการบริโภค
- 4) ภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว
- 5) การเสริมสร้างคุณภาพคนเน้นให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มิตรไมตรี เอื้ออาทร มีความเพียร มีวินัย มีสติไม่ประมาท พัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง

รวมถึงการนิยามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของวิทยา อธิปอนันต์และคณะ (2543: 4) ไว้ที่น่าสนใจโดยการขยายความของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ไว้ว่า เป็นการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขความสบาย และพอเพียงกับตนเอง ในส่วนของกรมการปกครอง (2542: 4) ได้อธิบาย

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง...ตามแนวพระราชดำริ ทรงมุ่งเน้นให้คนไทยพึ่งพาตนเองได้ โดยช่วยเหลือตัวเองก่อนเป็นอันดับแรก เริ่มต้นที่การพัฒนาเกษตรกรรมใช้ทรัพยากรในดินที่พอมืออยู่เป็นทุนในการเริ่มต้นรู้จักผลิตเพื่อใช้บริโภคในครอบครัวเป็นเบื้องต้น เมื่อมีผลผลิตเหลือจากการใช้บริโภคแล้วค่อยนำไปจำหน่าย ยึดหลักเกษตรกรรมตามทฤษฎีใหม่ มีการวางแผนการผลิตที่ดี และรู้จักใช้พื้นที่พัฒนาที่ดินทำกิน ยึดถือหลักธรรมชาติเกื้อกูลซึ่งกันและกันและพึ่งมีความพอเพียงในสิ่งเบื้องต้น 3 ประการ ดังนี้

1) พอเพียง...ในความเป็นอยู่ หมายถึง การพอมือพอกินสามารถพึ่งตนเองได้โดยเหมาะสมตามอัตภาพทั้งบุคคล ครอบครัว และชุมชน

2) พอเพียง...ในความคิด หมายถึง มีการปรึกษาหารือระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน และคิดในสิ่งที่พึงกระทำได้

3) พอเพียง...ในจิตใจรู้จักพอไม่โลภมาก ช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกันในระหว่างบุคคลในครอบครัวและชุมชน และมีจิตใจรักชุมชนถิ่นตนเอง

การหยิบยกมุมมองของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ศิลปินแห่งชาติ/กวีซีไรต์ ในการอธิบายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ที่เนาวรัตน์ชี้ให้เห็นว่า คำว่า “พอเพียง” ต้องควบคู่ไปกับ คำว่า “สันโดษ” ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ ท่านมหาปยุต เคยอธิบายว่า “สันโดษ” หมายถึงการแสวงหาความสุข โดยพึงวัตถุให้น้อยที่สุด “ผมว่าเราต้องเข้าใจความหมายนี้ เพราะเป็นแก่นแกนที่จะเข้าใจความหมายคำว่าพอเพียง” “ความพอเพียงในที่นี้มองได้ทั้งทางด้านกายภาพ” “ด้านจิตวิญญาณด้วย” คือเราต้องรู้จักตัวเองเสียก่อนว่า “มันพอ” แล้วมันพออะไร แล้วเพียงพอ “คำว่าพอเพียงสองคำนี้ พอนี้พออะไร คือมันพอกับความสามารถ พอกับความต้องการ แค่นี้ก็น่าจะใช้ได้แล้วเรื่องพอ” “เพียงพอเพื่อตัวเอง กับเพียงพอเพื่อผู้อื่น หมายความว่านอกจากพึ่งตัวเองได้แล้ว ก็ยังเป็นพึ่งพาพึ่งพิงของผู้อื่นได้ด้วยตรงนี้ก็สำคัญ” เรื่องนี้ถ้าเราเข้าใจ ตระหนัก นำมาใช้เป็นรูปธรรม ผมว่าเราใช้ได้กับทุกเรื่องเลย “แต่ทุกวันนี้เราไม่ทำความเข้าใจกันในเรื่องเหล่านี้” (วุฒา อนันตทรัพย์, 2549: 24) นอกจากนี้ สมพจน์ วรรณนุช (2551: 8-9) ยังได้อธิบายคำว่า “พอเพียง” หมายถึงการทำให้อุดมสมบูรณ์ไม่ขาดแคลนปัจจัยสำหรับชีวิตประจำวันและวัตถุประสงค์ของที่จะต้องใช้อยู่ในการอำนวยความสะดวกสบายและพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสำราญของมนุษย์ที่ยังมีไม่พอก็ทำให้มีพอเพียงกับความต้องการใช้สอยคำว่าพอเพียงจึงไม่ได้หมายถึงการลดความต้องการลงแต่หมายถึงการแสวงหาหนทางผลิตเสียเองให้พอเพียงหรือทำให้พอเพียงดังนั้นก็จึงแปลว่าทำให้อุดมสมบูรณ์ไม่ให้ขาดแคลนความหมายของคำว่าพอเพียงที่ลึกซึ้งมากขึ้นหมายถึงการทำให้มีกินมีใช้อย่างอุดมสมบูรณ์ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งคนอื่นจะได้มีอิสรภาพในการกินการใช้ที่สำคัญคำว่าพอเพียงมีความหมายว่าการทำให้มีกินมีใช้อย่างอุดมสมบูรณ์ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องกั๊กมจากคนอื่นซึ่งจะทำให้หลุดพ้นจากการเป็นทาสดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เศรษฐกิจของคนจนหรือกลับไปมีชีวิตที่ล้ำ

หลังไม่ทันสมัยอยู่กับปากกับเขาอยู่กับดินกับน้ำซึ่งไม่เจริญไม่เติบโตตามที่มีบุคคลจำนวนหนึ่งเข้าใจ หากศึกษาเนื้อหาของโครงการพัฒนาในพระราชดำริและพระราชกรณียกิจ ต่าง ๆ แล้วจะพบว่า เศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปรารถนาคือมีระบบเศรษฐกิจของชาติที่สร้างความอุดมสมบูรณ์ของประชาชนในชาติหาทางผลิตทุกอย่างให้พอเพียงสำหรับการกินการอยู่การใช้ประโยชน์พื้นที่ใดมีปัญหาไม่สามารถผลิตอะไรได้ก็หาทางแก้ปัญหาให้ผลิตให้ได้ทรงปรารถนาให้ประชาชนใช้ปัญญาในการสร้างความอุดมสมบูรณ์

ดังนั้นนักวิชาการส่วนใหญ่มีทัศนะต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตรงกันคือ การดำรงชีวิตอยู่บนความสมดุล มีคุณธรรม ไม่สุดโต่ง ไม่หย่อน และมีความเข้าใจคำว่า “อยู่เพียงพอ ด้วยความพอเพียงอย่างแท้จริง” โดยรวมจึงสรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง การครองชีวิตให้อยู่บนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า ทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) (Middle Path) ให้รู้ เข้าใจ เข้าถึงตัวเอง วิถีชีวิตของตนเอง รากเหง้าสังคม วัฒนธรรมของตนเอง รู้จักฟังตนเองเป็นลำดับแรก รู้จักเผื่อแผ่คนอื่นถ้ามีมากเกินไป และปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงให้ดำรงอยู่อย่างไม่เบียดเบียนคนอื่นนั่นเอง ให้รู้จักคำว่า “พอดี” ทุกครั้งที่คิด ทำ เท่านั้นที่เข้าถึงความเป็นหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555: 20) สามารถสรุปอย่างสั้น ๆ ว่า “การครองชีวิตให้พอดีกับตัว พอเพียงกับความต้องการ”

4. บทสรุป

การพัฒนาประเทศที่มุ่งเฉพาะการสร้างความสำเร็จรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ลงทุนอย่างเต็มที่ในภาคอุตสาหกรรม มุ่งลงทุนในสาธารณูปการ และสาธารณูปโภคพื้นฐานทั่วประเทศ เพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัว เพียงให้ประเทศมีรายได้ประชาชาติมากขึ้น จะได้เป็นตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ ประชาชนจะกินดีอยู่ดี สิ่งเหล่านี้เองที่เป็นช่องทางหนึ่งที่ประโยชน์ได้ตกอยู่เพียงกลุ่มคนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ศักยภาพการเข้าถึงอำนาจรัฐ และทรัพยากรของภาครัฐ ฉกฉวยโอกาสที่มีใครยาวสาวได้สาวเอา จนกระทั่งเกิดการกระจุกทางเศรษฐกิจมากกว่ากระจาย จึงทำให้สภาวะการณ์ทางรายได้ของประชาชนเกิดความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจน เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างคนเมือง กับคนชนบท คนที่รวยก็รวยมากเหลือเฟือ คนที่จนก็แทบจะไม่มีกิน ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ มากมาย และหลายครั้งปัญหาเหล่านี้ได้หลอมรวมเป็นอย่างเดียวกับสถานการณ์ทางการเมือง จนหลายคนต้องจบชีวิตลงในหลาย ๆ เหตุการณ์ทางการเมือง ไม่ว่าจะตุลาวิปโยค พฤษภาทมิฬ สงครามตืดอด 53 (นปช.) เป็นต้น ดังนั้นเมื่อความแตกต่างระหว่างรายได้มากขึ้น ทำให้เกิดความไม่สมดุล มีคนบางกลุ่มเห็นแก่ตัว ขาดคุณธรรม แย่งชิงกันเองในสังคม จนเกิดปัญหาสังคมมากขึ้นเป็นเงาตามตัว แต่รัฐบาลยังไม่ได้ให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง เนื่องจากมุ่งจะพัฒนาเพื่อประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (อยากเป็นเสือตัวที่ 5 แห่งเอเชียตัวเอง)

การมุ่งพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้นทำให้เกิดภาวะฟองสบู่ ขาดความแข็งแกร่งจากภายในประเทศทำให้เมื่อ ปี พ.ศ. 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเตือนสติคนไทยความว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...”ตามพระราชดำรัสนี้ไม่มีส่วนใดเลยที่ไม่ทรงสนับสนุนการพัฒนาที่เป็นความเจริญของประชาชนหรือประเทศ เพียงเตือนสติให้ผู้บริหารกิจการบ้านเมืองทั้งหลาย จงสร้างฐานรากของประเทศให้มั่นคงก่อนประชาชนที่เป็นพลเมืองของชาติต้องให้พอมีพอกินพอมีใช้ที่พอตัวเองและครอบครัวก่อนนั่นเอง เมื่อเกิดขึ้นครั้งแรกแล้วพระองค์ย่อมทรงย่ำเตือนเรื่อยมาตลอดแต่รัฐบาลหรือคนไทยก็ไม่ได้ให้ความสนใจที่จะพินิจพิจารณาซักอย่างจริงจัง ๆ จัง ๆ จนกระทั่ง พ.ศ. 2540 ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่แตกสร้างความสั่นสะเทือนทางเศรษฐกิจไปทั่วเอเชีย (วิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง) ผลกระทบเชิงลบย้อนกลับมาถึงประเทศและประชาชนไทยอย่างหนัก ทำให้หลายคนต้องล้มละลาย หลายโรงงานบริษัทต้องปิดกิจการ แรงงานตกงาน หลายคนหวนกลับถิ่นฐานเดิม คนตกงานมากมายกระจายอยู่ทั่วไปประเทศ แต่ก็มีหลายกิจการที่ประคับประคองตัวเองได้ ครั้งนี้เองพระองค์ทรงเตือนสติ ให้กับรัฐบาลและประชาชนใจความว่า “...การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง...” ดังนั้นคำว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นพระองค์ทรงนำเอาความเป็นไทยที่เราลืมนึกว่าเรามีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่เป็นไทยอย่างไร มีหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาที่เป็นทางสายกลางอย่างไร นำมาสอนเราอีกครั้งหนึ่งเดิมวิธีการและเงื่อนไขแห่งความสำเร็จ เพื่อให้เกิดดุลยภาพทางสังคมเข้าไป ทั้งนี้พระองค์ทรงยังย้ำเตือนว่าการจะพัฒนาอะไรก็ตาม จำเป็นต้องค่อยเป็นค่อยไป ทำเป็นขั้นเป็นตอน พิจารณาให้ถี่ถ้วนรอบคอบแล้วค่อยปฏิบัติ และที่สำคัญขอให้ดำรงชีวิตอย่าง “พอเพียง” เป็นพื้นฐานของชีวิต นั้นหมายความว่า ให้เข้าถึงความพอเพียงทั้งชีวิตคือการครองชีวิตตนเองให้อยู่บนความพอเพียงทั้งการกินอยู่ การใช้จ่าย การทำงาน การปฏิบัติตนเองและต่อผู้อื่นโดยการกระทำของตนเอง ให้คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม และดำรงตนอยู่บนรากฐานที่รู้จักคำว่า “พอ” เพียงเท่านั้นประเทศไทยก็สามารถพัฒนาตนเองให้แข็งแกร่งได้อย่างยั่งยืนและมั่นคง

ตราบที่คำว่า “ความพอเพียง” ยังเป็นรากเหง้าที่เกิดจากความเป็นวิถีไทย วัฒนธรรมประเพณีไทยเพื่อความสุขที่ยั่งยืนของการดำเนินชีวิตอยู่บนความพอเพียงหรือครองชีวิตให้อยู่บนหลักธรรมทางสายกลาง ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงหันเหการพัฒนาไปในทิศทางใด มากน้อยแค่ไหน ถ้าหากประชาชนรู้จักใช้ความพอเพียง ความพอประมาณในการดำเนินชีวิต รู้จักยับยั้งชั่งคิด แยกแยะ ไม่โลภ ไม่ลืมนึกเหง้าความเป็นไทย โดยมีคุณธรรมควบคู่กับความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาที่สั่ง

สมกันมาไปด้วย ความสุขที่พอเพียงก็จะเกิดขึ้นในชีวิตไม่เลือกกาลเวลา (ความสุขที่พอเพียงเป็นอภิลิโภคนั่นเอง)เมื่อเป้าหมายของความพอเพียงเหมือนกัน ไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะใช้คำว่าอะไรแทน มักจะมีผลลัพธ์ให้ทุกคนพอเพียง ดำรงชีวิตอย่างไม่สุดโต่ง ใช้หลักธรรมของพุทธศาสนานำทางการดำเนินชีวิต คือ มรรคมีองค์ 8 ประการ (อริยมรรค 8 ประการ) หรือทางสายกลางนั่นเอง เป็นแนวทางชีวิตอันประเสริฐทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ที่ล้วนเกิดจากการกระทำของตัวเองเองทั้งนั้น ซึ่งจากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นจะมีคำที่สะท้อนถึงองค์ประกอบของความพอเพียงไว้หลากหลาย เช่น ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังความพอดี ฟุ้งตนเอง ความเป็นอยู่อย่างประมาณ ตน ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน ยึดทางสายกลางในการดำรงชีวิต การจัดการความเสี่ยง ความสมดุล เป็นต้น เมื่อคนไทยหันมาศึกษาให้เข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้กับตนเองก็จะพบเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของชีวิต คือ “**ความอยู่ดีมีสุข**” เช่นเดียวกันเมื่อรัฐบาลได้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้หรือยึดเป็นแนวทางการกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศย่อมจะทำให้ประเทศมีความร่มเย็น ยั่งยืน มั่นคงต่อสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของโลกได้อย่างแน่นอน ดังพระราชดำรัสใจความว่า “...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง...”

เช่นเดียวกันในทัศนะของผู้เขียนคำว่า “**เศรษฐกิจพอเพียง**” จึงหมายถึง การดำรงชีวิตอย่างรู้ตัวทั่วพร้อมในปัจจุบัน ไม่ประมาทไม่สุดโต่ง เดินบนทางสายกลางของชีวิตตามหลักธรรมพุทธศาสนา ลดความอยากได้อย่างมีที่นสำคัญในชีวิตออกไป มุ่งมั่นพัฒนาอาชีพของตนเองบนศักยภาพของตัวเองและรู้จักการพึ่งตนเอง (**อัตตา หิ อัตตโน นาโถ = ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน**) ทั้งนี้ความพอเพียงเฉพาะตนเองมิได้หมายเอาทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่ตัวเรา แต่ให้หมายรวมถึงพอเพียงที่ตนเองแล้วให้เผื่อแผ่แก่ผู้อื่นด้วย จึงจะเป็นความพอเพียงที่แท้จริง

5. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

5.1 กิจกรรม โดยแบ่งนักศึกษาออกเป็น 5 กลุ่มตามจำนวนนักศึกษาในชั้นเรียน โดยให้แต่ละกลุ่มคัดเลือกหัวหน้า และเลขานุการกลุ่ม เพื่อแสดงการทำงานเป็นทีม ซึ่งทั้ง 5 กลุ่มจะได้กระดาษฟลิปชาร์ต 1 แผ่น ปากกา 2 ด้ามแล้วให้ช่วยกันระดมสมองแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม โดยมี 4 โจทย์ ได้แก่

- สาเหตุของการเกิดแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร?
- ข้อมูลสำคัญ (Key words) ในพระบรมราโชวาทครั้งแรกเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ. 2517) คืออะไรบ้าง?
- คำว่า “พอเพียง” ประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาได้อย่างไรบ้าง?

- คำว่า “พอเพียง” ความหมายในพระราชดำรัสอย่างเป็นทางการ และสรุปความหมายของนักวิชาการเป็นอย่างไร?

กิจกรรมมีการดำเนินการในชั้นเรียน ใช้เวลา 1.30 ชั่วโมง และนำเสนอกลุ่มละ 30 นาที

5.2 คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความเป็นมาและจุดเริ่มต้นของแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพอสังเขป ?
2. สาเหตุที่ทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทย คืออะไร ?
3. การดำรงชีวิตอย่าง “พอเพียง” นั้นหมายความว่าอย่างไร ?
4. ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆกัน คืออะไรบ้าง จงอธิบาย ?
5. ปัจจัยภายนอกและภายในที่เป็นสาเหตุทำให้ประเทศชาติและประชาชนได้รับความเสียหายเดือดร้อน คืออะไร ? และมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ?
6. ปัจจัยภายนอกและภายในส่งผลทำให้เกิดอะไรบ้าง ?
7. คำว่า “ภาวะพองสบู่แตก” คืออะไร ?
8. แนวคิดการพัฒนาประเทศที่ถูกต้องตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2517) คืออะไร ?
9. คำว่า “ทุนทางสังคม” คืออะไร ?
10. เงื่อนไขที่พอเพียงประกอบไปด้วยอะไรบ้าง จงอธิบาย ?
11. คำว่า “ภูมิสังคม” คืออะไร และมีความสำคัญกับท้องถิ่นอย่างไร ?
12. นักศึกษาชื่นชอบหลักการทรงงานใดของพระองค์ท่าน และเชื่อมั่นว่าจะนำมาใช้ใน ชีวิตประจำวัน จงให้เหตุผลประกอบ ?
13. ความหมาย “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามทัศนะของนักศึกษา คืออะไร ?
14. นักศึกษามีแนวทางอย่างไรในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ?
15. คำว่า “ระเบิดจากข้างใน” คืออะไร ?
16. คำว่า “พอเพียง” นั้น ควรพอเพียงในเรื่องอะไรบ้าง จงอธิบาย ?
17. การนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต นักศึกษาคิดว่าจะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง ?
18. ข้อมูลสำคัญ (Key words) ในพระราชดำรัสนั้นคืออะไรบ้าง ?
19. คำว่า “อยู่ดีมีสุข” หมายความว่าอย่างไร ?
20. จงอธิบายคำว่า “อึดตahi อัดต โน นาโถ” หมายถึงอะไร ใช้อย่างไร เมื่อไหร่ในชีวิตประจำวัน ?

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2542). **พอยู่ พอกิน (เศรษฐกิจพอเพียง)**. กรุงเทพฯ: ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- ณรงค์ โชควัฒนา. (2542). **เศรษฐกิจชุมชน ทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ณัฐพงษ์ ทองภักดี. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย**. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 47 ฉบับที่ 1/2550.
- ประเวศ วะสี. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (2552). **คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง/มูลนิธิพระดาบส**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2554). **สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์ การพิมพ์.
- วรเดช จันทรศร. (2554). **การจัดการภาครัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วิทยา อธิปอนันต์และคณะ, ผู้เรียบเรียง. (2543). **เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง**. จัดทำเอกสารอิเล็กทรอนิกส์โดยสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: โพรเพซ.
- วุฒา อนันตทรัพย์. (2549). **แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ศิลปินแห่งชาติ/กวีซีไรต์ในวารสารกรมประชาสัมพันธ์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 127 ประจำเดือนกรกฎาคม 2549**.
- สมพจน์ กรรณนุช. (2551). **เศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์การพัฒนา**. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมพร เทพสิทธา. (2548). **เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า (พ.ศ.2545-2549)**. กรุงเทพฯ: เศรษฐกิจพอเพียง.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **ชีวิตพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ดอกเบญจ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ๒๑เซ็นจูรี่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)**. [ออนไลน์]. สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=83>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)**. [ออนไลน์]. สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=84>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)**. [ออนไลน์]. สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=85>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)**. [ออนไลน์]. สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=86>
- สุเมธ ตันติเวชกุล.(2541).การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริใน **วารสารน้ำ** สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง ธ.ค. 2541-ม.ค. 2542, หน้า 16.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2544). “เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ใน **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ 6 สำนักพิมพ์มติชนพฤษภาคม 2544, หน้า 284-291.
- เสน่ห์ จามริก. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- อภิชัย พันธเสน, บรรณาธิการ. (2549). **สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อำพน กิตติอำพน. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย**. นนทบุรี: เพชรรุ่งการพิมพ์.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3

คุณลักษณะและการวิเคราะห์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ

เนื้อหา

1. หลัก 3 ห่วงในกรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. เงื่อนไขหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. การวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. หลักคิดของความพอเพียงกับนัยสำคัญการพัฒนา
5. บทสรุป
6. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

ความคิดรวบยอด

เป้าหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การพัฒนา “คน” เมื่อคนได้ครองชีวิตด้วยความพอเพียงแล้วย่อมส่งผลดีต่อตนเองผู้อื่น ครอบครัว ชุมชน สังคม และรัฐการพัฒนาคนต้องพัฒนาให้เป็น “คนพอเพียง” โดยมีกรอบแนวคิดของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลัก 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตน 2 เงื่อนไขหลัก ได้แก่ ความรู้ และคุณธรรม 1 เงื่อนไขเสริม ได้แก่เงื่อนไขชีวิต (ความอดทน ความเพียร ความพยายาม การออม ทักษะที่ดี การบริหารจัดการการใช้ชีวิตอย่างสมดุล) เพื่อพัฒนาสู่การดำรงชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข สร้างความสมดุล ยั่งยืน และมั่นคงให้กับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชาติไทย

วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายความหมายของ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข หรือ 3 เงื่อนไขในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้
2. สามารถวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีนัยสำคัญกับการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคมได้
3. สามารถอธิบายหลักความพอเพียงในการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. การบรรยายและอธิบายภาพประกอบสรุปหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. จับคู่ตอบปัญหา
3. อภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน
4. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนประจำบท
5. อธิบายสรุปเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญ

6. ทำแบบคำถามท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนประจำบท
2. การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Power point presentation)
3. ภาพการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
4. ภาพสรุปหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
5. แบบคำถามท้ายบท
6. ใบงาน เรื่อง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข หรือ 3 เงื่อนไขในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การวัดผลและประเมินผล

1. สังเกตระหว่างการบรรยาย
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนและการนำเสนองาน
3. สังเกตการร่วมทำกิจกรรมในชั้นเรียน
4. ถามตอบเพื่อทบทวนความรู้ในชั้นเรียน
5. ตรวจแบบคำถามท้ายบท
6. สอบวัดความรู้ความสามารถ (เก็บคะแนน 10 คะแนน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง)

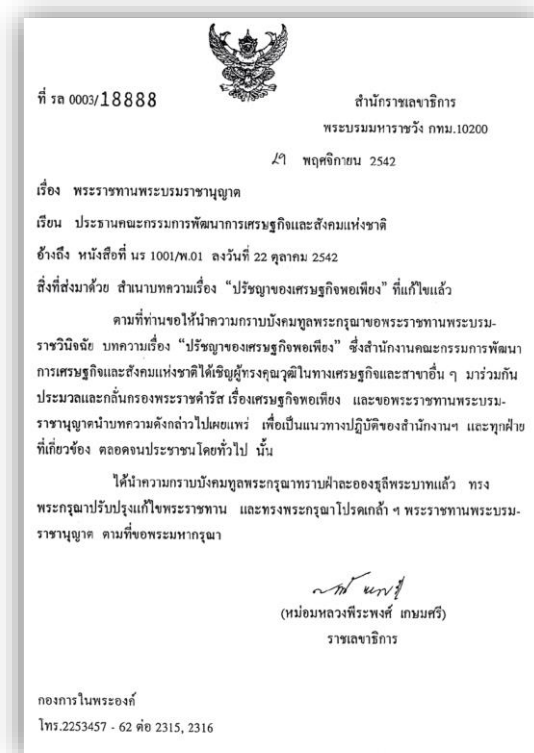
บทที่ 3

คุณลักษณะและการวิเคราะห์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ

คำว่า “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เมื่อใดก็ตามที่กล่าวถึงคำนี้คนส่วนใหญ่ของสังคมไทยมักนึกถึง “ความพออยู่พอกิน ความพอประมาณ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ประหยัด อดออม รู้จักใช้ง่าย” เป็นลำดับแรก ครั้นเมื่อเริ่มถามว่า มีลักษณะหรือหลักการอย่างไร ? เกือบทั้งหมดของคนไทยไม่ว่าในเมืองหรือชนบท เข้าใจและตอบไปในทิศทางเดียวกันว่า ความพอเพียงมีลักษณะที่สำคัญโดยเรียกสั้น ๆ ว่า “หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข” บางตำรามีถึง 3 เงื่อนไข ดังนั้นขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ของแต่ละคนที่จะวิเคราะห์ โดยส่วนใหญ่จะวิเคราะห์ภายใต้ความหมายที่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550: 6-7) ได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการสรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมดเพื่อให้เป็นไปตามการประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งพระราชทานในโอกาสต่างๆรวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆที่เกี่ยวข้องตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป เมื่อได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้วทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานพระบรมราชานุญาตตามที่ขอพระมหากรุณาตามหนังสือที่รล. 0003/18888 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 สำนักพระราชพิธีการพระบรมมหาราชวังกรุงเทพฯ ที่ให้ไว้ว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดเป็นเวลาหลายทศวรรษแล้ว ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยยังคงยึดเชิญมาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาและบริหารประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) (อำพน กิตติอำพน, 2550: 12) ซึ่งบทความดังกล่าวข้างต้นมาจากเอกสารตามที่ขอพระมหากรุณาตามหนังสือที่รล. 0003/18888 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 ดังภาพ 3.1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 3.1 หนังสือที่ รล. 0003/18888 เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาต บทความเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 6 ทศวรรษ สภาพัฒนา (2553)

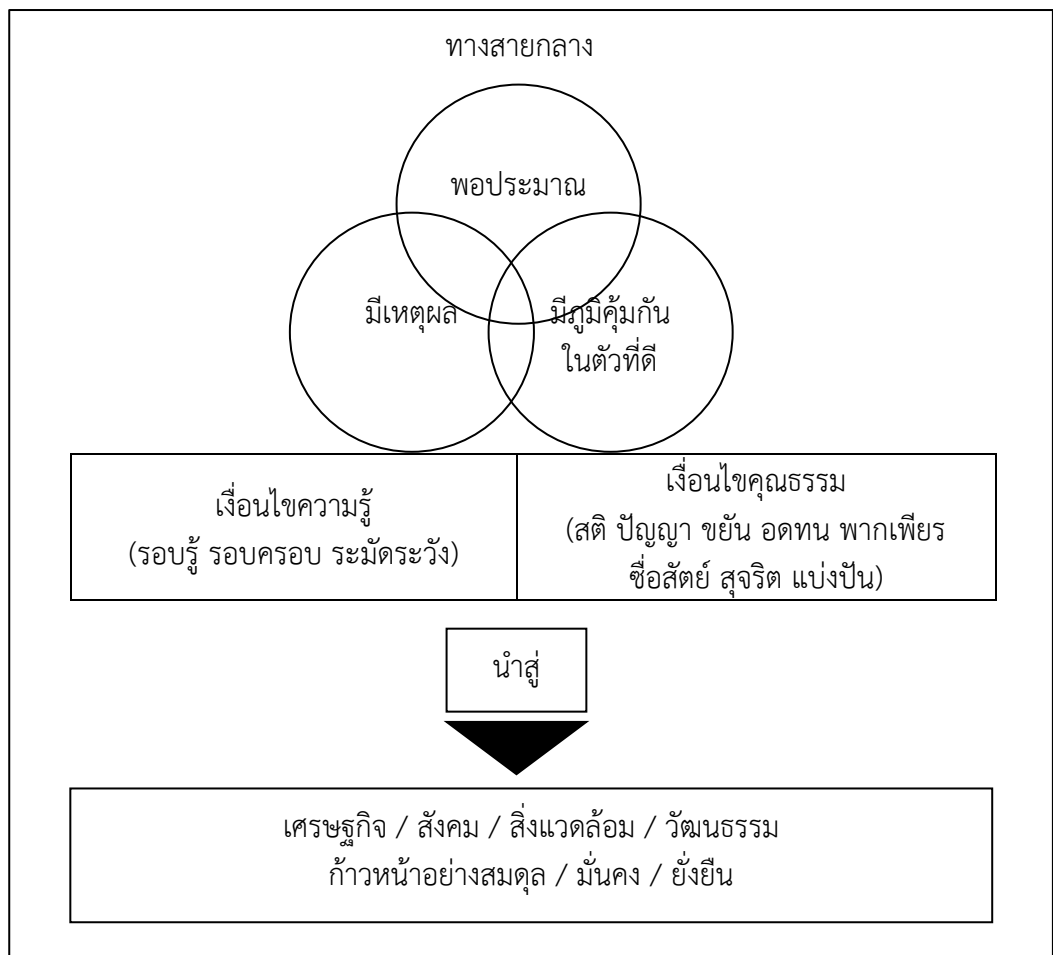
1. หลัก 3 ท่วงในกรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้ในการเผยแพร่แก่ประชาชนตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2542 เป็นต้นมากระทั่งปัจจุบัน ทั้งหน่วยงานรัฐเผยแพร่แก่ประชาชน รัฐเผยแพร่แก่เอกชน ประชาชนถ่ายทอดแก่กันและกันอย่างแพร่หลาย จนมีการจัด

สังเคราะห์ออกมาเป็นกรอบแนวคิดสรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมทั้งหมดอย่างสั้น ๆ และทำให้ประชาชนรู้เข้าใจและรู้จักอย่างกว้างขวาง ว่า “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1.1 สามเสาหลักหรือหลัก 3 ห่วง

คำว่า “หลัก 3 ห่วง” หรือ 3 เสาหลักคนส่วนใหญ่จะเข้าใจและเห็นพ้องกันว่า ภาพของ 3 ห่วงนั้นเป็นภาพที่มาจากกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานไว้ นั่นเสมือนสามเสาหลักที่ค้ำยันโครงสร้างของความสุขความสมดุลที่มีความยั่งยืน ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของบุคคลที่ดำรงชีวิตตามหลักความพอเพียง โดยภาพดังกล่าวเป็นการสรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมที่แสดงภาพดังต่อไปนี้

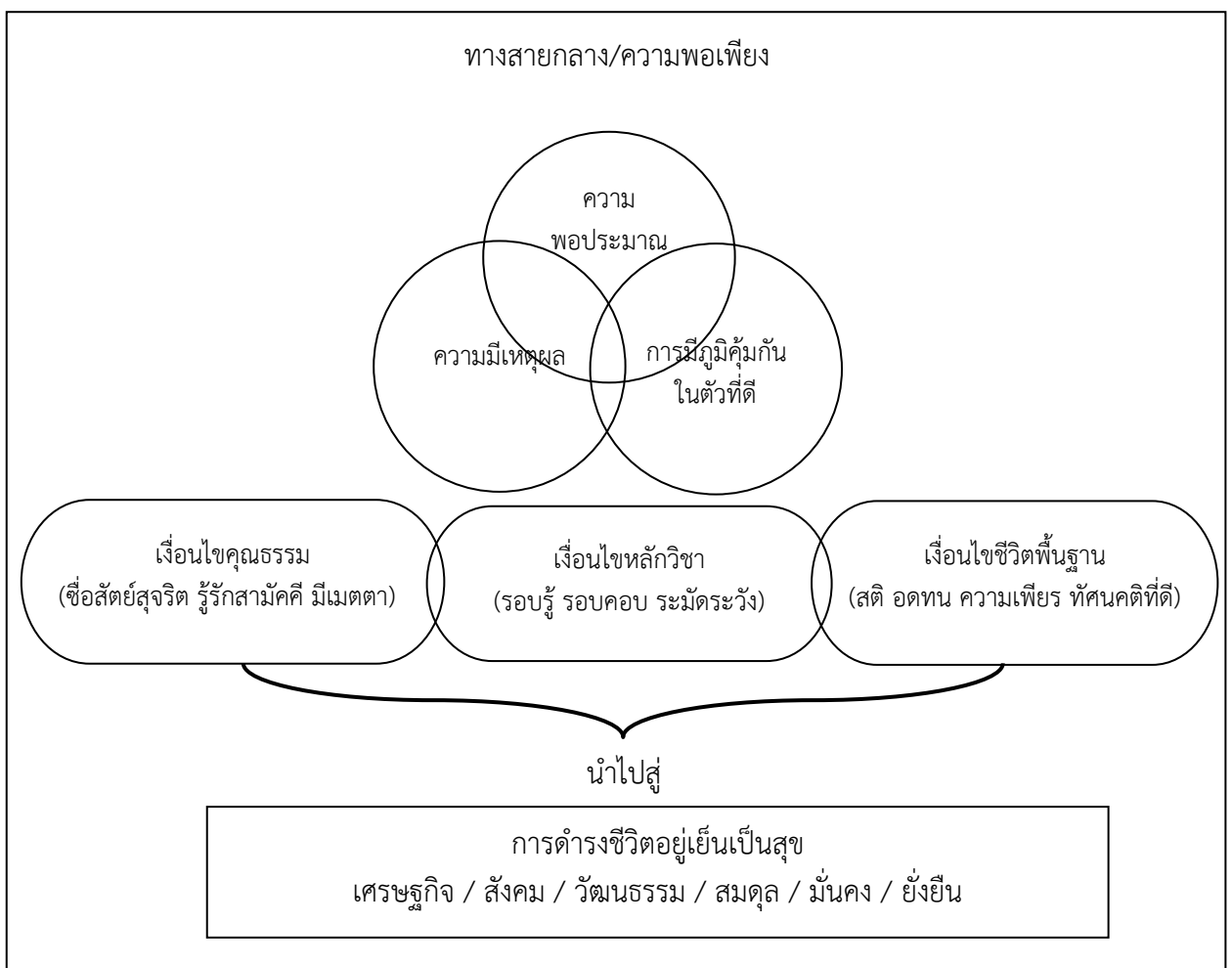

ภาพที่ 3.2 สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550: 8)

การสรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามภาพดังกล่าวข้างต้นนั้นสามารถวิเคราะห์ให้เห็นว่า การดำรงชีวิตที่จะให้ถึงซึ่งความสุขความสมดุลของชีวิตจำเป็นต้องอยู่ภายใต้หลักธรรมทางสาย

กลาง หรือไม่สุดโต่ง และไม่ตั้งไม่หย่อนเกินไป คอยกำกับวิถีความพอเพียงในชีวิตจึงจะไปสู่จุดหมายปลายทางได้ โดยการดำรงชีวิตที่เป็นปกติของประชาชนจะได้ชื่อว่ามีลักษณะปกติตามลักษณะที่เรียกว่าความพอเพียง ต้องประกอบด้วย หลักการ 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พร้อมทั้งต้องประกอบด้วย 2 เงื่อนไขพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ ความรู้ และ คุณธรรม บางตำราได้วิเคราะห์และสรุปกรอบแนวคิดขึ้นมาโดยวิเคราะห์เพิ่มจาก 2 เงื่อนไข เป็น 3 เงื่อนไข ได้แก่ เงื่อนไขคุณธรรม เงื่อนไขหลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 8) จะปรับใหม่ดังมีรายละเอียดตามภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3.3 สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ปรับใหม่เพิ่มเงื่อนไขชีวิตพื้นฐาน)
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551: 8)

1.1.1 หัวข้อที่ 1 ความพอประมาณ

หลักความพอประมาณมีความใกล้เคียงกับความพอเพียงมากที่สุด ซึ่งมักสะท้อนการดำรงชีวิตที่รู้จักการพอประมาณในการกิจกรรมการงานต่าง ๆ ที่พอเลี้ยงชีพได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ดิ้นรนจนเป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป ซึ่งสามารถในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันเสาร์ที่ 18 กรกฎาคม 2541 มีใจความว่า (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 30)

“...การรู้จักประมาณตน ได้แก่การรู้จักและยอมรับตนเองว่าตนเองมีภูมิปัญญา และความสามารถในด้านไหน เพียงใด และควรจะทำงานด้านไหนอย่างไร การรู้จักประมาณ การรู้จักประมาณตนนี้จะทำให้คนเรารู้จักใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ ได้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน และได้ประโยชน์สูงสุดเต็มตามประสิทธิภาพ ทั้งยังทำให้รู้จักขวนขวายศึกษาหาความรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์อยู่เสมอเพื่อปรับปรุง ส่งเสริมศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองให้ยิ่งสูงขึ้น ส่วนการรู้จักประมาณสถานการณ์นั้น ได้แก่การรู้จักพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ทราบชัด ถึงความเป็นมา และที่เป็นอยู่ รวมทั้งที่คาดว่าจะจะเป็นไปในอนาคต. การรู้จักประมาณสถานการณ์ได้นี้จะทำให้สามารถวางแผนงานและปฏิบัติการได้ถูกต้องกับปัญหาที่แท้จริง สถานการณ์ และความจำเป็น อันจะทำให้งานที่ทำได้ประโยชน์ที่สมบูรณ์คุ้มค่า. การรู้จักประมาณตนและรู้จักประมาณสถานการณ์ จึงเป็นอุปการะอย่างสำคัญ ที่จะเกื้อกูลให้บุคคลดำเนินชีวิตและกิจการงานไปได้อย่างราบรื่นและก้าวหน้า...”

ความพอประมาณในตนเองที่ดีจะต้องให้ความสำคัญกับการประมาณตนเองและการประเมินสถานการณ์ไปพร้อม ๆ กัน เพราะการรู้จักการประมาณตนเองที่ดีว่าตนเองมีศักยภาพเพียงใดจะทำให้เราตัดสินใจทำในสิ่งที่เหมาะกับตนเอง ไม่ประมาท ทำให้เกิดการสุขุมรอบคอบ ยิ่งประกอบกับการประมาณสถานการณ์ที่ดีย่อมส่งผลให้การทำงานที่ทำประสบความสำเร็จด้วยดี นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคล ต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม 2541 มีใจว่า (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 29)

“...ความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล...”

เมื่อพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความพอเพียง ที่พระองค์ทรงพระราชทานให้แก่พสกนิกรทุกหมู่เหล่านำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อย่างกว้างขวางแล้ว ทำให้มีผู้รู้ นักวิชาการได้ทำการศึกษาและนำไปเผยแพร่ให้กับประชาชนได้อ่านและทำความเข้าใจในคำสำคัญต่าง ๆ ทั้งนี้ยังมีการให้ความหมายและอธิบายเกี่ยวกับความพอประมาณ ไว้เฉพาะเรื่องไขความ

พอประมาณ ไว้ว่า ความพอประมาณเป็นธรรมชาติที่มีสภาวะสมดุลของชีวิตมนุษย์เป็นจุดที่ดีที่สุด และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตโดยอยู่ภาวะที่มีความพอดีไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป เมื่อการตัดสินใจกระทำกิจการใด ๆ ต้องมีเหตุผลมีความรอบคอบ ตลอดจนการดำรงชีพที่ไม่เบียดเบียนบุคคลอื่นให้เกิดความเดือดร้อน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550: 13, 2551: 8, มุลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 8, สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ม.ป.ป.: 23, ฉลองภพ สุสังกรกาญจน์ และคณะ, 2552: 19-22))

นอกจากนี้หลักของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณที่กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดี (Dynamic Optimum) ที่ไม่มากหรือน้อยเกินไปของการกระทำในมิติต่าง ๆ 5 ประการ ได้แก่ (วรเดช จันทรศร (2554: 17-18)

1) ด้านจิตใจ คือ เริ่มต้นจากตนเองที่ต้องตั้งสติ มีปัญญา มีจิตสำนึกที่ดี มีเมตตา เอื้ออาทร มีความเข้าใจและประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้

2) ด้านสังคม คือ การสร้างความพอดีในทุกระดับของสังคม โดยเริ่มจากครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รู้จักผนึกกำลัง และที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง

3) ด้านเศรษฐกิจ คือ ต้องอยู่อย่างพอดี พอมีพอกิน ไม่หุงหრა พุ่มเฟิอย

4) ด้านเทคโนโลยี คือ ควรเหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะและความต้องการของประเทศและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเรา

5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ใช้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรณรงค์รักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

ตามมิติเชิงธุรกิจนั้นนิยามของหลักความพอประมาณ ไว้ว่าความพอประมาณคือความเหมาะสมของการดำเนินงาน ทั้งในแง่ของขนาดที่ไม่เล็กเกินไปหรือไม่ใหญ่จนเกินตัว แต่เป็นไปตามอัตราและสภาพแวดล้อม และในแง่ของจังหวะเวลาที่ไม่เร็วเกินไปหรือไม่ช้าจนเกินไป แต่รู้จักทำเป็นขั้นตอนเพื่อให้การดำเนินงานมีความก้าวหน้า โดยที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน (เศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ(1), 2554 : ออนไลน์)

ดังนั้นสามารถสรุปแนวคิดตามหลักความพอประมาณ ไว้ว่า ภาวะที่มีอยู่จริงในธรรมชาติ โดยมีภาวะ 3 ประการ ได้แก่ ภาวะที่น้อยเกินไป ภาวะสมดุลพอประมาณ และภาวะมากเกินไป เมื่อบุคคลดำรงชีวิต ณ จุดภาวะสมดุลพอประมาณจะเป็นที่ดีที่สุด มีความสุขที่สุด ซึ่งความ

พอประมาณนั้นต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวมด้วย การเป็นผู้ที่เข้าใจอย่างถ่องแท้ในคำว่า “พอ” รู้จักคำว่า “เหมาะสม” “พอดี” “ไม่สุดโต่ง” รู้จักดำรงชีวิตอยู่บนทางสายกลาง (Middle Path) จนเข้าถึงแก่นของคำว่า “พอ-ใจ” และรู้จัก “พอ” ที่แท้จริง

1.1.2 ช่วงที่ 2 ความมีเหตุผล

ความพอประมาณกับความมีเหตุผลมักจะมาพร้อม ๆ กันเมื่อกล่าวถึงแทบทุกครั้ง นั่นคือการมีความพอประมาณต้องมีเหตุผลในการตัดสินใจประกอบด้วยเสมอ ซึ่งการมีเหตุผลมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการตัดสินใจทำอะไรบางอย่างเพื่อให้การกระทำนั้นถูกต้องและสำเร็จอย่างแท้จริง ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2515 เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2516 มีใจความว่า (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 36,40)

“...ทุกคนจำเป็นต้องหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาการกระทำของตนให้รอบคอบ อยู่เสมอ ระวังทำการทุกอย่างด้วยเหตุผล ด้วยความมีสติ และด้วยความรู้ตัว เพื่อเอาชนะความชั่วร้ายทั้งหมดให้ได้โดยตลอด และสามารถก้าวไปถึงความสำเร็จที่แท้จริง ทั้งในการทำงานและการครองชีวิต...

...การคิดการปฏิบัติให้ถูกให้ดีนั้น ก็คือการคิดและปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการ หลักวิชา หลักเหตุผล และหลักสุจริตธรรม ผู้มุ่งหมายจะสร้างสรรค์ประโยชน์และความเจริญจึงควรพยายามปฏิบัติฝึกฝนตนเองให้มีความคิดจิตใจที่เที่ยงตรง และมั่นคงเป็นกลาง เป็นอิสระจากอคติ ซึ่งมีหลักฝึกหัดที่สำคัญประกอบส่งเสริมกันอยู่สองข้อ ข้อแรก ให้หัดพูดหัดทำหัดคิดด้วยสติรู้ตัวอยู่เสมอ เพื่อหยุดยั้งและป้องกันความประมาทพลาดผิดและอคติต่าง ๆ มิให้เกิดขึ้น ข้อสอง ให้หัดใช้ปัญญาความฉลาดรู้ เป็นเครื่องวิเคราะห์และวินิจฉัยเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ทุกอย่างที่จะต้องขบคิดแก้ไข เพื่อช่วยให้เห็นเหตุเห็นสาระได้ชัดและวินิจฉัยได้ถูกต้องเที่ยงตรง ว่าข้อที่เท็จ ที่จริง ที่ถูก ที่ผิด ที่เป็นประโยชน์ ที่มีใช้ประโยชน์ อยู่ตรงไหน สติ และปัญญา ที่ได้ฝึกฝนใช้จนคล่องแคล่วเคยชินแล้ว จะรวมเข้าเป็นสติปัญญาที่จะส่งเสริมให้บุคคลสามารถคิดอ่านและประพฤติปฏิบัติได้ถูกได้ดี ให้เกิดประโยชน์ แก่ตนแก่ส่วนรวม ได้สมบูรณ์พร้อมทุกส่วน...”

ความมีเหตุผลตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชชี้ชัดว่า ความสำเร็จที่เป็นประโยชน์สุขในการทำงานและการครองชีวิตของคนเราจะต้องมีความรู้ตัว และการใช้ปัญญาให้พินิจพิเคราะห์อย่างมีเหตุผล จนสามารถตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดถูก ผิด สิ่งใดที่เป็นประโยชน์ มีใช้ประโยชน์ ฝึกให้ชำนาญอยู่เสมอเพื่อให้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมส่วน

ร่วมอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ คำว่า “ความมีเหตุผล” ตามแนวคิดของนักวิชาการทั่วไปได้อธิบายถึง การตัดสินใจในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดต้องอาศัยหลักวิชาการ กฎหมาย จารีตประเพณี วัฒนธรรมอันดี และค่านิยมหลักสังคม โดยกระทำอย่างมีขั้นตอนพิจารณาปัจจัย องค์ประกอบต่าง ๆ อย่างถี่ถ้วนและ พยากรณ์ผลการทำที่จะเกิดขึ้นด้วยความรอบคอบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2550: 14, มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 8, วรเดช จันทรรศ, 2554: 18)แนวคิดของ นักวิชาการทางวิทยาศาสตร์ได้อธิบายไว้ว่า การจะสามารถเข้าถึง “ความพอเพียง” ที่เป็นการดำเนิน ไปในทางสายกลางได้นั้น ต้องอาศัย “การประมาณอย่างมีเหตุผล” และอย่างเป็นทางการเพื่อให้ เกิดความพอดีพอเหมาะในการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ โดยถ้าหากสามารถสร้าง “เหตุ” ได้อย่าง เหมาะสมถูกต้อง “ผล” แห่งความเจริญงอกงามก็จะเกิดตามมาในสัดส่วนที่สัมพันธ์พอดีกับ “เหตุ” นั้น ๆ เสมอ (นัย เศรษฐบัญญัติสร้าง, 2550: 13-14) ส่วนในเชิงธุรกิจได้อธิบายความหมายไว้เช่นเดียวกัน ว่า ความมีเหตุผล เป็นการพิจารณาที่จะดำเนินงานทุกอย่างต้องพิจารณาด้วยความถี่ถ้วนรอบคอบ ไม่ ย่อท้อ ไร้อคติ คำนึงถึงเหตุและปัจจัยแวดล้อมทั้งหมด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม เกิดประสิทธิผล เกิดประโยชน์และความสุข โดยปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (เศรษฐกิจ พอเพียงในภาคธุรกิจ(2), 2554 : ออนไลน์)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ความมีเหตุผล หมายรวมถึง ผลลัพธ์ของการตัดสินใจที่เกิดจาก ความรู้ตัว และใช้สติปัญญาที่เกิดจากการศึกษา ค้นคว้าข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้อง ยืนยันความรู้ ต่าง ๆ ให้หนักแน่น เชื่อว่าได้ศึกษามาเป็นอย่างดีจากหลายเนื้อหา หลายหน่วยงาน หลายผู้เชี่ยวชาญ หลายข้อเท็จจริง นำมาพิจารณารอบคอบแล้วจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจอย่างถี่ถ้วน ก็สามารถตัดสินใจดำเนินการตามที่กำหนดไว้ด้วยความ รอบคอบ ระมัดระวัง ตั้งอยู่บนหลักวิชาการ กฎหมาย วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมของตนและ สังคม

1.1.3 ท่วงที่ 3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

การขาดภูมิคุ้มกันนั้นเป็นความจริงในสังคมปัจจุบันในมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนใน หมู่นิสิตนักศึกษาเป็นความจริงที่มีอาจปฏิเสธได้ สิ่งของเครื่องใช้ บ่งบอกชนชั้นและ ฐานะทางสังคม ใช้สินค้าแบรนด์เนม เสื้อผ้าหรู ๆ กระเป๋าแพง ๆ โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ ๆ และของใช้ฟุ่มเฟือยที่ไม่ใช่ สิ่งจำเป็นในการดำรงชีพอีกมากมาย การบริโภคนิยม หรือวัตถุนิยมเหล่านี้ ทำให้มีหน้ามีตาในสังคม วัยรุ่น ผู้มีสิ่งของเหล่านี้จะได้รับการยอมรับและได้เข้ากลุ่มด้วย แต่หารู้ไม่ว่าการได้มาซึ่งสิ่งของ เหล่านี้มา บางครั้งก็มาจากหยาดเหงื่อแรงงานของพ่อแม่ พยายามทำทุกวิถีทางให้ได้มาโดยไม่คิด คำนึงถึงสิ่งที่จะตามมาในอนาคต เยาวชน บ้างก็เอาตัวเข้าแลกเพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับ...โดย ปราศจากภูมิคุ้มกันที่ดี หากเยาวชนได้ศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวแล้วจะรู้ซึ้งว่า พระองค์คือต้นแบบความพอเพียงที่แท้จริง (มูลนิธิ 5 ธันวาคมหาราช, 2552:

72-73) นอกจากนี้การขาดภูมิคุ้มกันของประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่เสี่ยงในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการขาดภูมิคุ้มกันมีส่วนครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังบทความสัมภาษณ์ ดร. จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ประธานอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง พ.ศ.2547-2550 วันศุกร์ที่ 12 ธันวาคม 2551 ณ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับความยั่งยืนของธุรกิจ โดยได้อธิบาย “การขาดภูมิคุ้มกัน” ของสังคมไทยสำคัญรวม 5 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 110)

1) ขาดความพอดีด้านจิตใจ เป็นสภาวะจิตใจที่ไม่เข้มแข็งยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ขาดจิตสำนึกที่ดี และไม่รู้จักประนีประนอม นึกถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป

2) ขาดความพอดีด้านสังคม ไม่ค่อยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชุมชนจำนวนมากยังขาดความเข้มแข็ง และที่สำคัญไม่สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง

3) ขาดความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างขาดความรอบคอบ และที่สำคัญใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศโดยไม่นึกถึงความสมดุลระยะยาว

4) ขาดความพอดีด้านเทคโนโลยี โดยยังไม่รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม รับเทคโนโลยีจากต่างประเทศโดยขาดความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้ ละทิ้งเทคโนโลยี จากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเอง ทั้งที่สามารถต่อยอดให้สอดคล้องเป็นประโยชน์ทั้งต่อคนและสภาพแวดล้อม พร้อมกับการรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่างรอบคอบระมัดระวังโดยคำนึงถึงความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้มากขึ้นเรื่อย ๆ ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนคือการทิ้งขยะ

5) ขาดความพอดีด้านเศรษฐกิจ โดยที่ยังดำรงชีวิตเกินฐานะของตน
 ดังนั้นครั้งเมื่อต้องการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีจึงจำเป็นต้องมีระบบการเตรียมความพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองทั้งภายในและภายนอก หมายความว่ามีการมีองค์ความรู้ที่สามารถปกป้องตัวเองได้เมื่อมีผลกระทบใด ๆ เกิดขึ้นในสังคม หรือการเปลี่ยนแปลงไปของสภาวะโลก สามารถประคองชีวิตให้รอดพ้นจากวิกฤตหรือผลกระทบนั้น ๆ อย่างปลอดภัย โดยการมีวิธีที่จะคุ้มครองป้องกันไม่ให้เดือดร้อนตัวเองและผู้อื่นด้วยการมีภูมิคุ้มกันที่ดีมีแนวคิดและลักษณะตามพระบรมราโชวาทเกี่ยวข้องกับการเข้มแข็งทางจิตใจและการมีภูมิคุ้มกัน ไว้เมื่อวันพุธที่ 4 ธันวาคม 2511 ในโอกาสที่สถาบันและองค์การที่เกี่ยวกับศาสนาเข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลและทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา มีใจความว่า... (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 44)

“...ความรู้นี้หมายถึง ทางวัตถุ เพราะว่าคนเราก็ต้องการที่จะมีวิชาความรู้ เพื่อที่จะทำมาหากิน เลี้ยงชีพตัวเองเป็นสำคัญในเวลาเดียวกันความรู้ทางวัตถุนี้ ก็จะต้องประสานด้วยความรู้ทางจิตใจ หมายถึง วิธีที่คุ้มกันป้องกันร่างกายของตัวเองคือ

วัตถุต่อสิ่งที่ไม่เป็นวัตถุ ต่อนามธรรมที่เป็นจิตใจ คือความโลภ ความโกรธ ความหลง ความกระหายอำนาจก็เป็นสิ่งที่ยากที่จะควบคุมเราจะต้องสอน ทั้งสองอย่างสอน วิทยากรเพื่อให้ทำมาหาเลี้ยงชีพ นี่หมายความว่าที่อาชีพมีความรู้ทางวัตถุ และต้อง รู้จักควบคุมจิตใจ ควบคุมสติของตัวให้สามารถใช้ความรู้ ทางวัตถุนี้เพื่อประโยชน์ ของตัวเอง ประโยชน์ของตัวเองนี้ก็อยู่ที่ประโยชน์ของสังคมด้วย ถ้าไม่รู้จักควบคุม ความรู้ที่มีในทางวัตถุก็อาจเกิดความเดือดร้อนต่อผู้อื่น ในที่สุดก็เป็นความเดือดร้อน ต่อตนเอง...”

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ให้ความสำคัญกับแนวทางหรือวิธีการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจที่อาจมีได้รับผลกระทบทั้งทางกายและจิตใจ หรือสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือนามธรรม ซึ่งเกี่ยวกับการเป็นผู้มีศีลธรรม มีระบบระเบียบแบบแผนด้วย ดังบทความในพระราชดำรัสที่พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในพิธีเปิดสัมมนา เรื่อง “การพัฒนาสังคมในด้านศีลธรรมและจิตใจ” ณ โรงแรมนารายณ์ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2516 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเมื่อเรามีจิตใจและศีลธรรมที่เข้มแข็งแล้วเราจะมีความสามารถรักษาตัวและมีความสุข ความสำเร็จในชีวิตได้ ดังมีใจความว่า...(ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 59)

“...จิตใจและความประพฤติที่สะอาดและมีระเบียบ เป็นรากฐานสำคัญของชีวิต ทั้งจิตใจทั้งความประพฤติตั้งนั้นใช้จะเกิดขึ้นเองได้ หากแต่จำต้องฝึกหัดอบรม และสนับสนุนส่งเสริมกันอย่างจริงจังสม่ำเสมอ นับตั้งแต่บุคคลเกิด ดังที่มนุษย์ ไม่ว่าชาติใดภาษาใดได้เฝ้าพยายามกระทำสืบต่อกันมาทุกยุคทุกสมัยทั้งนี้เพื่อให้สามารถรักษาตัวและมีความสุขความสำเร็จในการครองชีวิต ทั้งให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ด้วยความผาสุกสงบ ดังนั้น ถึงแม้เราจะอยู่ในท่ามกลางความเจริญรุดหน้าแห่งยุคปัจจุบันอย่างไร เราก็ทอดทิ้งการศึกษาทางด้านจิตใจและศีลธรรมจรรยาไปไม่ได้ ตรงข้าม เราควรเอาใจใส่สั่งสอนกันให้หนักแน่นทั่วถึงยิ่งขึ้น เพื่อให้มีความคิด ความเข้าใจถูกต้องสอดคล้องกับสภาพการณ์แวดล้อมทั้งหลายที่วิวัฒนาการไปไม่หยุดยั้ง...”

ทั้งนี้ภูมิคุ้มกันที่ดีมีลักษณะที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งของจิตใจ หรือมีศีลธรรม แต่ยังมี ความหมายของภูมิคุ้มกันที่ดีที่กล่าวถึงการเตรียมพร้อมในการรับมือกับผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการณ์ต่าง ๆ ของประเทศ พร้อมด้วยต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงสภาวะการณ์ของโลกทั้งปัจจุบันและอนาคต (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 8, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 15, วรเดช จันทรร, 2554: 18) นอกจากนี้ภูมิคุ้มกันตามนัยของระบบทางวิทยาศาสตร์ตามหลักทางสายกลางหรือความพอเพียง มีลักษณะเป็นระบบภูมิคุ้มกันในการดูแลสุขภาพของตนเองเพื่อป้องกัน

โรคภัยจากภายในและภายนอก ดังเช่นการที่คนรู้จักออกกำลังกายที่พอเหมาะสมกับเวลา รับประทานอาหารที่พอดี พักผ่อนให้เพียงพอ จึงมีผลทำให้ร่างกายแข็งแรงมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีปราศจากโรคภัยต่าง ๆ (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2550: 14) ในมิติทางธุรกิจเช่นเดียวกันพิจารณาภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเป็น 2 กรณี คือ การสร้างภูมิคุ้มกันจากภายใน และการสร้างภูมิคุ้มกันจากภายนอก ซึ่งภูมิคุ้มกันจากภายในเป็นการพิจารณาการจัดการองค์กรที่เอื้อต่อการปรับตัวได้หากมีการเปลี่ยนแปลง เช่น ภูมิคุ้มกันด้านการเงิน เทคโนโลยี ทรัพยากรบุคคล ส่วนภูมิคุ้มกันจากภายนอกเป็นการพิจารณาจากองค์ประกอบจากปัจจัยที่อยู่ภายนอกองค์กร เช่น ปัจจัยการผลิต ลูกค้า ผู้ถือหุ้น สิ่งแวดล้อมและชุมชน หมายเหตุผลของการกระทำนั้นคาดหวังจะช่วยเหลือในภายหลังได้จึงถือเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่เกิดจากภายนอกองค์กรเช่นกัน (เศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ (3), 2554: ออนไลน์)

ดังนั้นการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายความว่า การที่ได้เตรียมความพร้อมอย่างสมบูรณ์ในทุกด้านเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง เช่น การที่ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ยังไม่รู้ การสรรหาที่ปรึกษาที่เหมาะสม เป็นต้น ชี้ให้เห็นว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีนั้นต้องเริ่มต้นที่รู้จักตัวเองก่อน และรู้จักภาวะภายนอก หรือรู้เขา รู้เรา หรือหลายหน่วยงานเรียกว่า วิเคราะห์ปัจจัยภายในภายนอก (SWOT Analysis) รวมถึงการรู้จัก Inside Out คือการวิเคราะห์จากสิ่งภายใน แล้วมองออกไปข้างนอก (การรู้จักตนเอง) และ Outside In คือการวิเคราะห์จากสิ่งภายนอกเข้ามาวิเคราะห์ภายใน (การสร้างภูมิคุ้มกัน) ในกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเอง หน่วยงาน หรือองค์กรให้เข้มแข็งและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างดี

2. เงื่อนไขหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ประชาชนส่วนใหญ่รู้จักมี 2 เงื่อนไข ได้แก่

2.1 เงื่อนไขความรู้

เงื่อนไขความรู้ หมายถึง การมีความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง หรืออาจใช้คำว่า “เงื่อนไขหลักวิชา” ซึ่งทั้งเงื่อนไขหลักวิชาหรือเงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบ ระมัดระวังที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติการทำงานทุกขั้นตอนโดยไม่มีอคติหรือนำอารมณ์มาเป็นตัวแปรในการพิจารณาร่วมด้วย รวมถึงต้องระมัดระวังในการนำไปใช้อย่างมีสติ(มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 8, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 8; 2551: 29, วรเดช จันทรรต, 2554: 18-19)นอกจากนี้การกระทำกิจการใด ๆ ต้องอาศัยความรู้มาช่วยพิจารณาให้รอบคอบ ระมัดระวัง ในหลายแง่มุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงนักธุรกิจต้องสำนึกในคุณธรรม ความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิต ให้รู้จักใช้ความอดทน

ใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างถี่ถ้วน จนทำให้หน้าที่การงานประสบผลสำเร็จดังบทความที่ระบุไว้ในพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2520 มีใจความว่า... (สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง, 2550: 15-18)

“...การสร้างความสำเร็จในกิจการงานทุกอย่าง ทุกระดับ รวมทั้งความสำเร็จในชีวิตของแต่ละคนด้วยนั้น ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญประกอบกันถึงสามส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือ ความรู้และความชำนาญทางวิชาการซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานหรือเป็นเครื่องมือปฏิบัติงานแท้ ๆ ส่วนที่สอง คือ ความละเอียดถี่ถ้วน ความตั้งใจ และความอดสาหพยายาม ซึ่งเป็นเครื่องช่วยให้ทำการได้ไม่ผิดพลาดบกพร่องและสำเร็จลุล่วงได้ตลอด ไม่ทิ้งข้างละวางเสียกลางคัน ส่วนที่สามนั้น ได้แก่ สติระลึกรู้ตัว และปัญญาความรู้ชัด หรือความเฉลียวฉลาดที่จะหยุดคิดพิจารณากิจที่จะทำ คำที่จะพูดทุกอย่าง ให้เป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงตรงตามกระบวนการของเหตุผล ซึ่งจะช่วยให้ดำเนินชีวิต และการทำงานไปในทางเจริญ...”

ความรู้ชั้นนี้ต้องเกิดขึ้นจากความเชี่ยวชาญ ชำนาญ สิ่งหนึ่งที่สำคัญของความรู้คือการนำไปแก้ไขปัญหามีสติ สุขุมคัมภีรภาพ ให้มีความละเอียดละเอียดถี่ถ้วน ใช้ปัญญานำทางการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความร่มเย็นและเจริญรุ่งเรือง การใช้ความรู้ต้องควบคุมคุณธรรมในการประดับประคองกันไปไม่สามารถแยกจากกันได้ ซึ่งทั้งสองประการนี้ต้องใช้อย่างสมดุลกันจึงจะเกิดผลสมบูรณ์เหมาะสม เพราะคุณธรรมจะช่วยแยกแยะ ประเมินความรู้ว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดีแยกได้อย่างละเอียดแม่นยำ ซึ่งมีคำอธิบายในบทความจากพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันพฤหัสบดีที่ 14 กรกฎาคม 2526 ดังมีใจความว่า... (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 65)

“...คุณธรรม ที่ทุกคนควรจะต้องไว้ประจำตัวประจำใจให้มันเสมอประการหนึ่ง ก็คือการรู้จักคิด พิจารณาให้จนกระจ่างชัดไม่ว่าจะพิจารณาเรื่องราว ปัญหาสถานการณ์ หรือแม้บุคคลใด ๆ ก็ตาม ก็พยายามพิจารณาด้วยจิตใจที่มั่นคงเป็นกลาง ไม่หวั่นไม่สะเทือนด้วยอคติ เพื่อจิตใจที่มั่นคงเป็นกลางนั้น จักได้ประดับประคองความคิดความเห็นให้พุ่งตรงเข้าสู่สาระ คือแก่นและความสำคัญของเรื่อง ทั้งจับเหตุจับผลของเรื่องนั้น ๆ ซึ่งเกี่ยวเนื่องถึงกันและกันเป็นกระบวนการได้ทั้งหมด ทุกขั้นตอน ทำให้ความรู้ความเห็นในเรื่องที่พิจารณากระจ่างแจ่มแจ้ง และสามารถจำแนก แจกแจง ประเด็นได้โดยถูกต้องแม่นยำ ว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก สิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว สิ่งใดควรทำไม่ควรทำ อย่างไร เพียงใด. การทำความรู้ความคิดให้แจ้งนี้คือปัญญา ซึ่งมีอุปการะแก่การปฏิบัติตัว ปฏิบัติงานเป็นอันมาก เพราะเป็นปัจจัยสร้างสรรค์ความดีความเจริญทุกอย่างได้อย่างวิเศษสุด...”

ดังนั้นสามารถสรุปเงื่อนไขความรู้ หรือเงื่อนไขหลักวิชา ไว้ว่าความรู้หรือหลักวิชามีความจำเป็นต้องศึกษา ค้นคว้า วิจัยให้รู้จริง รู้ชัดจนกระจ่างแจ้ง รู้ลึก รู้กว้าง มีความรอบคอบ ระมัดระวังอย่าตั้งอยู่บนความประมาท พิจารณาให้ถึงแก่นสาระในเรื่องนั้นจริง ๆ แล้วค่อยปฏิบัติไปอย่างมีกระบวนการมีส่วนร่วม ตามที่ได้วางแผนไว้ เป็นขั้นเป็นตอนยึดหลักข้อเท็จจริงที่พบในพื้นที่จริงอย่ายึดติดในตำราเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ความรู้ต้องมีการค้นคว้าศึกษาตลอดตั้งแต่เริ่ม ระหว่าง และเมื่อสิ้นสุดในโครงการหรืองานนั้น ๆ จึงจะเรียกว่าสมบูรณ์

2.2 เงื่อนไขคุณธรรม

เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึงการมีความซื่อสัตย์ สุจริตทั้งกาย วาจา ใจ มีความสามัคคีในหมู่คณะ มีเมตตาต่อตนเองและผู้อื่น หรือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คุณธรรมเหล่านี้จึงเป็น “เงื่อนไขคุณธรรม” ที่สำคัญในการดำรงชีวิต และการกระทำเพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปอย่างพอเพียงนั่นเอง ซึ่งเงื่อนไขนี้แสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของประชาชน ให้มีจิตใจเข้มแข็งในการตัดสินใจทำกิจการใด ๆ จนประสบผลสำเร็จ พร้อมเป็นผู้รู้จักการดำรงชีพอย่างสุจริต มีความซื่อสัตย์ ต่อหน้าที่ รู้รักสามัคคี มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการให้อภัย (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 8, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 15, วรเดช จันทรรต, 2554: 19) ซึ่งคุณธรรมที่สำคัญควรน้อมมาฝึกจิตใจซึ่งปรากฏอยู่ในพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสในวาระสำคัญยิ่งของพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2525 ซึ่งมีใจความว่า... (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2550: 26-27)

“...คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ ประการแรกคือ การรักษาความลับ ความจริงใจ ต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม ประการที่สองคือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น ประการที่สามคือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง...”

ผลสุดท้ายก็คือ การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม โดยอาศัยความสำนึกในคุณธรรมต่าง ๆ เป็นกรอบการทำงานควบคู่ไปด้วย ซึ่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ทั้งในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม อย่างเช่นข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดศูนย์ความปลอดภัยมีการนำคุณธรรมมาใช้ร่วมกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งภาพรวมและรายด้านมีระดับมากทุกคุณธรรม (วิรัตน์ บุญมาศ, 2553: 132) ซึ่งให้เห็นว่า หลักธรรมแม้จะอ่านแล้วเข้าถึงยาก แต่สามารถนำไปปฏิบัติใน

ชีวิตประจำวันได้แทบทุกเวลา ทุกสถานการณ์ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชดำรัสในการเสด็จออกมหาสมาคมในงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ณ พระที่นั่งอนันตสมาคมวันศุกร์ที่ 9 มิถุนายน 2549 มีใจความว่า...(พระราชดำรัสคุณธรรม 4 ประการ, 2554: ออนไลน์)

“...คุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคีที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันมาได้ตลอดรอดฝั่งประการแรกคือการที่ทุกคนคิดพูดทำด้วยความเมตตาามุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน ประการที่สองคือการที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันประสานงานประสานประโยชน์กันให้งานที่ทำสำเร็จผลทั้งแก่ตนแก่ผู้อื่นและแก่ประเทศชาติประการที่สามคือการที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริตในกฎกติกาและในระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกันประการที่สี่คือการที่ต่างคนต่างพยายามทำความดี ความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรงและมั่นคงอยู่ในเหตุในผลหากความคิดจิตใจและการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูลอยู่ในกายใจคนไทยก็มั่นใจได้ว่าประเทศไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้...”

นอกจากนี้คำสอนที่สำคัญอีก 3 ประการในเรื่องนี้คุณธรรม คือ การมีวินัยความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งหลักคุณธรรมทั้งสามประการคือรากฐานของความเป็นมนุษย์ที่ดี โดยการมีวินัย คือ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน มีความสมัคสมานสามัคคี มีหลักการเหตุผล ระเบียบแบบแผนของชีวิตและสังคมที่ถูกต้อง รู้จักการจัดการเวลาที่เหมาะสม ทั้งวินัยในตนเอง ต่อผู้อื่นและสังคม เช่นเดียวกับความเมตตากรุณาในตน มีลักษณะของการเป็นผู้มีจิตใจที่เกิดการเอื้อเฟื้อแผ่ความช่วยเหลือถึงการมีจิตใจที่อาทรแก่ผู้อื่นที่ลำบาก สามารถเกื้อกูล ช่วยเหลือหรือจุนเจือสิ่งที่มีต่อผู้อื่น และสามารถเป็นที่พึ่งของสังคมได้อย่างไม่ลำบากตนเอง ครอบครัว ซึ่งทั้งสองคุณธรรมเกิดขึ้นในบุคคลใด บุคคลนั้นจะมีพื้นฐานคุณธรรมข้อสุดท้ายคือ ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพอื่นใด ซึ่งคุณธรรมทั้งสามประการอยู่ในคำสอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำรัสที่พระราชทานไว้ในวาระที่แตกต่างกันดังนี้ คุณธรรมการมีวินัย ทรงพระราชดำรัสแก่ผู้บังคับบัญชาลูกเสือในโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทและรับพระราชทานเหรียญลูกเสือสดุดี ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังดุสิต วันอังคารที่ 12 กรกฎาคม 2526 มีใจความว่า... (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 86)

“...การมีวินัย มีความสามัคคีและรู้จักหน้าที่ ถือกันว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญประจำตัวของคนทุกคน. แต่ในการสร้างเสริมคุณสมบัติสามข้อนี้ จะต้องไม่ลืมนึกว่า วินัย สามัคคี และหน้าที่นั้น เป็นได้ทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งย่อมให้คุณหรือให้โทษได้มากเท่า ๆ กันทั้งสองทาง. เพราะฉะนั้น เมื่อจะอบรมจำเป็นต้องพิจารณาให้

ถ่องแท้แน่ชัดก่อนว่าเป็นวินัย สามัคคี และหน้าที่ที่ดีคือปราศจากโทษ เป็นประโยชน์ เป็นธรรม ไม่เคลือบแฝงไว้ด้วยสิ่งชั่วร้าย เช่น วินัย ก็ต้องไม่ใช่วินัยเพื่อตน เพื่อหุ้มนะคะของตนเท่านั้น ต้องเป็นวินัยเพื่อคนทุกคน เพื่อคนส่วนใหญ่ เป็นวินัยที่ถูกต้อง ที่เป็นการสร้างสรรค์. ทำนองเดียวกัน การสามัคคีกันทำการหรือทำหน้าที่ อย่างไม่อย่างหนึ่ง ก็จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล มิใช่เพื่อการเพิ่มพูนประโยชน์ เฉพาะพวกตนแล้วเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนเสียหาย. จึงเห็นได้ว่าการสร้างวินัย สามัคคี และความรู้จักหน้าที่ให้แก่เยาวชน ต้องกระทำด้วยความเพ่งพินิจอย่างละเอียด ถี่ถ้วนเป็นพิเศษ มิฉะนั้นจะไม่บังเกิดผลที่พึงประสงค์ หรือชั่วร้าย อาจกลับกลายเป็นการทำลายอนาคตและความเจริญมั่นคงของชาติไปก็ได้...”

ส่วนคุณธรรม “ความเมตตา” นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำรัส ในโอกาสที่สมาคมพ่อค้าทราย ผ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายเงินเพื่อโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันศุกร์ที่ 30 ตุลาคม 2524 มีใจความว่า... (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 75)

“...ผู้ที่มีจิตใจเมตตากรุณา หมายถึงการที่จะมีจิตใจเห็นใจผู้อื่น มีจิตใจ ที่จะเห็นถึงความเดือดร้อน เราจะต้องช่วยเหลือ จิตใจนี้ก็เป็นจิตใจที่มีกำลังมาก ทั้งอ่อนโยนมาก จิตใจนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้งานทุกอย่างก้าวหน้าได้ เพราะว่าถ้าคนที่มีเมตตากรุณาในใจ และเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น หมายความว่าผู้นั้นเป็นคนฉลาด หมายความว่า คนนั้นเป็นคนที่ย่อนโยน และเห็นอะไร ๆ ได้ชัด เมื่อคนเรามีความอ่อนโยน และมีความละเอียดอ่อน และเห็นอะไรได้ชัดก็ย่อมจะทำงานของตน ที่กำลังทำด้วยความก้าวหน้าสำเร็จลุล่วงไปได้...”

ทั้งนี้พระองค์ทรงมีพระบรมราโชวาท พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก ปี พุทธศักราช 2531 พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ 18 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2530 มีใจความว่า...(ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 71)

“ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่าง. เด็ก ๆ จึงต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นในตนเอง เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนดีมีประโยชน์ และมีชีวิต ที่สะอาด ที่เจริญมั่นคง...”

ส่วนใหญ่การดำรงชีวิตของประชาชนหนีไม่พ้นจากการต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเอง และครอบครัว คุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตในคำสอนดังกล่าวข้างต้นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้มีการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นเสมือนโรคไวรัสที่ติดต่อได้ของมนุษย์ชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นทุกระดับชั้นเป็นอย่างมากมาในสังคมไทยไม่ว่าจะมีการปราบปรามเพียงใดก็ยากที่จะให้หมดสิ้นไป ดังนั้นจึงจะต้องฝึกฝนอบรมให้เด็กมีความตระหนักรู้ ให้มีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐานสำคัญ

เพราะสังคมเชื่อว่าถ้าหากบ่มเพาะต้นกล้าจากเด็ก ๆ เยาวชนเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน คือ มะเร็งร้ายเป็นบ่อนทำลายอนาคตและความเจริญของประเทศ ต้องร่วมกันอบรมสั่งสอนตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนาต้องร่วมกันรณรงค์ ซึ่งขณะนี้เริ่มเกิดโครงการโรงเรียนสีขาว “โตไปไม่โกง” ที่จัดทำหลักสูตรเพื่อปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่เด็กเยาวชนไทยให้ห่างไกลจากการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น เป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะเป็นทางออกที่ดีและเหมาะสม แต่ทุกหน่วยงานต้องสนับสนุนและทำอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้คุณธรรมที่ชี้ให้เห็นว่าหากประชาชนมีไว้ในใจตนเอง กลุ่ม ชุมชน และสังคมส่วนรวมแล้วย่อมทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขร่มเย็นอย่างแน่นอน คือคุณธรรมเรื่อง “*รู้ รัก สามัคคี*” ซึ่งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550: 39-40) ได้อธิบายไว้ในหนังสือหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “*รู้ รัก สามัคคี*” คำสามคำ ที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย “*รู้*” : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา “*รัก*” : คือความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนความแล้ว จะต้องมีความรักการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ “*สามัคคี*” : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่า เราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กรเป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

เมื่อพิจารณาจากพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ยังรวมถึงแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ จึงสะท้อนความสำคัญของเงื่อนไขคุณธรรม ไว้ให้เห็นเด่นชัดว่าพื้นฐานของความดีงาม นั้นคือคนต้องมีคุณธรรมประจำกายและใจไว้เพื่อย้ำเตือนตัวเองเสมอเมื่อจะกระทำการสิ่งใด ๆ แม้จะอยู่ในภาวะปกติหรือภาวะวิกฤตก็ตาม ซึ่งการเป็นผู้มีคุณธรรมจะทำให้การครองชีวิตเป็นด้วยความไม่ประมาท รู้จักใช้ปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์

ทั้งนี้ยังมีการวิเคราะห์แยกแยะจากเงื่อนไขคุณธรรมทั้ง 2 ประการ ออกเพิ่มเป็นอีกประการหนึ่ง ได้แก่ เงื่อนไขชีวิต ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตจริง ๆ เช่น ความอดทน ความเพียร เป็นต้น จึงหยิบยกมาอธิบายเสริมความรู้เป็นเงื่อนไขที่ 3 : เงื่อนไขชีวิต เป็นการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติ และปัญญา บริหารจัดการการใช้ชีวิต โดยหลักวิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 8) “*ความเพียร*” เป็นคุณธรรมประการหนึ่งในเงื่อนไขชีวิต ซึ่งในหนังสือเรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในหัวข้อ 22 ความเพียร : พระมหาราชก ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ที่พระองค์ทรงใช้เวลาค่อนข้างนานในการคิดประดิษฐ์ ทำให้เข้าใจง่าย และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน อีกทั้งกายประกอบ และคติธรรมต่าง ๆ ได้ส่งเสริมให้หนังสือเล่มนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ที่หากคนไทยน้อมรับมาศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติตามรอยพระมหาราชก กษัตริย์ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่เห็นฝั่ง ก็ยังว่ายน้ำ

ต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่ายก็จะตกเป็นอาหาร ปู ปลา และไม่ได้พบกับเทวดาที่มาช่วยเหลือมิให้จมน้ำไป เช่นเดียวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงริเริ่มทำโครงการต่าง ๆ ในระยะแรก ที่ไม่มีความพร้อมในการทำงานมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ท้อพระราชหฤทัย มุ่งมั่นพัฒนาบ้านเมืองให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) ถึงอย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีคำสอนที่เป็นกระแสพระบรมราโชวาท พระราชทานแก่นักเรียน นักศึกษา ครู และอาจารย์ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันเสาร์ที่ 27 ตุลาคม 2516 ที่มีใจความเกี่ยวกับความเพียรว่า... (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 89)

“...ความเพียรนี้หมายความว่า ไม่ใช่ความเพียรในการทำงานเท่านั้นเอง หมายถึงความเพียรที่จะข่มใจตัวเองด้วยความกล้าหาญที่จะข่มใจตัวเองให้อดทน ไม่ใช่อดทนแล้วก็เหมือนว่าใครทำก็ทำไป เราทนเอาไว้ เท่ากับคนอื่นเขาเอาเปรียบเรา ไม่ใช่อดทนที่จะยังไม่เห็นผล อดทนที่จะทราบว่ามีสิ่งใดที่เราทำต้อง ใช้เวลา ถ้าเราอดทน หรือถ้าพูดตามธรรมดาว่า “เหนียว” ไว้ อดทนในความดี ทำให้ดี เหนียวไว้ในความดีแล้วสภาพหน้าได้ผลแน่...”

ครั้นต่อมาเมื่อวันศุกร์ที่ 20 มิถุนายน 2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำรัสในโอกาสที่พระครูวิบูลสารธรรม เจ้าอาวาสวัดคลอง 18 และคณะเฝ้าฯ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน มีใจความเกี่ยวกับ “วิริยะ” ไว้ว่า... (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 91)

“...คำที่ชอบมากในพระพุทธศาสนา คือ “วิริยะ” วิริยะนี้ออกมาในรูปภาษาพูดธรรมดา ก็หมายถึงความอดุสาหะ เพราะเขาใช้คำว่าวิริยะอดุสาหะ คนนั้นมีความวิริยะมาก หมายความว่ามีความอดุสาหะมาก มีความขยัน มีความอดทนมาก แต่วิริยะกลายเป็นคนที่มีวิริยะ เป็นคนที่กล้า อย่างเช่นคำว่า วิรบุรุษ วิรชน คนที่กล้า ก็วิริยะนี้ ความอดุสาหะหรือความกล้าก็เป็นคนที่สำคัญ ต้องกล้าที่เผชิญตัวเอง เมื่อกล้าเผชิญตัวเอง กล้าที่จะลบเลือนความขี้เกียจ เกียจคร้านในตัว หันมาพยายามอดุสาหะ ก็ได้เป็นวิริยะอดุสาหะ วิริยะในทางที่กล้าที่จะค้ำตัวเองในความคิด พิเรนทร์ ก็เป็นคนที่มีเหตุผล เป็นคนที่ละอคติต่าง ๆ ก็หมายความว่า เป็นคนที่คิดดี ที่ฉลาดวิริยะในทางที่ไม่ยอมแม้แต่ความเจ็บปวด ความกลัว จะมาคุกคามก็ทำสิ่งที่ถูกต้อง ก็เป็นคนกล้า ถึงชอบคำว่าวิริยะ...”

ดังนั้นคำว่า วิริยะ หรือความเพียร จึงเป็นบันไดขั้นที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่สามารถนำไปบุคคลประสบความสำเร็จในทุก ๆ ประการที่ลงมือทำ เมื่อมีความเพียรที่ดีแล้วต้องรู้จักฝึกสมาธิครองชีวิตอย่างมีสติ มีจิตใจที่ตั้งมั่นและแน่วแน่ไร้อคติ ถือเป็นคุณสมบัติที่ดีบุคคลในทุกหมู่เหล่า ดังที่คำ

สอนตามพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทไว้อีกมากมายที่เกี่ยวกับเงื่อนไขชีวิต ซึ่งยังพบว่าเกี่ยวกับสติ พระองค์ทรงตรัสไว้เช่นเดียวกัน โดยพระราชทานแก่สามัคคีสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเชิญไปอ่านในการประชุมสามัญประจำปี ระหว่างวันที่ 7-8 เมษายน 2527 มีใจความว่า... (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 100)

“...สติ คือความรู้สึกระลึกได้ว่าอะไรเป็นอะไรนั้นสำคัญมาก ที่จะช่วยให้บุคคลหยุดพิจารณาก่อนที่จะพูด จะทำหรือแม้จะคิดอ่านในเรื่องใด ๆ อีกข้อหนึ่งที่จะช่วยให้ระลึกได้คิดอ่านได้ถูกจุดถูกต้อง ก็คือจิตใจที่ตั้งมั่นและหนักแน่นเป็นกลาง เพราะไม่มีอคติ. สองสิ่งนี้เป็นคุณสมบัติสำคัญที่สุดของการศึกษามีหน้าที่สูง ที่จะต้องเป็นบุคคลชั้นนำในวงการต่าง ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต...”

นอกจากนี้ความเพียร วิริยะสามารถสะท้อนคำว่า ความอด อดทน อดกลั้น โดยการใช้พลังของจิตใจต่อสู้กับปัญหา ควบคุมกับการใช้ กำลังของปัญญา พิจารณาให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่กำลังประพฤติปฏิบัตินั้น ๆ จนสามารถเอาชนะอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เผชิญได้เป็นผลสำเร็จก็คือขั้นตอนการปฏิบัติสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราโชวาทคุณธรรม 4 ประการในข้อที่สาม ได้แก่ “การอดทนอดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตสุจริตไม่ว่าด้วยเหตุประการใด” (สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง, 2550: 34-35) ในทางพุทธศาสนามีหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงการตั้งความเพียรชอบ (สัมมปปธาน) และการตั้งความเพียร (ปธาน) อย่างละ 4 ประการ คือเพียรระงับบาปมิให้เกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีให้เกิดขึ้น และ เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้น (สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, 2539: 521) นอกจากนี้ความสำเร็จในหน้าที่การงานอีกประการหนึ่งที่สะท้อนเงื่อนไขคุณคือ “การเป็นผู้มีทัศนคติที่ดี” ซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคุณธรรมใดที่สะท้อนความสำเร็จของบุคคลในการดำรงชีวิต เพราะในที่ทำงานการมีทัศนคติที่ดีเป็นพื้นฐานทางจิตใจหรือทัศนคติส่วนบุคคลจะทำให้งานนั้นประสบผลสำเร็จไปได้ส่วนหนึ่ง โดยผู้ที่มีทัศนคติที่ดีมักจะมีความสุขในการทำงานด้วยไม่ว่าจะตกอยู่สภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์แบบใดก็ตามดังนั้นทัศนคติที่ดีในที่ทำงานจึงควรมี 5 ประการ เช่น 1) ไม่เป็นไร ผิดพลาดกันได้ ไม่ใช่เรื่องใหญ่ 2) งานไม่ได้หนักทุกวันสักหน่อย เดียวก็ได้พักแล้ว 3) ถึงจะไม่เก่งงานนี้แต่เราก็พยายามเต็มที่แล้ว 4) ใครจะว่าอะไรก็ช่างถ้าเราไม่ได้เป็นอย่างนั้นก็พอแล้ว 5) ให้เกียรติงานที่ทำด้วยการทุ่มเททำงานอย่างเต็มที่อย่าบ่นว่าไม่ชอบงาน (5 ทัศนคติที่ดี ๆ ที่ควรมีในที่ทำงาน, 2554: ออนไลน์)

เมื่อกล่าวโดยสรุปจากแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า “เงื่อนไขชีวิต” จึงมีความจำเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและมั่นคงได้ เราจึงต้องตระหนักในเรื่องคุณธรรมพื้นฐานของชีวิต เช่น ความอดทน อดกลั้น มีความอด ความพากเพียร อุตสาหะ พยายาม การออม ทัศนคติที่ดี การบริหารจัดการการใช้ชีวิตอย่างสมดุล เป็นต้นเมื่อรู้จักและเข้าใจในการใช้

คุณธรรมชีวิตเหล่านี้แล้วก็ย่อมจะอยู่ด้วยความพอเพียง และไม่ประมาทในการครองชีวิต สามารถกล่าวได้ว่าบุคคลมีความเพียรพยายามอยู่ที่ใด ความสำเร็จในชีวิตมักอยู่ที่นั่นเสมอ

3. การวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ความพอเพียงในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่วนใหญ่มักจะเป็นการวิเคราะห์เพื่อขยายความหมาย ตีความหมายของแต่ละคำในกรอบแนวคิดที่สรุปไว้ว่าแต่ละประเด็นของกรอบแนวคิดหลัก ๆ ตามความหมาย “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นอย่างไรโดยไม่หนีจากกรอบที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินำไปเผยแพร่ให้ประชาชนและทุกหน่วยงานได้รับรู้รับทราบและนำไปเผยแพร่ต่อไปให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้อำชีพ บทบาทหน้าที่การงาน การดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างเข้าใจและปฏิบัติได้ง่าย ดังที่มีการวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความเข้าใจในแต่ละประเด็นสำคัญ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549: 10-11)

1) กรอบแนวคิด ที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) ค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กันดังนี้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 8)

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

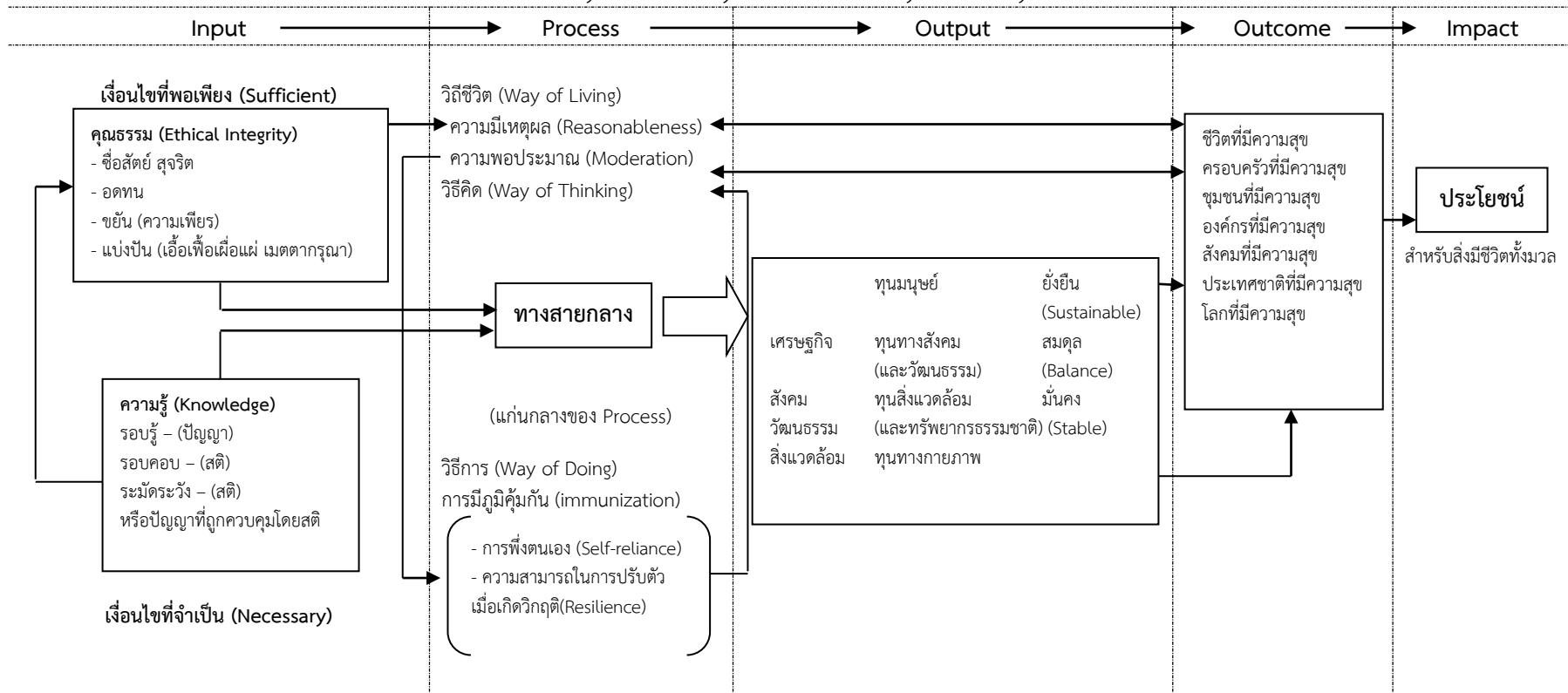
- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

5) แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สรุปได้ว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีทั้งแนวคิดปรัชญา หลักปฏิบัติ หลักคุ้มครอง มีแนวทางในการปฏิบัติ และมีเป้าหมายสูงสุดคือความพอเพียง ความสมดุล ความร่มเย็นเป็นสุข เมื่อบุคคลได้ปฏิบัติตามกรอบแนวคิดนี้ ดังนี้แล้วหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักแห่งความจริงของชีวิตที่ปฏิบัติให้เห็นผลสำเร็จได้อย่างแน่นอน

การวิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจคือ การวิเคราะห์เชิงระบบ (Systemic Analysis) ที่ อภิชัย พันธเสน (2555: 8-9) ได้อธิบายไว้ว่า การพัฒนาในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเน้นพื้นฐานการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ โดยพยายามนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขณะเดียวกันก็ต้องไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม และถ้าหากเป็นไปได้ต้องฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นด้วย หรือเป็นการพัฒนาที่เพิ่มพูนทุนทุกประเภท ไม่ว่าจะทุนมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยความเพียร ความสามารถ สติปัญญา และการพัฒนาจิต ทุนทางสังคม คือ การช่วยเหลือ เผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์สุจริต ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม ทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่แล้ว ตามธรรมชาติที่เอื้อต่อการผลิต และการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายจะต้องได้รับ การบำรุงรักษา รวมทั้งการฟื้นฟูเพื่อความยั่งยืนต่อไปในการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ในอนาคต ทุนทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นเงินทุน เครื่องมือ เครื่องจักร และเทคโนโลยีต่าง ๆ ควรจะมีเพิ่มพูนมากขึ้นหรืออย่างน้อยก็ไม่ควรจะมีน้อยไปกว่าเดิม สถานการณ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้มนุษย์แต่ละคนจะต้องปราศจากซึ่งความโลภหรือความเห็นแก่ตัวมากเกินไป ซึ่งจะทำให้เราสามารถมีชีวิตอยู่ได้โดยรู้จักพอ คือ พอมีพอกิน หรือพอมีพอใช้ และตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ซึ่งก็เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี สำหรับการพัฒนาประเทศโดยรวมจะต้องมีการพัฒนาเป็นขั้นเป็นตอน โดยใช้หลักวิชาการหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่แต่ละขั้นของการพัฒนา ทั้งนี้คำจำกัดความดังกล่าวแสดงในรูปแบบของการวิเคราะห์เชิงระบบ (Systemic Analysis) ดังนี้

การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ
(A Systems Analysis of Sufficiency Economy)

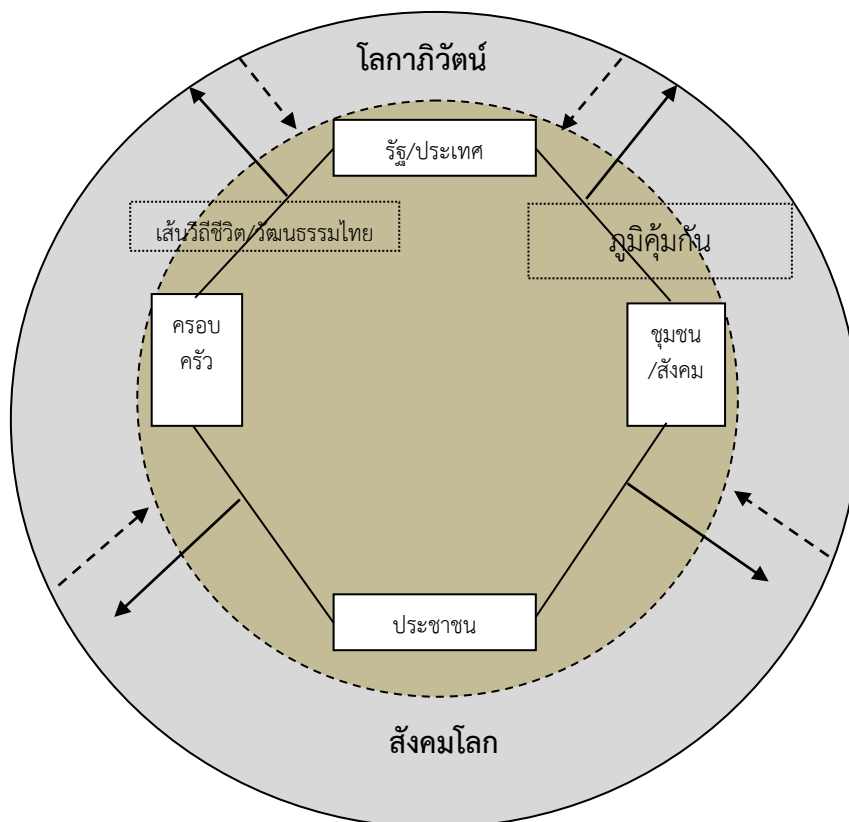

ภาพที่ 3.4 การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

ที่มา: อภิชาติ พันธเสนและคณะ (2555: 9)

การวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบใดก็ตามยังคงแนวคิดพื้นฐานมาจากต้นทุนความเป็นคนไทย มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม สังคมไทย มีหลักธรรมอันงดงามที่คอยอุ้มชูให้คนไทยรู้จักเกื้อกูลกันและกัน รู้จักนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในขณะที่เดียวกันต้องไม่ทำลายและควรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ และมนุษย์จะต้องปราศจากความโลภ ความเห็นแก่ตัวมากเกินไป รู้จัก “พอ” ดังนั้นทุนที่สำคัญของการวิเคราะห์จึงต้องอิงทุนทางมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั่นเอง เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า มีคำว่า “เศรษฐกิจ” มีนัยสำคัญว่ากรอบนี้มีความสำคัญที่เน้นหนักไปกับประเด็นเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ เรื่องปากท้อง การทำมาหากิน การประกอบอาชีพของบุคคล ส่วนคำที่สอง คือ “พอเพียง” เป็นแนวปฏิบัติของการดำรงชีพอยู่บนทางสายกลาง ตามกรอบวัฒนธรรมไทย ที่มีหลักคำสอน หลักธรรม ที่สามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งเมื่อดำรงชีพแบบพอเพียงแล้วจะเกิดภูมิคุ้มกันในตัว ครอบครัว ชุมชน ประเทศ ยังสามารถคุ้มครองเราจากการเปลี่ยนแปลงไปของโลกยุคโลกาภิวัตน์นั้นหมายความว่า ชีวิตที่พอเพียงย่อมมีความเข้มแข็งจากภายในและภายนอกมีภูมิคุ้มกันที่ดีสามารถสรุปภาพสะท้อนความเข้มแข็งของการดำรงชีวิตและภูมิคุ้มกันภัยจากภายนอก เป็นภาพสรุปกรอบเศรษฐกิจพอเพียงแบบใหม่ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3.5 สะท้อนความเข้มแข็งของการดำรงชีวิตและภูมิคุ้มกันจากภายนอกด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสรุปเศรษฐกิจพอเพียงแบบขยายกรอบใหม่ โดยน้อมนำพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานไว้เดิมมาเป็นแนวทางการพัฒนาที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด ได้ขยายและพัฒนากรอบใหม่ พ.ศ. 2558

4. หลักคิดของความพอเพียงกับนัยสำคัญการพัฒนา

ความพอเพียงมีหลักคิดสำคัญที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ ซึ่งมีนัยสำคัญดังนี้ (วรเดช จันทรศร, 2554: 19-20, ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2545: 4-96, เศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, 2554: ออนไลน์)

- 1) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการการผลิตที่ยึดหลักการผลิตแบบพอเพียงในครอบครัวก่อนถ้าเหลือจากการบริโภคของครอบครัวแล้วค่อยจำหน่ายแจกต่อไป โดยยึดหลักสำคัญคือการบริหารจัดการตนเองทั้งหมดที่เรียกว่า“ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”
- 2) เศรษฐกิจแบบพอเพียงยกระดับความสำคัญให้การรวมกลุ่มของชาวบ้านในการพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพ เพิ่มศักยภาพเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของทรัพยากรท้องถิ่นสามารถส่ง

ขายได้ในระดับประเทศหรือต่างประเทศได้ เป็นการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเพื่อความอยู่รอดของชุมชนและสังคมซึ่งมีหลักคิดที่ว่า “การเป็นที่พึ่งแก่ชุมชนและสังคม”

3) เศรษฐกิจแบบพอเพียงยึดมั่นในหลักการมีความเมตตาความเอื้ออาทรการรู้จักสามัคคีของประชาชน ร่วมมือร่วมใจทำสิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จที่ไม่ทำลายความดีงามที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา กลับต้องอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีนัยสำคัญหลักที่เริ่มต้นด้วยการพึ่งพาตนเอง มีจิตเมตตาช่วยเหลือคนอื่น นึกถึงส่วนรวมของประเทศ เน้นการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่น มีความสมัครสมานสามัคคีในการประกอบอาชีพ เศรษฐกิจพอเพียงจึงเน้นในการพัฒนาคน ให้มีศักยภาพในการดำรงชีพโดยไม่เอาเปรียบผู้อื่น และพัฒนาจิตใจของคนให้มีความรู้จักคำว่า “พอดี” “ดีงาม” ตามวัฒนธรรมที่ดีแต่ดั้งเดิมนั่นเอง

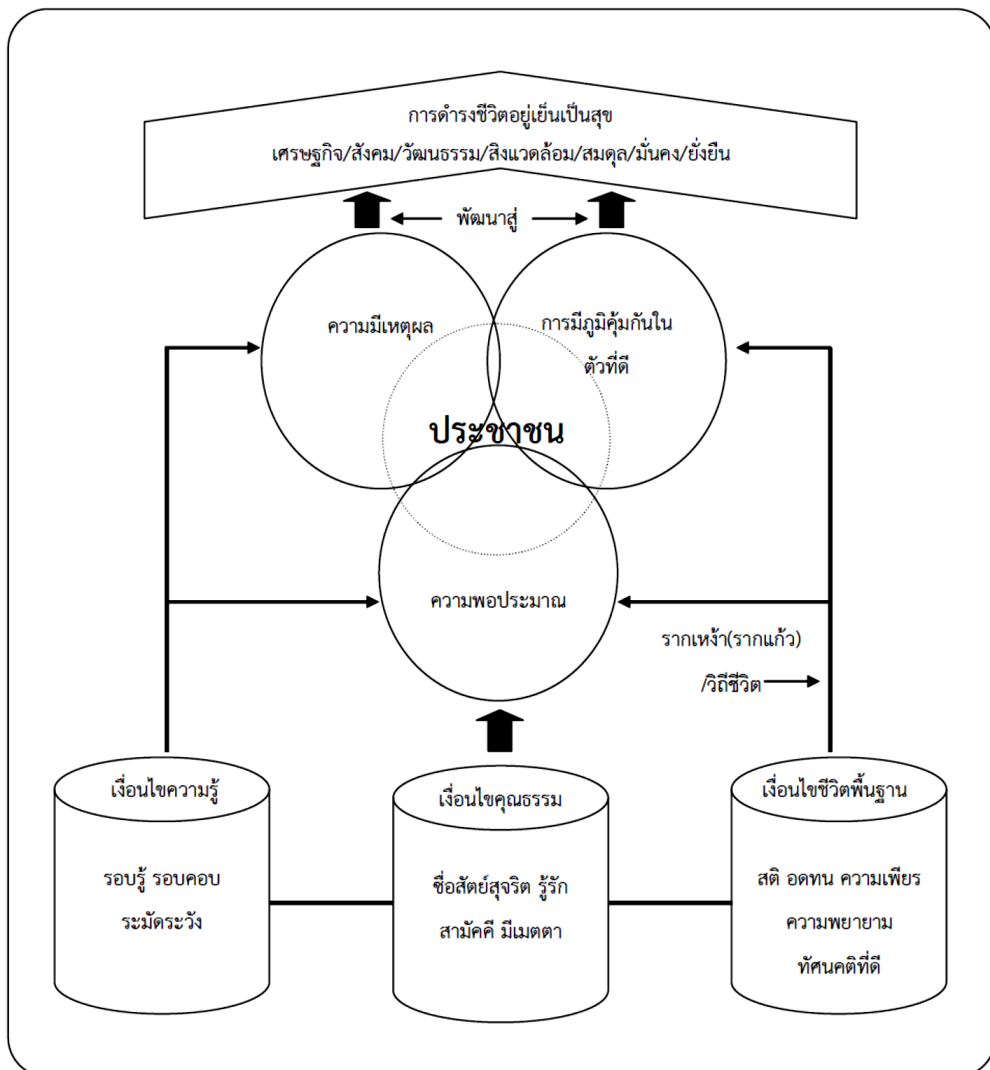
นอกจากนี้หลักคิดความพอเพียง คือ ฐานรากที่แข็งแกร่งของการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ดังนั้นการพัฒนาใด ๆ ต้องอาศัยความพอเพียงเป็นฐานคิด ซึ่งสุเมธตันติเวชกุล (2544: 284-291) ได้อธิบายการความพอเพียงที่มีฐานคิดในการ 7 ประการ ดังนี้

- 1) การพัฒนาขีดแนวทางพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “ทฤษฎีใหม่”
- 2) สร้าง “พลังทางสังคม” โดยการประสาน “พลังสร้างสรรค์” ของทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” อาทิภาครัฐองค์กรพัฒนาเอกชนนักวิชาการธุรกิจเอกชนสื่อมวลชนฯลฯ เพื่อใช้ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาธุรกิจชุมชน
- 3) ยึด “พื้นที่” เป็นหลักและใช้ “องค์กรชุมชน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนาส่วนภาคีอื่น ๆ ทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นอำนวยความสะดวกส่งเสริมสนับสนุน
- 4) ใช้ “กิจกรรม” ของชุมชนเป็น “เครื่องมือ” สร้าง “การเรียนรู้” และ “การจัดการ” ร่วมกันพร้อมทั้งพัฒนา “อาชีพที่หลากหลาย” เพื่อเป็น “ทางเลือก” ของคนในชุมชนซึ่งมีความแตกต่างทั้งด้านเพศวัยการศึกษาความถนัดฐานะเศรษฐกิจฯลฯ
- 5) ส่งเสริม “การรวมกลุ่ม” และ “การสร้างเครือข่าย” องค์กรชุมชนเพื่อสร้าง “คุณธรรมจริยธรรม” และ “การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ” อย่างรอบด้านอาทิการศึกษาสาธารณสุขการฟื้นฟูวัฒนธรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมฯลฯ
- 6) วิจัยและพัฒนา “ธุรกิจชุมชนครบวงจร” (ผลิต-แปรรูป-ขาย-บริโภค) โดยให้ความสำคัญต่อ “การมีส่วนร่วม” ของคนในชุมชนและ “ฐานทรัพยากรของท้องถิ่น” ควรเริ่มพัฒนาจากวงจรธุรกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่นไปสู่วงจรธุรกิจที่ใหญ่ขึ้นระดับประเทศและระดับต่างประเทศ
- 7) พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มี “ศักยภาพสูง” ของแต่ละเครือข่ายให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน” ที่มีข้อมูลข่าวสารธุรกิจนั้นๆอย่างครบวงจรพร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่สำหรับศึกษาดูงานและฝึกอบรม

ดังนั้นสิ่งที่เป่าหมายที่สำคัญของความพอเพียง อยู่ที่ “คน” เมื่อคนได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ทั้งกายและจิตใจย่อมเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่าในการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน สรุปสั้น ๆ ว่า “เมื่อคนพอเพียง คนย่อมพัฒนา ประเทศเจริญยั่งยืน”

5. บทสรุป

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป่าหมายอยู่ที่การพัฒนา “คน” เมื่อคนได้ครองชีวิตด้วยหลักปรัชญานี้แล้วย่อมส่งผลดีต่อตนเอง ผู้อื่น ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ นอกจากนี้การนำไปใช้ต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าหลัก 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตน เงื่อนไข 2 เส้า ได้แก่ เส้าความรู้ และเส้าคุณธรรม ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์แยกออกจาก 2 เงื่อนไขเพิ่มเติมเป็นอีก 1 เงื่อนไข เรียกว่า เงื่อนไขชีวิต (ความอดทน ความเพียร ความพยายาม การออม ทศนคติที่ดี การบริหารจัดการการใช้ชีวิตอย่างสมดุล) เพื่อพัฒนาสู่การดำรงชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขสร้างความสมดุล พัฒนาอย่างยั่งยืนและมั่นคงโดยมีวิถีชีวิตแบบไทย วัฒนธรรมประเพณีไทย และอยู่ภายใต้การใช้หลักธรรมทางสายกลาง ถึงอย่างไรการดำรงชีพที่พอเพียงต้องอยู่ภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชาติไทย ซึ่งโครงสร้างเหล่านี้เสมือนบ้านเรือนที่คอยปกป้องคุ้มภัย สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับประชาชนที่ยึดปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงสามารถประยุกต์และเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสรุปใหม่ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการปรับรูปแบบใหม่ใช้หลักคิดเดิม โดยอธิบายด้วยแนวคิดของบ้าน ที่ต้องอาศัย 3 เส้าหลักที่ค้ำยันตัวบ้าน รองรับน้ำหนัก และป้องกันภัยให้กับผู้อาศัยได้ มีคานบ้านที่เป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ไว้คอยเชื่อมผู้อาศัยกับความดีในจิตใจ และการปฏิบัติตามประเพณีนิยมอันดีงาม จึงสรุปไว้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3.6 การดำรงชีวิตให้อยู่เย็นเป็นสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (สรุปตามกรอบแนวคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2557)

6. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

6.1 กิจกรรม โดยให้นักศึกษาจับคู่ถามตอบระหว่างกันถึงคุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 3 เงื่อนไข พร้อมตอบคำถามเพื่อเก็บคะแนน 5 คะแนน โดยมีคำถามดังนี้

- คำว่า 3 ห่วงในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีอะไรบ้าง และต้องอ้างอิงพระราชดำรัสหรือพระบรมราโชวาทด้วย?
- คำว่า 2 และ 3 เงื่อนไขในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีอะไรบ้าง และต้องอ้างอิงพระราชดำรัสหรือพระบรมราโชวาทด้วย?
- เป้าหมายสูงสุดในการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร?

การตอบคำถามสามารถย่อยข้อคำถามใหญ่ได้ตามความต้องการของผู้สอนและระยะเวลาในการสอน และหากนักศึกษายังไม่สามารถตอบคำถามได้ให้เปิดหนังสือ 15 นาที ตอบคำถาม

6.2 คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายคำว่า 3 ห่วง ได้แก่ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พร้อมทั้งยกตัวอย่างพระราชดำรัสประกอบ?

2. คำว่า “2 เงื่อนไข” และ “3 เงื่อนไข” มีอะไรบ้าง มีความเหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร?

3. เป้าหมายสูงสุดในการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร มีความเป็นไปได้เพียงใดที่จะบรรลุเป้าหมายนั้นในปัจจุบัน จงให้เหตุผลประกอบ?

5. นักศึกษาสามารถนำเอาเงื่อนไขทั้งหมดนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง?

6. นัยความสำคัญของความพอเพียงมีอะไรบ้าง จงอธิบาย?

7. หลักการ 3 ห่วง สามารถนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตได้อย่างไรบ้าง?

8. ให้นักศึกษาเลือกปัญหาในสังคมไทยเรา มา 1 ปัญหา พร้อมทั้งเลือกหลักการ 3 ห่วง หรือ 2 เงื่อนไข มาใช้แก้ปัญหานี้ได้อย่างไร?

9. คำว่า “วิริยะอุตสาหะ” สามารถนำมาใช้ในการเรียนได้อย่างไร?

10. นักศึกษาสามารถนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้พัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างไร อธิบายและค้นหาคำตอบเพิ่มเติมในหัวข้อดังนี้?

- จงเขียนภาพสรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความหมายของปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช?

- ความพอเพียงมีนัยสำคัญอย่างไร?

- การพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและรัฐภายใต้หลักความพอเพียง?

เอกสารอ้างอิง

- 5 ทศนคติที่ดี ๆ ที่ควรมีในที่ทำงาน. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 27 มิถุนายน 2554 จาก <http://www.kroobannok.com/26644>
- เศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 30 มิถุนายน 2554 จาก <http://www.rdpb.go.th/thai/concept/ecot.html>
- เศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ(1). (2554). **หลักความพอประมาณทางธุรกิจ**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 21 มิถุนายน 2554 จาก <http://sufficiencyeconomy.blogspot.com/2006/06/1.html>
- เศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ(2). (2554). **หลักความมีเหตุผลในธุรกิจ**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 21 มิถุนายน 2554 จาก <http://sufficiencyeconomy.blogspot.com/2006/06/2.html>
- เศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ(3). (2554). **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในธุรกิจ**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 21 มิถุนายน 2554 จาก <http://sufficiencyeconomy.blogspot.com/2006/06/3.html>
- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. (ม.ป.ท.).
- ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ และคณะ. (2552). **วิเคราะห์นโยบายมหภาคของรัฐในมิติต่าง ๆ จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ.2540-2549) เล่มที่ 2**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2545). “ทุนนิยมกับพุทธศาสนา”. ในวารสารพุทธศาสนศึกษา 9(1)มกราคม-เมษายน, หน้า 4-96.
- พระราชดำรัสคุณธรรม 4 ประการ. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 22 มิถุนายน 2554 จาก http://www.suwalaiporn.com/images/sub_1244884179/3_.pdf
- ภูมิพลอดุลยเดช,พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (2552). **คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง/มูลนิธิพระดาบส**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- มูลนิธิ 5 ธันวาคมหาราช. (2552). **ตามรอยพ่อด้วยเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: โบนิส พรีเมส.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ลีลาภรณ์ บัวสาย, บรรณาธิการ. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วรงค์ จันทรร. (2554). **การจัดการภาครัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วิรัตน์ บุญมาศ. (2553). **การนำหลักคุณธรรมมาปรับใช้ร่วมกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการทหารชั้นประทวนสังกัด ศูนย์รักษาความปลอดภัย**. ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ๒๑เซ็นจูรี่.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2553). **6 ทศวรรษ สถาปัตย์**. กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี่.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (ม.ป.ป.). **เศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต**. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2544). “เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ใน **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ 6 สำนักพิมพ์มติชน พฤษภาคม 2544, หน้า 284-291.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ.(2539). **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. (2550). **แนวทางปฏิบัติ 7 ขั้น สู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง: จากแนวการปฏิบัติสู่แนวคิดทางทฤษฎีของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น(มหาชน).
- อภิชัย พันธเสน, บรรณาธิการ. (2555). **เหลียวหลังเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในทศวรรษหน้า (2556-2565)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อำพน กิตติอำพน. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย**. นนทบุรี: เพชรรุ่งการพิมพ์.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 4

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อประโยชน์สุข

เนื้อหา

1. การเปลี่ยนแปลงสังคมสู่การใช้เศรษฐกิจพอเพียง
2. การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิต
3. เกษตรทฤษฎีใหม่
4. ผลการวิจัยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับประชาชนชุมชนเมือง
5. โครงการบริการวิชาการ: การน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน
6. บทสรุป
7. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

ความคิดรวบยอด

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อประโยชน์สุขของสังคมนั้นต้องเป็นไปตามพื้นฐานชีวิต อาชีพ ลักษณะของแต่ละบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรนั้นทำให้การประยุกต์ใช้แตกต่างกันไป โดยเริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ให้รู้จริง นำไปประยุกต์ใช้ซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกลายเป็นวิถีการดำเนินชีวิต เป็นวัฒนธรรม ภายใต้เงื่อนไขสำคัญ ได้แก่ ความรู้ คุณธรรม การดำเนินชีวิต ทั้งนี้การประยุกต์ใช้สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ เช่น ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลระดับครอบครัวระดับชุมชน ท้องถิ่นระดับประเทศหากยึดตามอาชีพสามารถประยุกต์ใช้ในหลายกลุ่มอาชีพ ได้แก่ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มอาชีพนักเรียน นักศึกษา อาชีพเกษตร อาชีพนักธุรกิจอาชีพครู อาจารย์พระสงฆ์นักบวช รวมถึงกลุ่มสถาบันการศึกษา หน่วยงาน กรม กอง ภาครัฐต่าง ๆ ได้เช่นกัน

วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายความหมายและลักษณะของ คำว่า การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”
2. สามารถอธิบายการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ได้

3. สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

4. สามารถอธิบายและยกตัวอย่างประกอบแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ได้อย่างละเอียด

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. การบรรยายการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. การบรรยายแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่
3. ตอบปัญหา ถาม/ตอบโดยวาจา
4. อภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน
5. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนประจำบท
6. อธิบายสรุปเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญ
7. มอบหมายรายงาน
8. ทำแบบคำถามท้ายบท

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. เอกสารประกอบการสอนประจำบท
2. การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Power point presentation)
3. ภาพหลักคำสอนต่าง ๆ
4. แบบคำถามท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. สังเกตระหว่างการบรรยาย
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนและการถาม/ตอบ
3. สังเกตการร่วมทำกิจกรรมในชั้นเรียน
4. ถามตอบเพื่อทบทวนความรู้ในชั้นเรียน
5. ตรวจแบบคำถามท้ายบท

6. วัดเจตคติจากพฤติกรรมการเรียน การกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมและคุณภาพของ
ผลงาน

7. สอบเก็บคะแนน 10 คะแนน (ใช้เวลา 1 ชั่วโมง)

บทที่ 4

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อประโยชน์สุข

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ประโยชน์ หรืออาจเรียกว่าเป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตำแหน่งหน้าที่การงาน การประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น ถ้าปรัชญาใด ๆ ตีเลิศประเสริฐเพียงใดก็ตามบนโลกนี้ หากขาดการนำไปใช้ หรือรู้จักปรับไปใช้ หรือประยุกต์หลักปรัชญา หลักธรรม คำสอนนั้น ๆ ไปใช้ก็ไม่เกิดประโยชน์ ไม่มีค่าสำหรับตนเอง และคนอื่น ๆ แต่ถ้าหากได้น้อมนำเพียงเล็กน้อย หรือส่วนหนึ่ง ข้อหนึ่งข้อใดของหลักปรัชญา หลักธรรม คำสอนย่อมเกิดประโยชน์สุข ซึ่งการรู้จักประยุกต์ปรับเปลี่ยนเป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อประชาชนคนไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตตลอดเวลา กระแสการไหลบ่าของนวัตกรรม เทคโนโลยีใหม่ ๆ และวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาในสังคมไทยโดยขาดการกลั่นกรองอย่างถี่ถ้วน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในลักษณะเชิงกายภาพเช่น จากบ้านป่าเขาลำเนาไพรเป็นชนบทเมืองเล็ก ๆ อุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติ กลายเป็นเมืองใหญ่ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีความทันสมัยด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ นานา ธรรมชาติที่เคยมีกลิ่นอายหรือหายไปอย่างไม่มีวันหวนกลับ ณ วันนี้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรจากคนที่อยู่ต่างจังหวัดมุ่งหน้าสู่เมืองเพื่อหางานทำเลี้ยงชีพเพื่อขายแรงงานหาเลี้ยงครอบครัว แสวงหาความศิวิไลซ์ หรือ ความเจริญนั่นเอง ก่อให้เกิดการบริโภคนิยม ติดกับวัตถุนิยมมากขึ้น ละเลยรากเหง้าวิถีชีวิตเรียบง่าย วัฒนธรรมบ้านเดิม หลักธรรมคำสอนที่เคยฟังและปฏิบัติแต่เดิม ละเลยการดำรงชีพด้วยความพอเพียงที่เคยทำมาการหลงใหลในวัตถุนิยม ลืมสิ่งที่ดีงามที่คิดว่าไม่ทันสมัยของชาวชนบทสุดท้ายการเปลี่ยนแปลงได้รุกรามไปถึงหัวใจของคนไทยที่เคยเอื้อเฟื้ออารีต่อกันอย่างเช่นในอดีตกลับสลายหายไปอย่างไม่หวนคืน จิตใจเริ่มเสื่อมลงทุก ๆ วัน จิตใจหดร้าย มากขึ้น มีพฤติกรรมการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง เกิดอาชญากรรมแทบทุกวันขาดจิตสำนึกส่วนรวมขาดการรู้จักให้อภัยต่อกันพฤติกรรมเหล่านี้จะพบเห็นในเมืองใหญ่ของประเทศได้ นอกจากนี้ปัญหาต่าง ๆ ยังตอกลิ้มของปัญหาสังคมที่ยากจะแก้ไขในระยะเวลาอันสั้น ๆ ได้ คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนชนชั้นทางสังคมที่จำแนกคนจากความรวยจน มิใช่วัดคนจากความดีงาม การไม่ได้รับความเป็นธรรมของบุคคลภายใต้กฎหมายเดียวกัน ความแตกแยกทางการ

เมืองที่รุนแรง ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ ปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น ความยากจน ยาเสพติด อาชญากรรม การค้าประเวณี การค้าของเถื่อนผิดกฎหมายต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสภาพเหล่านี้เกิดในประเทศไทยเป็นประจำทุกวัน จะเห็นได้จากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และเอกสารต่าง ๆ ดังนั้นสิ่งที่ต้องคืนความสุขให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ คือ การรู้จักน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เพราะหลักคิดนี้เป็นการใช้หลักธรรมทางสายกลาง อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมของคนไทย ค่านิยมพื้นฐานของคนไทย สามารถนำไปใช้ได้กับทุกหมู่เหล่า ทุกเวลาทุกสถานที่ และทุกสถานที่ไม่แตกต่างกัน

1. การเปลี่ยนแปลงสังคมสู่การใช้เศรษฐกิจพอเพียง

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยเป็นประเด็นที่ทุกคนในสังคมต้องตระหนกร่วมกันว่า หากสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปหรือพัฒนาไปควรอยู่บนพื้นฐานของสิ่งใดถึงจะยั่งยืนชั่วลูกหลาน ต้องตื่นตัวว่าภาพในอนาคตของประเทศไทยจะเป็นอย่างไรที่ยังคงพื้นฐานของความเป็นไทย มีหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้มั่นคง ดังนั้นเรื่องของ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่ค่อยเป็นค่อยไปหรือเป็นไปอย่างรวดเร็วขึ้นอยู่กับภูมิคุ้มกันในสังคมนั้น ๆ ว่ากระบวนการกลั่นกรองหรือที่เป็นภูมิคุ้มกันหนาแน่นเพียงใด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงมักเป็นไปตามช่วงของเวลา เช่น เปลี่ยนแปลงจากเวลาหนึ่งไปอีกเวลาหนึ่ง เช่น ประเทศไทยเริ่มมีการตั้งแต่ยุคสมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1792) จนกระทั่งยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (ปัจจุบัน พ.ศ. 2558) จนปัจจุบันนี้สังคมไทยยังไม่เคยหยุดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเลย จากสังคมชนบท วิถีชีวิตเรียบง่าย อาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่ ผู้สังคมเมืองใหญ่ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อุตสาหกรรม การค้า วิถีชีวิตซับซ้อนมากขึ้น โครงสร้างครอบครัว ศาสนา สถาบันการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงความเจริญที่เกิดขึ้นจากภายในและนำมาจากต่างชาติเพื่อมาพัฒนาประเทศ ประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ที่ได้ปาฐกถาพิเศษ ในการฝึกอบรมวิทยากรตัวคุณเศรษฐกิจพอเพียง ณ ห้องราชา 1 โรงแรมปรี๊นท์พาเลซ มหานคร เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2550 ไว้ในประเด็น “สังคมไทยการกับเปลี่ยนแปลง” ไว้ว่า สถาบันหลักที่เป็นสถาบันค้ำชูประเทศไทยให้มั่นคงอยู่ได้ไม่ล่มสลายไปในช่วง 700-800 ปีนี้ มี 3 สถาบัน ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันศาสนา และ

สถาบันประชาชน (ครอบครัว-ชุมชน) หรือเรียกอีกว่า “เสาหลัก” (Pillars) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 26-32) ดังมีรายละเอียดดังนี้

1) พระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันสำคัญของการสร้างบ้านแปลงเมือง ศูนย์รวมจิตใจ เป็นเสาหลัก เป็นธงชัย หลักชัย ทั้งในยามปกติและในยามวิกฤตสมัยโบราณก็บอกว่าทั้งยามสงบศึกและยามเกิดศึกสงคราม สามารถนำทางชีวิต ความคิดและคุณธรรม

2) ศาสนา ประเทศไทยมีสถาบันศาสนาเป็นเสาหลักคือ ศาสนาพุทธ ได้หยั่งรากในประเทศไทยมานานแล้วนับเป็นพันปีในภูมิภาคแถบนี้ นอกจากนี้ในปัจจุบันประเทศไทยได้รับรองโดยกรมการศาสนาว่า มีอยู่ 5 ศาสนาที่ คือ ศาสนาพุทธ ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาอิสลาม คริสต์ ชิกส์ และพราหมณ์ฮินดู

3) ประชาชนเป็นสถาบันหลักของประเทศพร้อมกับสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่โบราณ ได้แก่ สถาบันครอบครัว และสถาบันชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศไทยเกิดขึ้นมากมาย การผ่านศึกสงคราม ผ่านการล่าอาณานิคมของต่างชาติ ผ่านการพัฒนาทางเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมสู่อุตสาหกรรม การรับวัฒนธรรมและนวัตกรรมเทคโนโลยีจากต่างชาติเข้ามาเพื่อพัฒนาประเทศ จะเกิดระบบต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์คนประชาชนในประเทศไทย ดังเช่น โลกาภิวัตน์ตลาดเสรีเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อมวลชน การเมืองระหว่างประเทศวัฒนธรรมต่างถิ่น อาชญากรรมข้ามชาติความรู้และเทคโนโลยี รวมถึงทุนนิยมเสรี ซึ่งระบบทางสังคมและเศรษฐกิจเหล่านี้ได้สร้างวิกฤติในสังคมไทยหลาย ๆ ด้าน เช่น สังคมแบ่งแยกทางความคิดแบบสุดขั้ว ประชานิยม วัตถุนิยม บริโภคนิยม การคอร์ปชั่น ฉ้อราษฎร์บังหลวง อาชญากรรมต่อเนื่อง อบายมุขเต็มม้ว มาไสยศาสตร์ ขาดการปฏิบัติในหลักธรรมทางศาสนา ครอบครัวห่างเหิน (ลูก พ่อ แม่ ไม่แคร์กัน) เป็นต้น เมื่อเกิดปัญหาสังคมที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรีได้เสนอทศนะไว้ควรมีนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เป็นบันได 3 ขั้น ดังนี้

- 1) บันไดขั้นที่ 1 เรียนรู้ศรัทธา โดยใช้บรรยาย/ประชุมกลุ่ม
- 2) บันไดขั้นที่ 2 การประยุกต์ใช้ ก่อให้เกิดใน “ภูมิสังคม” แต่ละพื้นที่
- 3) บันไดขั้นที่ 3 เกิดวัฒนธรรม อยู่ใน “วิถีคิด” ของทุกคน

ความสำเร็จของบันได 3 ขั้น ต้องให้เกิดการรู้จักสามัคคี เริ่มตั้งแต่ขั้นที่หนึ่งเป็นการเรียนรู้ และเกิดศรัทธาต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อเกิดความรู้สามารถเกิดขึ้นที่สองการเห็นคุณค่า และรักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกิดศรัทธา และเกิดขึ้นที่สามคือ สามัคคี ต้องช่วยกันคนละไม้คนละมือ ไม่ว่าจะภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน มาช่วยกันขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ลงไปถึงทุกครัวเรือนให้ได้ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชดำรัสเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและให้ประชาชน สังคมไทยรู้จักความประหยัฒมากกว่า 4ทศวรรษแล้ว ซึ่งครั้งหนึ่งเกิดขึ้นเมื่อวันสงท่ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ 31 ธันวาคม 2521 มีใจความว่า “...วิถีทางดำเนินของบ้านเมืองและของประชาชนโดยทั่วไปมีความเปลี่ยนแปลงมาตลอด เนื่องมาจากความวิปริตผันแปรของวิถีแห่งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่น ๆ ของโลก ยากยิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ จึงต้องระมัดระวัง ประคับประคองตัวเรามากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการเป็นอยู่โดยประหยัด เพื่อที่จะอยู่ให้รอดและก้าวหน้าต่อไปโดยสวัสดิ์.” ซึ่งพระองค์ทรงตรัสมาแล้วกว่า 30 ปีที่แล้ว(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 12-15)

แนวคิดดังกล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปพอให้เห็นเป็นแนวทางที่น่าสนใจไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจากอดีต มาปัจจุบันและสู่ออนาคต เป็นการวัดด้วยการเปลี่ยนแปลงด้วยระยะเวลา เมื่อวันเวลาเปลี่ยนสังคมไทยก็เปลี่ยนไปเช่นเดียวกัน ดังนั้นไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะมากน้อยเพียงใดสังคมไทยจำเป็นอย่างยิ่งต้องพิจารณาตัวตนของสังคมไทยให้ได้ว่า รากเหง้าที่ฝังามของสังคมไทยที่ผ่านมาเรามี ปัจจุบันเราเป็นอยู่ แล้วอนาคตเราก็จะเป็นไปอย่างไร เบื้องต้นให้ตระหนักเสมอว่าประเทศไทยมี 4 สถาบันหลัก คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชน เป็น 4 เสาหลักที่ค้ำชูให้ประเทศเราเข้มแข็งมั่นคง เป็นภูมิคุ้มกันต่อต้านภัยจากภายนอก อยู่มาได้ตราบจนทุกวันนี้ โดยเฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่ในอดีตเป็นผู้นำกอบกู้บ้านเมืองจนกระทั่งรัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (ยุคปัจจุบัน) ได้ให้แนวคิดเพื่อช่วยเหลือราษฎรให้พ้นจากความยากจน โดยมีคำสอนที่เป็นแนวทางการดำรงชีวิตให้มีความสุขอย่างยั่งยืนด้วยการที่พระองค์ทรงพระราชทาน “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ให้กับประชาชนคนไทยได้นำไปประยุกต์ใช้ตามศักยภาพของแต่ละคน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักที่ประยุกต์ใช้ได้กับทุกคน ทุกอาชีพ ทุกระดับ ทุกสถาบัน ถือเป็นหลักพื้นฐานแห่งความผาสุกของการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมไทยในอนาคตนั่นเอง

2. การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิต

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันนั้น พบว่า ทุกคนสามารถนำหลักคำสอนนี้มาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ไม่ใช่หลักคำสอนนี้จะเหมาะเฉพาะเพียงคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น เช่นมักได้ยินว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเหมาะที่จะใช้ในหมู่คนจนหรือเกษตรกรส่วนใหญ่แต่เมื่อพิจารณาแล้วทุกคน ทุกชนชั้นทางสังคม ทุกกลุ่มอาชีพ ทุกหน่วยงาน ทุกวงการ นำไปใช้ได้ทั้งสิ้น แต่ต้องเริ่มต้นด้วยแนวคิด “ระเบิดจากข้างใน” ที่ต้องเกิดด้วยตัวของบุคคลก่อน คือการเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธาเชื่อมั่น เห็นคุณค่าและนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ทั้งนี้สามารถนำแนวคิดการประยุกต์ใช้ในระดับต่าง ๆ ของสังคมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ลงเป็น ตารางระดับและแนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสังคม ดังนี้(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 18-21; คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 11-30)

ตารางที่ 4.1 ระดับและแนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสังคม

ระดับการประยุกต์	แนวทางปฏิบัติ	ประโยชน์
ระดับบุคคล	ประหยัด มัธยัสถ์ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีสติ ปัญญา ก่อนลงมือทำ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน (อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ) ลด-ละ-เลิก อบายมุข ใช้ความเพียรพยายามให้มาก ไมโลภ มุ่งมั่นตั้งใจทำงาน ขยันอดทน อดกลั้น รักษาศีล 5 เดินทางสายกลาง และทำงานสุจริต คั่นคว้าวหาความรู้อยู่เป็นนิจ นอกจากนี้พยายามคิดบนพื้นฐานของเหตุผลที่ดี พอเหมาะพอประมาณกับสถานภาพ บทบาท และหน้าที่ของแต่ละบุคคลในแต่ละสถานการณ์	จิตใจมีความสุข พอดี เลี้ยงตนเองได้ อุ้มชูตัวเองได้ มีพออยู่ พอกิน พอใช้ ไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เกิดความสุขในชีวิต เมื่อจิตใจมีความสุขย่อมส่งผลต่อร่างกายที่มีสุขภาพดีเช่นกัน สามารถเป็นที่พึ่งของตนเองได้ และเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ระดับการประยุกต์	แนวทางปฏิบัติ	ประโยชน์
ระดับครอบครัว	งดเว้นอบายมุข รักษาศีล 5 ประกอบสัมมาอาชีวะ ไม่ทำธุรกิจเกินตัว ปรีกษาคครอบครัวเสมอ รู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายสอนให้ทุกคนรู้จักคุณค่า รู้จักใช้และรู้จักออมเงินและสิ่งของเครื่องใช้ รู้จักการแบ่งปันแก่กันและกัน คนรอบข้าง และสังคม	ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบ เกิดประชาธิปไตยขึ้นในครอบครัว เกื้อกูล เอื้ออาทร เห็นคุณค่าของตน ครอบครัวและสังคม เกิดการวางแผนครอบครัว และสร้างภูมิคุ้มกันในอนาคตให้กับลูกหลานได้ในอนาคต
ระดับชุมชน	มีการรวมกลุ่มอาชีพ สร้างองค์การการเงิน มีการจัดสรรสวัสดิการชุมชน การช่วยดูแลรักษาความสงบความสะอาด สร้างข้อตกลงและระบบการอยู่ร่วมกันให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ทูนาทางสังคมและวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและมีความเหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณี พยายามใช้ความสามัคคีเป็นที่ตั้ง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่สมาชิกในชุมชน	ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความรู้ รักสามัคคี สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกันในชุมชนและนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ฝึกคนให้มีความเป็นอยู่ที่พอเพียง เกิดการร่วมแรงร่วมใจ ร่วมคิดร่วมทำ จนเกิดเป็น “ชุมชนพอเพียง” ในที่สุด

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ระดับการประยุกต์	แนวทางปฏิบัติ	ประโยชน์
ระดับประเทศ	การบริหารจัดการประเทศ สำคัญที่พื้นฐานของแผ่นดินที่เป็นประชาชนให้เริ่มจากให้ประชาชนมีอยู่มีกิน พอใช้ รู้จักพึ่งตนเองได้ มีการศึกษาที่ดี คุณภาพชีวิตทั้งหมดตั้งแต่เกิดจนตายต้องดี ฝึกทักษะที่จำเป็นให้ประชาชน การพัฒนาใด ๆ ประเทศต้องทำเพื่อเอื้อให้กับประชาชนได้ใช้ผลของการพัฒนาและเกิดประโยชน์สุขร่วมกัน ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักรู้ รัก สามัคคี ตระหนักในการสืบทอดภูมิปัญญาที่พาชาติพ้นภัย ฝึกจิตสำนึกสาธารณะร่วมแรงร่วมใจ ลดความขัดแย้งทางความคิดที่สุดโต่งที่ทำลายประเทศ สร้างความเป็นธรรม อย่าเลือกปฏิบัติกับคนที่อยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ปราบปรามการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างจริงจัง สร้างแผนพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศและต้องทำอย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ในประเทศ	ประเทศพัฒนาบนพื้นฐานความเป็นจริงของสังคมไทย เมื่อประเทศพัฒนาภายใต้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วย่อมส่งผลต่อประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขแน่นอน ประเทศจะเกิดความสมดุลระหว่างสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม ทำให้ระดับความสุขมวลรวมประเทศจะเพิ่มขึ้นอีกนับไม่ถ้วน

นอกจากนี้การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังคงสามารถใช้ในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในภาคเกษตร ธุรกิจ การเมือง ได้อย่างสมบูรณ์ตามตารางลักษณะการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามกลุ่มอาชีพ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 18-21; คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 11-30; ปรียานุช พิบูลสรารุช, 2549: 6)

ตารางที่ 4.2 ลักษณะการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามกลุ่มอาชีพ

กลุ่มอาชีพ	แนวทางปฏิบัติ	ประโยชน์
เกษตรกร	<p>ขั้นแรกเริ่มจัดการตนเองโดยจัดพื้นที่เกษตรกรให้สมดุลกับสภาพดินฟ้าอากาศ สร้างผลิตผลให้เพียงพอกับครอบครัว ให้พออยู่ พอกิน พอใช้ที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างอึดภาพบนพื้นฐานความมัธยัสถ์ขั้นสองรวมกลุ่มอาชีพเพื่อยกระดับการบริหารจัดการรายบุคคลเป็นรูปสหกรณ์ เพื่อรองรับผลผลิตสินค้าสู่ตลาดในประเทศและระดับโลกและขั้นสุดท้ายขยายผลการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ชุมชนเพื่อจัดหาแหล่งทุนใหม่ องค์กรความรู้ทางวิชาการความรู้เทคโนโลยีจากธุรกิจเอกชน เช่น สถาบันการเงิน ธนาคาร บริษัท ห้างร้าน เอกชน เป็นต้นมาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต</p>	<p>ส่งเสริมเกษตรกรด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข และสร้างเครือข่าย เพื่อพัฒนาอาชีพ และยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น อยู่บนพื้นฐานความซื่อสัตย์สุจริตของอาชีพ เกิดการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาการเกษตรให้อยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาการอย่างเป็นขั้นตอนที่ถูกต้อง เมื่อนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในของเกษตรกร เกิดการเปลี่ยนแปลง 5 ประการ ได้แก่ เปลี่ยนแนวทางการแก้ไขปัญหาระบบกลไกการทำงาน โครงสร้างความสัมพันธ์ เป้าหมายในการพัฒนาสังคม รวมถึงเกิดการเปลี่ยนอุดมการณ์แห่งความคิดทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถเขี่ยองสังคมให้เกิดการทบทวนหรือการปรับเปลี่ยนบางอย่างได้ (ธันวา จิตต์สงวน และคณะ, 2551: 2-8, 2-9)</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

กลุ่มอาชีพ	แนวทางปฏิบัติ	ประโยชน์
ภาคธุรกิจเอกชน	<p>- ทำธุรกิจให้หวังความยั่งยืนอย่าหวังผลประโยชน์กำไรในระยะสั้น</p> <p>- รู้จักการแบ่งปันในผลตอบแทนที่ได้</p> <p>- มีความเป็นธรรมและซื่อสัตย์ต่อลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้น และพนักงาน</p> <p>- การตัดสินใจทำธุรกิจต่อไปในอนาคตให้มีความรอบคอบ ศึกษาหาข้อมูลให้รอบด้านและดำเนินแบบค่อยเป็นค่อยไป</p> <p>- ใช้หลักคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบอาชีพ รู้จักรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม</p> <p>- คำนึงถึงการสร้างเสริม พัฒนาทรัพยากรบุคคลให้ก้าวหน้าและอยู่อย่างมีความสุข</p> <p>นอกจากนี้ยังเกิดแนวทางการปฏิบัติเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การดำเนินธุรกิจที่หวังผลกำไรระยะยาวมากกว่าระยะสั้น ไม่ก่อกวน ผลผลิตเน้นคุณภาพเฉพาะกลุ่ม ขยายธุรกิจแบบค่อยเป็นค่อยไป 2) ต้องทวนความรู้จักตัวเอง ลูกค้า ตลาด และคู่แข่ง รู้จักการบริหารความเสี่ยง 3) รู้จักกระจายสินค้าเพื่อลดความเสี่ยง ควบคุมปัจจัยการผลิต และสะสมเงินออมเพื่อความมั่นคงในอนาคต 4) มีความรู้ให้กับพนักงานและเสริมสร้างเทคโนโลยี มีคุณธรรมด้านด้านความเพียร ความอดทน และความซื่อสัตย์ให้มาก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 121-126)</p>	<p>ธุรกิจเกิดความมั่นคงและยั่งยืน พนักงาน ลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้น โดยเฉพาะการรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมยิ่งสร้างความน่าเชื่อถือให้ธุรกิจ สินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ได้ดี เมื่อถึงยามคับขันของประเทศธุรกิจที่ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนได้</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

กลุ่มอาชีพ	แนวทางปฏิบัติ	ประโยชน์
หน่วยงานภาครัฐ/ เจ้าหน้าที่ของรัฐ	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างแบบอย่างการดำรงชีวิตพอเพียงเป็นตัวอย่างให้กับประชาชนก่อน - ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อดทน ภูมิใจในหน้าที่ที่ได้ทำหน้าที่ภายใต้งานของพระเจ้าอยู่หัว มีใจบริการแก่ราษฎรที่มาติดต่อใช้บริการ - เป็นที่พึ่งให้กับประชาชนในยามเกิดวิกฤติทางสังคมและธรรมชาติ - ส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง - สอนประชาชนให้ทำแผนพัฒนาชุมชนของตนเองได้ <p>นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐมีรูปแบบการประยุกต์ใช้ในด้านการบริหารจัดการระบบข้อมูล ระบบการสื่อสารระบบการตัดสินใจ ระบบการตรวจสอบถ่วงดุล ระบบการมีส่วนร่วมระบบการบริการประชาชน ระบบการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน และการบริหารจัดการความเสี่ยง(วรเดช จันทรศร, 2554: 44-45)</p>	<p>ได้รับการยอมรับ ยกย่อง และชื่นชมจากประชาชน เกิดความเป็นมิตรต่อกัน เป็นที่พึ่งยามยากให้กับประชาชน และยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นผู้ปฏิบัติตามแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง</p>

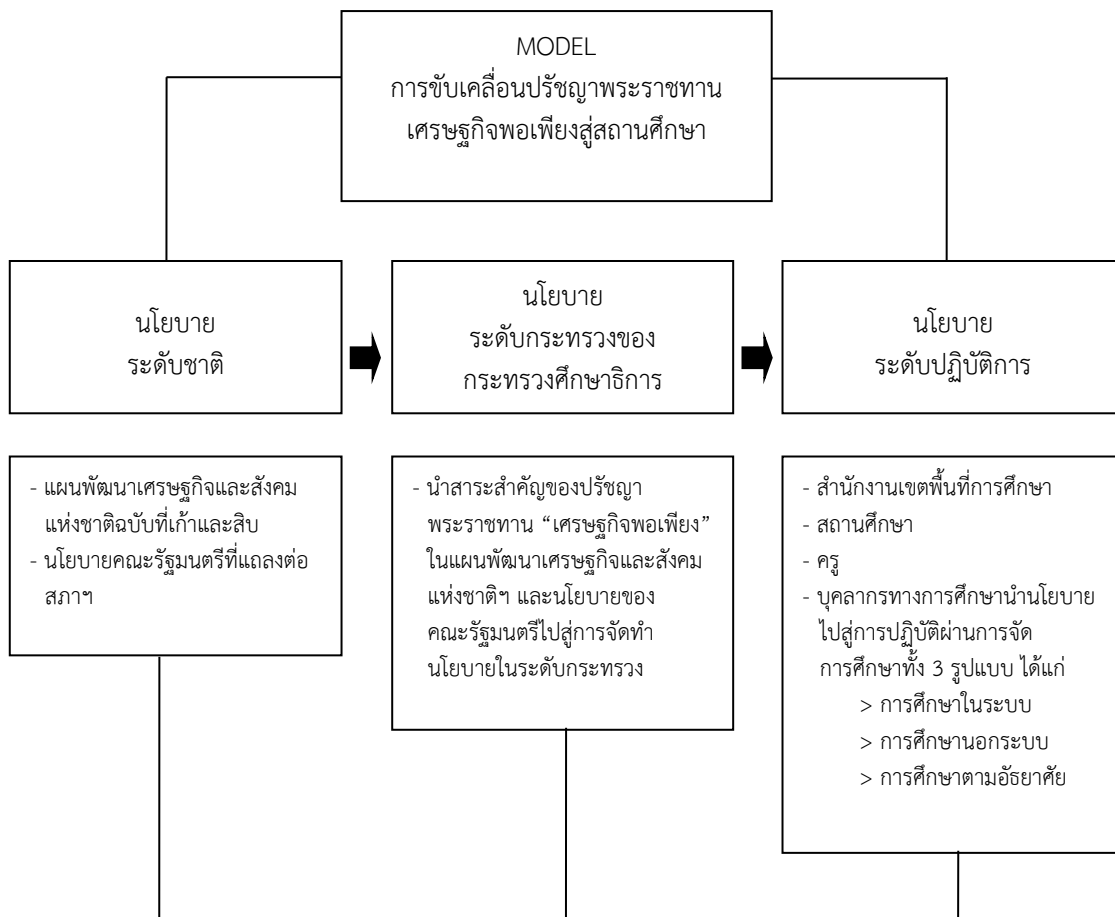
ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

กลุ่มอาชีพ	แนวทางปฏิบัติ	ประโยชน์
ครูและอาจารย์	<ul style="list-style-type: none"> - แม่พิมพ์ พ่อพิมพ์ของชาติต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านการดำรงชีวิตพอเพียงก่อน - สามารถนำองค์ความรู้ด้านความพอเพียงไปถ่ายทอด อบรม ปลุกฝังให้แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนให้สามารถปฏิบัติตามได้ - ครู อาจารย์ต้องพยายามศึกษาหาความรู้อย่างจริงจังในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการเรียนการสอน การดำรงชีวิตของลูกศิษย์และประชาชน - ต้องสร้างและปลุกฝังคนในสังคมให้เกิดความสามัคคีปรองดองกัน รู้จักใช้สติปัญญาแก้ไข ปัญหาของสังคม - สามารถชี้แนะสังคมได้ - เป็นที่พึ่งเมื่อยามลูกศิษย์และประชาชนเกิดความทุกข์ยาก ลำบาก มีความขัดแย้ง สามารถหาทางออกที่มีประโยชน์ได้ - จงถ่ายทอดความรู้เต็มกำลังความสามารถ และอย่าได้ปิดบัง - จงให้ความรู้และคุณธรรมอย่าได้เว้น 	<p>ครูพอเพียง เป็นที่พึ่งทั้งยากทุกข์และสุข เป็นผู้ชี้แนะทางความคิด และเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงตน เป็นที่เคารพศรัทธาของลูกศิษย์และประชาชน ได้ชื่อว่า “ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู”</p> <p>นักเรียน นักศึกษา หรือลูกศิษย์ เลื่อมใส เชื่อมั่นคำสั่งสอน สำนึกรักเคารพอย่างมั่นคง</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

กลุ่มอาชีพ	แนวทางปฏิบัติ	ประโยชน์
นักการเมือง	<ul style="list-style-type: none"> - ตระหนักในหลักความพอเพียง - ลด ละ เลิกการคอร์รัปชันโดยสิ้นเชิง - มีหลักคิด หลักการที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม - มีหลักธรรมสอนใจเสมอ คือ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความละเอียด-เกรงกลัวต่อบาป มีความเป็นธรรม กล้าที่จะยืนอยู่ในความถูกต้อง เป็นต้น - การดำเนินกิจกรรมการบริหารประเทศ หรือ การออกกฎหมายต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม หรือประเทศ หรือประชาชนส่วนใหญ่ 	<p>นักการเมืองที่มีคุณภาพ สามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนได้ เป็นผู้ที่มีหลักคิด หลักการที่ถูกต้องตามครรลองครองธรรมเป็นสร้างความสมัคปรองดองกัน ของคนในท้องถิ่นและประเทศ เป็นผู้ผดุงความเป็นธรรม เป็นผู้สามารถลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเจริญให้แก่คนและประเทศได้ให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน</p>

ทั้งนี้ในกระทรวงศึกษาธิการได้มีการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาเช่นเดียวกัน ซึ่งสถานศึกษาส่งผ่านองค์ความรู้นี้ด้วยการเรียนรู้ไปที่ตัวบุคคล เกิดขึ้นกับชุมชนและประเทศชาติ ทั้งนี้ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการได้มีแนวคิดการขับเคลื่อน MODEL เศรษฐกิจพอเพียงพอสรุปได้ดังนี้ (ถวัลย์ มาศจรัส, 2550: 17-18)

ภาพที่ 4.1 MODEL การขับเคลื่อนปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ที่มา: ถวัลย์ มาศจรัส (2550: 18)

เมื่อวันศุกร์ที่ 24 พฤศจิกายน 2549 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาลพลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ อดีตนายกรัฐมนตรีได้กล่าวถึง “แนวทางการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มีใจความสำคัญสรุปไว้ว่าการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารประเทศ คือการที่จะคิด พิจารณาให้การพัฒนาประเทศนั้นเป็นไปอย่างสมดุล บนพื้นฐานของความพอดีระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท ตรงนี้เป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะในปัจจุบันการเติบโตของภาคสังคมเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็วสังคมชนบทมีความเติบโตค่อนข้างน้อยสภาพของความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตก็มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน นอกจากความพอดีระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบทแล้ว ก็จะต้องมาพิจารณาระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับ

ความสามารถในการที่จะแข่งขันในเวทีโลกด้วย ขณะเดียวกันเราก็จะต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัวและชุมชนด้วยหลักการเดียวกัน ส่วนหลักการพัฒนาที่สำคัญคือ การยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นอกจากเราจะต้องใช้ชีวิตอย่างถูกต้องและพอเพียงแล้ว ก็ยังจะต้องมีพื้นฐานทางด้านจิตใจที่มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ตั้งด้วย ซึ่งมี 2 ด้าน คือ ด้านรูปธรรม และนามธรรม “รูปธรรม” ก็คือปรัชญาที่เราจะต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง ในด้าน “นามธรรม” ก็คือต้องมีจิตใจที่ซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ซึ่งเชื่อมั่นว่า แนวทางสายกลาง หรือ เศรษฐกิจพอเพียงนี้ จะสามารถสร้างความผาสุกที่ยั่งยืนถาวรให้กับพี่น้องคนไทยต่อไป และเป็นแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและเห็นผลได้อย่างแน่นอน หากพวกเราทุกคนมีความเข้าใจที่ถูกต้อง เห็นถึงประโยชน์ที่แท้จริงและมีความตั้งใจที่จะนำไปใช้ เราก็จะสามารถนำสังคมไทยของเราไปสู่ความพอเพียงได้โดยไม่ยาก ปัจจุบันในสังคมของเราได้กระโจนเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ในการแข่งขันจนนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ และความเดือดร้อนของประชาชนเป็นจำนวนมาก และแม้ว่าเราจะมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กันอยู่บ้าง แต่ก็ยังไม่กว้างขวางเพราะว่าคนจำนวนมากยังเข้าใจผิดว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ใช้ได้แต่ภาคการเกษตรและคนยากจนเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วสามารถที่จะใช้ได้กับทุกคนและทุกองค์กร ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะรัฐบาลได้เน้นการทำงานโดยยึดความโปร่งใสเป็นธรรม ประหยัด และมีประสิทธิภาพ การทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ก็ต้องดำเนินไปในทำนองเช่นเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 11-20) นอกจากนี้มีนักวิชาการและนักธุรกิจที่สำคัญของประเทศไทยได้บรรยายและให้แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลากหลายมุมมองโดยสรุปเป็นตารางดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 35-37; 57-58; 65-67,93-94, 109, 112-113)

ตารางที่ 4.3 สรุปประเด็นการให้แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศ

วัน/เดือน/ปี	เรื่อง	ผู้บรรยาย	สรุปใจความสำคัญ
วันจันทร์ที่ 19 มิถุนายน 2549	เครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเพื่อขยายผลสู่ประกอบการเรียน	ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย องคมนตรี	พสกนิกรชาวไทยจะได้ชื่อว่าเดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาท ควรน้อมศึกษาพระบรมราโชวาทหรือคำสอนของพระองค์ท่านให้เข้าใจและน้อมใส่เกล้าใส่กระหม่อมรับไป

	<p>การสอนปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง</p>	<p>ประพจน์ปฏิบัติ จะเป็นวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด ทั้งนี้ในสังคมไทยแต่ละชุมชนมีสถาบัน ศาสนาเชื่อมโยงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถ่ายทอดสู่ประชาชนให้เกิดเป็นพลังของแผ่นดิน ยังมีสถาบันการศึกษาที่กระจายอยู่ทั่วประเทศกว่าสี่หมื่นแห่ง สามารถนำไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนนำไปปฏิบัติได้ รวมถึงการมีสถานเอนกนาลัย โรงพยาบาลชุมชน บุคลากรสาธารณสุข สามารถลงถึงคนและครอบครัว เป็นอีกแรงหนึ่งที่จะช่วยได้อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่โดยตรงในการดูแลความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ต้องช่วยกันนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติและเผยแพร่แก่ประชาชนในพื้นที่จะสร้างความผาสุกให้กับท้องถิ่นได้</p>
<p>วันที่ 14 กันยายน 2549</p>	<p>การขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียง ระดับชุมชน ในลักษณะบูรณาการ</p>	<p>เศรษฐกิจพอเพียงเป็นภูมิคุ้มกันให้กับผู้นำไปปฏิบัติต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ใน 4 ด้าน คือ วัตถุประสงค์ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ได้เป็นอย่างดี ผลสรุปของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือแนวคิดทางสายกลาง เมื่อใดก็ตามมีการเปลี่ยนแปลงไปหากน้อมนำหลักปรัชญานี้ไปใช้ในระดับชุมชน ชุมชนนั้นจะปรับตัวสู่ความสมดุลผ่านวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย แนวคิดนี้เป็นสาระที่สอนว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ทรงอยู่เคียงข้าง</p>

		<p>และท่ามกลางราชฎรของพระองค์เสมอ ร่วมสุขและทุกข์ทุกเวลาที่ประเทศเผชิญ ตั้ง พระ ราชดำรัส ถวาย พระพร ต่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยสมเด็จพระ พระราชาริบัติแห่งบรูไน ซึ่งเป็นผู้แทนของ ประมุขและผู้แทนพระองค์ 25 ประเทศ ใน วโรกาสถวายเลี้ยงพระกระยาหารค่ำ ณ พระที่นั่งบรมราชสถิตมโหฬาร เมื่อค่ำวันที่ 13 มิถุนายน 2549 มีใจความว่า “ฝ่าพระ บาท ทรงอยู่เคียงข้างพลกนิกรของพระองค์ และทรงร่วมทุกข์ ร่วมสุข กับประชาชน ชาวไทยตลอดมา พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งแรงบันดาลใจ ใจให้แก่ประชาชนของพระองค์ไม่ว่าจะเป็น ด้านวิชาการ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรือ แม้แต่การทรงเป็นแบบอย่างที่ยั่งยืน ของการเป็นพ่อผู้มีแต่ความรักและเสียสละ เพื่อลูก” ทั้งนี้พระองค์ทรงตรัสเกี่ยวกับการ ทำเพื่อราษฎรชาวไทยไว้เมื่อตอนขึ้น ครองราชย์สมบัติเมื่อ 69 ปีที่แล้วว่า พระองค์รับสั่งว่าเป้าหมายในการครอง แผ่นดินของพระองค์คือ “เพื่อประโยชน์สุข แห่งมหาชนชาวสยาม” คำว่าประโยชน์ คือ ไม่ว่าจะมีการสร้างความร่ำรวย หรือการ สร้างประโยชน์ใด ๆ ต้องนำไปสู่ความสุข ซึ่งเป้าหมายปลายทางของคนคือความสุข ไม่ใช่รวยแล้วทุกข์ คงไม่มีประโยชน์ องค์ การสหประชาชาติ(สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2551: 73-76)</p>
--	--	---

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	เรื่อง	ผู้บรรยาย	สรุปใจความสำคัญ
วันที่ 27 เมษายน 2549	เศรษฐกิจพอเพียงนำสู่ความสุขของชีวิตอย่างยั่งยืน	ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา	การพัฒนาประเทศเป็นอุตสาหกรรม ต้องประกอบด้วยปัจจัย 3 อย่าง ประการแรก เงินมีพอกับการพัฒนาด้วยตนเองหรือยืมคนอื่น ปัจจัยที่สอง เทคโนโลยี มีการพัฒนาขั้นหรือนำเข้าอย่างเดียวเสาเรือนที่สองก็ยืมเขามา ปัจจัยที่สาม หรือเสาเรือนที่ 3 ซึ่งใหญ่กว่าสองอย่างแรก คือ คน ดังนั้นวัฏจักรของการพัฒนาประเทศจำเป็นอย่างยิ่งว่า “อย่ารีบร้อน” ต้องยึดหลักการหนึ่ง คือ ความพอดีการพัฒนาไปตามขั้นตอน ตามลำดับ อย่าใจร้อนต้องสร้างเสาด้วยการ ปักทีละต้น ซึ่งเสมือนบ้านที่ต้องสร้างจากฐานราก ดังนั้นการพัฒนาประเทศต้องมีฐานความรู้ ฐานการศึกษา ฐานเงินทุน ทุนมนุษย์ค่อย ๆ เสริมต่อไป
วัน ศุกร ที่ 22 ธันวาคม 2549	การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน มาใช้พัฒนาการเกษตร	โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ อดีตรอง นายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงอุตสาหกรรม	ทุกวันนี้ปราชญ์ชาวบ้านจำนวนมากหันกลับมาเปลี่ยนวิถีคิดใหม่ด้วยการเปลี่ยนจากเกษตรเชิงเดี่ยวมาใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “การพึ่งตนเอง” ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญซึ่งทั้งความคิดที่เปลี่ยนไปผนวกกับ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ทางด้านการเกษตรและความรู้เชิงวิชาการเกิดเกษตรผสมผสาน วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้นซึ่งการเปลี่ยนความคิดนี้ทำให้พ้นจากความยากจน ไม่มีหนี้สิน พึ่งตนเองไม่พึ่งรัฐบาล นึกถึงเพื่อนบ้าน ชุมชน สังคมเป็นลำดับแรกทำให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามมาอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	เรื่อง	ผู้บรรยาย	สรุปใจความสำคัญ
วัน ศุ ก ร ที่ 1 2 ธันวาคม 2551	เศรษฐกิจพอเพียงกับ ความยั่งยืนของธุรกิจ	ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ประธาน อนุกรรมการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ พอเพียง พ.ศ. 2547- 2550	การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในธุรกิจเอกชน ไม่เพียงแต่ไม่ขัดกับ การทำธุรกิจเพื่อการแข่งขัน หรือแสวงหา กำไร แต่ยังช่วยส่งเสริมให้สามารถแข่งขัน ได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว และทำให้เกิด การเตรียมพร้อมรับความเสี่ยงที่จะรุนแรง ขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้ภาค ธุรกิจได้ร่วมมือกันเพื่อให้เศรษฐกิจทั้งระบบ สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนและสมดุล ยิ่งขึ้น
วัน พุ ๓ ที่ 2 สิงหาคม 2549	เศรษฐกิจพอเพียงกับ บทบาทภาคธุรกิจไทย ในงานเสวนา “ซี เอสอาร์ สไตล์ไทย” (Healthy Society- Healthy Business)		ความตอนหนึ่งว่า “เริ่มจากนักธุรกิจขนาด เล็กที่กำลังริเริ่มโครงการใหม่ นอกจาก ความรู้ที่เหมาะสมที่จะศึกษาต้นทุน ของตัวเองพร้อมกับตลาดและคู่แข่งแล้ว ยังควรยึดหลักทุนของตัวเองพร้อมกับตลาด และคู่แข่งแล้ว ยังควรยึดหลักของการ สร้างฐานของธุรกิจให้หนักแน่นและมั่นคง ในช่วงเวลาเริ่มต้นอาจต้องยอมรับว่าต่อให้ รอบคอบแค่ไหนก็ยังต้องประสบการณื ลูกค้ายังไม่เชื่อมั่นเต็มที่ ฉะนั้นจะต้องเริ่ม แบบค่อยเป็นค่อยไปต้อง “อดทน มีความ เพียร มีสติ ปัญญา ” เมื่อประสบ ความสำเร็จในระดับหนึ่งแล้ว ก็จะสามารถ ขยายกิจการต่อไปได้แต่ก็พึงระวังไม่เล็งผล เลิศจนเกินไป เมื่อได้มองอนาคตอย่าง รอบคอบระมัดระวังแล้ว อาจใช้เงินออมที่ เก็บเอาไว้มาขยายกิจการ แม้จะมีโอกาสกู้ เงินมาก็ควรกู้ยืมอย่างระมัดระวัง ถ้า DEBT /

		<p>EQUITY RATIO น้อยกว่า 1 ก็จะได้ การดำเนินเช่นนี้ อาจจะทำให้รายขึ้นไม่รวดเร็ว นัก แต่โอกาสที่จะล้มลงไปโดยสิ้นเชิง เพราะเจอปัญหาที่ไม่คาดคิดก็จะลดลงอย่างมากเช่นกัน ท่านองคมนตรีเกษม วัฒนชัย ได้กล่าวในโอวาทที่ท่านให้กับครู ไว้ว่า ฟังตอนหนึ่งว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้สอนให้คนตระหนี่ ไม่ได้สอนให้คนไม่คิดก้าวหน้า และไม่เสี่ยงมากจนเกินไป ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่างๆ รอบตัวเรา นักธุรกิจก็เหมือนกัน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้สอนให้นักธุรกิจอยู่กับที่หรือไม่ก้าวหน้า ตรงกันข้ามนักธุรกิจสำคัญคนหนึ่งของประเทศไทย ได้ให้สัมภาษณ์เมื่อเร็ว ๆ นี้ว่า สำหรับกลุ่มเจริญโภคภัณฑ์นั้น ถ้าลงทุนปีละ 1,000 ล้านบาท ก็จะถือว่าตระหนี่ แต่ถ้าลงทุนปีละ 100,000 ล้านบาทก็อาจถือว่าเสี่ยงหรือเกินตัวเกินไป แต่ถ้ากลุ่มได้วิเคราะห์โครงการอย่างดีแล้ว ลงทุนสักปีละ 10,000 ล้านบาทก็อาจถือว่าพอดีหรือพอเพียงได้”</p>
--	--	--

นอกจากนี้ยังมีเกณฑ์สำคัญที่ได้เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านที่ท่านได้นำมาใช้ในการแก้ไข ปัญหาความยากจนมีหลาย ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 96-97)

1) เชื่อในการพึ่งตัวเอง ใครก็แล้วแต่ที่ไม่เชื่อในการพึ่งตัวเอง ไม่เคารพในการพึ่งตนเอง มักจะคิดว่าปัญหาของตนเองแก้ได้ด้วยคนอื่น จะลำบากมากเพราะฉะนั้น ก็ต้องเชื่อในหลักของการพึ่งตนเอง

2) ต้องเข้าใจคำว่า “บูรณาการ” ก็คือไม่ยึดเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นสรณะแต่เลือกบางเรื่องที่เหมาะสมกับตัวเองมาใช้ และเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เพราะฉะนั้นคำว่า “บูรณาการ” จึงสื่อถึงคำที่ว่าไม่มีสูตรสำเร็จ ไม่เหมือนปุยที่มีผู้บอกให้ใช้สูตรนั้นสูตรนี้ “บูรณาการ” แปลว่า จับเคลื่อนไปใช้สอดคล้องกับภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

3) เคารพในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่คิดว่าสิ่งที่ตนเองคิดเองทำเองแต่ลำพังนั้นถูกต้อง แต่ท่านเห็นว่ากระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันนี้สำคัญ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันนี้เป็นกรรมวิธีการเรียนรู้ที่ใช้ได้ผลโดยผ่านศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน

4) เคารพในระบบนิเวศ ปราชญ์ชาวบ้านแต่ละท่าน จะเข้าใจเรื่องของความสมบูรณ์ เรื่องของชีวภาพและเรื่องของสิ่งแวดล้อม จะคิดถึงเรื่องดิน น้ำ ต้นไม้ และให้คุณค่ากับสิ่งเหล่านี้ตั้งแต่ต้น โดยไม่ได้คิดว่าจะเอาสูตรสำเร็จที่ราคาแพงมาใส่ให้กับพืชแล้วผลผลิตจะดี ไม่ได้คิดแบบนั้น แต่เคารพในเรื่องของนิเวศ

5) ให้ความสำคัญกับสังคมมีสุข ปราชญ์ชาวบ้านหลายคนที่เข้าใจแก่นของสิ่งที่เรียกว่า “สังคมมีสุข” คือ จริง ๆ แล้ว ตัวคนก็สำคัญ ครอบครัวก็สำคัญ ปัญหาครอบครัว ทำให้การทำงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร ไม่ใช่เรามุ่งเอาแต่เงินโดยไม่ดูแลลูก และครอบครัว การที่เราเป็นนักเกษตรเราจะบอกว่าเทคโนโลยีด้านการเกษตรสำคัญที่สุด แต่จริง ๆ แล้วครอบครัวสำคัญที่สุด ถัดจากครัวก็คือ ชุมชน ให้ชุมชนมีสุข

ดังนั้นสามารถสรุปแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจะต้องเกิดขึ้นกับตนเองเป็นที่ตั้งก่อน ให้รู้จักพึ่งตนเองเป็นสำคัญก่อนเข้าใจในศักยภาพของตนเองเป็นเบื้องต้น เมื่อเข้าใจในตนเองว่ามีศักยภาพให้มีเพียงพอสำหรับดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขที่ดีและยั่งยืนแล้วค่อยไปช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้อื่นตามลำดับต่อไป ซึ่งการประยุกต์ใช้มีจำเป็นจะจำกัดเฉพาะคนที่อยู่ชนบท คนในเมืองก็สามารถประยุกต์ใช้ได้เช่นกัน นั่นก็ย่อมหมายถึงว่าไม่ว่าเพศ อายุ อาชีพ เชื้อชาติหรือชนชาติใด ไม่ว่าจะประกอบอาชีพที่มีธุรกิจมากมายหรือจะมีเพียงเล็กน้อยก็ย่อมจะใช้เศรษฐกิจพอเพียงได้ดีด้วยเช่นกันได้ทุกหมู่เหล่านั้นเอง

ครั้นเมื่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมแล้วผลมักจะเกิดขึ้นในชีวิตและสังคมมี 6 ลักษณะได้ดังนี้ (นพคุณ บำรุงพงษ์, 2554: 18-19)

ลักษณะที่ 1 เกิดความเอื้ออาทรต่อกัน ทุกคนมีความปรารถนาดีต่อกัน รู้จักการแบ่งปันความรู้หรือปัจจัยในการดำรงชีพเกิดสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุขต่อมา

ลักษณะที่ 2 เกิดการลดรายจ่าย ไม่ฟุ่มเฟือย สิ่งใดผลิตเองได้ก็ลงมือผลิตเองไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอก นำสิ่งที่เหลือจากการใช้และยังสามารถใช้ได้มาทำใหม่ให้ใช้ได้อีกใช้หลักการของ 4R ได้แก่ การลด (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) และ การซ่อมบำรุง (Repair)สามารถประยุกต์ใช้ทั้งภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และภาคธุรกิจ

ลักษณะที่ 3 เกิดการเพิ่มรายได้ ภาคธุรกิจ เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมถ้าหากมีการลดต้นทุนการผลิตด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่เองได้จะสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้น มีกำไรขึ้น เข้าสู่ตลาดการแข่งขันได้ในระยะยาว

ลักษณะที่ 4 เกิดการออมเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นไม่มีสิ่งจำเป็นที่จะต้องใช้จ่ายเงินออกไปหรือทรัพยากรที่มีอยู่ได้ถูกใช้ไปเท่าที่จำเป็นเงินหรืองบประมาณรวมถึงทรัพยากรก็จะเหลือนำไปสู่การเก็บออมเกิดความมั่นคงมีเงินทุนนำมาพัฒนาสร้างเสริมฐานะให้สูงขึ้นได้ต่อไป

ลักษณะที่ 5 วิถีชีวิตของแต่ละคนเกิดการพึ่งตนเอง ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียงเป็นไปตามศักยภาพของฐานะตนเองและครอบครัว ดำรงชีวิตด้วยวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของไทยเพื่อดำรงกระแสโลกาภิวัตน์

ลักษณะที่ 6 การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเมื่อเกิดประโยชน์จากการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง จะเกิดความคุ้มค่าและการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว ทั้งนี้ถ้าหากไม่เกิดการเบียดเบียนต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้วไม่จำเป็นต้องมีโครงการใด ๆ มารองรับจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

สามารถสรุปแนวคิดในลักษณะของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ว่า ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในกลุ่มอาชีพใด ๆ ก็ย่อมมีลักษณะเป็นไปไม่แตกต่างกันอยู่ที่การปรับใช้ของแต่ละบริบทที่ตนเองอาศัยอยู่ในสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น จะต้องมึลักษณะที่รู้จักพอประมาณในการใช้จ่าย มีเงินออม มีเหตุผลในการดำเนินธุรกิจ มีการเพิ่มรายได้ให้กับตนเองในแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง มีคุณธรรม รู้จักเอื้ออาทรผู้อื่น รู้จักค้นหาความรู้แนวทางใหม่ ๆ อยู่เสมอ และรู้จักการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. เกษตรทฤษฎีใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนอกจากที่พระองค์มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังทรงวางรูปแบบในการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติด้วยที่เราจำกันดีในคำว่า “ทฤษฎีใหม่” หรือ “เกษตรทฤษฎีใหม่” เป็นตัวอย่างสำหรับประชาชนที่มีพื้นที่ดินทำกินเพียง 15 ไร่ แต่ไม่ได้หมายความว่าคนที่มีความมากกว่านี้หรือน้อยกว่านี้ทำไม่ได้มิใช่ในแนวคิดนี้ ไม่ว่าจะมีความพื้นที่เท่าไรก็สามารถนำแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ไปใช้ได้ทั้งสิ้น เพราะแนวคิดหลักคือการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้สามารถเกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพ เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ตลอดปี ในระยะยาว ซึ่งนักปราชญ์ท้องถิ่นสามารถนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ของตนเองจนบางพื้นที่ก็เรียกกันแตกต่างกันออกไป เช่น เกษตรประณีต 1 ไร่ เกษตรแบบยั่งยืน เกษตรแบบยั่งยืน 1 ไร่ 1 แสน เกษตรผสมผสาน เป็นต้นซึ่งมีเป้าหมายอย่างเดียวกันคือการบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดความคุ้มค่าใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด

3.1 หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่

หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่นี้มีรายละเอียดสำคัญ ๆ ทั้งหมดตามที่มูลนิธิชัยพัฒนา (2550: 16-24) ได้เรียบเรียงไว้เพื่อให้คงหลักการและแนวคิดดั้งเดิมไว้อย่างมั่นคง จำเป็นต้องยึดหลักการที่สำคัญไว้ว่า**ทฤษฎีใหม่ คือ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่เด่นชัดที่สุด** ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรินี้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่มักประสบปัญหาทั้งภัยธรรมชาติและปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานเกษตร ให้สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาวิกฤต โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้โดยไม่ต้องรื้อถอนและยากลำบาก ทฤษฎีใหม่นั้นมีความสำคัญ ดังนี้

1. มีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนเพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อน
2. มีการคำนวณโดยใช้หลักวิชาการเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะกักเก็บให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสมตลอดปี
3. มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบสำหรับเกษตรกรรายย่อย โดยมีถึง 3 ขั้นตอน
  - 3.1) ทฤษฎีใหม่ขั้นต้นมีรายละเอียดคือการให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วนตามอัตราส่วน 30:30:30:10 หมายถึง พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ใช้ขุดสระเก็บกัก

น้ำเพื่อใช้เก็บกักน้ำในฤดูฝน และเสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์และพืชน้ำต่าง ๆ พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ให้ปลูกข้าวในฤดูฝนเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันสำหรับครอบครัวให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายพื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืช สมุนไพรต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคนำไปจำหน่ายและพื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง และโรงเรียนอื่น ๆ ตามที่เหมาะสม

3.2) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สองเมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูป กลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ขนปรุขาน เป็นต้น)เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การจัดหาหน้า และอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก

- การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต) เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่าง ๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหายุ้งรวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการร่วมกันขายผลผลิตได้ราคาดี และลดค่าใช้จ่ายลงอีกด้วย

- การเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น) ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่าง ๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง

- สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้)แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิภาพและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานอนามัยเมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

- การศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา) ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

- สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว โดยกิจกรรมทั้งหมดจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะส่วนราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนเป็นสำคัญ

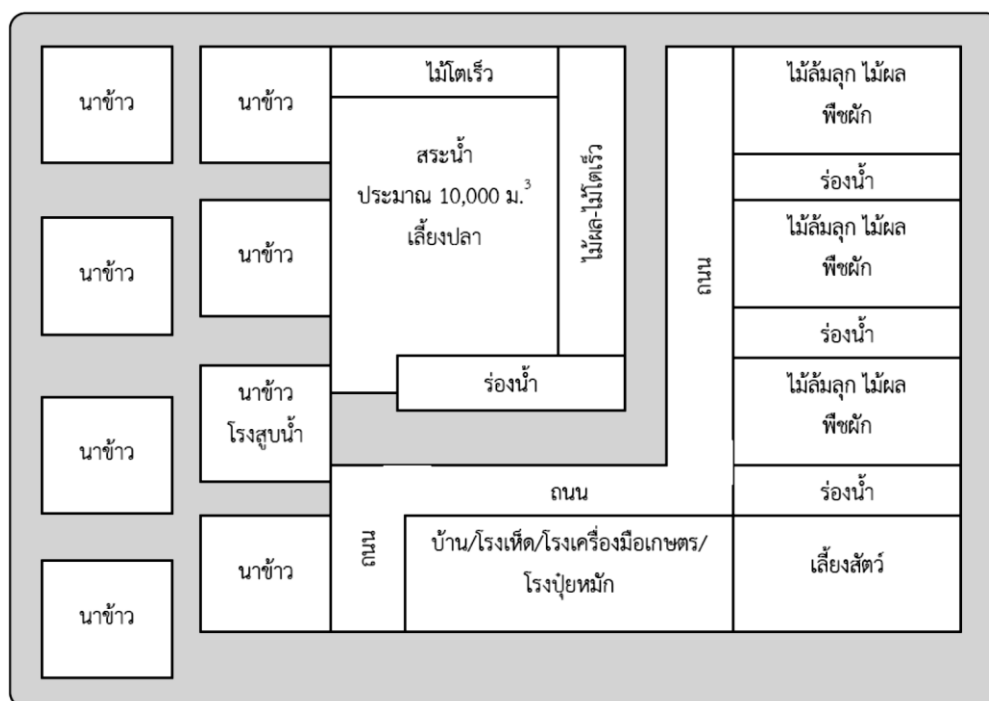
3.3) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สามเมื่อดำเนินการผ่านพ้นขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือติดต่อประสานงาน เพื่อจัดการหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งทุกฝ่ายควรได้รับประโยชน์ร่วมกันที่เหมาะสม

เมื่อสรุปหลักการและแนวทางสำคัญของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พบผลสัมฤทธิ์ว่าประชาชนสามารถผลิตเพื่อการเลี้ยงตนเองได้รู้จักการประหยัดและร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือกัน การมีน้ำไว้ใช้ในการทำนาในพื้นที่ประมาณ 5 ไร่ ได้ข้าวพอกินตลอดทั้งปี รวมถึงการรู้จักบริหารจัดการน้ำไว้สำหรับหน้าแล้ง ซึ่งได้พระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางว่า ต่อมิน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตร ต่อการเพาะปลูก 1 ไร่ โดยประมาณ ฉะนั้น เมื่อทำนา 5 ไร่ ทำพืชไร่ หรือไม้ผลอีก 5 ไร่ (รวมเป็น 10 ไร่) จะต้องมีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี

กรณีตัวอย่างที่สำคัญของการบริหารจัดการพื้นที่น้อยกว่า 15 ไร่ ซึ่งได้ตั้งสมมติฐานว่า มีพื้นที่ 5 ไร่ ก็สามารถกำหนดสูตรคร่าว ๆ ว่า แต่ละแปลง ประกอบด้วย นาข้าว 5 ไร่ พืชไร่ พืชสวน 5 ไร่ สระน้ำ 3 ไร่ ขุดลึก 4 เมตร ให้น้ำได้ประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นปริมาณที่เพียงพอที่จะสำรองไว้ใช้ยามฤดูแล้ง ส่วนที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ 2 ไร่ รวมทั้งหมด 15 ไร่ แต่ทั้งนี้ ขนาดของสระเก็บน้ำขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อม อาจมีลักษณะลึกลับป้องกันการระเหยได้ หากอยู่ในเขตชลประทานอาจลึก แคบ ตื้น กว้างได้เช่นกันเพราะสามารถเติมเต็มน้ำในการทำเกษตรได้ตลอดปี

4. การจัดแบ่งแปลงที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนวณ และคำนึงจากอัตราการใช้ที่ดินถั่วเขียวคร่าวเรือนละ 15 ไร่ อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่านี้ หรือมากกว่านี้ ก็สามารถใช้อัตราส่วน 30:30:30:10 เป็นเกณฑ์ปรับใช้ได้ กล่าวคือ

- ร้อยละ 30 ส่วนแรก ขุดสระน้ำ (สามารถเลี้ยงปลา ปลูกพืชน้ำ เช่นผักบุ้ง ผักกระเฉด ฯลฯ ได้ด้วย) บนสระอาจสร้างเล้าไก่และบนขอบสระน้ำอาจปลูกไม้ยืนต้นที่ไม่ใช้น้ำมาโดยรอบได้
- ร้อยละ 30 ส่วนที่สอง ทำนา
- ร้อยละ 30 ส่วนที่สาม ปลูกพืชไร่ พืชสวน (ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ไม้เพื่อเป็นเชื้อฟืน ไม้สร้างบ้าน พืชไร่ พืชผัก สมุนไพร เป็นต้น)
- ร้อยละ 10 สุดท้าย เป็นที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ (ทางดิน คัดดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชสวนครัว หลังบ้าน เป็นต้น) ถึงอย่างไรก็ตาม อัตราส่วนดังกล่าวเป็นสูตรหรือหลักการโดยประมาณเท่านั้น ซึ่งสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ดิน ปริมาณน้ำฝน และสภาพแวดล้อม

ภาพที่ 4.2 แบบจำลอง “ทฤษฎีใหม่” พื้นที่ 15 ไร่ สูตร 30 - 10 - 30 - 30 คือ 30% ขุดสระ 10% สร้างบ้านและสิ่งอำนวยความสะดวก 30%+30% พื้นที่เพาะปลูก

ที่มา: มุลินธิชัยพัฒนา (2550: 22)

5. การดำเนินการตามทฤษฎีใหม่ มีปัจจัยประกอบหลายประการ ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น เกษตรกรควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ด้วย และที่สำคัญ คือ ราคาการลงทุนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขุดสระน้ำ เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากส่วนราชการ มูลนิธิ และเอกชน

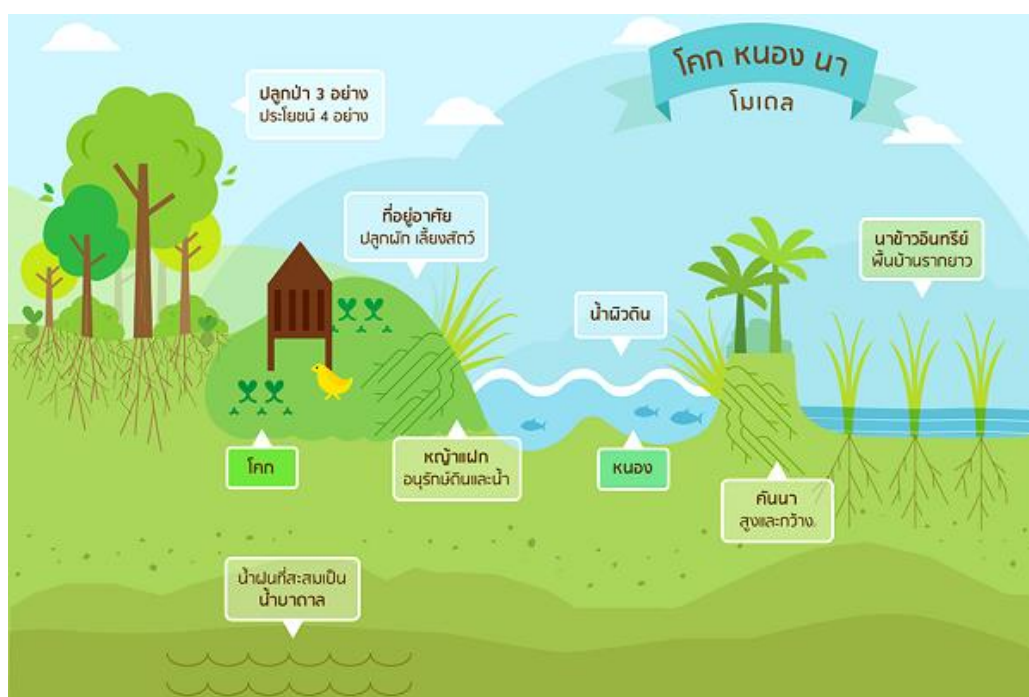
6. ในระหว่างการขุดสระน้ำ จะมีดินที่ถูกขุดขึ้นมาจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็นดินดี ควรนำไปกองไว้ต่างหากเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ ในภายหลังโดยนำมาเกลี่ยคลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี หรืออาจนำมาถมทำขอบสระน้ำ หรือยกร่องสำหรับปลูกไม้ผลก็จะได้ประโยชน์อีกทางหนึ่ง

3.2 กรณีตัวอย่างพืชที่ควรปลูกและสัตว์ที่ควรเลี้ยงได้แก่ ประเภทไม้ผลและผักยืนต้น ได้แก่ มะม่วง มะพร้าว มะขาม ขนุน ละมุด ส้ม กล้วย น้อยหน่า มะละกอ เป็นต้น ประเภทผักล้มลุกและดอกไม้ ได้แก่ มันเทศ เผือก ถั่วฝักยาว มะเขือ มะลิ ดาวเรือง เป็นต้น ประเภทเห็ด ได้แก่ เห็ดนางฟ้า เห็ดฟาง เห็ดเป๋าฮื้อ เป็นต้น สมุนไพรและเครื่องเทศ ได้แก่ หมากรุก พริกไทย บุก บัวบก มะเกลือ ขุมเห็ด หล้าแฝก และพืชผักบางชนิด เช่น กะเพรา โหระพา สะระแหน่ แมงลัก และตะไคร้ เป็นต้น ประเภทไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง ได้แก่ ไม้ มะพร้าว ตาล กระถินณรงค์ มะขามเทศ และยางนา เป็นต้น ประเภทพืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วพุ่ม ถั่วมะแฮะ อ้อย มันสำปะหลัง ละหุ่ง นุ่น เป็นต้น พืชไร่หลายชนิดอาจเก็บเกี่ยวเมื่อผลผลิตยังสดอยู่ และจำหน่ายเป็นพืชประเภทผักได้ และมีราคาดีกว่าเก็บเมื่อแก่ ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วพุ่ม ถั่วมะแฮะ อ้อย และมันสำปะหลัง ประเภทพืชบำรุงดินและพืชคลุมดิน ได้แก่ ถั่วมะแฮะ ถั่วพุ่ม ถั่วเขียวและถั่วพุ่ม เป็นต้น เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วไถกลบลงไปเพื่อบำรุงดินได้ และสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ ดังเช่น สัตว์น้ำ ได้แก่ ปลาไน ปลานิล ปลาดุก เพื่อเป็นอาหารเสริมประเภทโปรตีน และยังสามารถนำไปจำหน่ายเป็นรายได้เสริมได้อีกด้วย ในบางพื้นที่สามารถเลี้ยงกบได้ สุกร หรือไก่ เลี้ยงบนขอบสระน้ำ ทั้งนี้มูลสุกร และไก่สามารถนำมาเป็นอาหารปลา บางแห่งอาจเลี้ยงเป็ดได้

3.3 ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่คือการให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยาก และเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อสถานการณ์ตกอยู่ในภาวะหน้าแล้งน้ำน้อย สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่าง ๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาชลประทาน เมื่อคราวฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้สามารถสร้าง

รายได้ให้แก่เกษตรกรได้โดยไม่ต้องรื้อถอนในเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ แม้กระทั่งในกรณีที่เกิดอุทกภัย เกษตรกรสามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากนัก ซึ่งเป็นภาระประหยัดงบประมาณด้วย

แนวคิดหนึ่งที่ปัจจุบันมีคนให้ความสำคัญมากกับการบริหารจัดการพื้นที่ให้รองรับน้ำไว้ใช้ในการดำรงชีพได้ตลอดทั้งปีโดยมีที่มาจากมูลนิธิสิริกรรมธรรมชาติ ของอาจารย์ยกที่ชาวบ้านเรียกกัน หรือ ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธรเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้โคก หนอง นา โมเดลให้กับผู้สนใจทั่วไป จนกระทั่งมีลูกศิษย์นำองค์ความรู้นี้มาเผยแพร่ผ่านสังคมออนไลน์ภายใต้ชื่อว่า องค์ความรู้: โคก หนอง นา โมเดล ดังนี้ (สวนสิริกรรมธรรมชาติ ลุงเบ้ม, 2558: ออนไลน์)

ภาพที่ 4.3 องค์ความรู้: โคก หนอง นา โมเดล

ที่มา: สวนสิริกรรมธรรมชาติ ลุงเบ้ม (2558: ออนไลน์)

การตั้งคำถามกับการค้นหาคำตอบกับตนเองจึงเริ่มเกิดขึ้น ด้วยการอธิบายไว้ของผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากมูลนิธิสิริกรรมธรรมชาติเล่าดังนี้

“การเป็นตัดสินใจกลับบ้าน เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเมืองสู่ภาคเกษตร ในฐานะลูกชานาไม่ยากนักที่จะทำสิ่งนั้น แต่มันยากตรงที่ว่า การจะให้พ้นจากการไม่ยอมรับของคนรุ่นพ่อแม่ว่าสิ่งที่ทำอยู่ผิดทางนะ จึงเป็นสิ่งที่ต้องค้นหาคำตอบนั้นให้

เจอ จะเริ่มต้นอย่างไร ให้ถูกทาง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง การจะเริ่มต้นให้ดีคือจุดสำคัญแรก ดังนั้นจึงทำการเริ่มต้นด้วย การหาองค์ความรู้จากภายนอก จึงตัดสินใจศึกษาองค์ความรู้ด้านการทำเกษตรแบบยั่งยืน ณ ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้องของอาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร เพื่อค้นหาคำองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการน้ำ จนเชื่อว่าโมเดลที่เหมาะสมสำหรับต้นน้ำ คือ การปลูกป่า สร้างฝายชุ่มชื้น ทำป่าเปียก ปลูกแฝก โมเดลที่เหมาะสมกับพื้นที่ราบลุ่มต่ำลงมาก็คือ โมเดลวิถีบ้าน บ้าน “โคก หนอง นา” เพราะด้วยการอยู่กับที่ราบลุ่มที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก ด้วยวิถีชีวิตที่มีโคก มีนา มีหนองนั้น ทำให้บรรพบุรุษของเราอยู่รอดได้มาจนถึงวันนี้ ดังนั้น “โมเดล โคก-หนอง-นา” จึงเป็นโมเดลต้นแบบของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ ในการแก้ไขปัญหา น้ำแล้ง น้ำท่วมที่เกิดขึ้นในภาคกลางโดยอาศัยวิธีการบริหารจัดการธรรมชาติการทำนา แท้จริงแล้วไม่ว่าโมเดลที่เวิร์ค ที่ทำงานได้ ย่อมไม่จำเป็นต้องเป็นของใหม่ คิดใหม่ ของต่างประเทศ แต่อยู่กับเรามาตั้งแต่เดิมเพียงเราลืมนิยามวิถีชีวิตแบบโคก หนอง นา นี้ไป”

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับแก้ปัญหา น้ำท่วม น้ำแล้งที่เรียกกันว่า “หลุมขนมครก” ซ่อนอยู่ในโคก หนอง นา โมเดลด้วย แนวคิดหลุมขนมครกเป็นการนำศาสตร์พระราชาร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น นำมาสู่การออกแบบพื้นที่ 1 พื้นที่ ให้สามารถเก็บน้ำฝนในพื้นที่นั้นๆ ไว้ให้ได้ทั้ง 100% โดยต้องมีการคำนวณปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมา น้ำสำหรับการบริโภค และปลูกข้าวซึ่งเป็นหลักการสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ นอกจากนั้นยังนำศาสตร์พระราชาด้านการจัดการ ดิน น้ำ ป่า มาใช้เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศในภาพรวม ทั้งการกันฝายชะลอน้ำ ฝายชุ่มชื้น การบำบัดน้ำเสีย การปลูกแฝก และป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นได้แก่ การนำดินที่ขุดจากหนองมาทำโคก การขุดหนองคดโค้งเพื่อเพิ่มพื้นที่รอบหนอง และเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของปลา การขุดคลองไส้ไก่เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นในพื้นที่ การยกหัวคันนาสูงเพื่อกักเก็บน้ำฝน การทำน่าน้ำลึกโดยใช้ระดับน้ำในท้องนา ควบคุมวัชพืช และศัตรูพืช โดยหลุมขนมครก เมื่อนำมาปฏิบัติ จะแตกต่างตามพื้นที่ลุ่ม และพื้นที่สูง แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือในพื้นที่ลุ่มใช้รูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ในพื้นที่สูง ใช้การ “เปลี่ยนเขาหัวโล้น เป็นเขาหัวจุก” ซึ่งอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้ (พลังคนสร้างสรรค์โลก รวมพลังตามรอยพ่อของแผ่นดิน, 2558: ออนไลน์)

1) พื้นที่ลุ่ม: โคนหนองนา โมเดล คือ รูปธรรมของหลุมขนมครก บูรณาการกับแนวคิดนี้การเป็นเกิดโคก เป็นการนำดินที่ขุดมาทำเนินดินสูง มีการปลูกต้นไม้หลากหลายชนิด ซึ่งอาจเป็นการนำดินจากการขุดหนองมาถมเป็นโคกเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ รวมทั้งปลูกต้นไม้ตามแนวทางศาสตร์พระราชาก็คือ “ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” ซึ่งสามารถปลูกเป็นป่า 5 ระดับคือสูง กลาง เตี้ย เรี่ยดิน และพืชหัว ส่วนการเกิดหนองนั้นคือที่เป็นหลุมเป็นบ่อ ในพื้นที่ต่ำ คลองสำหรับกักเก็บน้ำ หรือพื้นที่ดินขุดลงดิน นำดินไปถมเป็นโคก ส่วนที่ว่างจะกลายหนอง เป็นที่อยู่อาศัยของปลา ปรับพื้นที่หนองให้มีความลึกหลายระดับ แสงแดดส่องถึง ปลาจะสามารถวางไข่ได้ดี ทั้งการมีคลองไส้ไก่ ช่วยกระจายน้ำรอบพื้นที่ ขุดให้มีลักษณะคดเคี้ยว เพื่อให้น้ำไหลผ่านทั่วพื้นที่ เพิ่มความชุ่มชื้นให้กับผืนดิน รวมถึงการทำฝายชะลอน้ำ รับและชะลอน้ำที่ไหลมาจากแม่น้ำหรือพื้นที่ข้างเคียง ช่วยดักตะกอนดินไม่ให้ไหลลงมาสะสมในหนอง คลอง บึง และเขื่อน ซึ่งสุดท้ายคือการทำนาเป็นพื้นที่ปลูกข้าว มีการยกดินเป็นคันนา เพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำไว้ในนา เพื่อการรักษาความสมดุลระหว่างต้นข้าวกับน้ำตามระยะเวลาที่เหมาะสม

2) พื้นที่สูง : เปลี่ยน “เขาหัวโล้น” เป็น “เขาหัวจุก” เมื่อประยุกต์ใช้ โคนหนองนา โมเดลให้เข้ากับภูมิสังคม โดยพื้นที่ภูเขาคือโคกตามธรรมชาติ ส่วนหนองนั้นเปลี่ยนเป็นการกั้นฝายในพื้นที่ร่องเขาเพื่อเก็บน้ำไว้ ทำนาขั้นบันได โดยยกหัวคันนาสูงและกว้าง เพื่อเก็บน้ำฝนที่ตกลงมาบนภูเขาให้ได้มากที่สุด สร้างบ่อเก็บน้ำจากวัสดุในพื้นที่ไวด้านบน เพื่อปล่อยน้ำผ่านคลองไส้ไก่ หรือที่เรียกว่าลำเหมืองกระจายให้ทั่วพื้นที่ และปลูกแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อพอกิน พออยู่ พอใช้ และคืนความร่มเย็นให้ระบบนิเวศ รูปแบบนี้จะใช้พื้นที่เพียง 10 ไร่ สามารถให้ผลผลิตมากกว่าการปลูกข้าวโพดทั้งภูเขา

จึงสรุปได้ว่าแนวคิดโมเดล: โคน หนอง นา เป็นการบริหารจัดการพื้นที่ที่อาศัยหลักคิดภูมิสังคมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ต้องอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถใช้ในการดำรงชีพได้ตลอดปีทั้งยังเป็นภูมิคุ้มกันในการรับรองการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติได้อีกด้วย นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งเท่านั้นที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและขยายวงกว้างให้กับประชาชนคนไทยได้ช่วยกันเผยแพร่และนำไปปฏิบัติ รวมถึงแนวคิดที่ซ่อนอยู่ในโมเดล คือการสร้างหลุมขนมครก สามารถนำไปบูรณาการกับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถรักษาน้ำไว้เพื่อการเกษตรได้อย่างสมบูรณ์ พร้อมกับแก้ไขปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้งได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

ครั้งเมื่อกล่าวถึงทุกโมเดลย่อมอยู่ในแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ แห่งไทย เพราะแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นต้นแบบของการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแนวคิดนี้คำนึงถึงการจัดสรรที่ดินให้เกิดความคุ้มค่าต่อการดำรงชีพให้เกิดพออยู่ พอดี พอกิน พอใช้ ตามอัตภาพของตน ซึ่งการดำเนินตามแนวคิดนี้จะต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมและภูมิประเทศในการจัดสรรพื้นที่ด้วยแต่โดยหลักแล้วพื้นที่จำเป็นที่สุดจะต้องมี “น้ำ” เพราะน้ำเอาไปหล่อเลี้ยงทุกสรรพชีวิตในพื้นที่ของเกษตรกรเอง ต่อมาต้องมีแหล่งอาหาร ซึ่งอาจมาตามสัดส่วนของครอบครัวโดยมีทั้งข้าว ผลไม้ ไม้ยืนต้น สมุนไพร พืชใต้ดิน พืชในป่า ตามคูนานา บอนบกและในน้ำต้องเลี้ยงสัตว์ที่ประทังชีวิตและใช้งานได้ พร้อมต้องมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงทนต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเมื่อการดำรงชีวิตตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่นี้หากประชาชนสามารถปฏิบัติได้แล้วจะทำให้ชีวิตและครอบครัวห่างไกล “ความยากจน” หรือเรียกว่า “พ้นจากความยากจน” อย่างแน่นอน

4. ผลการวิจัยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับประชาชนชุมชนเมือง

อาจารย์ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด ได้ทำการศึกษาวิจัยกับพื้นที่ชุมชนเมืองโดยเลือกชุมชนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา คือ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร การเป็นพื้นที่ใจกลางเมืองหลวงประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ย่อมได้รับการไหลบ่าของกระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเทคโนโลยี การไหลเชี่ยวของกระแสข่าวสารต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเป็นพื้นที่ตั้งของหน่วยงานราชการระดับประเทศ เช่น รัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล พระราชวังดุสิต พระที่นั่งอนันตสมาคม หอสมุดแห่งชาติ รวมถึงกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ อีกมากมาย กิจกรรมใด ๆ ที่เกิดขึ้นของหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ย่อมได้รับผลของการดำรงชีวิตก่อนใคร ๆ เมื่อการเป็นคนเมือง วิถีชีวิตย่อมเป็นเมืองตามไปด้วย แต่จะทำอย่างไรให้รอดพ้นจากกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของคนเมือง จึงได้ทำการศึกษาว่าประชาชนเมื่อได้รับคำสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาแล้วกว่า 40 ปี ได้นำมาปฏิบัติเพียงใดเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับตนเองและครอบครัว จึงได้นำผลการวิจัยที่เป็นภาษาไทยมาให้ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “แนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” (ภูสิทธิ์

ภูคำชะโนด, 2555: 172-175) พบว่า ประชาชนในชุมชนเมือง เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด 5 ลำดับแรกที่ ประชาชนมีระดับความรู้ความเข้าใจมากที่สุด ได้แก่

- 1) การใช้จ่ายใด ๆ ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีพและไม่สุรุ่ยสุร่าย
- 2) การกระทำกิจกรรมร่วมในชุมชนหรือสังคมไม่ควรเอาเปรียบผู้อื่นและเพื่อนร่วมงาน
- 3) การรู้จักประหยัด มีธรรมาภิบาลเป็นหลักพื้นฐานสำคัญของความพอประมาณ
- 4) การประพฤติปฏิบัติตนให้มีความซื่อสัตย์สุจริตในชีวิตเสมอเป็นเงื่อนไขด้านคุณธรรม
- 5) การลงทุนในกิจการงานใด ๆ ต้องไม่ทำเกินตัวเกินความสามารถของตน ซึ่งสอดคล้องกับ

ผลการวิจัยเมื่อปี 2554 เรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน ของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555: 159) พบว่า ระดับความรู้ ความเข้าใจของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ลำดับแรก ได้แก่

- 1) การใช้จ่ายใด ๆ ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีพและไม่สุรุ่ยสุร่าย
- 2) การกระทำกิจการลงทุนใด ๆ ต้องค้นหาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนและรู้จักวางแผน
- 3) การลงทุนในกิจการงาน ใด ๆ ต้องไม่ทำเกินตัวเกินความสามารถของตน
- 4) การประพฤติปฏิบัติตนให้มีความซื่อสัตย์สุจริตในชีวิตเสมอเป็นเงื่อนไขด้านคุณธรรม
- 5) การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน

ด้วยเหตุที่ประชาชนดำรงชีวิตในชุมชนเมืองของเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ก็เป็นสังคมเมือง จึงมีวิถีการดำรงชีพที่เร่งรีบในการประกอบอาชีพหรือการทำงาน ถ้าหากไม่มีการประกอบอาชีพหรือ ทำงานเพื่อหารายได้การดำรงชีวิตก็ย่อมยากลำบาก เมื่อสภาวะทางสังคมต้องบีบให้ประชาชนอยู่ใน ภาวะที่แก่งแย่ง แข่งขันกันสูง ต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิตหลายคนทำงานที่ตีมีรายได้สูง หลายคนต้องหาเช่า กินค่า ถ้าหากจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ก็ต้องประหยัด อดออม รู้จักใช้จ่าย ดังนั้นเมื่อสอบถาม เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง หลายคนจึงตระหนักเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปากท้อง การ ประกอบอาชีพ การทำงาน และจะเข้าใจความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคำว่า ความประหยัด ไม่สุรุ่ยสุร่าย ใช้จ่ายเฉพาะที่จำเป็น และทำอะไรไม่เกินตัว เป็นลำดับต้น ๆ ของ เศรษฐกิจพอเพียงของคนเมือง ซึ่งพบค่าเหล่านี้ในผลการวิจัยที่เป็นวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องคือ นฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์ และชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์. (2550: 78) ที่กล่าวถึง

ความเข้าใจผู้ร่วมสนทนากลุ่มอาชีพในการวิจัยเรื่องเศรษฐกิจนอภาคทางการในเขตเมือง เพื่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (เขตดินแดง) พบว่าประชาชนผู้ร่วมสนทนามีความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงที่คับแคบและจำกัดว่าหมายถึง ชีวิตที่ต้องประหยัด และคำว่า พอเพียง (พอใจในสิ่งที่มียู่) เท่านั้น และประชาชน(ที่ตอบแบบสอบถาม) ยังไม่สามารถแยกแยะได้ว่า การที่ประชาชนพบปะสังสรรค์กับเพื่อน ๆ อย่างสม่ำเสมอ การตัดสินใจใด ๆ ในครอบครัวหรือที่ทำงานต้องยึดเหตุผลของตนเองเป็นสำคัญเสมอ รวมถึงการประกอบอาชีพหลาย ๆ อย่างในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน เพื่อหารายได้ให้มากขึ้น มีลักษณะที่ตรงกันกับความพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ลักษณะเหล่านั้นเป็นพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนเมืองซึ่งประชาชนเข้าใจว่าเป็นลักษณะของความพอเพียงด้วยนั่นเอง แต่เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานครมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับผลการวิจัยของสุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต (2551: บทคัดย่อ) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอยู่ในระดับมาก รวมถึงผลการวิจัยของโสภาคีศิริราชกุล ฌอยุธยา, พันเอก (2553: 63-64) เรื่อง ความรู้ความเข้าใจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในอำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ประชาชนในอำเภอยาย้อย จังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกันชี้ให้เห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ไม่ว่าจะในกรุงเทพมหานครหรือต่างจังหวัดก็มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้กิจกรรมที่ประชาชนปฏิบัติในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.72) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 3.99) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้านหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 4.35) เนื่องจากครัวเรือนในชุมชนเมืองการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าหลากหลายชนิดบ่อยครั้งที่ต้องใช้พร้อม ๆ กันจำนวนหลายประเภทซึ่งทำให้สิ้นเปลืองพลังงานและเพิ่มรายจ่ายของครัวเรือนมากขึ้นด้วย ดังนั้นจึงทำให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญในการใช้พลังงานไฟฟ้าให้น้อยลง หรือเลือกใช้

เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ประหยัดพลังงานและจะเป็นการประหยัดรายจ่ายลงอีกทางหนึ่งด้วย เช่นเดียวกับ ผลการวิจัยของ ศิริวรรณ พัฒนารุ่งพานิช (2552: 78-83) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การนำหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของข้าราชการทหาร กอง 9 ศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย พบว่า ข้าราชการ กอง 9 ศูนย์รักษาความปลอดภัยส่วนใหญ่มีการนำ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมากโดยเฉพาะการเลือก เครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีฉลากประหยัดไฟ การทำบัญชีครัวเรือน รายรับ-จ่าย เป็นต้น แต่ยังคงพบว่าการมีส่วนร่วมในการสร้างอาชีพเสริมให้ตนเองและเข้าร่วมกลุ่มกับชุมชนในกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพของ ชุมชน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่จัดขึ้นมีค่ามัธยฐานที่ต่ำที่สุด (Mdn = 3.60) เนื่องจากประชาชนใน ชุมชนเมืองแต่ละคนมีหน้าที่การงานและมีอาชีพหลักอยู่แล้ว ทั้งนี้ยังไม่ค่อยมีเวลาให้กับการสร้าง อาชีพเสริมในชุมชนนัก นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนเมืองส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้ไม่ เกิน 10,000 บาท และที่สำคัญประชาชนอาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่ 30 กว่าปีขึ้นไปการปฏิบัติใน กิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีทิศทางที่ไม่แตกต่างกันนักคือต้องรู้จักควบคุมรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และประหยัดมัธยัสถ์มากขึ้น ทั้งนี้เมื่อต้องใช้เวลาโดยส่วนใหญ่ดิ้นรนหารายได้เพิ่มมากขึ้นจึงไม่ค่อย มีเวลาในการผลิตเครื่องอุปโภค บริโภคใช้เองในครอบครัวนัก ดังนั้นสิ่งใดที่ซ่อมได้ก็อาจจะซ่อมแซม ก่อนแต่ถ้าจำเป็นต้องซื้อใหม่ได้จะตัดสินใจหาซื้อทดแทนทันที รวมถึงการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ไว้ควบคุมค่าใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว แต่ก็ไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่องเพราะยังมีเกณฑ์ที่โน้มเอียง มาในระดับปานกลาง เนื่องจากต้องใช้เวลาส่วนใหญ่มุ่งทำงานสร้างรายได้ จึงไม่ค่อยมีเวลาและ โอกาสในการทำบัญชีครัวเรือนในแต่ละเดือนอย่างต่อเนื่องนัก เช่นเดียวกับผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการ บันเทิงกับบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอมะนัง จังหวัดอุดรธานี พบว่า การบันเทิงกับบัญชีครัวเรือนของประชาชนภาพรวมอยู่ในระดับบางครั้ง เช่นเดียวกัน (สุคนธ์ เหลืองอิง คະສຸດ, 2551: บทคัดย่อ) นอกจากนี้ยังพบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ บุคคลและครัวเรือนของประชาชนในชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวม ประชาชนเห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 4.04) กับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งด้าน จิตใจ (ค่าเฉลี่ย 4.33) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้าน คำว่า “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่ เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง (ค่าเฉลี่ย 4.13) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่จะยึดมั่น

ในการประกอบอาชีพที่สุจริตเสมอ ถึงแม้ว่าครอบครัวจะตกอยู่ในภาวะลำบากและขาดแคลนก็ตาม (ค่าเฉลี่ย 4.40) และปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักธรรมทางศาสนาอยู่เสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.33) โดยความเป็นจริงประชาชนในชุมชนเขตดุสิตมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว แต่เพียงไม่เข้าใจว่าสิ่งที่ปฏิบัติประจำอยู่นั้นเป็นความพอเพียงหรือไม่ และที่สำคัญประชาชนในชุมชนเมืองส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินที่ตนเองเป็นผู้ก่อ แต่ยังไม่มีความทุกข์ยากลำบากจนเลี้ยวชีพไม่ได้ แต่กลับพบว่าประชาชนรู้จักตนเองดีพอสมควรว่ามีศักยภาพเพียงใด จะดำรงชีพอยู่อย่างไรกับชีวิตในชุมชนเมือง จะเอาตัวอย่างใดในสภาวะเศรษฐกิจข้าวของแพง จะปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างไรจึงจะทำให้ตนเองมีความสุขตามอัตภาพซึ่งสิ่งเหล่านี้ประชาชนสามารถปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันอยู่ จึงทำให้ประชาชนมีความเห็นด้วยว่า ตนเองมีความพอใจ มีความสุข ยินดีกับชีวิตตามอัตภาพของตนเองที่เป็นอยู่แล้วในขณะนี้ นี่คือการพอเพียง ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555: 173-174) ทั้งนี้ประชาชนในชุมชนเมืองจะรู้จักควบคุมตนเอง ค่าใช้จ่ายของครอบครัวได้มาก เนื่องจากภาระจำเป็นที่ต้องรับผิดชอบในครัวเรือนที่สูง เช่น ค่าอาหาร ค่าไฟฟ้า น้ำประปา และค่าเทอมบุตรหลาน เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัยของนฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์ และชไมพร รุ่งฤกษ์ ฤทธิ์ (2550: 111) ผู้ที่ประกอบอาชีพตามเศรษฐกิจนอกภาคทางการในเขตเมือง กรณีศึกษาในเขตดินแดง ซึ่งมีความเป็นไปได้ หรืออาจกล่าวว่า ณ เวลาปัจจุบันมีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว หากแต่ไม่ปรากฏชัดเจนในรูปของกลุ่ม หรือขบวนการที่มีชื่อหรือวัตถุประสงค์ชัดเจน เมื่อศึกษาเจาะลึกพบว่า ผู้ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญานี้ มีความสุขในชีวิตได้ตามอัตภาพของฐานะตนเอง

ทั้งนี้ไม่ว่าประชาชนในชุมชนเมืองหรือนอกชุมชนเมืองจะมีผลต่อการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงและปฏิบัติในกิจกรรมของเศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดียวกัน คือ ปัจจัยด้านการได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้ที่เคยเข้ารับการอบรมจะสามารถประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนได้มากกว่าผู้ที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเลย และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม โดยผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมจะสามารถประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนได้มากกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

ผลการวิจัยยังได้เสนอแนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555: 171)

แนวทางที่ 1 ผู้นำครอบครัวและสมาชิกต้องยึดมั่นในการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักพอประมาณและไม่ลงทุนเกินตัว แม้จะลำบากก็ต้องยึดหลักความพอเพียง ยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา และใช้ชีวิตอย่างมีสติ สมถิ ปัญญา เดินทางสายกลางเท่านี้ก็เพียงพอ และปฏิบัติตนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้านหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสมาชิกในครอบครัวให้สม่ำเสมอ

แนวทางที่ 2 ผู้นำครอบครัวและสมาชิกต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน รวมถึงการเข้าอบรมการปฏิบัติตนในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เสมอ

แนวทางที่ 3 ผู้นำครอบครัวและสมาชิกต้องเปิดโอกาสให้กับตนเองได้เข้าไปมีบทบาทในกลุ่มทางสังคมของชุมชนหรือหน่วยงานให้มากขึ้น เนื่องจากผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมจะสามารถประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนได้มากกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

แนวทางที่ 4 ผู้นำครอบครัวและสมาชิกต้องมีความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะดำรงชีพด้วยความพอเพียงและพึ่งตนเองให้มากที่สุด ถึงแม้จะมีสถานการณ์วิกฤตใด ๆ ก็กับตนเองหรือครอบครัวก็ตาม

แนวทางที่ 5 ผู้นำครอบครัวต้องหาโอกาสพาสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำนุชุมชนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันพ่อ วันแม่ วันเด็ก กิจกรรมพัฒนาชุมชน ทำความสะอาดชุมชน บริจาคสิ่งของเพื่อคนยากจน เป็นต้น อย่างสม่ำเสมอ

แนวทางที่ 6 ผู้นำครอบครัวและสมาชิกให้เข้าใจว่า เราเป็นสมาชิกหนึ่งในชุมชน หากเกิดเหตุหนึ่งใดในชุมชนต้องร่วมรับรู้ ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับประโยชน์ ร่วมกันติดตามประเมินผล และร่วมกันแก้ไขปัญหา อย่างนี้ดูดยอ่าใช้ชีวิตต่างคนต่างอยู่ให้รู้จัก 2 คำ คำว่า “เอื้อเพื่อเกื้อกูลกันและกัน” และ “ให้ถ้อยกันและกัน” ในชุมชนจึงจะพบความสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในที่สุด

สรุปอย่างสั้น ๆ ว่า “งานวิจัยสามารถประยุกต์ใช้ได้กับคนทุกพื้นที่ เพียงลงมือปฏิบัติทันที”

5. โครงการบริการวิชาการ: การน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

อาจารย์ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด ได้จัดทำโครงการบริการวิชาการบูรณาการกับการวิจัยและการเรียนการสอน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการเปิดพื้นที่ให้กับนักศึกษาได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน ฝึกปฏิบัติและการศึกษาดูงานในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลจอมปลวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อหลักการสำคัญพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ที่มุ่งเน้นแก้ปัญหาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืน โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้มีนโยบายที่เป็นการผลักดันและสนับสนุนคือการทำบริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนและสังคมอย่างมีคุณภาพ เพื่อยกมาตรฐานชุมชน สังคม ดังนั้นสาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่มีภารกิจ ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพเข้าไปเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญของสังคมไทย ดังนั้นทางสาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการสังคมจึงจัดโครงการน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงเรียนรู้วิถีชุมชนให้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 120 คนภายใต้ 2 รายวิชา ได้แก่ เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ และชุมชนกับนวัตกรรมสังคมเพื่อเป็นการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในองค์ความรู้ด้านการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตและนวัตกรรม(ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ของชาวบ้านบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งนี้โครงการฯ ประสงค์ให้นักศึกษาได้เข้าไปร่วมกิจกรรมกับประชาชน เช่นการดำรงชีวิตในประจำวันที่มีการผูกพันกับการทำสวน และนวัตกรรมจากฐานการเรียนรู้ 20 ฐาน ณ ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมสู่ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม (บ้านคุณสุชล สุขเกษม) โดยมีรายละเอียดดังนี้ ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2556)

1) วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อเรียนรู้นวัตกรรม(ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ในการพัฒนาครัวเรือนและวิถีชีวิตชุมชน

2) เป้าหมาย นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา นักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 เข้าร่วมโครงการ 120 คน โดยจะจัดกิจกรรมวันที่ 5-7 มกราคม 2556 เวลา 06.00-19.00 น. เป็นเวลา 2 คืน 3 วัน

3) ลักษณะโครงการเป็นโครงการบริการวิชาการที่มีลักษณะเป็นการฝึกอบรม บรรยาย ประชุมเชิงปฏิบัติการการวิเคราะห์รวมถึงเป็นการให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะแก่ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการตลอดระยะเวลาที่จัดโครงการ นอกจากนี้ยังต่อบุทธศาสตร์ที่ 6 และสอดคล้องกับการตรวจประกันคุณภาพองค์ประกอบที่ 5 การบริการวิชาการแก่สังคม นอกจากนี้เป็นการบูรณาการการเรียนการสอนรายวิชา SIM2110 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ (Social-Economics under the Royal Initiatives) 3(3-0-6) สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมสังคม คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาและรายวิชา SIM1111 ชุมชนกับนวัตกรรมสังคม (Community and Social Innovation) 3(3-0-6) สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทารวมทั้งบูรณาการกับการสร้างองค์ความรู้ด้วยการถอดบทเรียนความรู้จากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาสังคมหรือการสร้างนวัตกรรมที่สอดคล้องประสานสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

4) องค์ความรู้ที่ใช้บริการวิชาการ

การนำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาร่วมกับคุณสุชล สุขเกษม ปราชญ์ท้องถิ่นแห่งบางคนที่ ที่ได้ถอดบทเรียนออกมาเป็นฐานการเรียนรู้ 20 ฐานการเรียนรู้ดังภาพต่อไปนี้

ฐานที่	ชื่อฐาน	ฐานที่	ชื่อฐาน
1	การจัดการสุขภาพชุมชน	11	เตาเผาถ่าน
2	น้ำหมักชีวภาพ	12	เตาตาล
3	การแปรรูปน้ำตาลมะพร้าว	13	การเลี้ยงกุ้งตะกร้า
4	การนวดเพื่อสุขภาพ	14	การเลี้ยงไก่ตะกร้า
5	หุ่นยนต์	15	แก๊สชีวภาพ + ไก่คอนโด
6	ผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝก	16	การเลี้ยงชันโรง
7	ผลิตภัณฑ์สร้างอาชีพ	17	การเลี้ยงแมลงทางหนีบ
8	ตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์	18	ไบโอดีเซล
9	จักรยาน	19	ปุ๋ยอัดแท่งจากมูลสัตว์
10	การเลี้ยงสัตว์ปีกหลุมผลิตปุ๋ยคอก	20	ไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์

ภาพที่ 4.4 แสดงรายชื่อฐานการเรียนรู้ 20 ฐาน ณ ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการและ

ถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมสู่ชุมชน

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

การนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องการพึ่งตนเอง การดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง ตามอัตภาพที่ตนมีอยู่ การทำดำเนินกิจกรรมใด ๆ ต้องมีเหตุและผล การใช้ความรู้ และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับนักศึกษาที่มีวิถีชีวิตแบบคนเมือง ติดกับวัตถุนิยม ชีวิตมีความเร่งรีบ จึงพยายามให้นักศึกษาได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจริง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันนำไปใช้ประโยชน์ มีส่วนร่วมระหว่างกันและกันให้มีการใช้ชีวิตที่เหมาะสมกับวัยโดยพบว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจ ความพึงพอใจ การนำไปใช้ประโยชน์ ร้อยละ 90 เป็นการประเมิน ณ หลังจากทีปิดโครงการแล้ว

ภาพที่ 4.5 การเข้าพักกับภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณสุชล สุขเกษม

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2556 ที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านสารภี สมุทรสงคราม

ภาพที่ 4.6 การชี้แจงการร่วมกิจกรรมและการเรียนรู้แต่ละฐานโดยผู้สอนและภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2556 ที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านสารภี สมุทรสงคราม

ภาพที่ 4.7 การลงฐานที่ต้องไปเรียนรู้ตามองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น (ไถ่คอนโด)
 ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2556 ที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านสารภี สมุทรสงคราม

ภาพที่ 4.8 การลงฐานที่ต้องไปเรียนรู้ตามองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น (น้ายาล้างจาน)
 ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2556 ที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านสารภี สมุทรสงคราม

ภาพที่ 4.9 การนำเสนอผลการเก็บข้อมูลและการสังเคราะห์เพื่อให้งานต่อการนำไปใช้ได้จริงโดย
 ถอดบทเรียนเป็นแผ่นภาพกลุ่มเตาเผาถ่าน
 ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2556 ที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านสารภี สมุทรสงคราม

ภาพที่ 4.10 การนำเสนอผลการเก็บข้อมูลและการสังเคราะห์เพื่อให้งานต่อการนำไปใช้ได้จริงโดย
ถอดบทเรียนเป็นแผ่นภาพกลุ่มน้ำหมักชีวภาพ

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2556 ที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านสารภี สมุทรสงคราม
โดยทุกภาพของกิจกรรมบริการวิชาการถ่ายเมื่อวันที่ 5-7 มกราคม 2555 ที่บ้านคุณสุชล สุขเกษม
เป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้นแบบที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้สนับสนุนและขับเคลื่อนงาน
ชุมชนบนพื้นฐานงานวิจัยและบริการวิชาการแก่สังคม

1) ผลการดำเนินงานกิจกรรม

การเริ่มต้นครั้งแรกก่อนการดำเนินกิจกรรม คือการลงพื้นที่ทำการศึกษา สํารวจปัญหาโดย
ลงพื้นที่และประสานงานกับหน่วยงานราชการ และสํารวจความต้องการของนักศึกษา พร้อมจัด
ประชุมคณะทำงาน วางแผน กำหนดปฏิทิน ทำหนังสือราชการของความอนุเคราะห์เข้าร่วม
กิจกรรม ณ ศูนย์การเรียนรู้ฯ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมสู่ชุมชน จังหวัด
สมุทรสงคราม (บ้านคุณสุชล สุขเกษม) และการนัดหมายในการดำเนินกิจกรรมโครงการน้อมนำ
เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน(P) กำหนดวันร่วมกับผู้เข้าร่วมโครงการและดำเนินการจัด
โครงการและกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในวันที่ 5-7 มกราคม 2556 (D) นักศึกษาโดยรุ่นพี่ปี 4 เป็นผู้
ขับเคลื่อนกิจกรรม ร่วมลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ร่วมกันคิดและสรุปผลตามกำหนดการโครงการ
กับรุ่นน้อง ๆ ปี 1-4จึงทำการตรวจสอบผลจากผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 120 คนพบผลจากการวิเคราะห์ตาม

แบบสอบถามที่เป็นแบบฟอร์มของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาในการใช้ประเมินโครงการบริการวิชาการแยกเป็น 3 ด้าน ดังข้อมูลต่อไปนี้ (C)

ตารางที่ 4.4 ผลประเมินภาพรวมของตัวชี้วัดเกี่ยวกับความคิดเห็นเมื่อสิ้นสุดโครงการ

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย (ร้อยละ)		ผลการประเมิน (ร้อยละ)	การบรรลุ	
				บรรลุ	ไม่บรรลุ
1. ด้านความพึงพอใจ	80	80	90	✓	
2. ด้านความรู้ความเข้าใจ	80	90	90	✓	
3. ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์	80	85	90	✓	

ส่วนด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการที่ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้นมีความรู้จากกิจกรรมน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนโดยภาพรวมอยู่ระดับที่มากถึงมากที่สุด (Mean = 4.33) โดยเฉพาะการรับรู้ถึงการรับรู้ถึงความสำคัญของ "เศรษฐกิจพอเพียง" มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (Mean = 4.56) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ยด้านความรู้ความเข้าใจ

ข้อ	ข้อความ	Mean*	S.D.	ระดับ
1	การรับรู้ถึงความสำคัญของ "เศรษฐกิจพอเพียง"	4.56	0.57	มากที่สุด
2	การรับรู้และเข้าใจในการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	4.23	0.65	มากที่สุด
3	การรับรู้และเข้าใจในคำว่า "นวัตกรรมชุมชน"	4.29	0.67	มากที่สุด
4	การรับรู้และเข้าใจการดำรงชีวิตตามวิถีชุมชนชาวสวน	4.23	0.72	มากที่สุด
รวม		4.33	0.51	มากที่สุด

* หมายเหตุ ทุกข้อมติอยู่ในเกณฑ์การประเมินที่มีค่าเฉลี่ย 3.01-5.00 หมายความว่า รู้และเข้าใจ

ส่วนด้านความพึงพอใจ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจส่วนใหญ่อยู่ระดับมากที่สุด (Mean = 4.32) โดยเฉพาะที่พัก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (Mean = 4.39) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ยด้านความพึงพอใจ

ข้อ	ข้อความ	Mean*	S.D.	ระดับ
5	อาหารและเครื่องดื่ม	4.32	0.68	มากที่สุด
6	รูปแบบการจัดโครงการ“ การเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน”	4.39	0.70	มากที่สุด
7	ความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดโครงการ	4.36	0.58	มากที่สุด
8	วิทยากรมีองค์ความรู้ในการถ่ายทอด	4.14	0.78	มาก
9	การเอาใจใส่ดูแลของอาจารย์และชาวบ้าน	4.37	0.64	มากที่สุด
รวม		4.32	0.49	มากที่สุด

* หมายเหตุ ทุกรายข้ออยู่ในเกณฑ์การประเมินที่มีค่าเฉลี่ย 3.01-5.00 หมายความว่า ฟังพอใจ

ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการแนวคิดจะนำความรู้และรูปแบบของกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในการจัดครั้งต่อไปโดยภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด (Mean = 4.42) โดยเฉพาะการเกิดความซาบซึ้งในพระกรุณาธิคุณ (Mean = 4.51) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ยด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

ข้อ	ข้อความ	Mean*	S.D.	ระดับ
10	เมื่อสิ้นสุดโครงการสามารถนำความรู้จากการร่วมกิจกรรมไปใช้กับการเรียนรู้ในวิชาอื่น ๆ ได้ และแนะนำให้กับเพื่อน หรือคนใกล้ชิดได้	4.30	0.70	มากที่สุด
11	สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้จริงและต่อเนื่อง	4.45	0.60	มากที่สุด
12	สามารถถอดองค์ความในทั้ง 6 ฐานได้อย่างสมบูรณ์	4.51	0.63	มากที่สุด
รวม		4.42	0.54	มากที่สุด

* หมายเหตุ ทุกรายข้ออยู่ในเกณฑ์การประเมินที่มีค่าเฉลี่ย 3.01-5.00 หมายความว่า นำไปใช้

ทั้งนี้ได้ใช้เกณฑ์การประเมินโดยรวมพิจารณาจากเกณฑ์ค่าเฉลี่ยเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย 1.00-3.00 หมายความว่า “ไม่ฟังพอใจ” “ไม่รู้และไม่เข้าใจ” “ไม่นำไปใช้” และค่าเฉลี่ย 3.01-5.00 หมายความว่า “ฟังพอใจ” “รู้และเข้าใจ” “นำไปใช้” โดยมีเกณฑ์ประเมินหลักได้

กำหนดระดับมาตราส่วน 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีการให้ระดับคะแนน ดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2549: 77)

คะแนน	ระดับคุณภาพ	ร้อยละ
4.21 - 5.00	มากที่สุด	90
3.41 - 4.20	มาก	80
2.61 - 3.40	ปานกลาง	70
1.81 - 2.60	น้อย	60
1.00 - 1.80	น้อยที่สุด	50

นอกจากนี้คณะทำงานได้ติดตามในการตรวจผลการประเมินโดยการสุ่มนักศึกษารายห้อง ๆ ละ 10 คนของสาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการสังคม เพื่อสัมภาษณ์ในการสรุปการเข้าร่วมโครงการ พบว่า นักศึกษามีความเข้าใจในหลักการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางที่จะนำไปประยุกต์กับการดำรงชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้ปัญหาที่พบคือ นักศึกษารุ่นพี่กับรุ่นน้องยังไม่สามารถประสานความช่วยเหลือกันและกันได้ ยังต่างคนต่างอยู่ กลุ่มใครก็อยู่เฉพาะกลุ่มนั้น ขาดความเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน สิ่งเหล่านี้จะนำไปวางแผนกำหนดในการสร้างความรู้สึกสามัคคีระหว่างกลุ่ม นักศึกษารุ่นพี่รุ่นน้องต่อไปในปีงบประมาณถัดไป (A)

7) ปัญหาและอุปสรรค พบว่านักศึกษายังขาดความสามัคคี ขาดความรักความเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน ยังไม่นึกถึงความเป็นพี่น้องในสาขาวิชาเดียวกัน ขาดความเป็นเอกลักษณ์ที่เรียกกันว่า ONE SIM (SIMมีหนึ่งเดียว)แก้ปัญหาโดยการทำกิจกรรมร่วมกัน แบ่งกลุ่มคละกัน อบรมสั่งสอนเป็นรายบุคคล

6. บทสรุป

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นไปตามพื้นฐาน อาชีพ ลักษณะของแต่ละบุคคล หน่วยการ หรือองค์กรนั้นทำให้การประยุกต์ใช้แตกต่างกันไป โดยเริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ให้รู้จริง นำไปประยุกต์ใช้แล้วซ้ำอีกจนกลายเป็นวิถีการดำเนินชีวิต เป็นวัฒนธรรม ภายใต้งู้อื่นไขสำคัญ ได้แก่ ความรู้ คุณธรรม การดำเนินชีวิต ทั้งนี้การประยุกต์ใช้สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ดังนี้

1) ระดับบุคคลเป็นการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิตเฉพาะบุคคลตามบริบท หรือวิถีชีวิตที่ตนเป็นอยู่ เช่น การประหยัดคอตอม

2) ระดับครอบครัวเป็นการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิตภายในครอบครัว ให้รู้จักพึ่งตนเองได้ ไม่ทำอะไรเกินตัว เกินสถานภาพที่เป็นอยู่ รู้จักทำมาหากินอย่างสุจริต เพื่อเลี้ยงตนเอง และครอบครัวได้

3) ระดับชุมชนและท้องถิ่นเป็นการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชุมชน ท้องถิ่น เป็นการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมกันภายในชุมชน ท้องถิ่น มีความรู้ รัก สามัคคีกัน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน รู้จักใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาสร้างประโยชน์ได้อย่างสูงสุด และเหมาะสม

4) ระดับประเทศเป็นการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการประเทศ โดยวางรากฐานประเทศให้มีความพอเพียง ส่งเสริมให้ประชาชนอยู่อย่างพอมีพอกิน สามารถพึ่งตนเองได้ มีความรู้คู่คุณธรรม ประกอบอาชีพสุจริต และมีการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องสมดุลกับสภาพความเป็นจริงของคนในประเทศ ค่อยๆทำเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้เมื่อยึดตามอาชีพสามารถประยุกต์ใช้ในหลายกลุ่มอาชีพ เช่นเดียวกัน ได้แก่

5) กลุ่มอาชีพนักเรียน นักศึกษาเป็นการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างเหมาะสมตามสภาพบทบาทของนักเรียน นักศึกษา รู้จักคิดอย่างรอบคอบ สร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง โดยเฉพาะในเรื่องกระแสวัตถุนิยมที่ล่อตาล่อใจ เช่น โทรศัพท์มือถือ ของใช้แบรนด์เนม ล้วนมีแต่จะสิ้นเปลือง ไม่เกิดประโยชน์ ดังนั้นนักเรียน นักศึกษา ควรรู้จักประมาณตน รู้จักประหยัดคอตอม เลือกใช้แต่สิ่งที่จำเป็น ตามสภาพบทบาทของตนเองด้วย

6) กลุ่มอาชีพเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวนเป็นการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้การเกษตร เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นเกษตรที่ส่งเสริมการพึ่งตนเองได้ เป็นแนวทางการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมที่สอดคล้องกับความสมดุลกับระบบนิเวศ เพื่อความพออยู่ พอกิน สมควรแก่อัตภาพที่ประหยัด และเลี้ยงตนเอง ครอบครัวได้

7) กลุ่มอาชีพนักธุรกิจ การค้าขาย ต้องคำนึงถึงความมั่นคง และยั่งยืนของการดำเนินธุรกิจมากกว่าการแสวงหาผลประโยชน์ระยะสั้นจะต้องมีความรอบรู้ในการประกอบธุรกิจ มี

ความรอบคอบในการตัดสินใจ เพื่อป้องกันข้อบกพร่องเสียหายต่างๆไม่ให้เกิดขึ้น และต้องมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบอาชีพ หรือไม่สร้างปัญหาให้กับคนในสังคม และสิ่งแวดล้อม

8) กลุ่มอาชีพครู อาจารย์ ข้าราชการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน สามารถถ่ายทอด ปลูกฝังอบรมในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคนได้ โดยผ่านการบูรณาการในสาระการเรียนรู้วิชาต่างๆ

9) กลุ่มอาชีพนักการเมืองต้องเป็นตัวอย่างของผู้นำที่มีความเข้มแข็งทางด้านคุณธรรม จริยธรรม เพราะการกระทำของผู้นำส่งผลกระทบต่อชุมชน สังคม และในขณะเดียวกันนักการเมืองในทุกระดับจะต้องรู้จักสังคม ชุมชน ที่แต่ละคนเป็นผู้แทนอย่างถ่องแท้ และต้องยึดมั่นอยู่บนพื้นฐานความพอเพียง โดยบำรุงรักษาสิ่งที่ดีที่มีอยู่แล้ว เช่น ค่านิยม องค์กร ความรู้ สิ่งแวดล้อมที่ดีให้คงอยู่ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่เป็นเหตุให้เกิดความไม่สมดุล

10) กลุ่มอาชีพพระสงฆ์ สามเณร นักบวชต้องเป็นผู้นำทางการถ่ายทอดความรู้ด้านการดำรงชีพด้วยหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความพอเพียง การครองเรือน การปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ทั้งนี้พระสงฆ์สามเณร นักบวชพึงประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้กับฆราวาสได้นำไปใช้ปฏิบัติตนเองและสั่งสอนต่อไปในครอบครัว

ทั้งนี้สามารถประยุกต์ใช้ในสถานประกอบการหรือสถาบันต่าง ๆ อีกมากมาย ได้แก่

11) ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสถานประกอบการต่าง ๆ มีการประกอบการประกอบอาชีพที่สุจริต ต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการประกอบการของตนเอง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้

12) ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสถาบันการศึกษา หน่วยงาน กรม กอง ภาครัฐต่าง ๆ ได้เช่นกันตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการเป็นผู้ให้บริการแก่สังคม ร่วมเสริมสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และอยู่ร่วมกับระบบนิเวศได้อย่างสมดุล มีสำนึกในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีสติยั้งคิด และปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของความมีเหตุผล

การดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงนั้นสามารถเกิดผลที่ดีเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น เกิดความรู้สึกร่วมกัน เอื้ออาทรต่อกัน การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ รู้จักการออม มีวิถีชีวิตที่

มีสุข รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม จนทำให้เกิดการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างเกื้อกูลและเกิดความยั่งยืนตลอดไป

การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อการพัฒนาให้เห็นเป็นรูปธรรมด้วยที่เป็นหลักการใหม่แห่งความเพียงพอโดยการพิจารณาตนเองกับการปฏิบัติตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ด้วยหลักการที่ว่า “หลัก 7 ป.” ซึ่งจะเป็นหลักการสำคัญตามแนวทางการดำรงชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ให้พสกนิกรเดินตามรอยของพ่อ ใช้ชีวิตอยู่อย่างพอเพียงที่ยั่งยืน

7. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

7.1 กิจกรรม: แบ่งนักศึกษาออกเป็น 4 กลุ่มตามจำนวนนักศึกษาในชั้นเรียน โดยให้แต่ละกลุ่มคัดเลือกหัวหน้า และเลขานุการกลุ่ม เพื่อแสดงการทำงานเป็นทีม ซึ่งทั้ง 4 กลุ่ม เข้าห้องสมุดเพื่อเข้าไปศึกษาตามประเด็นของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยค้นหางานวิจัยตามกลุ่มที่ได้รับดังนี้

- กลุ่มที่ 1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล
- กลุ่มที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับครอบครัว
- กลุ่มที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน ท้องถิ่น
- กลุ่มที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศ

โดยนักศึกษาจะต้องค้นหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 10 เรื่อง และสรุปเพื่อนำเสนอรายงานประจำกลุ่มในการเก็บคะแนนรายงานต่อไป ซึ่งจะมีการนำเสนอกลุ่ม 20 นาที ตอบคำถามอีก 5 นาที วิพากษ์จากผู้สอน 10 นาที

7.2 กิจกรรมเสริม: ให้นักศึกษาทำรายงานเดี่ยวเกี่ยวกับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีตัวอย่างที่มีผู้ใช้แนวคิดนี้ไปปฏิบัติจริง ซึ่งค้นคว้าจากผู้ปฏิบัติจริง หรือผลการวิจัย นำเสนอรายงานก่อนสอบปลายภาคเรียน 2 สัปดาห์ และนำเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์พร้อมด้วย

7.3 คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยในทิศทางใดบ้าง?

2. จงค้นหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลหรือครัวเรือนมาอย่างน้อย 5 เรื่องและสรุปผลการศึกษาแต่ละเรื่องให้เห็นถึงความสามารถที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน?

3. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะอย่างไร?
4. ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่มีอะไรบ้าง?
5. สถาบันหลัก หรือ เสาหลัก มีความสำคัญอย่างไรบ้าง?
6. “ระเบิดจากข้างใน” มีความสำคัญกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร?
7. นักศึกษาสามารถนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้อย่างไรบ้าง?
8. นักการเมืองที่ดีที่ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเป็นอย่างไรบ้าง?
9. คำว่า “ลงแขก” คืออะไร?
10. นักศึกษาคิดว่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติมีความสำคัญอย่างไร?
11. เกษตรทฤษฎีใหม่ คืออะไร?
12. โคนง หนอง นา โมเดล มีความสำคัญอย่างไร?
13. หลุมขนมครก มีความสำคัญอย่างไร? แก้ปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม ได้จริงหรือ?
14. คนเมืองมีแนวทางการดำรงชีวิตแบบพอเพียงอย่างไร?
15. จงวิเคราะห์ว่าประชาชนจะพ้นจากความยากจนสู่คนพอเพียงได้อย่างไร?

เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2550). **MODEL การจัดการเรียนรู้ ตามปรัชญาพระราชทาน “เศรษฐกิจพอเพียง”**. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- ธัญญา จิตต์สงวน และคณะ. (2551). **โครงการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: บทเรียนจาก 40 หมู่บ้าน**. เอกสารรายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย (Final Report) โดยคณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2549). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: วี. อินเตอร์ พริน.
- นพคุณบำรุงพงษ์,พ.ต.ท.,. (2554). **เพียงพอที่จะอยู่อย่างพอเพียง**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 11 สิงหาคม 2554 จาก <http://www.huaysaicenter.org/images/research/Sufficiency.pdf>
- นฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์, ชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์. (2550). **เศรษฐกิจนอภาคทางการในเขตเมืองเพื่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปริญญานุพิบูลสรารุช. (2549). **การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. เอกสารประกอบการนิทรรศการภายในหอคำหลวงห้องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระหว่างงานพืชสวนโลกจังหวัดเชียงใหม่ (กันยายน 2549).
- พลังคนสร้างสรรค์โลก รวมพลังตามรอยพ่อของแผ่นดิน. (2558). **หลุมขนมครก**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 7 กรกฎาคม 2558 จาก <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.337449379761997.1073741878.167565220083748&type=3>
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). **แนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนเมืองเขตอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- วรรณเดช จันทรรศ. (2554). **การจัดการภาครัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ศิริวรรณ พัฒนารุ่งพานิช. (2552). **การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของข้าราชการทหาร กอง 9 ศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย**. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บัณฑิตวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สวนกสิกรรมธรรมชาติ ลุงเบิ้ม.(2558).**องค์ความรู้ : โคนง นา โมเดล**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 7 กรกฎาคม 2558 จากhttp://suanlungberm.blogspot.com/2014/03/blog-post_28.html
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ๒๑เซ็นจูรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **เส้นทางสู่ความพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี.
- สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต. (2551). **ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- โสภาคอิศรางกูร ณ อยุธยา, พันเอก. (2553). **ความรู้ความเข้าใจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในอำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี**. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บัณฑิตวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 5

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม

เนื้อหา

1. ความหมายของคำว่า “สังคม” และ “พัฒนา”
2. ความหมาย ความสำคัญ และเป้าหมายของคำว่า “พัฒนาสังคม”
3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย
4. นโยบายด้านสังคมในการบริหารประเทศไทย
5. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม
6. บทสรุป
7. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

ความคิดรวบยอด

การพัฒนาสังคมเป็นต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือคน เป็นสำคัญลำดับแรก เมื่อคนได้รับการพัฒนาแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่เป็นบริบทของการดำรงชีวิตของคนได้ไม่ยาก ดังนั้นการพัฒนาสังคมจึงต้องทำให้ประชาชนมีความพออยู่พอกินพอใช้ในตามอัตภาพ พัฒนาให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เจริญก้าวหน้ามีอาชีพที่มั่นคง สุขภาพแข็งแรง จิตใจร่มเย็นเป็นสุข เมื่อคุณภาพชีวิตของคนดี สังคมย่อมดีตามไปด้วย คนที่พอดีมักสร้างให้สังคมที่พอดีด้วยเช่นกัน

วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายความหมายของคำว่า “พัฒนา” “สังคม” และนโยบายรัฐบาลด้านสังคม “และคุณภาพชีวิต” ได้อย่างชัดเจน
2. สามารถอธิบายความหมายของคำว่า “พัฒนาสังคม” ความสำคัญและเป้าหมายของการ “พัฒนาสังคม
3. สามารถวิเคราะห์นโยบายของรัฐบาล และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้านการพัฒนาสังคมได้

4. สามารถอธิบายเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เน้นการพัฒนาสังคม พร้อมยกตัวอย่างประกอบได้อย่างชัดเจน

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. การบรรยายเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม
2. ตอบปัญหา ถาม/ตอบโดยวาจา
3. อภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน
4. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนประจำบท
5. อธิบายสรุปเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญ
6. มอบหมายรายงาน
7. ทำแบบคำถามท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนประจำบท
2. การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Power point presentation)
3. ภาพหลักคำสอนต่าง ๆ
4. แบบคำถามท้ายบท
5. ใบงานที่เกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เน้นการพัฒนาสังคม

การวัดผลและประเมินผล

1. สังเกตระหว่างการบรรยาย
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนและการถาม/ตอบ
3. สังเกตการร่วมทำกิจกรรมในชั้นเรียน
4. ถามตอบเพื่อทบทวนความรู้ในชั้นเรียน
5. ตรวจสอบแบบคำถามท้ายบท
6. สอบวัดความรู้ความสามารถ (เก็บคะแนน 10 คะแนน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง)

บทที่ 5

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม

พระราชดำริความพอเพียงที่เป็นผลในด้านการพัฒนาสังคมเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญมาตลอดการครองราชย์กว่า 70 พรรษา เนื่องมาจากว่าทุกกิจกรรมใดที่เกี่ยวกับพัฒนาด้านเศรษฐกิจ หรือการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมให้มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเสมอครั้งถ้าเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีจะเรียกว่า การพัฒนาสังคม ตรงกันข้ามหากเกิดผลเชิงลบย่อมเป็นการทำลายสังคมเช่นเดียวกัน ดังนั้นกิจกรรมใดก็ตามที่เกิดขึ้นจึงอยู่กับความพอเพียง การกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป นี้ถึงสังคมให้รอบด้าน เพราะประชาชนและสังคมจะสะท้อนถึงความอยู่เย็นเป็นสุขของประเทศได้ ความน่าเชื่อถือของประเทศในสายตาชาวโลกได้ดังนั้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคมจึงพวกอยู่ในหลาย ๆ โครงการ เช่น โครงการเกี่ยวกับดิน น้ำ สิ่งแวดล้อม อาชีพ คุณภาพชีวิต เป็นต้นย่อมมีผลต่อสังคมทั้งสิ้น ทั้งการทำเขื่อน ชลประทาน แก้มลิง ฝายแม้ว หญ้าแฝก โครงการหลวงปลูกพืชเมืองหนาว เกษตรทฤษฎีใหม่ แก่ล้งดิน อธรรมปราบอธรรม กังหันชัยพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ เป็นต้น ซึ่งทุกโครงการมีผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อสังคมแทบทั้งสิ้น

1. ความหมายของคำว่า “สังคม” และ “พัฒนา”

คำว่า “สังคม” สามารถจำแนกเป็นสองคำที่มีความหมายเฉพาะตัวเองคำแรก คือ “สังคม” (Society) หลายคนจะเข้าใจตรงกันว่า “การอยู่ร่วมกัน” นั้นหมายความว่าบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาอยู่อาศัยร่วมกัน ภายใต้อาณาเขตเดียวกันอย่างชัดเจน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยมีวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ เหมือนกัน พึ่งพาอาศัยกันได้ และอยู่ภายใต้กฎระเบียบเดียวกัน บางทีอาจแสดงออกมาในเชิงรูปธรรม เป็นกลุ่มคน เผ่า หมู่บ้าน ชุมชน สมาคม ภาค ประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ในทิศทางเดียวกันว่า สังคม หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันนับตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีขอบเขตที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี การยึดถือระเบียบแบบแผนอย่างเดียวกัน การดำรงชีวิต

อยู่ร่วมกันแก้ไขปัญหารับผิดชอบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในกลุ่มไปให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างพร้อมเพรียงกัน ซึ่งสังคมจะมีลักษณะเด่นชัดตามแบบแผนของตนเอง เช่น สังคมเมือง สังคมชนบท ย่อมมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปแต่สิ่งที่สำคัญที่สุดมักจะมีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน (พทยาสายหู, 2526: 67; พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542,2546: 1159; พิชัยผกาทอง, 2547: 20; คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550: 35; สุดาภิรมย์แก้ว, 2544: 67)

ส่วนที่สองคือ คำว่า **“พัฒนา”** ซึ่งได้สรุปความหมายของนักวิชาการไว้ว่า คำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่สมบูรณ์สู่สภาพที่สมบูรณ์ขึ้น พัฒนาขึ้น เจริญขึ้น ดียิ่งขึ้นไปตามแบบแผน ความพอใจ ความต้องการของคนส่วนใหญ่ จุดเริ่มต้นของการพัฒนาอยู่ที่ **“คน”** เมื่อคนพัฒนาแล้วต้องให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี กินดีอยู่ดีมีความสุข มีคุณค่าในชีวิต ในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ เพิ่มขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนา จึงมีความหมายเด่นชัดเกี่ยวกับเรื่อง **“การเปลี่ยนแปลง (Change) ให้ดีขึ้นกว่าเดิมโดยมีทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม”** (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546: 779; สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547: 3,16; สนธยา พลศรี, 2545: 5; สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2552: 162; กระทรวงศึกษาธิการ, 2554: 2; กนกวรรณ จงเจริญยิ่งยง, 2549: 77) ดังนั้นคำว่า **“พัฒนา”** จึงหมายถึงการเปลี่ยนจากสภาพที่ไม่บกพร่อง ไม่พึงปรารถนา ไม่พึงพอใจ ทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณไปสู่สภาพที่ดีขึ้น เจริญขึ้น สมบูรณ์ พึงพอใจ นำปรารถนา ซึ่งการพัฒนานั้นต้องมีทิศทางที่ถูกกำหนดไว้ร่วมกันของสังคมส่วนรวมและต้องบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ความหมายความสำคัญ และเป้าหมายของคำว่า **“พัฒนาสังคม”**

คำว่า **“พัฒนาสังคม”** (Social Development) มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เป็นต้นว่า ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527: 2-3) กล่าวถึงการพัฒนาสังคมตามความหมายขององค์การสหประชาชาติ ไว้ที่น่าสนใจว่า การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบสังคม โครงสร้างสังคม สถาบันบริการ รวมถึงเป็นกระบวนการที่จะยกฐานะความเป็นอยู่ของคนในด้านการศึกษา การมีงานทำ ที่อยู่อาศัย สวัสดิการทางสังคม ค่านิยม สุขภาพอนามัย การแสดงออกทางวัฒนธรรม การควบคุมสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2547: 4) ได้ให้ความหมายที่สะท้อนคำว่า การพัฒนาสังคม ชัดเจนขึ้นหมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง

สังคมตามแผนของสังคมหนึ่งใด นั่นคือ การพัฒนาต้องมีการเปลี่ยนแปลง และเป็นการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการเปลี่ยนแปลงกำหนดสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงคือ โครงสร้างสังคม ซึ่งประกอบด้วยคน ระเบียบสังคม และวัตถุประสงค์ของ ทั้งนี้ไม่ว่าคนเหล่านั้นจะเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การเมือง การศาสนา อนามัย การศึกษา หรือด้านใด ๆ ก็รวมอยู่ในความหมายนี้ทั้งสิ้น ทั้งนี้ความหมายของการพัฒนาสังคม ยังหมายรวมการพัฒนาของชุมชนต่าง ๆ ด้วย รวมถึงการพัฒนาตามภูมิสังคมที่ศรีนิตย์ บุญทอง (2548: 26) ที่ปรึกษาด้านการพัฒนา สำนักงาน กปร.(สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) ได้สรุปและอธิบายแนวคิดนี้ไว้ว่าการพัฒนาชุมชนใด ๆ ก็ตาม ตลอดจนถึงการพัฒนาในระดับกว้างถึงระดับประเทศ ถ้าการพัฒนาเป็นไปตามสภาพ ภูมิศาสตร์และภูมิสังคม โดยทำไปตามลำดับขั้นแล้วความสำเร็จย่อมมีมาก ปัญหาต่าง ๆ ก็จะน้อยลง ความก้าวหน้าของประเทศก็จะเดินไปด้วยความมั่นคง และอยู่ได้ด้วยพึ่งตนเองทั้งเรื่องของเศรษฐกิจเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์และประชากร และสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ประชาชนก็จะเป็นสุข ดังนั้นการพัฒนาสังคมพิจารณาถึงการพัฒนาชุมชน คนเป็นหน่วยการพัฒนาด้วยซึ่งสนธยา พลศรี (2545: 49) ได้สรุปความหมายการพัฒนาชุมชนไว้อย่างชัดเจนว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาคน และกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอและร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง และชุมชน ตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้ ทั้งการใช้พลังของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการพัฒนาสังคมต้องพิจารณาให้รอบด้าน พิจารณาทุกมิติของสังคม ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ (2554: 9) ได้อธิบายความหมายของคำว่าพัฒนาสังคม (Social Development) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ดีทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม เพื่อประชาชนจะได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งทางด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีงานทำ มีรายได้เพียงพอในการครองชีพ ประชาชนได้รับความเสมอภาค ความยุติธรรม มีคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทุกขั้นตอนอย่างมีระบบ ดังนั้นคำว่า “การพัฒนาสังคม” ต้องหมายรวมถึงการพัฒนาชุมชน หรือพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นฐานรากสังคมด้วย โดยการพัฒนาจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีแผน วิธีการ เป้าหมายและการประเมินผล หรือเป็นกระบวนการในการพัฒนาภูมิสังคม คน วัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตต่าง ๆ ของชุมชน ท้องถิ่นนั้นตามแผนที่กำหนดไว้นั่นเอง การที่จะพัฒนาประเทศได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ มีความเจริญ มั่นคงยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องพัฒนาที่ชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ ซึ่งนิยามเหล่านี้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2551: 16-17) ได้อธิบายถึงชุมชนท้องถิ่นไว้ว่า องค์กรท้องถิ่นเหล่านี้ เรียกว่ามีเต็มประเทศ อยู่ใกล้ชิดประชาชน มีหน้าที่ในการพัฒนาทุกด้าน อาจมีปัญหาอยู่บ้างเมื่อเริ่มต้น แต่กำลังดีวันดีคืน หากได้รับความเข้าใจ เห็นคุณค่า และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนชุมชนและท้องถิ่นร่วมกัน สามารถพัฒนาอย่างบูรณาการทุกด้านทั้ง เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การศึกษา และสุขภาพ ไปสู่ความพอเพียงและอยู่เย็นเป็นสุขได้ภายใน 5 ปีข้างหน้า ชุมชนเข้มแข็งเกิดจากการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำจะหยุดยั้งความชั่วต่าง ๆ และเป็นปัจจัยของความสำเร็จ ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นความหวังของประเทศ นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ (2554: 6) ได้อธิบายความหมายของการพัฒนาชุมชน (Community Development) ไว้ไปในทางทิศเดียวกันว่า การทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือเจริญขึ้น ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น ประชาชนในชุมชนนั้น ต้องร่วมกันวางแผนและลงมือกระทำเอง กำหนดว่ากลุ่มของตนและของแต่ละคนต้องการ และมีปัญหาอะไร เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการและสามารถแก้ไขปัญหานั้น โดยใช้ทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด ถ้าจำเป็นอาจขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ สนับสนุนเมื่อพิจารณาผลการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องอาศัย 3 เสาหลัก ได้แก่ ความดี การเรียนรู้ และการจัดการ ทั้งสามเสานี้สามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้ หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งมักสำเร็จได้เพียงเล็กน้อย (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2550: 87-89) นอกจากนี้เศรษฐกิจพอเพียงยังสามารถสร้างให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขที่พึงปรารถนาได้ใน 4 ทิศทาง ได้แก่ สังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน สังคมที่เข้มแข็ง สังคมคุณธรรม และสังคมประชาธิปไตย (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2550: 60)

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงคำว่า “พัฒนาสังคม” (Social Development) นักวิชาการทั้งหลายจึงมีทัศนคติไปในทางทิศเดียวกันว่า การทำให้สังคมมนุษย์ทุกด้านทั้งการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง สาธารณสุข วัฒนธรรมความเชื่อหรือศาสนา และทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ให้มีความเจริญขึ้น เปลี่ยนแปลงไปตามกรอบแบบแผนที่กำหนดไว้ร่วมกันในทิศทางที่ดีขึ้น จนบรรลุเป้าหมายให้มนุษย์มีความสุข มีความมั่นคง บนพื้นฐานของภูมิสังคมตนเอง ครั้นเมื่อกล่าวถึงกิจกรรมการพัฒนา

สังคมย่อมเป็นกิจกรรมที่มีแบบแผนแนวทางที่ชัดเจนสามารถเกิดประโยชน์ซึ่งจะทำให้กลุ่มชนหนึ่งใดมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีเป้าหมายที่ชัดเจนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยการใช้ฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถเป็นพลังให้ประชาชนเกิดความอยู่ดีกินดี มั่นคงมั่นคง ยั่งยืนในชีวิต เมื่อเกิดกับชีวิตประชาชน ส่งผลต่อถึงครอบครัว ชุมชน และสังคมประเทศชาติให้เป็นสังคมที่พึงปรารถนาเป็นลำดับ

ความสำคัญของการพัฒนาสังคมนั้นเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ครั้งเมื่อการที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ คือ การเกิดปัญหาความขัดขวางความคิด ความเชื่อ วิธีการปฏิบัติ วิธีการดำรงชีวิตต่าง ๆ ยิงอยู่รวมกันเป็นชุมชน สังคมใหญ่ขึ้นปัญหาก็ยิ่งทวีคูณ และมีความซับซ้อนมากขึ้นด้วย หลายปัญหาที่เกี่ยวข้องกันเป็นลูกโซ่ ไม่สามารถแก้ไขได้เพียงระยะเวลาอันสั้น แต่ยิ่งถ้าปล่อยไว้นานเข้าไม่ร่วมกันหาทางออกหรือไม่มีวิธีแก้ไขที่ดีย่อมส่งผลกระทบต่อเชิงลบในวงกว้างมากขึ้นเรื่อยจนบางครั้งยากที่จะแก้ไข แล้วถูกปล่อยให้คงอยู่ ทุกคนในชุมชนเกิดการวางเฉย รอวันที่จะปะทุขึ้นอีกครั้ง ดังนั้นปัญหาทุกเรื่องคนในชุมชน สังคมทุกคนจึงต้องร่วมมือร่วมใจกันค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน อย่างร่วมมือร่วมใจ และอย่างรู้จักสามัคคีกัน จึงทำให้การพัฒนาสังคมมีความสำคัญทั้งในด้านการแก้ปัญหา ป้องกันปัญหาสังคมให้น้อยลง มีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนอยู่อย่างสันติสุขมีความสามัคคีกลมเกลียวเหนียวแน่นเป็นปีแผ่นดิน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554: 9) ทั้งนี้ความสำคัญของการพัฒนาสังคมเน้นหนักในเรื่อง “คน” ที่คนเป็นหัวใจของการพัฒนาสังคม หากคนได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นคนที่พัฒนาแล้ว คนย่อมพัฒนาสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ให้พัฒนาตามไปด้วยเมื่อคนสำคัญเป็นลำดับแรก องค์ประกอบอื่น ๆ ในการพัฒนาสังคมย่อมสำคัญรองลงไปด้วยเช่นกัน เพียงให้ตระหนักเสมอว่า เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาสังคมอยู่ที่พัฒนาคน เพราะมีคนจึงมีสังคม คนกับสังคมต่างพึ่งพาซึ่งกันและกัน (สัญญาสัญญาวิวัฒน์, 2547: 124) นอกจากนี้องค์ความรู้ที่เป็นเหตุปัจจัยของการพัฒนาสังคม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ความเป็นผู้นำ การติดต่อกับโลกภายนอก การศึกษาอบรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สื่อสารมวลชน การพึ่งตนเอง นวัตกรรม (innovator) ความสามารถ จินตนาการสมัยใหม่ การเคลื่อนที่ประเภทต่าง ๆ (motilities) ความเต็มใจ (willingness) เศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง ความเป็นเมือง ความขยันขันแข็ง ความรักถิ่นฐาน สิ่งสำคัญที่ต้องมีคือหลักการพัฒนาสังคม เช่น หลัก

ประชาธิปไตยในการดำเนินงาน หลักช่วยกันคิดช่วยกันทำ หลักประชาชนช่วยตนเองพึ่งตนเอง หลักยึดวัฒนธรรมท้องถิ่น หลักยึดผู้นำท้องถิ่น หลักการประสานงาน หลักการทำงานเป็นกลุ่มและทำงานกับกลุ่มคน หลักการให้การศึกษา หลักการวางโครงการ หลักการประเมินผล หลักการเริ่มจากที่ประชาชนมีอยู่ เป็นอยู่ หลักการรักษาสมดุล หลักการสร้างเครือข่าย (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547: 115-117) ส่วนเป้าหมายของการพัฒนาสังคมนั้น มี 4 ประการ ได้แก่ 1) ความสุข 2) คนพัฒนา 3) ครอบครัว/ชุมชนพัฒนา และ 4) ความใส่ใจในสิ่งแวดล้อม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547: 118) ดังนั้นสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า การพัฒนาสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลกระทบต่อคนในสังคมโดยตรง เป็นเครื่องมือที่จะมาช่วยหาทางออกจากวิกฤติ หรือปัญหาต่างๆของคน ให้เกิดสิ่งที่น่าพึงพอใจ มีความสุข มีความมั่นคงในชีวิต โดยมีเป้าหมายสูงสุดที่ “คน สังคม วัฒนธรรม นวัตกรรมเทคโนโลยีกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม” สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เกื้อกูลประโยชน์ให้แก่กัน ช่วยเป็นเกราะปกป้อง รักษาความสมบูรณ์ของกันและกันไว้ มีเป็นลักษณะแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างระหว่างคน สังคม วัฒนธรรม นวัตกรรม และธรรมชาติ จนกลายเป็นความสุขที่เกิดขึ้นอย่างสมดุลอยู่ร่วมกัน เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนและมั่นคงในที่สุด

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย

ยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับประเทศ เมื่อกล่าวถึงทุกคนมักจะนึกถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมไปถึงนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ และการบริหารประเทศของแต่ละหน่วยงานรัฐทั้งหมดจำเป็นต้องยึดแนวทางจากแผนนี้เป็นสำคัญ เช่นเดียวกันกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย สู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ภายใต้ทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ผนวกกับใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนสูงมากเพราะ “คน” เป็นทั้งทรัพยากรอันมีค่าที่สุดของประเทศ เป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดที่จะได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา และแม้จะเกิดผลกระทบจากการพัฒนาคนย่อมได้รับผลนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงจำเป็นต้อง

พัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุล ทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถ ใช้ “คุณธรรม” และ “ความรู้” การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลมีจิตใจที่มีคุณธรรมในดำเนินกิจกรรม หรือการตัดสินใจใด ๆ พยายามใช้หลัก “ความพอประมาณ” ในการดำรงชีพศึกษาหาความรู้จนเกิด “ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” สามารถผลเผชิญการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสภาวะการณ์ในโลกได้ ดำรงชีวิตด้วยความเอื้ออาทรต่อกันรู้จักการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นธรรม ชับเคลื่อนงานอย่างมีคุณภาพนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สังคมเกิดความร่มเย็นเป็นสุข อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: 47) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการพัฒนาคนและสังคมไทย ไว้ 3 ประการอย่างน่าสนใจยิ่ง โดยข้อที่หนึ่งเน้นการสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา และเสริมสร้างสมรรถนะกำลังคน สามารถประกอบอาชีพเพื่อดำรงชีวิตและสนับสนุนการแข่งขันของประเทศ ข้อที่สองให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างระบบสุขภาพที่มีคุณภาพอย่างครบวงจร ตั้งแต่การส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ สามารถลดการเจ็บป่วยและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ส่วนข้อที่สามเป็นการสร้างระบบคุ้มครองทางเศรษฐกิจสังคมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้คนไทยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ในปี 2554 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: 51)

- 1) ประชาชนชาวไทยได้รับการพัฒนาทุกมิติทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ รู้จักการแก้ปัญหาที่มีทักษะอาชีพ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและศักดิ์ศรี
- 2) สังคมไทยมีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเป็น 10 ปี ผลการเรียนรู้ในวิชาการหลักทุกระดับสูงกว่าร้อยละ 55 แรงงานคุณภาพระดับกลางเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 นักวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็น 10 คนต่อประชากร 10,000 คน อายุของคนไทยเฉลี่ย 80 ปีขึ้นไป มีการลดลงของการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมอง โรคเนื้องอกร้าย (มะเร็ง) นอกจากนี้ปัญหาอาชญากรรมลดลงร้อยละ 10 และผู้ที่อยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบได้รับการคุ้มครองทางสังคม

สำหรับแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จนั้นได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนมีสามมิติ คือ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ โดยมุ่งให้เกิดการเสริมสร้างความรู้ตามความเหมาะสมของคนทุกกลุ่มทุกวัย เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ก้าวสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง และสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ ในขณะเดียวกัน มุ่งเสริมสร้างคนไทยให้มีสุขภาวะที่ดี ควบคู่กับการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข การคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: 52-60)

1) การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนทั้งด้านจิตใจ ทักษะชีวิตและความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต การพัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงาน และเร่งผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการจัดการองค์ความรู้ ด้วยกระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมีจิตสำนึกสาธารณะ เกิดการสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม มีการพัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานให้รองรับการแข่งขันของประเทศ เร่งสร้างกำลังคนที่มีความเป็นเลิศในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ที่น่าสนใจประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ รวมถึงการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้เกิดการจัดการองค์ความรู้ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) การเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่โดยมุ่งสร้างความมั่นคงด้านอาหารและการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน ด้วยการพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจรพลิกฟื้นแหล่งอาหารตามธรรมชาติให้เพียงพอกับการดำรงชีวิต พร้อมทั้งสนับสนุนให้คนไทยลด ละ เลิกพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงทางสุขภาพ รวมถึงการพัฒนาการแพทย์ทางเลือกและการแพทย์แผนไทย

3) การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุมีผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน โดยพัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการยุติธรรม สิทธิมนุษยชน รวมทั้งมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต เกิดความสงบสุขในสังคม ด้วยการเสริมสร้างครอบครัวให้มีความ

เข้มแข็ง พร้อมทั้งให้ทุกคนได้รับหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายประเภทอย่างทั่วถึง บริหารจัดการส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่าอยู่ และสงบสุข รวมถึงการเร่งขยายโอกาสการเข้าถึงและทั่วถึงของบริการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส

สรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทย ไว้ว่า เป็นแนวทางการพัฒนาคนและสังคมไทยโดยภาพรวมของประเทศ ถ้าพัฒนาคนต้องพัฒนาทุกคนทุกกลุ่มชน ถ้าพัฒนาสังคมไทยต้องพัฒนาทุกท้องถิ่น ทุกพื้นที่ของประเทศไทย โดยพัฒนาคนตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยผู้สูงอายุ ให้คนมีทักษะชีวิต สมรรถนะในการดำรงชีพ มีความรู้ คุณธรรม ความสามารถด้านนวัตกรรมเทคโนโลยี ที่จะรองรับการแข่งขันในเวทีระดับโลกได้ มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง มีภูมิคุ้มกันที่ดีต่อสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ดำรงชีพอยู่ในสังคมที่มีความแตกต่างทางความคิด ทางวัฒนธรรม ทางพื้นฐานชีวิตแตกต่างกัน ยอมรับสิ่งที่แตกต่างกันดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีสันติสุขในแต่ละพื้นที่ เมื่อมีความสุขในสังคมเล็ก ๆ แล้วย่อมส่งผลต่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมระดับประเทศได้

4. นโยบายด้านสังคมในการบริหารประเทศไทย

การพัฒนาประเทศหรือการบริหารราชการแผ่นดินในทุกยุคทุกสมัยทุกสภาวะการณ์ไม่ว่าในอดีตโบราณกาล ปัจจุบัน และอนาคต การพัฒนาต้องมีแนวคิด แนวทาง แผน หรือรวมทั้งหมดทั้งหมดเรียกว่า “นโยบาย” โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดนโยบายการพัฒนาหรือการปกครองไว้อย่างชัดเจน ซึ่งประเทศไทยมีรัฐบาลเป็นคณะผู้บริหารประเทศย่อมต้องมีนโยบายการพัฒนาประเทศที่เรียกว่า “นโยบายของรัฐบาล” ซึ่งในเอกสารฉบับนี้ได้หยิบยก 3 นโยบายด้านสังคมของ 3 รัฐบาลได้แก่ รัฐบาลนายกรัฐมนตรี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ที่แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2549 มีนโยบายดังนี้ (พลเดช ปิ่นประทีป และพัชรา อุบลสวัสดิ์, 2549: 9-12)

1) ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนในชาติให้ความสำคัญของการร่วมมือร่วมใจของคนในชาติให้เรียนรู้บทเรียนปัญหาความแตกร้างในสังคมนำไปมาตัวอย่างแห่งการค้นหากทางออกร่วมกันอย่างสมานฉันท์ให้ประชาชนเกิดความสุขทุกพื้นที่ของชาติ

2) จัดทำแผนปฏิรูปสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์ทุกภาคส่วนมีความร่วมมือร่วมใจสร้างสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกันเป็นสังคมที่มีคุณธรรม สังคมประชาธิปไตย

3) เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้พัฒนาศักยภาพของคนบนพื้นฐานความรู้คู่คุณธรรม ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วประเทศให้คนมีคุณภาพ คุณธรรมตามวิถีประชาธิปไตย และตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4) พัฒนาสุขภาพของประชาชนให้ครอบคลุมทั้งมิติทางกาย จิต สังคม และปัญญาพัฒนาระบบบริการสุขภาพอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน กระจายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

5) ส่งเสริมกีฬาพื้นฐานและกีฬามวลชนเสริมสร้างความสมานฉันท์และความมีน้ำใจของประชาชนให้มีความเป็นนักกีฬา และยกระดับกีฬาสู่สากล เปิดโอกาสให้ทุกระดับได้เล่นกีฬา

6) สร้างความเข้มแข็งของทุกชุมชนท้องถิ่นและประชาสังคมบริหารจัดการตนเองบนพื้นฐานสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การปกครอง และทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันในตนเองที่ดี

7) ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืนเน้นการพัฒนาบนฐานรากของความเป็นไทย วัฒนธรรมไทย รักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ และความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นและเชิดชูความเป็นไทย

8) ปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาระบบกฎหมาย การสืบสวน สอบสวน การกลั่นกรองคดี และกระบวนการทางกฎหมายทั้งหมด เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม สร้างความเป็นธรรมและลดความขัดแย้งทางสังคม

9) ส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพของหน่วยงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ปฏิรูประบบนิติวิทยาศาสตร์ที่มีมาตรฐานและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและหน่วยงานยุติธรรม

สรุปใจความสำคัญของนโยบายรัฐบาลนายกรัฐมนตรี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ พบว่าในขณะนั้นสถานการณ์บ้านเมืองมีความขัดแย้งทางการเมืองสูงมาก จึงกำหนดการเริ่มต้นนโยบายด้วยการสร้างเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนในชาติเพื่อให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขอย่างสมานฉันท์ โดยปูพื้นฐานการศึกษาให้ประชาชนมีความรู้ มีคุณธรรม มีสุขภาพที่ดีทั้งกาย จิต สังคมและปัญญาโดยให้มีการสนับสนุนด้านการศึกษาเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ประชาชนมีศักยภาพใน

การพัฒนาชุมชนด้วยกลุ่มภาคประชาชน เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาปฏิรูปกฎหมาย ความเป็นธรรม ความเสมอภาคให้มีประสิทธิภาพพร้อมกับการเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นของตนเองให้ เข้มแข็ง เกิดสันติสุขจากภายในชุมชนท้องถิ่น

ทั้งนี้รัฐบาลนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของประเทศไทย ได้ขึ้นคำแถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2554 มีเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ดังมี รายละเอียดพอสรุปประเด็นสำคัญต่อไปนี้(สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2554: 26-34)

1. นโยบายการศึกษา

1) เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นการปฏิรูประบบความรู้ของสังคมไทยทั้งระบบ ทั้งเรื่องหลักสูตร ภูมิปัญญาสู่ความรู้สากล ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศจัดให้มี โรงเรียนและสถาบันอาชีวศึกษาคุณภาพสูง และพัฒนามหาวิทยาลัยเข้าสู่ระดับโลกพัฒนาระบบ การศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรมมุ่งการสร้างจริยธรรม

2) สร้างโอกาสทางการศึกษาเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้มีความเสมอภาคและมีความเป็นธรรมกับประชาชนทุกกลุ่ม พยายามลดข้อจำกัดของการเข้าถึงการศึกษา ระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาชั้นสูงโดยจัดให้มี “โครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาที่ผูกพันกับรายได้ ในอนาคต” นอกจากนี้ดำเนิน “โครงการ 1 อำเภอ 1 ทุน” เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กไทยได้ไปเรียนต่อ ต่างประเทศจัดการศึกษาชุมชนเพื่อมุ่งให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิต

3) ปฏิรูปครูยกฐานะครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ผลิตครูให้มีคุณภาพทัดเทียมกับ นานาชาติปรับปรุงระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนครูพัฒนาระบบความก้าวหน้าของครู รวมถึงการ จัดการแก้ปัญหาหนี้สินครูโดยการพักชำระหนี้ และกระจายครูสู่พื้นที่ขาดแคลน

4) จัดการศึกษาชั้นอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

5) เร่งพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมกับนานาชาติ โดยพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการศึกษาพัฒนาระบบ “ไซเบอร์โฮม” นอกจากนี้ส่งเสริมให้ นักเรียนทุกระดับชั้นได้ใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์แท็บเล็ตเพื่อการศึกษา รวมทั้งเร่งดำเนินการให้ “กองทุนเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา”

6) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทุนปัญญาของชาติพัฒนามหาวิทยาลัยให้มุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยระดับโลกพัฒนาระบบการวิจัยแห่งชาติเพื่อตอบสนองทางปัญญาและนวัตกรรมของประเทศ

7) เพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียนเพิ่มศักยภาพการพัฒนาคนทั้งภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาให้มีคุณภาพและปริมาณที่เพียงพอ

2. นโยบายแรงงาน

1) ส่งเสริมให้ผู้ต้องการมีงานทำในระบบสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตำแหน่งงานว่างของสถานประกอบการได้โดยสะดวกขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้สถานประกอบการสามารถรับทราบข้อมูลของผู้ต้องการมีงานทำได้ทุกระดับความต้องการและส่งเสริมให้แรงงานที่อยู่นอกระบบสามารถเลือกและมีงานทำได้ภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสมกับสถานะ

2) ให้การคุ้มครองแรงงานตามกฎหมายโดยให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยในการทำงานและสวัสดิการแรงงานและดูแลหลักประกันความมั่นคงในการทำงานแก่ผู้ใช้แรงงาน

3) ส่งเสริมระบบแรงงานสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถแก้ไขปัญหาแรงงานสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นธรรมและอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย

4) เพิ่มสิทธิประโยชน์ประกันสังคมให้มากขึ้นเพื่อผู้ประกันตนสามารถเข้ารับการรักษาพยาบาลได้อย่างทั่วถึงและปรับปรุงแนวทางการขยายความคุ้มครองและส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและเห็นประโยชน์ในการประกันตนของแรงงานนอกระบบ

5) เร่งยกระดับแรงงานไร้ฝีมือให้เป็นแรงงานกึ่งฝีมือและแรงงานกึ่งฝีมือให้เป็นแรงงานมีฝีมือโดยภาครัฐจะทำงานร่วมกับภาคเอกชนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้แรงงานมีฝีมือทั้งระบบ

6) เตรียมการรองรับการเปิดการค้าเสรีเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีภายใต้ประชาคมอาเซียนในปีพ.ศ. ๒๕๕๘โดยเน้นระบบบริหารจัดการเพื่อจัดระเบียบแรงงานข้ามชาติจัดระบบอำนวยความสะดวกและมาตรการการกำกับดูแลติดตามการเข้าออกของแรงงานทุกประเภทเพื่อดึงดูดแรงงานที่มีฝีมือเข้าประเทศควบคู่กับการป้องกันผลกระทบจากการเข้าประเทศของแรงงานไร้ฝีมือ

7) กำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการควบคุมการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวโดยคำนึงถึงความต้องการแรงงานของภาคเอกชนและการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในประเทศ

3. นโยบายการพัฒนาสุขภาพของประชาชน

1) ลงทุนด้านบริการสุขภาพโดยการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสุขภาพทั้งระบบอย่างมีบูรณาการเชื่อมโยงในทุกระดับผลิตแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ให้เพียงพอพร้อมทั้งพัฒนาระบบสาธารณสุขปฐมภูมิทั้งในเขตเมืองและชนบทให้มีประสิทธิภาพและทั่วถึงทั้งประเทศ

2) ผลิตบุคลากรทางด้านสาธารณสุขให้เพียงพอ แก้ปัญหาในพื้นที่ขาดแคลนแพทย์เร่งผลิตแพทย์ในพื้นที่ชนบทและสร้างขวัญกำลังใจในเรื่องของความก้าวหน้าในอาชีพและการมีค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม

3) จัดให้มีมาตรการสร้างสุขภาพโดยมีเป้าหมายเพื่อลดอัตราการป่วยตายและผลกระทบจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเช่นโรคเบาหวานโรคความดันโลหิตสูงโรคหัวใจโรคหลอดเลือดและโรคมะเร็งอย่างมีบูรณาการและครบวงจรให้ความรู้กับประชาชนสามารถดูแลสุขภาพพื้นฐานของตนเองและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

4) พัฒนาขีดความสามารถของอาสาสมัครสาธารณสุขทุกคนให้เป็นนักจัดการสุขภาพชุมชนมีการสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์เพื่อเป็นกำลังสำคัญให้นำไปใช้การพัฒนาและจัดการสุขภาพของชุมชนให้มีความเข้มแข็งยั่งยืน

5) พัฒนาคูณภาพชีวิตของประชาชนตั้งแต่ในช่วงตั้งครรภ์วัยเด็กวัยเจริญพันธุ์วัยบรรลุนิติภาวะวัยชราและผู้พิการสนับสนุนโครงการส่งเสริมเซาว์ปัญญาของเด็กและให้ความช่วยเหลือแนะนำฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงานศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนสนับสนุนโครงการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมสุขภาพสตรีเพื่อดูแลสุขภาพของสตรีและเด็กอย่างบูรณาการทั่วประเทศ

6) ส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีโอกาสออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพและพละนาถายที่ตีสร้างนัศยความมึน้ำใจเป็นนักกีฬาและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อหลีกเลี่ยงการหมกมุ่นมั่วสุมกับอบายมุขและยาเสพติด

7) ขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเป็นเลิศในผลิตภัณฑ์และบริการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลในภูมิภาคเอเชีย

4. นโยบายศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

1) เร่งดำเนินการให้ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม มีบทบาทนำในการร่วมเทิดทูนสถาบันหลักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และร่วมสร้างประเทศไทยให้เป็นประเทศที่อยู่สบาย น้อมนำแนวพระราชดำริสัจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาหล่อหลอมและยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นหนึ่งเดียว เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้กับคนในชาติ

2) อนุรักษ์ คุ้มครอง และทำนุบำรุง ศาสนา พุทธ และ ศาสนา อื่น ส่งเสริม การปรับปรุงองค์กร และ กลไก ที่ รับผิดชอบ ด้าน ศาสนา เพื่อให้ การ บริหาร จัด การ ส่ง เสริม ทำ นุ บำ รุง ศาสนา มีความเป็นเอกภาพ และ ประสิทธิภาพ รวมทั้ง ส่ง เสริม ความ เข้าใจ อัน ดี และ สมานฉันท์ ระหว่าง ศาสนิกชน ของทุกศาสนา เพื่อนำหลักธรรมของศาสนา มาใช้ในการ ส่ง เสริม ศิลป วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม และ สร้างแรงจูงใจให้ประชาชน ใช้หลักธรรม ในการ ดำรง ชีวิต มาก ขึ้น

3) อนุรักษ์ ทำนุบำรุง และ บูรณ ปลูก ฝัง สัจธรรม แห่ ล่ง ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่เป็นเอกลักษณ์ และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รวมถึง อนุรักษ์ และ ส่ง เสริม ศิลปะ การ แสดง ทั้ง ที่เป็น มรดก ของ ชาติ และ การ แสดง พื้น บ้าน ให้ เป็น มรดก ไทย มรดก โลก ของ คน รุ่นต่อไป

4) สร้างสรรค์ อารยธรรม ที่ ดี งาม สู่ วิถี ชีวิต และ สังคม คุณภาพ ดัง นี้

- สร้างความเชื่อมโยงระหว่างยุคสมัยอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญต่อบุคลากรทางด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ทุกแขนง ทุกสาขาอาชีพ ให้ ได้รับการ ดูแล และมี คุณภาพ ชีวิต ที่ ดี เพื่อเป็นแม่พิมพ์ ในการ ถ่ายทอด ภูมิปัญญา องค์ความรู้ รวมถึง เป็น ทูต วัฒนธรรม และเป็น แบบอย่าง และ สร้าง แรงบันดาลใจ ให้ แก่ คน รุ่นต่อไป

- ส่งเสริมความร่วมมือ และ เชื่อมโยง ทาง วัฒนธรรม และ เสริม สร้าง ความสัมพันธ์ อันดี กับ อารย ประเทศ และ ประชาคม เอเชีย น้อย เรียง เรือง ราว ผ่าน การ สื่อ สาร รูปแบบ ใหม่ และ เทคโนโลยี ทัน สมัย ผลิต สื่อ การ เรียน รู้ ใน รูปแบบ อี เล็ก ทรอนิกส์ สื่อ เคลื่อนไหว สารคดี และ ภาพยนตร์ รวมทั้ง เผยแพร่ และ ประชาสัมพันธ์ ผ่าน ช่อง ทาง การ สื่อ สาร อัน ทัน สมัย

5) นำทุนทางวัฒนธรรม ของ ประเทศ มา สร้าง คุณค่า ทาง สังคม และ เพิ่ม มูลค่า ทาง เศรษฐกิจ โดย นำ วิถี ชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น มา สร้าง งาน สร้าง อาชีพ สร้าง ผลิตภัณฑ์ และ บริการ ด้าน วัฒนธรรม ท้องถิ่น ให้ เป็น วัฒนธรรม สร้างสรรค์ ก่อ ให้ เกิด คุณค่า ทาง สังคม และ นำ มา ซึ่ง

รายได้สู่ชุมชนตลอดจนให้สามารถต่อยอดไปสู่อุตสาหกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์อย่างครบวงจรที่สร้างรายได้เข้าประเทศ

6) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและการนันทนาการเพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นไทยเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มีคุณธรรมเอื้ออาทรต่อผู้อื่นและเกิดการเรียนรู้ศิลปะอย่างสร้างสรรค์เข้าใจถึงคุณค่าซาบซึ้งในความสุขสุนทรีย์ของศิลปะ

7) ขยายบทบาทและสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสภาวัฒนธรรมทุกจังหวัดกับภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนเพื่อขยายบทบาทสภาวัฒนธรรมทุกจังหวัดให้เป็นกลไกเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมที่ครอบคลุมทั้งวิถีชีวิตและสื่อทุกประเภทที่มีผลกระทบต่อการเปี่ยงเบนทางวัฒนธรรมและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนพร้อมทั้งจัดสื่อที่เป็นภัยต่อสังคมขยายสื่อดีเพื่อนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมอย่างเท่าทันสถานการณ์

5. นโยบายความมั่นคงของชีวิตและสังคม

1) ส่งเสริมการพัฒนาให้ครอบครัวและสังคมไทยมีความมั่นคงอบอุ่นพัฒนาเครือข่ายด้านเทคโนโลยีเชื่อมโยงเพื่อลดช่องว่างระหว่างคนในครอบครัว พร้อมส่งเสริม คณะสงฆ์ และผู้นำทางศาสนาให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเชื่อมประสานระหว่างบ้านศาสนาโรงเรียนเพื่อสร้างครอบครัวให้อบอุ่นมั่นคงมีการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน ประชาชนเพื่อรวมพลังทุกภาคส่วนในการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของชีวิตคนไทยโดยการใช้พื้นที่เป็นฐาน

2) สร้างหลักประกันความมั่นคงในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในทุกรูปแบบปราบปรามขบวนการค้ามนุษย์ให้หมดสิ้นไปเพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม

3) ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพด้วยการพัฒนาเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาเด็กแรกเกิดเด็กก่อนวัยเรียนและเยาวชนทุกช่วงวัยให้มีความรู้คู่จริยธรรมมีจิตอาสาเพื่อสังคมควบคู่กับการเรียนรู้สร้างความรู้ความฉลาดทางปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ให้กับเด็กและเยาวชนของชาติ

4) สนับสนุนบทบาทของสตรีไทยในการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเสมอภาคพัฒนาศักยภาพของสตรีให้มีส่วนร่วมพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองเพิ่มโอกาส

ในการเข้าถึงการศึกษาและสาธารณสุขแก่สตรีทั้งในเมืองและชนบทเพื่อให้มีความรู้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพัฒนาบทบาทสตรีไทยให้เท่าทันโลกยุคใหม่

5) เสริมสร้างให้ผู้สูงอายุคนพิการและผู้ด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสร้างความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุพัฒนาบริการสุขภาพอนามัยให้การสงเคราะห์จัดการศึกษาจัดสวัสดิการมีอาชีพที่เหมาะสม และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักคิดที่ว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สูงสมควรให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมือง

6) ลดอุบัติเหตุและความสูญเสียจากอุบัติเหตุจราจรให้เหลือน้อยที่สุดส่งเสริมการเรียนรู้การเดินทางและการใช้การขนส่งอย่างปลอดภัยโดยน้อมนำหลักการแก้ไขปัญหารถจราจรตามแนวพระราชดำริไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและถือเป็น “วาระแห่งชาติ” ที่ต้องดำเนินการอย่างเข้มข้นในทุกพื้นที่ของประเทศ

สรุปสาระสำคัญตามข้อมูลนโยบายที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่านโยบายของรัฐบาลชุดนี้มีนโยบายด้านสังคมและคุณภาพชีวิต 5 ด้าน เริ่มต้นที่นโยบายด้านการศึกษาให้ความสำคัญในการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาทุกระดับบนความเป็นท้องถิ่นและความเป็นไทยมีการสร้างโอกาสทางการศึกษากระจายโอกาสทางการศึกษาในสังคมไทยด้วยความเสมอภาคและความเป็นธรรม จัดให้มี “โครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต” ฟื้นฟู “โครงการ 1 อำเภอ 1 ทุน” มีการปฏิรูปครูยกฐานะครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริงในส่วนของระดับชั้นอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาจะต้องผลิตบัณฑิตให้ตอบสนองตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพนอกจากนี้ยังต้องเร่งพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างทุนปัญญาของชาติจัดทำมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพและการจัดทำมาตรฐานฝีมือแรงงานให้ครบทุกอุตสาหกรรมส่วนนโยบายแรงงาน รัฐจะมุ่งเน้นการให้ผู้ใช้แรงงานสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตำแหน่งงานว่างของสถานประกอบการได้โดยสะดวกมีการคุ้มครองแรงงานตามกฎหมายที่รัดกุมและหลักประกันความมั่นคงในการทำงานแก่ผู้ใช้แรงงานมีการส่งเสริมระบบแรงงานสัมพันธ์เพิ่มสิทธิประโยชน์ประกันสังคมให้มากขึ้นพัฒนาฝีมือแรงงานทั้งระบบ จัดระเบียบแรงงานข้ามชาติ และควบคุมการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวส่วนของนโยบายการพัฒนาสุขภาพของประชาชนรัฐจะทำการลงทุนในด้านบริการสุขภาพเร่งผลิตบุคลากรทางด้านสาธารณสุขให้เพียงพอ มีมาตรการสร้างสุขภาพเพื่อลดอัตราป่วยตายและผลกระทบจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังจะเพิ่มขีดความสามารถของ

อาสาสมัครสาธารณสุขทุกคนให้เป็นนักจัดการสุขภาพชุมชนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตั้งแต่ในช่วงตั้งครรภ์วัยเด็กวัยเจริญพันธุ์วัยบรรลุนิติภาวะวัยชราและผู้พิการยังต้องส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีโอกาสออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพและพละนาามัยที่ตีรวมถึงจะมีความพยายามขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเป็นเลิศในผลิตภัณฑ์และบริการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลในภูมิภาคเอเชียอีกด้วย ส่วนนโยบายศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมเน้นที่จะให้ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมมีบทบาทนำในการร่วมเทิดทูนสถาบันหลักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และร่วมสร้างประเทศไทยให้เป็นประเทศที่อยู่สบายต้องอุปถัมภ์คุ้มครองและทำนุบำรุงศาสนาพุทธและศาสนาอื่นทั้งนี้ต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทำนุบำรุงและบูรณปฏิสังขรณ์แหล่งศาสนา ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รู้จักสร้างสรรค์อารยธรรมที่ดีงาม สุวิถีชีวิต และสังคมคุณภาพสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศ มาสร้างคุณค่าทางสังคม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และการนันทนาการ เพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นไทยเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง รวมถึงการขยายบทบาทและสร้างเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน เพื่อให้เป็นกลไกเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมที่ครอบคลุมทั้งวิถีชีวิต และสื่อทุกประเภท นโยบายสุดท้ายของด้านสังคมและคุณภาพชีวิตคือ นโยบายความมั่นคงของชีวิต และสังคม ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการพัฒนาให้ครอบครัวและสังคมไทยมีความมั่นคงอบอุ่น สร้างหลักประกันความมั่นคงในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพ สนับสนุนบทบาทของสตรีไทยในการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเสมอภาค และเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงเรื่องเกี่ยวกับการลดอุบัติเหตุ และความสูญเสียจากอุบัติเหตุจราจรให้เหลือน้อยที่สุด โดยรัฐจะกำหนดให้ถือเป็น “วาระแห่งชาติ” ที่ต้องดำเนินการอย่างเข้มข้นในทุกพื้นที่ของประเทศ

นอกจากนี้ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 มีรายละเอียดดังนี้ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557: ออนไลน์)

1) การปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นหน้าที่สำคัญที่รัฐบาลต้องเชิดชูด้วยความจงรักภักดี และปกป้องรักษาพระบรมเดชานุภาพ มิให้ผู้ใดมาสั่นคลอนสถาบันหลักของชาติ โดยไม่สำนึกผูกพันภักดี พร้อมทั้งเผยแพร่พระราชกรณียกิจให้กับประชาชน ทั้งโครงการอัน

เนื่องมาจากพระราชดำริ ให้กับเจ้าหน้าที่ สถานศึกษา และหน่วยงานรัฐได้เข้าใจและนำหลักการทรงงานไปใช้ในการปฏิบัติราชการแผ่นดิน และเป็นส่วนสำคัญการช่วยสร้างความสมบูรณ์พูนสุขแก่ประชาราษฎร์อย่างทั่วหน้ากัน

2) การรักษาความมั่นคงของรัฐและการต่างประเทศกรณีเร่งด่วนเป็นการเตรียมความพร้อมด้านการเมืองและความมั่นคงอาเซียน 5ด้านได้แก่การบริหารจัดการชายแดนการสร้างความมั่นคงทางทะเลการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติการสร้างควมไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้านและการเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติการทางทหารร่วมกันของอาเซียนกรณีความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนภายใต้เป็นเรื่องที่เร่งรัดการแก้ไขปัญหาด้วยหลักการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาอย่างเป็นกัลยาณมิตร เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนและมีแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเมืองตามความต้องการของพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี เชื้อชาติ ภาษาและศาสนา รวมถึงการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของกองทัพ ระบบป้องกันประเทศให้มีศักยภาพ ทันสมัย ให้มีความพร้อมต่อการรักษาอธิปไตยและประโยชน์ของชาติ ปลอดภัยจากการคุกคามทุกรูปแบบ มีการร่วมมือทุกภาคส่วนในการเป็นเครือข่ายรักษาความมั่นคงภายในตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาคและนานาชาติโดยเฉพาะอาเซียนและประชาคมโลกรวมถึงในยากปกติสามารถนำพลังของกองทัพมาพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้การสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศอยู่บนพื้นฐานของนโยบายต่างประเทศด้วยการนำกลไกทางการทูตแบบบูรณาการมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในทุกมิติ

3) การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐซึ่งมีแนวทาง 7 ประการ ได้แก่ ประการแรกคือการเร่งสร้างโอกาส อาชีพ การมีรายได้ที่มั่นคง และยกระดับคุณภาพแรงงาน ประการที่สองป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์รวมถึงปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองการทารุณกรรมต่อแรงงานข้ามชาติ ประการที่สามพัฒนาระบบการออม สวัสดิการของชุมชนรวมถึงการคุ้มครองทางสังคมให้มีความเป็นธรรมทุกกลุ่ม ประการที่สี่เตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ประการที่ห้าการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมประชาคมอาเซียน สังคมแห่งความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรม ประการที่หก จัดระเบียบสังคมสร้างมาตรฐานด้านคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาลให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนทั่วไปโดยใช้ค่านิยมหลัก 12 ประการตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และประการสุดท้าย คือ การแก้ไขปัญหา

การไร้ที่ดินทำกินของเกษตรกรและการรुक้าเขตป่าสงวน ต้องให้สิทธิถือครองแก่ผู้ไม่รูก้าป่าสงวน และการทวงคืนสิทธิพื้นที่ป่าต้นน้ำทั่วประเทศโดยความร่วมมือระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ

4) การศึกษาและเรียนรู้การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมให้คนไทยเกิด ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความเป็นไทย ซึ่งมีแนวทางการขับเคลื่อนด้วยการจัดการปฏิรูป ระบบการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ คุณธรรม ประกอบอาชีพเหมาะสมกับพื้นที่ท้องถิ่น บริหาร งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพตามความจำเป็น มีระบบกู่ยืมและลักษณะของพื้นที่ตั้งของ สถานศึกษาทั้งในและนอกระบบ ให้องค์กรภาคประชาสังคมภาคเอกชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนทั่วไปมีโอกาสร่วมจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ทุกช่วงวัยส่งเสริมให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมการศึกษาอาชีวะและวิทยาลัยชุมชนเพื่อสร้างแรงงาน ท้องถิ่น เด็กจะเก่งได้ต้องพัฒนาพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูที่มีคุณภาพและมีจิตวิญญาณ ของความเป็นครู ด้านศาสนาและองค์กรทางศาสนานั้นต้องทะนุบำรุงและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา และศาสนาอื่นๆ เสริมบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาสังคม สร้างความปรองดอง และสร้างความสมานฉันท์ของคนในชาติ พร้อมทั้งให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูและเผยแพร่มรดกทาง วัฒนธรรม ภาษาไทยและภาษาถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สนับสนุน การเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมสากล รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมและจรรยาบรรณที่ดีของความเป็นไทย

5) การยกระดับคุณภาพบริการด้านสาธารณสุขและสุขภาพของประชาชนต้องเริ่มต้นจาก การวางรากฐานระบบหลักประกันสุขภาพให้ครอบคลุมประชากรทั้งประเทศให้เกิดความเท่าเทียม กัน พัฒนาระบบบริการสุขภาพร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน เน้นการป้องกันโรคมามากกว่ารักษา เสริมความแข็งแกร่งของระบบเฝ้าระวังและสกัดกั้นโรคระบาด โรคอุบัติใหม่ อุตุนิซ้า ป้องกันและ แก้ไขปัญหาการเกิดอุบัติเหตุในการจราจร นอกจากนี้พัฒนาลักษณะนิสัยของเยาวชนให้มึน้ำใจเป็น นักกีฬามีศักยภาพแข่งขันในระดับสากล ประสานหน่วยงานทุกภาคส่วนในการออกกฎหมายป้องกัน ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การอุ้มบุญ การปลูกถ่ายอวัยวะและสเต็มเซลล์ รวมทั้งพัฒนาขีด ความสามารถในการวิจัยทางการแพทย์และสาธารณสุข

6) การส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันปราบปรามการ ทูจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐรัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนมากกับการปรับปรุงระบบราชการให้ ทำงานได้อย่างรวดเร็ว และมีเป็นธรรมเนียมยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีการบริหารจัดการ

ภาครัฐแบบใหม่การตอบสนองความต้องการของประชาชน กระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างรวดเร็ว ประหยัดและสะดวก มีกระบวนการจัดการอย่างเป็นธรรม และโปร่งใสของเจ้าหน้าที่รัฐ ยกระดับสมรรถนะของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพสูง สามารถบริการประชาชนด้วยระบบระบบศูนย์บริการร่วม ณ จุดเดียว (One Stop Service) เสริมสร้างกระบวนการแต่งตั้งและโยกย้ายบุคลากรภาครัฐและพัฒนาระบบคุณธรรม ปลอดภัยจากการแทรกแซงจากนักการเมือง ด้วยการใช้ระบบพิทักษ์คุณธรรม มีมาตรการทางกฎหมายการปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึกในการรักษาคำสัตย์ของความเป็นข้าราชการและความซื่อสัตย์สุจริต ในการปฏิบัติหน้าที่ ปรับปรุงกฎหมายปราบปรามการทุจริต ประพฤติมิชอบ และการมีผลประโยชน์ทับซ้อนในภาครัฐทุกระดับ รวมถึงการส่งเสริมให้มีภาคีองค์กรภาคเอกชนและเครือข่ายต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเฝ้าระวังตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ

7) การปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การมียึดหลักนิติธรรมเป็นใหญ่จะทำให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองปกป้องตามสิทธิมนุษยชนอย่างสมศักดิ์ศรีด้วยการปรับปรุงประมวลกฎหมายสำคัญ ๆ ที่ล้าสมัยของประเทศ ที่ไม่เอื้อต่อศักยภาพในการแข่งขันกับนานาชาติ ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาหน่วยงานที่ดูแลเรื่องกฎหมายให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็วในการช่วยเหลือประชาชน นอกจากนี้จัดตั้งองค์กรปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่ปราศจากการแทรกแซงของรัฐ สามารถนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น ความรู้ทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในการปฏิบัติงานให้รวดเร็วเป็นธรรมและมีฐานข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อมโยงระหว่างกันในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมได้มีการปรับปรุงระบบการช่วยเหลือทางกฎหมายและค่าใช้จ่ายแก่ประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม และนโยบายสุดท้ายคือการนำมาตรการทางการเงินภาษีและการป้องกันการฟอกเงินมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทุจริตและประพฤติมิชอบหรือกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์แรงงานทาสการค้าอวัยวะอวัยวะเพศและอวัยวะสืบพันธุ์และอาชญากรรมข้ามชาติ

สรุปแนวโน้มนโยบายสำคัญของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์จันทร์โอชานายกรัฐมนตรี พบว่า เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งของสังคมไทยที่คนเริ่มแตกแยกทางความคิดรุกรามสู่การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายจนเกิดการเผชิญหน้าระหว่างคนในสังคมไทย ยังส่งผลต่อการแสดงการหมิ่นประมาทสถาบันหลักของประเทศ จึงเริ่มต้นด้วยการแสดงเจตจำนงของรัฐบาลในนโยบายการปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ นำคำสอนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตประจำวัน พยายามรักษาความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกประเทศ เมื่อปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นจากสาเหตุของความไม่เป็นธรรม ความไม่เที่ยมจึงมีนโยบายด้านการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสประชาชนคนไทยสามารถเข้าถึงบริการของรัฐ พัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา การเรียนรู้การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม การยกระดับคุณภาพสุขภาพ และการสาธารณสุขของประเทศให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ นอกจากนี้ส่งเสริมให้มีการปลูกจิตสำนึกให้คนไทยมีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ราชการแผ่นดิน มีหลักธรรมาภิบาล ป้องกันและช่วยกันสอดส่องดูแลการทุจริตทั้งปวงตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ โดยปรับปรุงหรือออกกฎหมายที่เข้มข้นมากขึ้น พร้อมทั้งปรับปรุงกฎหมายที่ล้าสมัยให้สอดคล้องกับสภาวะปัจจุบัน

5. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม

“การพัฒนาคนและคุณภาพชีวิตของคน” เป็นจุดมุ่งหมายและเป้าหมายหลักในการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนา สำหรับการพัฒนาในมิติอื่น ๆ จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ฉะนั้นการพัฒนาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของคน จึงเป็นดัชนีชี้วัดอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการวัด “ความสุขและความเป็นอยู่เย็นเป็นสุข” ของคนและสังคมไทย โดยความอยู่เย็นเป็นสุขจะหมายถึงรวมถึงสภาวะที่คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพทั้งร่างกาย จิตใจ ปัญญาที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลงนคระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552: บทบรรณาธิการ) เมื่อกล่าวถึงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการ มักจะมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนซึ่งประชาชนเป็นผู้ร่วมพัฒนาไปพร้อมกัน (People Participation) ซึ่งเริ่มต้นด้วยการ “ระเบิดจากข้างใน” คือประชาชนเป็นผู้กำหนดวิถีทางและเลือกแนวทางการพัฒนาด้วยตนเอง พร้อมกันนั้นเมื่อต้องการวิเคราะห์การดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างเจาะลึก พระองค์ทรงใช้หลักของการประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ภาพแห่งความสำเร็จหนึ่งคือโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งถือเสมือนเป็น “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” ซึ่งมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทยโดยสอดคล้องกับภูมิสังคมของท้องถิ่นนั้น โดยศูนย์ศึกษา

การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นรูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการในระบบราชการไทย ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์นั่นก็คือการลดขั้นตอนของการประสานการจัดการที่เคยขึ้นอยู่กับการดำเนินงานระบบ “เอกเทศ” มาเป็นการร่วมกันทำในคราวเดียวกันในทุกสาขาเพื่อให้บริการแก่ประชาชน ณ ที่แห่งเดียว เป็น “ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ” หรือ “one stop service” ซึ่งหน่วยราชการหลายหน่วยร่วมกันทำงานโดยมีศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นศูนย์รวม การพัฒนาการทำงานในการช่วยเหลือประชาชนมีหลากหลายเรื่องทั้งทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับรายได้ การพัฒนาอาชีพ ความหลากหลายในการปลูกพืช หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การท่องเที่ยวศึกษาดูงาน ทฤษฎีใหม่ที่นำประโยชน์มาสู่พสกนิกรชาวไทย นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาสังคม การสร้างความเข้มแข็งมั่นคงให้กับชุมชน การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในแง่ขององค์รวม ตลอดจนเรื่องของสังคมจิตวิทยาวิถีชีวิตไทยและวัฒนธรรมอีกด้วย ซึ่งอยู่ลักษณะของสามประสาน หรือบ-ว-ร บ้าน วัด และราชการอีกด้วยซึ่งวิถีชีวิตไทยในลักษณะนี้น่าจะคงและรักษาไว้ให้ดำรงอยู่ต่อไปในสังคมไทยแนวความคิดเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นพระวิสัยทัศน์และพระสติปัญญาที่ลึกซึ้งกว้างไกลยิ่งนัก (การพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน, 2554: ออนไลน์)

สรุปได้ว่า โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการ มีเป้าหมายอยู่ที่ “เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม” อย่างแท้จริงและยังชี้ให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ทรงเป็นผู้ยึดมั่นในหลักการของความเป็นประชาธิปไตยที่สุด ดังเช่นหลักการทรงงานที่พระองค์ทรงยึดไว้ “การมีส่วนร่วม” “การระเบิดจากข้างใน” “การทำงาน ณ จุดบริการเดียว” เป็นต้นโครงการต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงพระราชดำริไว้ก็เป็นไปเพื่อพัฒนาสังคม เศรษฐกิจความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเป็นไปตามความต้องการของประชาชนเป็นหลัก และไม่เคยที่จะละเลยความรู้สึกของประชาชนของพระองค์เองเลย

กรณีศึกษาตัวอย่างโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสังคม ได้แก่ โครงการวัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งสรุปรายละเอียดได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ให้พื้นที่บริเวณบึงพระราม 9 กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองตัวอย่างของชุมชนที่มีบ้าน วัด โรงเรียน ตามหลักของ “บวร” ในการประสานความร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเจริญยิ่งขึ้นจึงได้พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2531 ให้

มีการดำเนินการปรับปรุงสภาพพื้นที่และชุมชนในพื้นที่บริเวณใกล้กับโครงการบึงพระราม 9 และได้ดำเนินการจัดตั้งวัดขึ้นในที่ดินที่อยู่ใกล้เคียงกัน ซึ่งนางสาวจันทร์จวง สิงหเสนี ได้น้อมเกล้าถวายที่ดินจำนวน 8 ไร่ 2 งาน 54 ตารางวา และได้รับการอนุญาตให้สร้างวัดจากกรมการศาสนา เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2534 ต่อมาในวันที่ 2 ตุลาคม 2540 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งวัดพระราม 9 กาญจนาภิเษกเป็นวัดในพระพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเขตวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2541 และทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ยกฐานะวัดพระราม 9 กาญจนาภิเษกเป็นพระอารามหลวงกรณีพิเศษ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ (5 ธันวาคม 2542) ได้มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานราชการต่างๆ และประชาชนเพื่อสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามหลักของ บ-ว-ร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) ในด้านการเอื้อประโยชน์แก่ชุมชน โดยยึดหลักของการประหยัดและพอเพียง ได้แก่กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างเช่น การทำบุญตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนาและการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้นกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เช่น กิจกรรมวันสงกรานต์ กิจกรรมวันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม และ 5 ธันวาคม เป็นต้น กิจกรรมเทิดพระเกียรติ เช่น การเทศน์มหาชาติ เป็นต้นรวมถึงกิจกรรมอื่นๆ เช่นการจัดกิจกรรมพันธุกรรมพระราชทานเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม กิจกรรมรากลักแก้วมาตุภูมิ การสอบธรรมศึกษา กิจกรรมการปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแบบพระอุโบสถวัดพระราม 9 กาญจนาภิเษก ให้แก่สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนาเพื่อดำเนินการสนองพระราชดำริด้านเศรษฐกิจพอเพียง และมอบให้กับวัดต่างๆ ที่สนใจการนำแบบพระอุโบสถฯ ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพพื้นที่และสภาพภูมิสังคม โดยในปัจจุบันมีวัดต่างๆ ที่ได้รับพระราชานุญาตให้ดำเนินการก่อสร้างอุโบสถจำนวน 74 แห่ง (โครงการวัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร, 2554: ออนไลน์)

ครั้งเมื่อกล่าวถึงศูนย์ศึกษาต่าง ๆ ที่เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินอกจากมีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องปากท้องของพสกนิกร รวมถึงการแก้ไขปัญหาเฉพาะแต่ละพื้นที่แล้วยังมีเป้าหมายด้านการพัฒนาสังคมด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาคันทรงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอัน

เนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งแต่มีลักษณะการพัฒนาด้านสังคมดังนี้ (พระราชกรณียกิจและพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม, 2554: ออนไลน์)

- ฝึกอบรม ส่งเสริมด้านศิลปอาชีพ เช่น จักรสาน ทอผ้า เป็นต้น
- สาธิตการทำเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่
- พัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิต
- พัฒนาอาชีพและการตลาด สหกรณ์เช่น สหกรณ์ประมงคู้กระเบน จำกัดตั้ง

เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2530

- การวิจัย พัฒนา ทดลองแนวทางใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น เช่น ทำเป็นแปลงสาธิตเลี้ยงหอย ฦ อ่าวคู้กระเบนและโครงการพัฒนาไก่อดำสายพันธุ์ “ภูพาน” จังหวัดสกลนคร (วิศุทธิ์ เอื้อกึ่งเพชร, 2549: 68)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แต่ละแห่งจะมีการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ให้ด้วย เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีการงานฝึกอบรม รวม 17 หลักสูตร รวม 25 รุ่น 1,171 ราย อาทิ การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังด้วยการปรับปรุงบำรุงดิน การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ “เยาวชนไทยรักษ์สิ่งแวดล้อม” การผลิตผักปลอดภัยสารพิษ การผลิตบอนสี การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ การแปรรูปเนื้อสัตว์ การแปรรูปผลผลิต การเกษตร การส่งเสริมการเลี้ยงปลาอุกอุยเทศในบ่อประจำโรงเรียนการปลูกสบู่ดำพืชพลังงาน ทดแทนตามแนวพระราชดำริ(งานขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา, 2554: ออนไลน์)

สิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาสังคมนั้นก็คือการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่จิงมีเป้าหมายหลักคือได้พัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิต ให้คนมีความสุขอย่างยั่งยืน โดยปรกการด้านแรกนั้นก็คือการพัฒนาคุณภาพด้าน การศึกษานั้นเองซึ่งการศึกษามีความสำคัญที่สะท้อนการเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต ดังที่บทสรุปของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริไว้เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 24 เมษายน 2542 ว่าการที่จะเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตของประชากรให้ดีขึ้น จะต้องเริ่มที่ศูนย์พัฒนา

เด็กเล็ก โรงเรียนชั้นอนุบาล1โรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยม สถาบันการศึกษา อุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดยะลา มหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ จังหวัดนราธิวาส ดังนั้น การเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตอันดับ 1 คือ(วารินทร์ บุชบรรณ, 2552: 29-30)

1) การให้การศึกษาในทุกระดับ

2) ด้านสุขภาพอนามัยเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญตามมา ถ้าสุขภาพของทุกคนดี สามารถทำงานได้ ทุกคนก็จะมีอาชีพมีรายได้ตามมา

3) ด้านเศรษฐกิจ เมื่อทุกคนมีงานทำ (ไม่มีคนว่างงาน) ทุกคนก็มีรายได้สูงก็สามารถทำงานอย่างอื่นได้

4) ที่อยู่อาศัยก็จะตามมา

5) ปัจจัยอื่น เช่น โทรศัพท์มือถือ รถยนต์ ตู้เย็น วิทยุ โทรทัศน์ จะตามมา

6) เมื่อมีเงิน จะมีทุนในการประกอบต่าง ๆ เพิ่มขึ้นในด้านการท่องเที่ยวในประเทศ การท่องเที่ยวต่างประเทศ

7) ด้านการผลิตจะร่วมมือกันในการผลิตได้

8) ด้านตลาด ขายผลผลิตได้ประโยชน์สูงสุด

9) ด้านการเป็นอยู่ มีความเป็นอยู่ที่ดี (ไม่มีโจรผู้ร้าย ไม่มียาเสพติด)

10) ด้านสวัสดิการ เป็นการลงทุนหมู่บ้าน สหกรณ์ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ

11) ด้านสังคม ศาสนา ชุมชนรวมกันพัฒนาได้

12) ยุทธศาสตร์ในการพัฒนามีหลายขั้นตอน เช่น การพัฒนาคนให้เก่ง แข็งแรงดี การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การปรับโครงการเศรษฐกิจเพื่อสร้างทุนเศรษฐกิจให้ดีขึ้น สร้างธรรมชาติและเป็นคนดี มีคุณธรรม รู้รักสามัคคี ซื่อสัตย์ สุจริต (ไม่มีคอร์รัปชั่น) เป็นต้น

เมื่อการพัฒนาคนที่อาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดารให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมเป็นความท้าทายถึงความยากลำบากของคนทั่วไป หรือหน่วยงานภาครัฐ แต่สิ่งเหล่านี้มิใช่อุปสรรคของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเด็กตามชายแดนของไทยอย่างแน่นอน นั่นก็คือโครงการตามพระราชดำริที่พระราชทานให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ซึ่งโครงการแรกเกิดขึ้นในปี 2523 และเป็นผลให้มีโครงการเพื่อช่วยเหลือคนในชนบทที่ด้อยโอกาส อีกมากมายมีเป้าหมายกระจายสู่พ่อแม่ของเด็ก ครอบครัว ไปสู่ชุมชน โครงการตามพระราชดำรินี้ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั้ง 8 โครงการ แบ่งออกเป็น 4 แผนงาน คือแผนงานด้านอาหาร โภชนาการ และสุขภาพอนามัย แผนงานด้านการศึกษา แผนงานด้านเศรษฐกิจ และแผนงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ลดาวัลย์ ชาติไทย, 2552: 13)

นอกจากนี้โครงการที่โดดเด่นเป็นที่ประจักษ์สายตาคนทั่วโลก คือ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ที่เกี่ยวเนื่องกับการแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน และคุณภาพชีวิตของสังคมด้วยเช่นเดียวกัน คือ **ทรงแก้ปัญหาน้ำเน่าเสีย** ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยแหล่งน้ำธรรมชาติที่คุณภาพน้ำมีสภาพเสื่อมโทรม ทั้งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและเนื่องจากการกระทำของประชาชน จึงได้ทำการศึกษา ทดลอง และดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โดยพิจารณาดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละท้องที่ซึ่งหลักการสำคัญคือต้องมีค่าใช้จ่ายไม่มากนัก มีลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้ (ปราโมทย์ไม้กลัด, 2546: 10 - 11)

1) **การบำบัดน้ำเน่าเสียด้วยผักตบชวา** ทรงสนพระราชหฤทัยในการปรับปรุงแหล่งน้ำ เช่น บึงและหนองน้ำที่มีอยู่แล้ว บำบัดน้ำเน่าเสียที่รับจากคลองเข้ามาบำบัดให้มีสภาพดีขึ้นด้วยผักตบชวา เช่น โครงการบึงมักกระสันอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ทั้งนี้โครงการที่ใช้ผักตบชวาเรียกอีกอย่างว่า “**ธรรมปราบธรรม**” ซึ่งการบำบัดน้ำเน่าเสียโดยการใช้ผักตบชวา ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ ให้ดูดซับสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำให้บรรเทาลง ดังที่มีพระราชกระแสในเรื่องนี้ว่าเป็นการใช้ธรรมปราบธรรม อันมีความหมายว่า ทั้งน้ำเน่าเสียและผักตบชวาล้วนแต่เป็นสิ่งไม่พึงปรารถนา และต้องการกำจัดไป แต่ก็สามารถนำมาใช้หักล้างกันให้มีผลออกมาเป็นธรรม ได้ นั่นก็คือ น้ำดีที่พึงปรารถนานั่นเอง (แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา, 2554: ออนไลน์) ซึ่งแนวคิดนี้มีอยู่ในหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยเช่นกัน ยิ่งเห็นได้ชัดจากการบำบัดน้ำเน่าเสียโดยวิธีการเติมอากาศ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิชัยพัฒนาสนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์และดำเนินการจัดสร้างเครื่องมือบำบัดน้ำเน่าเสียร่วมกับกรมชลประทาน เครื่องเติมอากาศหรือที่รู้จักกันแพร่หลายว่า “**กังหันน้ำชัยพัฒนา**” พอสรุปได้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2527-2530 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำให้ใช้ผักตบชวาและพืชน้ำต่าง ๆ แต่ก็ได้ผลใน

ระดับหนึ่งเท่านั้น ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2531 เป็นต้นมาสภาพน้ำเน่าเสียมีอัตราแนวโน้มรุนแรงมากยิ่งขึ้น การใช้วิถีธรรมชาติไม่อาจบรรเทาความเน่าเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทรงพระราชดำริให้ประดิษฐ์เครื่องกลเติมอากาศแบบประหยัดค่าใช้จ่าย ที่ผลิตเองได้ในประเทศ มีรูปแบบ “**ไทยทำ ไทยใช้**” ซึ่งทรงได้แนวทางจาก “**หลุก**” ซึ่งเป็นอุปกรณ์วิดน้ำเข้านาเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการคิดค้นเบื้องต้น

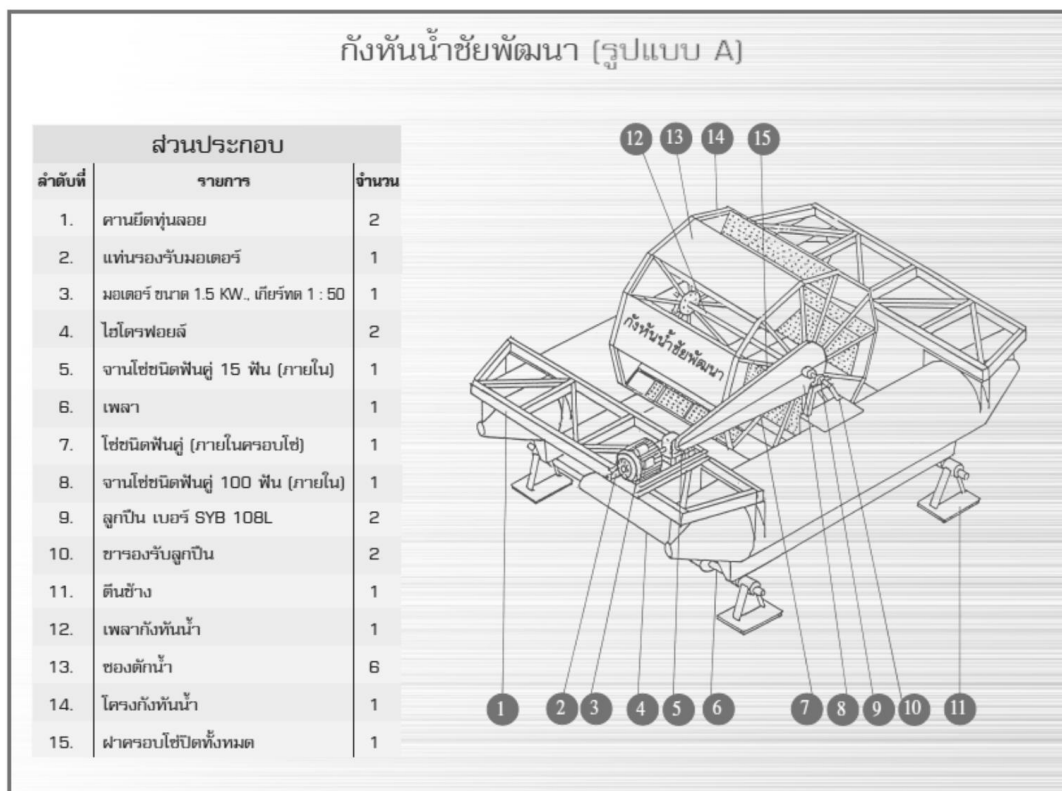

ภาพที่ 5.1 “หลุก” ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา (2549: 2)

ครั้งต่อมาเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2531 พระราชทานรูปแบบและพระราชดำริ เรื่องการแก้ไขปัญหาน้ำเสีย โดยการเติมออกซิเจนในน้ำ มี 2 วิธี คือ วิธีหนึ่ง ใช้อากาศอัดเข้าไปตามท่อเป่าลงไปใต้ผิวน้ำแบบกระจายฟอง และอีกวิธีหนึ่ง น่าจะกระทำได้โดยกังหันวิดน้ำ วิดตักขึ้นไปบนผิวน้ำ แล้วปล่อยให้ตกลงไปยังผิวน้ำตามเดิม โดยที่กังหันน้ำจะหมุนช้า ๆ ด้วยกำลังของมอเตอร์ไฟฟ้าขนาดเล็กไม่เกิน 2 แรงม้า หรืออาจจะให้พลังน้ำไหลก็ได้ จึงสมควรพิจารณาสร้างต้นแบบ แล้วนำไปติดตั้งทดลองใช้บำบัดน้ำเสียที่ภายในบริเวณโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าและวัดบวรนิเวศวิหาร โดยกังหันน้ำชัยพัฒนาหรือเครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย(Chaipattana Low Speed

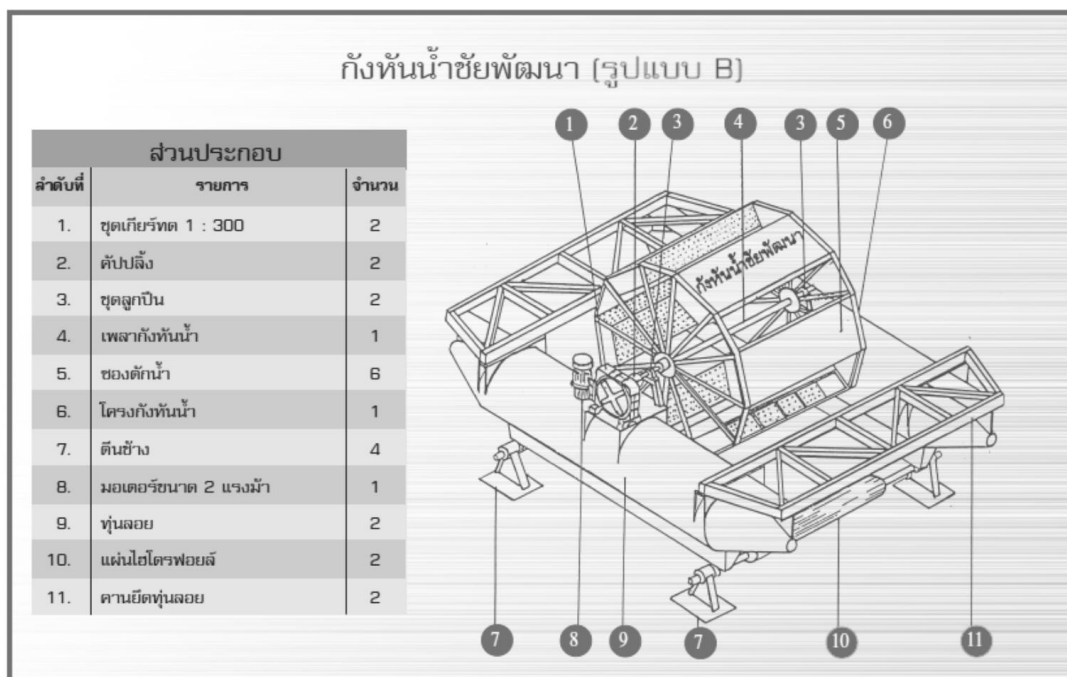
Surface Aerator) ซึ่งเป็น Model RX-2 หมายถึง Royal Experiment ทั้งนี้การพัฒนาแบบ กังหันน้ำชัยพัฒนาที่อยู่ 4 รูปแบบ คือ รูปแบบ A ของน้ำจะถูกขับเคลื่อนโดยใช้ระบบขับเคลื่อนกำลังด้วยเฟืองจานโซ่ ร่วมกับเกียร์มอเตอร์ขนาด 1: 50 2 แรงม้า พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2535-2536

ภาพที่ 5.2 รูปแบบ A ของน้ำจะถูกขับเคลื่อนโดยใช้ระบบขับเคลื่อนกำลังด้วยเฟืองจานโซ่ ร่วมกับเกียร์มอเตอร์ขนาด 1: 50 2 แรงม้า พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2535-2536

ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา (2549: 6)

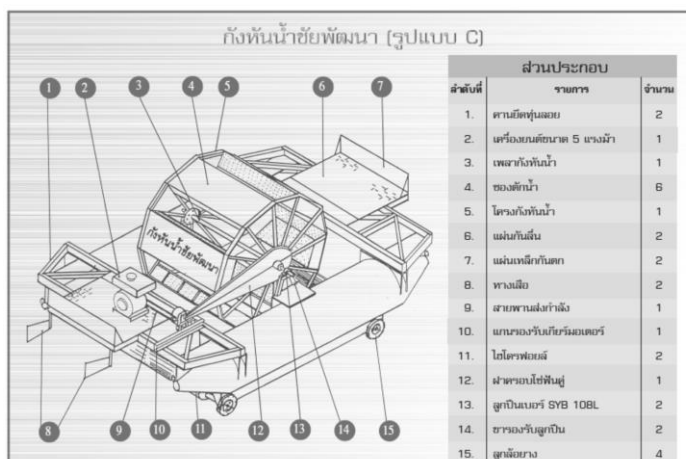
รูปแบบ B ของน้ำจะถูกขับเคลื่อนโดยใช้ระบบขับเคลื่อนด้วยชุดเกียร์ทดรอบขนาด 1: 300 2 แรงม้า ขับ 1 ชั่วโมง พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2538

ภาพที่ 5.3 รูปแบบ B ของน้ำจะถูกขับเคลื่อนโดยใช้ระบบขับเคลื่อนด้วยชุดเกียร์ทดรอบขนาด 1: 300 2 แรงม้า ขับ 1 ชั่วโมง พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2538

ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา (2549: 7)

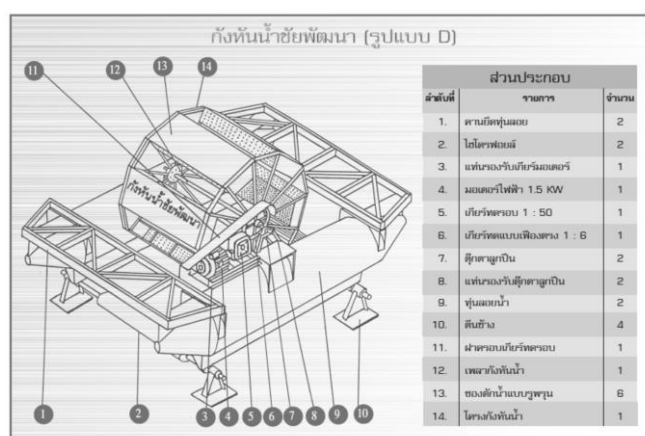
รูปแบบ C เหมือนรูปแบบ A แต่ใช้ในกรณีที่ต้องการขับเคลื่อนไปตามแหล่งน้ำด้วยตัวเอง และแหล่งน้ำนั้นไม่มีพลังงานไฟฟ้าเข้าถึง ต้องใช้เครื่องยนต์ขับเคลื่อนโดยมีเจ้าหน้าที่บังคับทิศทาง พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2537

ภาพที่ 5.4 รูปแบบ C เหมือนรูปแบบ A แต่ใช้ในกรณีที่ต้องการขับเคลื่อนไปตามแหล่งน้ำด้วยตัวเอง และแหล่งน้ำนั้นไม่มีพลังงานไฟฟ้าเข้าถึง ต้องใช้เครื่องยนต์ขับเคลื่อนโดยมีเจ้าหน้าที่บังคับทิศทาง พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2537

ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา (2549: 7)

รูปแบบ D ของน้ำจะถูกขับเคลื่อนด้วยชุดเกียร์ทดรอบขนาด 1:50 ร่วมกับเกียร์ทดแบบเฟือง ตรง 1:6 ใช้มอเตอร์ 2 แรงม้า พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2539

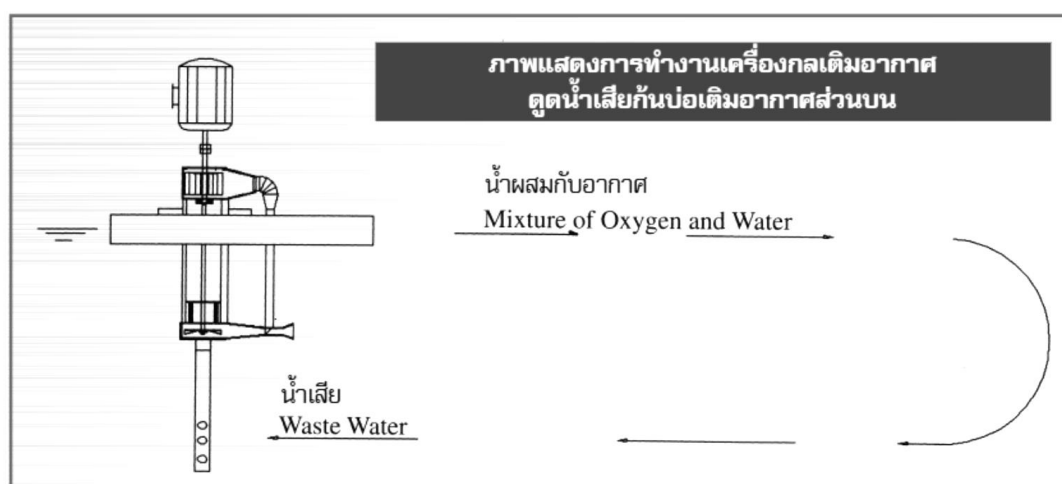

ภาพที่ 5.5 รูปแบบ D ของน้ำจะถูกขับเคลื่อนด้วยชุดเกียร์ทดรอบขนาด 1:50 ร่วมกับเกียร์ทดแบบเฟือง ตรง 1:6 ใช้มอเตอร์ 2 แรงม้า พัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2539

ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา (2549: 8)

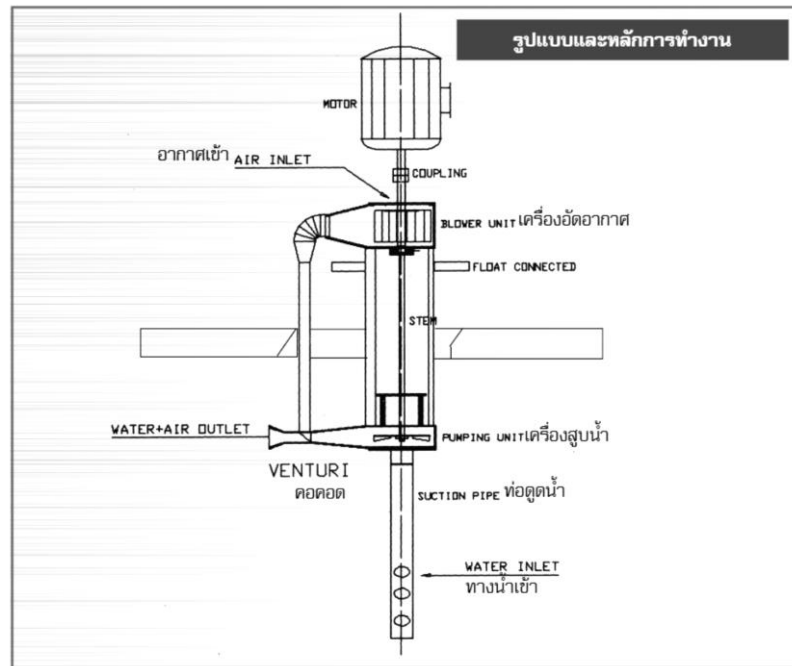
กระทั่งเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2536 เครื่องกลเติมอากาศ “กึ่งหันน้ำชัยพัฒนา” ได้รับการพิจารณาและทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรในพระปรมาภิไธย นับเป็นสิ่งประดิษฐ์เครื่องกลเติมอากาศ เครื่องที่ 9 ของลำดับที่ได้รับสิทธิบัตรและเป็นครั้งแรกที่ได้มีการรับจดทะเบียนและออกสิทธิบัตร ถวายแด่พระมหากษัตริย์ด้วยนับเป็น “สิทธิบัตรในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์พระองค์แรกในประวัติศาสตร์ชาติไทยและเป็นครั้งแรกของโลก” (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2549: 2-8)

นอกจากนี้การพัฒนาเครื่องกลเติมอากาศ ดำเนินต่อโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง ได้พัฒนาเครื่องกลเติมอากาศอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า “เครื่องกลเติมอากาศแบบ RX-5C” อาศัยแรงขับด้วยมอเตอร์ไฟฟ้าขนาด 2 แรงม้า 3,000 รอบ/นาที ขณะเครื่องทำงานวัดค่ากระแสไฟฟ้าได้ 2.8 แอมป์การทำงานเช่นนี้สามารถถ่ายเทออกซิเจนได้ประมาณ 1.8-2 กิโลกรัมออกซิเจน/แรงม้า/ชั่วโมง โดยมีหลักการทำงาน คือ มอเตอร์ไฟฟ้าจะทำให้ใบพัดบีมน้ำหมุน ระบบสูบน้ำทำงานจะดูดน้ำที่ส่วนล่างขอบบ่อขึ้นไปตามท่อดูดน้ำที่ปลายทางออกท่อดูดน้ำจะทำ Venturiเมื่อน้ำไหลผ่านตรงจุด Venturiน้ำมีความเร็วสูงเกิดสุญญากาศจะดูดอากาศจากภายนอกผสมกับน้ำ เนื่องจากท่อรับอากาศต่อเข้ากับชุดเป่าอากาศจะอัดอากาศส่งไปตามท่อรับอากาศเพิ่มปริมาณอากาศเข้าผสมกับน้ำ โดยมีแรงดูดอากาศที่เกิดสุญญากาศตรงจุด Venturiและแรงอัดอากาศจากชุดเป่าอากาศมีลักษณะการทำงานดังนี้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2549: 8)

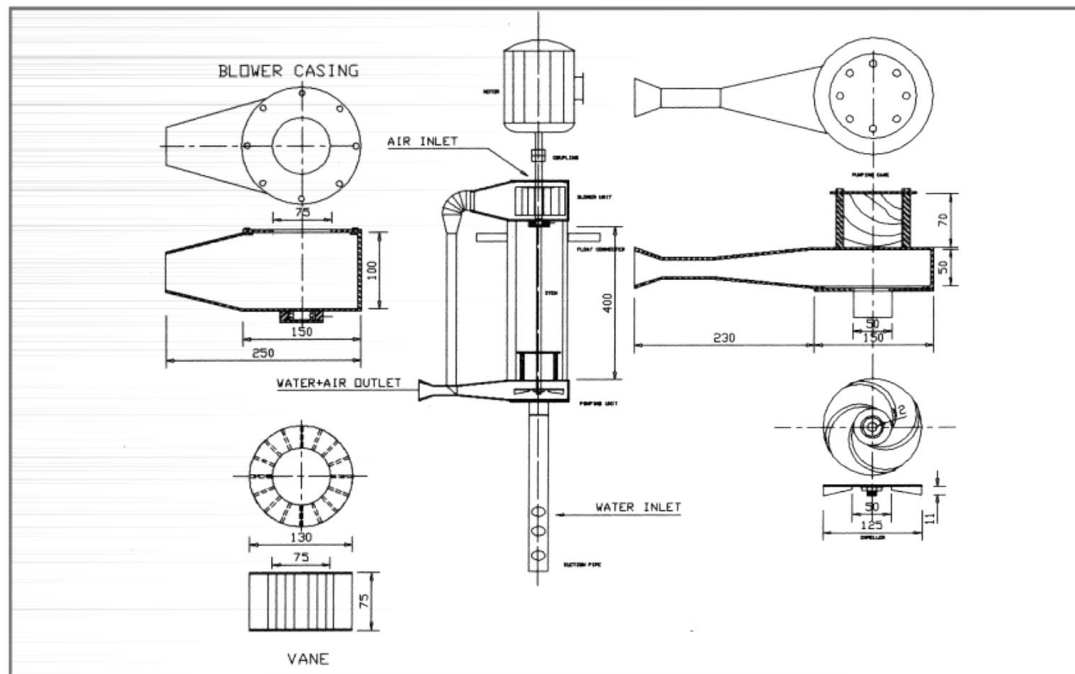

ภาพที่ 5.6 การทำงานเครื่องกลเติมอากาศดูดน้ำเสียกึ่งหันบ่อเติมอากาศส่วนบน

ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา (2549: 8)

ภาพที่ 5.7 รูปแบบและหลักการทำงานเครื่องกลเติมอากาศดูดน้ำเสียก้นบ่อเติมอากาศส่วนบน (1)
ที่มา: มุลนิธิชัยพัฒนา (2549: 9)

ภาพที่ 5.8 รูปแบบและหลักการทำงานเครื่องกลเติมอากาศดูดน้ำเสียก้นบ่อเติมอากาศส่วนบน (2)
ที่มา: มุลนิธิชัยพัฒนา (2549: 9)

จนบรรลุผลเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2544 มูลนิธิชัยพัฒนาได้รับพระบรมราชานุญาตให้ขอจดสิทธิบัตรเครื่องกลเติมอากาศแบบ RX-5C ในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชซึ่งกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ออกสิทธิบัตรการประดิษฐ์ในชื่อ “**เครื่องกลเติมอากาศแบบอัดอากาศและดูดน้ำ**” ซึ่งเครื่องกลเติมอากาศแบบ RX-5C สร้างเสร็จสมบูรณ์ตามพระราชดำริและทำการสาธิตการทำงานเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2543 ณ ทะเลน้อย อ.วังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงใช้งานอยู่ที่วังไกลกังวล (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2549: 10)

การช่วยเหลือพสกนิกรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยิ่งมุ่งมั่นในการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่จะแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านน้ำเน่าเสียอีก ด้วยการบูรณาการธรรมชาติร่วมกับการใช้เทคโนโลยีในโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งปัญหาด้านน้ำเน่าเสียโดยเฉพาะในเมืองใหญ่ยิ่งที่วิฤตความรุนแรงมากขึ้น หากปล่อยทิ้งไว้ย่อมจะส่งผลกระทบต่อคน ต่อสภาพพื้นที่ ต่อวิถีการดำรงชีวิตในสังคมไทยมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การให้ความสำคัญที่ไม่สมดุลกันระหว่างเศรษฐกิจและสังคม เมื่อสิ่งหนึ่งดีขึ้น รัฐหรือเอกชนมักจะละเลยสิ่งหนึ่งที่จะมีผลกระทบต่อความเสียหายตามมา ยิ่งการพัฒนามากขึ้นเพียงใด ยิ่งผลเสียต่อคน สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นเท่านั้นหากไม่ใช้สติปัญญาพิจารณาในคำว่า “พัฒนา” ให้รอบคอบ รอบด้าน ไตร่ตรองแบบถี่ถ้วนแล้วไซ้ร้ ดังนั้น**โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จึงเป็นโครงการศึกษา วิจัย วิธีการบำบัดน้ำเน่าเสีย กำจัดขยะมูลฝอย และการรักษาสภาพป่าชายเลนด้วยวิธีธรรมชาติ โดยอาศัยป่าชายเลนช่วยในการบำบัดน้ำเสีย ประกอบด้วยบ่อตกตะกอน บ่อบำบัดแบบผิวดิน บ่อปรับคุณภาพน้ำ ระบบบึงชีวภาพ ซึ่งเป็นบ่อดินตื้น ๆ ปลูกพืชน้ำลำต้นขนาดเล็กแต่ขึ้นกระจายหนาแน่น เพื่อให้ดูดซึมสารพิษสารอินทรีย์ ระบบกรองน้ำเสียด้วยหญ้า และแปลงป่าชายเลนเพื่อการบำบัดก่อนระบายลงสู่ทะเลต่อไป (ปราโมทย์ ไม้กัณฑ์, 2546: 11)

แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจเพียงใดก็ตามไม่เคยละเลยการพัฒนาสังคมด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านแม้เพียงเล็กน้อย ซึ่งพบได้จากการเกิดขึ้นของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เป็นการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมที่เป็นการส่งเสริม และอนุรักษ์สิ่งล้ำค่าของบรรพชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ ไว้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนและคนทั่วไป เพื่อชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของสังคมและภูมิปัญญาของคน ที่

สร้างขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาสังคม และพัฒนาสังคมในท้องถิ่นนั้นไว้ และโครงการที่เพิ่งเกิดขึ้นล่าสุด คือ **โครงการอัมพวา ชัยพัฒนานุรักษ์** ตั้งอยู่ตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชดำริให้สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา ดำเนินการรับโอนที่ดินซึ่งนางสาวประยงค์ นาคะวะรังค์ ข้าราชการบำนาญโรงพยาบาลทรวงอก กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข ขอพระราชทานน้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างจำนวน 5 แปลง พื้นที่รวม 21 ไร่ 12 ตารางวา ในตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมของมูลนิธิชัยพัฒนา โดยมูลนิธิชัยพัฒนาได้รับโอนเป็นกรรมสิทธิ์ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2545 ทั้งนี้ได้มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาอย่างจริงจังเมื่อปี 2551 แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) พื้นที่สวนชัยพัฒนานุรักษ์ 2) ลานวัฒนธรรมนาคะวะรังค์ และ ลานสวนชัยพัฒนานุรักษ์ และ 3) พื้นที่เรือนแถวไม้ริมคลองอัมพวา ทั้ง 3 ส่วนมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชน และเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ รวมถึงโอกาสในการจำหน่ายสินค้าของโครงการฯ สิ่งที่น่าสนใจเมื่อพระองค์ทรงวางแนวทางในการพัฒนาไว้เป็นแนวพระราชดำริว่า โครงการแห่งนี้ต้องยึดวัตถุประสงค์ดังนี้ (โครงการอัมพวา ชัยพัฒนานุรักษ์, 2554: ออนไลน์)

- 1) พัฒนาและอนุรักษ์ศิลปกรรม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนอัมพวาทั้งในด้านกายภาพ และการดำเนินชีวิตของผู้อาศัยในพื้นที่และชุมชน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพ และประกอบกิจกรรมภายในพื้นที่
- 2) พัฒนาพื้นที่ให้เกิดศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชื่อมโยงกับอุทยานพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (อุทยาน ร.2) และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ของจังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ไม้พื้นเมือง การรักษาระบบนิเวศน์ของสวนผลไม้ และแหล่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนอัมพวา
- 3) สร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับชุมชนจากการจำหน่ายผลผลิต ผลิตภัณฑ์แปรรูป และค่าตอบแทนจากการให้บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- 4) ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแบบบูรณาการ โดยสร้างโอกาสให้ชุมชน องค์กรท้องถิ่น และ องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการบริหารจัดการพื้นที่ เพื่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนา และการพึ่งพาตนเองของชุมชนตามแนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียง

ด้วยความมีพระมหากรุณาธิคุณในด้านสังคมอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้เองที่หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำแนวคิดต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เห็นได้ชัดเจน ตั้งแต่แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเป็นสำคัญ และแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-11 (พ.ศ. 2545-2559) มีการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประยุกต์ใช้ให้ทั้งสังคมและเศรษฐกิจมีความมั่นคงยั่งยืน และสมดุลงอกมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคมที่สอดคล้องกับความเป็นสังคมไทยนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดย ดร. อำพน กิตติอำพน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำเสนอไว้ในหนังสือสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ฉบับที่ 10 วันศุกร์ที่ 30 พฤศจิกายน – วันพฤหัสบดีที่ 5 ธันวาคม 2550) มีใจความว่า การพัฒนาต้องคำนึงถึง “คน” คือเป้าหมายของการพัฒนา ที่ให้ความสำคัญกับหลักที่ว่า “ประโยชน์สุขของประชาชน” และการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม พร้อมกันนั้นต้องพิจารณา “ภูมิสังคม” เป็นสิ่งสำคัญที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ถึงเสมอเมื่อจะพัฒนาท้องถิ่นหรือภูมิภาคใด ๆ ต้องศึกษาให้สอดคล้องกับภูมิสังคม หลักวิชาการ อย่างเป็นขั้นตอน ถึงอย่างไรก็ตามต้องเริ่มต้นด้วย “การพึ่งตนเอง” เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา ซึ่งประชาชนต้องรู้จักศักยภาพของตน รู้จักการประมาณตน รู้จักทำงานอย่างมีความรอบคอบเป็นลำดับขั้นตอน สร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองจนสามารถเป็นที่พึ่งพาของคนอื่น ๆ ได้ เมื่อพัฒนาตนเองแล้วต้องสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาสังคมข้างนอกให้แข็งแกร่งด้วย พร้อมกับการใช้หลักการทรงงานที่กล่าวถึงระเบิดจากข้างใน เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชน พื้นที่เป้าหมายนั้นให้สอดคล้องตามวิถีชีวิตของประชาชนอยู่ได้ตามอัตภาพและศักยภาพอย่างมีความสุขและยั่งยืน (อำพน กิตติอำพน, 2550: ออนไลน์, 1-2)

สรุปใจความสำคัญได้ว่า ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยหยดพระเสโทหลายล้านหยด ด้วยพระราชหฤทัยที่แน่วแน่ กับการดำเนินพระราชกรณียกิจนานาประการให้กับพสกนิกรชาวไทยเพื่อหวังเพียงประโยชน์สุขของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ ส่งผลดีไปสู่ทุกพื้นที่ของประเทศไทยได้ช่วยแก้ปัญหาสังคม ช่วยให้เกิดพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทั้งในเมืองและต่างจังหวัด จากท้องทะเล สู่อุดเขา จากปลายด้ามขวานสู่ฐาน

ด้ามขวานเพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตอย่างผาสุก โดยผ่านโครงการต่าง ๆ มากมาย และแต่ละโครงการนั้นจะมีเป้าหมายเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนทั้งสิ้น ด้านเศรษฐกิจปากท้องของทวยราษฎร์พระองค์ทรงตระหนักเป็นเบื้องต้น พัฒนาคนไปพร้อมกับสิ่งแวดล้อมไม่จางหายยกระดับคุณภาพชีวิตของพสกนิกรชาวไทยให้มีความอยู่ดีมีสุข พออยู่ พอกิน พอใช้ และอุ้มชูตัวเองได้ มีหลักการทรงงานที่เอื้อประโยชน์สุขแก่ชาวไทย แผ่นดินไทยตลอดเวลาที่ยึดการพัฒนาที่สอดคล้องกับภูมิสังคมของประชาชนที่อาศัยอยู่ ใครไม่ยอมพัฒนาก็ไม่ต้องฝืน หากต้องการพัฒนาต้องทรงศึกษาอย่างรอบคอบ พิจารณาผลดี ผลเสียอย่างรอบด้านจึงได้ตัดสินใจทำโครงการพัฒนาท้องถิ่นนั้น ๆ และให้สอดคล้องกับภูมิสังคม ณ ท้องถิ่นเป็นสำคัญด้วย คำสอนใด ๆ ที่พระองค์ทรงนำมาสอน พร้อมองค์ทรงปฏิบัติมาแล้วจึงทรงสอน ทั้งเรื่องความพอเพียง ก็ทรงปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง การทำงานต่าง ๆ พระองค์ต้องพึ่งพระองค์เองให้มากที่สุด พิสูจน์ให้เห็นผลจริงจึงจะนำไปถ่ายทอดให้กับพสกนิกรชาวไทยได้รับรู้ ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผ่านมูลนิธิชัยพัฒนา เป็นต้น ดังนั้นโครงการต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงดำเนินกิจกรรมมีเพียงอย่างเดียวคือ **“ประโยชน์สุขเพื่อปวงชน”**

6. บทสรุป

การพัฒนาสังคมเป็นภาระหน้าที่หลักของรัฐบาลที่ต้องบริหารจัดการไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งเป็นลักษณะของการสร้างสมดุลของประเทศ สร้างสมดุลของคนเพราะความสมดุลคือความพอดีของสภาวะนั้น ๆ ทั้งการสมดุลทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องปากท้อง จะทำให้ประชาชนมีความพออยู่พอกินพอใช้ในสิ่งที่ตนมีส่วนสมดุลทางสังคม เป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับการดำรงชีวิตในความเป็นมนุษย์ ต้องมีการติดต่อประสานงานกัน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งสังคมเป็นเรื่องคุณภาพชีวิต เมื่อคุณภาพชีวิตของคนดี สังคมย่อมดีตามไปด้วย สะท้อนถึงการพัฒนาสังคมที่สมดุลดังนั้นการพัฒนาสังคมจำเป็นต้องพัฒนาหลากหลายมิติ เช่น พัฒนาการศึกษ สุขภาพอนามัย วัฒนธรรม ศาสนา การเมือง กฎหมาย การท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ต้องพิจารณาสังคมภายในและภายนอกประเทศด้วยซึ่งในทุกมิติต้องเกิดความพอดีกันจึงจะทำให้ประเทศมีความสุขที่ยั่งยืน

การพัฒนาสังคมที่มีแผนการพัฒนาของประเทศอย่างชัดเจน ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญ ตั้งแต่ 2504 เป็นต้นมาโดยมีแผนระดับชาติที่เรียกว่า “**แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**” ซึ่งแผนนี้มุ่งเน้นการพัฒนาด้านสังคมหลายประเด็น ได้แก่ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกันการเสริมสร้างสุขภาวะของคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข นอกจากนี้แต่ละรัฐบาลได้นำมาพัฒนาเป็นนโยบายของคณะรัฐมนตรี เช่นนโยบายด้านการศึกษา ด้านความมั่นคงของประเทศ ด้านการจรรงักภักดีและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ แรงงาน สาธารณสุข พัฒนาสุขภาพของประชาชนนโยบายศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม กฎหมาย ความเป็นธรรม การเมือง การสร้างความสันติสุข ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นนโยบายแรกของรัฐบาลใด ๆ ก็ตาม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือพัฒนาคน มาเป็นที่หนึ่งเสมอ จึงทำให้คนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาประเทศได้ ถ้าประเทศใดที่คนได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ อยู่ดีมีสุข ประเทศนั้นมักได้ชื่อว่า “พัฒนาแล้ว” เช่นเดียวกันถ้าประเทศไทยที่คนได้รับการพัฒนาไม่เต็มที่ ยังอด ๆ ยาก ๆ ยากจน ยังขาดการศึกษา ขาดการพัฒนาสาธารณสุข โภค สาธารณูปการขั้นพื้นฐานที่ดีแล้ว แม้จะมีการพัฒนาบางจุดก็ยังคงได้ชื่อว่า “กำลังพัฒนา” ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องให้การพัฒนาสังคม พัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะดีได้ต้องพัฒนาการศึกษาของคนก่อนพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามแนวคิดของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริไว้เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 24 เมษายน 2542 ว่า...“**การเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตอันดับ 1 คือ การให้การศึกษาในทุกระดับ...**”

ส่วนการพัฒนาสังคมที่ผ่านการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาให้พสกนิกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาดสดใส ให้พสกนิกรได้อยู่อย่างปลอดภัย อยู่ด้วยการพึ่งตนเอง ให้การพึ่งพาอาศัยกันและกันได้ มีอาชีพที่สามารถยกระดับชีวิตของตนเอง สามารถอุ้มชูตัวเองและครอบครัวได้ ให้มีแหล่งเรียนรู้ทางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแทบทุกโครงการอาศัยการระเบิดจากข้างใน การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาตามภูมิสังคมของท้องถิ่น อีกเช่นเดียวกันทุกโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริผลลัพธ์คือประชาชนทุกคน และสำคัญของโครงการนี้คือรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นโครงการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One Stop Service) มีการบูรณาการการทำงานของส่วนต่าง ๆ ไว้อย่าง

สมบูรณ์แบบอย่างดียิ่ง เป็นโครงการที่ให้แต่สิ่งดี ๆ แก่ประชาชนและประเทศชาติ ซึ่งนับว่าเป็น “โครงการในฝันที่เป็นจริงของประชาชนชาวไทย เป็นโครงการในฝันที่กินได้ จับต้องได้อย่างแท้จริง”

7. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

7.1 กิจกรรม: กำหนดให้นักศึกษาอ่านเอกสารประกอบการสอนในบทนี้แล้ว ตอบคำถามเป็นรายบุคคลเพื่อเก็บคะแนน โดยใช้เวลาในการอ่านเอกสาร 1 ชั่วโมงแล้วตอบคำถามรายบุคคลจนกว่าจะครบ โดยใช้เกณฑ์ในการให้คะแนนคือ ตอบถูกต้อง และอธิบายได้ ทั้งนี้หากมีนักศึกษาคนใดทำคะแนนไม่ผ่านตามเกณฑ์ ให้มีการทำรายงานเดี่ยวและส่งในสัปดาห์ถัดไป ทั้งนี้คำถามที่ถามจะขึ้นต้นด้วยคำว่า “ทำไม” หรือลงท้ายด้วยคำว่า “อย่างไร”

7.2 คำถามท้ายบท :

1. จงอธิบายความหมายของคำว่า “สังคม” “พัฒนา” และ “พัฒนาสังคม”?
2. จงสรุปนโยบายด้านการสังคมและคุณภาพชีวิตของรัฐบาลชุดปัจจุบันที่ได้แถลงต่อรัฐสภาและยกตัวอย่างนโยบายที่รัฐได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมแล้วมาให้ชัดเจน?
3. จงอธิบายความสำคัญโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคมพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ?
4. จงอธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่างของนวัตกรรมการบำบัดน้ำเสียที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาให้ชัดเจน?
5. หลักของ “บ-ว-ร” มีลักษณะอย่างไร?
6. ยุทธศาสตร์ในการพัฒนามีอะไรบ้าง จงอธิบาย?
7. การแก้ปัญหาหน้าเสาเสียของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีหลักการสำคัญสำคัญในการแก้ปัญหานี้คืออะไร มีลักษณะอย่างไรบ้าง?
8. เครื่องกลเติมอากาศแบบ RX-5C มีหลักการทำงานอย่างไรบ้าง?
9. คำว่า “ภูมิสังคม” คืออะไร สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างไร?
10. คำว่า “ระเบิดจากข้างใน” คืออะไร สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างไร?

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ จงเจริญยิ่งยง. (2549). **มนุษย์ ชุมชน กับเศรษฐกิจ**. เชียงใหม่: สุเทพการพิมพ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). **หนังสือเรียนสาระการพัฒนาสังคม รายวิชาการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม (สค31003) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย**. ลิขสิทธิ์เป็นของสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 36/2554.
- การพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน**. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 9 กันยายน 2554 จาก <http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/king.aspx?p=72>
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2550). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โครงการวัดพระราม๙ กาญจนาภิเษก เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร**. (2554). [ออนไลน์] สืบค้น วันที่ 9 กันยายน 2554 จาก http://www.chaipat.or.th/chaipat/index.php?option=com_content&view=article&id=3783%3A2011-03-18-03-34-25&catid=627%3A2011-03-16-09-16-35&Itemid=175&lang=en
- โครงการอัมพวา ชัยพัฒนานุรักษ์**. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 10 กันยายน 2554 จาก http://www.chaipat.or.th/chaipat/index.php?option=com_content&view=article&id=3784%3A2011-03-18-07-03-46&catid=627%3A2011-03-16-09-16-35&Itemid=175&lang=th
- งานขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา**. (2554). [ออนไลน์] สืบค้น วันที่ 10 กันยายน 2554 จาก <http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/StudyCenter/RDPBStudyCenterProject.aspx?p=1#Top>
- ดิเรก ฤกษ์ห่อราย. (2527). **การพัฒนาชนบท เน้นหนักการพัฒนาสังคมและแนวความคิดความ จำเป็นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 9 กันยายน 2554 จาก

http://www.chaipat.or.th/chaipat/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=56

ประเวศ วะสี. (2551). **จุดเปลี่ยนประเทศไทย หัวใจคือชุมชน.** กรุงเทพฯ: ออฟเซทเพรส.

ปราโมทย์ ไม้กลัด. (2546). **การจัดการทรัพยากรน้ำ. ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน – มิถุนายน 2546, หน้า 10 – 11.**

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

พระราชกรณียกิจและพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 25

สิงหาคม 2554 จาก <http://web.ku.ac.th/king72/2542-10/page02.htm>

พลเดช ปิ่นประทีป และพัชรา อุบลสวัสดิ์. (2549). **สังคมไทยเป็นสังคมที่ดิ้นรนและอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน.** กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์.

พัทธยาสาธุ. (2526). **ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม.** กรุงเทพฯ: พิฆเนศ.

พิชัยผกาทอง. (2547). **มนุษย์กับสังคม.** กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2550). **แผนที่ความดี ฉบับไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม.** กรุงเทพฯ: มติชน.

มูลนิธิชัยพัฒนา. (2549). **กักหน้ำน้ำชัยพัฒนา เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย.**

กรุงเทพฯ: การประปานครหลวง.

มูลนิธิชัยพัฒนา. 2549. **เครื่องกลเติมอากาศแบบอัดอากาศและดูดน้ำ RX-5C.** กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).

ลดาวัลย์ชาติไทย, พ.ต.ท.(หญิง) ดร. (2552). **พระราชทานคุณภาพชีวิต โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน – มิถุนายน, หน้า 13.**

วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2552). ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน – มิถุนายน, บทบรรณาธิการ.

วารินทร์ บุชบรรณ. (2552). **เพิ่มพูนคุณภาพชีวิต. ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน – มิถุนายน, หน้า 29-30.**

วิศุทธิ์ เอื้อกึ่งเพชร. (2549). ใก่ดำ “ภูพาน” อีกหนึ่งอาชีพการเลี้ยงสัตว์ที่ไม่ธรรมดา. **ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน – มิถุนายน, หน้า 68.

ศรีนิตย์ บุญทอง. (2548). การพัฒนาตามภูมิสังคม **ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กรกฎาคม – กันยายน 2548, หน้า 26.

สนธยา พลศรี. (2545). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2552). **สังคมไทย: ลักษณะ การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2547). **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)**. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2554). **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ชินวัตรนายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันอังคารที่ 23 สิงหาคม 2554**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา (อรนุช กนกสิริรัตน์, ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา). (ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่: http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main๓๑.htm)

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์จันทร์โอชานายกรัฐมนตรีแถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2557**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา (สมชัย หิรัญญะวณิชย์, ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา). (ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่: http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm)

สุดา ภิรมย์แก้ว. (2544). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อำพน กิตติอำพน. (2550). พระมหากษัตริย์คุณด้านสังคม : ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย. **ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** (ฉบับที่ 10 วันศุกร์ที่ 30 พฤศจิกายน – วันพฤหัสบดีที่ 5 ธันวาคม 2550). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 20 ตุลาคม 2555 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=207>

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

เนื้อหา

1. ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจ” “การพัฒนาเศรษฐกิจ”
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ
3. นโยบายรัฐบาลด้านเศรษฐกิจ
4. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ
5. บทสรุป
6. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

ความคิดรวบยอด

เศรษฐกิจเป็นเรื่องปากท้องของประชาชน การพัฒนาเศรษฐกิจจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการผลิต การบริโภคอุปโภค การจำหน่ายจ่ายแจกโดยเริ่มตั้งแต่ครัวเรือน ธุรกิจ ประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองประชาชนอยู่ดีกินดี โดยเฉพาะโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการตอบโจทย์ปัญหาอย่างเดียวกันคือ อนุรักษ์ ส่งเสริม แก้ไข ป้องกัน ยกระดับคุณภาพชีวิต ไม่ว่าทุกคน ทั้งสิ่งแวดล้อม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานการพัฒนาที่พสกนิกรดำเนินการเองได้ และมีความอยู่ดีกินดี นั้นเอง ซึ่งสิ่งใดก็ตามที่พสกนิกรไม่สามารถดำเนินการเองได้ ต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐเข้าช่วยเหลือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำ ช่วยเหลือ ให้หน่วยงานเหล่านั้นพัฒนา ประยุกต์ปรับเปลี่ยนวิธีการจนราษฎรสามารถนำไปใช้ได้ จนกระทั่งพสกนิกรของพระองค์ยืนบนลำแข้งของตนเองได้จริง รู้จักการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงตามวิถีของความเป็นคนไทยที่มีวัฒนธรรมตามแบบพุทธศาสนา ซึ่งคำว่า “กินดี มีสุข อยู่ดี มีความพอเพียง” น่าจะเป็นพระราชปณิธานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายความหมายของคำว่า เศรษฐกิจ” “การพัฒนาเศรษฐกิจ” ได้“

2. สามารถอธิบายและวิเคราะห์นโยบายรัฐบาลด้านเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับเศรษฐกิจพอเพียงได้

3. สามารถอธิบายโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกี่ยวกับการการพัฒนาเศรษฐกิจได้และยกตัวอย่างประกอบได้อย่างชัดเจน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. การบรรยายเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ
2. ตอบปัญหาถาม/ตอบโดยวาจา
3. อภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน
4. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนประจำบท
5. อธิบายสรุปเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญ
6. มอบหมายรายงาน
7. ทำแบบคำถามท้ายบท

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. เอกสารประกอบการสอนประจำบท
2. การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Power point presentation)
3. ภาพหลักคำสอนต่าง ๆ และหลักการทรงงาน และแบบคำถามท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. สังเกตระหว่างการบรรยาย/สังเกตการร่วมทำกิจกรรมในชั้นเรียน
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนและการถาม/ตอบ
3. ถามตอบเพื่อทบทวนความรู้ในชั้นเรียน
4. ตรวจสอบแบบคำถามท้ายบท
5. สอบวัดความรู้ความสามารถ (เก็บคะแนน 10 คะแนน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง)
6. วัดเจตคติจากพฤติกรรม ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมและคุณภาพของผลงาน

บทที่ 6

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

มโนทัศน์ของมนุษย์เมื่อก้าวถึงคำว่า “เศรษฐกิจ” มักมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปากท้อง การทำมาหากิน การทำธุรกิจ การซื้อขาย จำหน่ายจ่ายแจก การอุปโภค บริโภค การเงินการทอง การแลกเปลี่ยน การค้าขายของคนในสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นไปเพื่อความอยู่รอดในชีวิตประจำวันของประชาชน ผู้นำประเทศจึงต้องให้ความสำคัญอันดับต้น ๆ ที่กำหนดนโยบายที่นำไปสู่การพัฒนาความอยู่ดีมีสุขให้กับประชาชน ซึ่งประเทศไทยมีความโชคดีอย่างที่มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ที่พระองค์ทรงมีพระราชกรณียกิจส่วนใหญ่เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของพสกนิกร ซึ่งพระองค์มีพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ที่เริ่มต้นด้วยการให้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคำสอนที่สามารถปฏิบัติได้จริง จับต้องได้จริง ดังนั้นเศรษฐกิจปากท้องจึงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ให้ความสนพระทัยอย่างมากเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกิน การอยู่ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของประชาชน เป็นการสร้างความอยู่รอด เป็นสร้างชีวิตให้สมบูรณ์ขึ้น เจริญเติบโตขึ้นตามสภาวะที่สมควรจะเป็น ซึ่ง พระองค์ทรงมุ่งพระทัยอย่างยิ่งที่จะทำให้ประชาชนของพระองค์อยู่ดีกินดีทั้งแผ่นดิน ไม่จำกัดเฉพาะที่หนึ่งที่ได้ ไม่ว่าประชาชนจะอยู่ ณ ส่วนใดของประเทศทั้งเหนือสุดบนภูเขา ใต้สุดในทะเล ก็ไม่ทรงละความพยายามที่จะเข้าถึงประชาชนของพระองค์แม้แต่น้อย ดังนั้นเมื่อประชาชนอยู่ดีกินดีมีความสุขแล้วไซ้ พระองค์ก็มีความสุขเช่นเดียวกัน การพัฒนาที่เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นจึงเป็นไปเพื่อความผาสุกของประชาชน ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 132)เมื่อวันศุกร์ที่ 26 กรกฎาคม 2539 ตอนหนึ่งว่า

“...ประโยชน์อันพึงประสงค์ของการพัฒนานั้น ก็คือความผาสุกสงบ ความเจริญมั่นคง ของประเทศชาติและประชาชนแต่การที่จะพัฒนาให้บรรลุผลเป็นประโยชน์ดังกล่าวได้ จำเป็นที่จะต้องพัฒนาฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้อยู่ดีกินดี เป็นเบื้องต้นก่อน เพราะฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนนั้น คือ รากฐานอย่างสำคัญของความสงบและความเจริญมั่นคง. ถ้าประชาชนทุกคนมีฐานะความเป็นอยู่ที่

ดีแล้ว ความสงบ และความเจริญ ย่อมจะเป็นผลก่อเกิดตามมาอย่างแน่นอน. จึงอาจพูดได้ว่า การพัฒนาก็คือการทำสงครามกับความยากจนเพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนโดยตรง. เมื่อใดก็ตามที่ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี และประชาชาติ มีความสงบ มีความเจริญ เมื่อนั้นการพัฒนาจึงจะถือได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นชัยชนะของการพัฒนาอย่างแท้จริง...”

ทั้งนี้หลักการพัฒนาของพระองค์ในมิติทางเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์อาจคิดว่าเป็นเรื่องขาดทุน แต่ในหลักการพัฒนาของพระองค์ที่ส่งผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ นั้น การขาดทุนนั้นถือว่าเป็นกำไรมากกว่า ซึ่งอยู่ในลักษณะที่หวังผลให้คนอื่นมีความสุขเมื่อลงทุนการพัฒนาไป การพัฒนาที่ไม่หวังผลกำไรในทางเศรษฐศาสตร์ที่หลาย ๆ หน่วยงาน ทั้งภาครัฐ และเอกชนคิดกันในเชิงเศรษฐศาสตร์นี้ที่พระองค์ยังทรงเตือนสตินักการเมือง นักธุรกิจ เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เช่นกัน ซึ่งปรากฏชัดเจน หนึ่งในหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตอนหนึ่งว่า “...ขาดทุน คือกำไร Our loss is our gain...การเสียคือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...” ซึ่งหลักการที่ว่าคือ “การให้” “การเสียสละ” “การแบ่งปัน” และ “การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไรคือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่ตัวแทนของปวงชนชาวไทย ที่ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2534 ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความตอนหนึ่งว่า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551)

“...ประเทศต่างๆ ในโลก ในระยะ 3 ปีมานี้ คนที่ก่อตั้งประเทศที่มีหลักทฤษฎีใน อุดมคติที่ใช้ในการปกครองประเทศล้วนแต่ล่มสลายลงไปแล้ว เมืองไทยของเราจะสลายลงไปหรือ เมืองไทยนับว่าอยู่ได้มาอย่างดี เมื่อประมาณ 10 วันก่อน มีชาวต่างประเทศมาขอพบ เพื่อขอโอวาทเกี่ยวกับการปกครองประเทศว่าจะทำอย่างไร จึงได้แนะนำว่า ให้ปกครองแบบคนจน แบบที่ไม่ติดตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัคคี มีเมตตาแก่กัน ก็จะอยู่ได้ตลอดไม่เหมือนกับคนที่ทำตามวิชาการ ที่เวลาปิดตำราแล้วไม่รู้จะทำอย่างไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกเริ่มใหม่ ถอยหลังเข้าคลอง ถ้าเราใช้ตำราแบบอะลุ่มอล่วยกันที่สุดในที่สุดได้ก็เป็นการดี ให้โอวาทเขาไปว่าขาดทุนเป็น

การได้กำไรของเรา นักเศรษฐศาสตร์คงค้านว่าไม่ใช่ แต่เราอธิบายได้ว่า ถ้าเราทำอะไรที่เราเสีย แต่ในที่สุดเราเสียนั้น เป็นการได้ทางอ้อม ตรงกับงานของรัฐบาลโดยตรง เงินของรัฐบาลหรืออีกนัยหนึ่งคือเงินของประชาชน ถ้าอยากให้ประชาชนอยู่ดี กินดี ก็ต้องลงทุน ต้องสร้างโครงสร้าง ซึ่งต้องใช้เงินเป็นร้อย พัน หมื่นล้าน ถ้าทำไปเป็นการจ่ายเงินของรัฐบาล แต่ในไม่ช้าประชาชนจะได้รับผล ราษฎรอยู่ดี กินดี ราษฎรได้กำไรไป ถ้าราษฎรมีรายได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก เพื่อให้รัฐได้ทำโครงการต่อไปเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้ารู้จัก สามัคคี รู้เสียสละ คือการได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

บ่งชี้ให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเชื่อมั่นพระราชเหตุผลที่ว่าการลงทุนนั้น ย่อมยังผลลัพธ์ในความคุ้มค่ามากกว่าการคุ้มทุน ทำให้การพัฒนาที่พระองค์ส่งผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ความคุ้มค่า และหลายโครงการตอบสนองทางเศรษฐกิจปากท้อง การกินดีอยู่ดีของประชาชนไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชนอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี อยู่ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุขนั่นเอง ครั้นเมื่อเอ่ยคำว่า คุ้มค่า กับ คุ้มทุนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญมาก สามารถพิสูจน์สังขรณ์ข้อนี้ให้ปรากฏชัดในการแก้ปัญหาน้ำท่วมจังหวัดชุมพรด้วยโครงการแก้มลิงดังที่ได้มีพระราชดำรัสไว้ในวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ด้วยหลักโยนิโสมนสิการที่ลึกซึ้งและสายพระเนตรที่ยาวไกล ด้วยเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงคำว่า คุ้มค่า สำคัญว่า คุ้มทุน ดังความตอนหนึ่งว่า(คม ชัด ลึก, 29 มีนาคม 2551 อ้างอิงใน มุลนิธิสิทธิมนุษยชนชาติ, 2554: ออนไลน์)

“ฉะนั้นแม้ต้องลงทุนเพื่อป้องกันมิให้น้ำท่วมรุนแรงอย่างนั้น ก็ควรทำ ได้ส่งคนไปดูและเขาถ่ายรูปทั้งทางบกทางอากาศ และเมื่อดูแผนที่ก็เห็นว่ามิแห่งหนึ่งที่จะควรจะเป็นแก้มลิงได้ มีโดยธรรมชาติ คือมีหนองใหญ่ หนองใหญ่นั้นเป็นที่กว้างใหญ่ สมชื่อ แต่ก็ไม่ใหญ่พอ เพราะมีการบุกรุกเข้าไป และตื้นเขิน แต่ที่สำคัญ มีคลองที่อยู่ใกล้หนองใหญ่นั้น แต่คลองนั้นยังตัน คือยังไม่ได้ขุดให้ตลอด ยังเหลือระยะอีก กิโลเมตรครึ่งเศษๆ น้ำที่ลงในคลองนี้ จะระบายลงไปสู่ทะเล มิให้ท่วมมาท่วมเมือง จึงถามว่าโครงการที่เขาจะทำนี้ จะขุดคลองนี้ให้เสร็จได้เมื่อไหร่ เขาบอกว่ามี

งบประมาณแล้ว แต่ยังไม่มา และเข้าใจว่าจะทำเสร็จในปีหน้า ในปี 2541 นี้ก็จะ
 จะต้องหาวิธีที่จะใช้ประโยชน์จากคลอง ซึ่งได้ลงทุนมานานแล้ว ให้ได้ประโยชน์ใน
 ฤดูกาลที่จะมีพายุเข้ามา เลยบอกเขาว่าจะขอสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ที่มีทั้งฝ่ายกรม
 ชลประทาน ทั้งฝ่ายจังหวัด ทั้งบริษัทที่ได้รับมอบหมายให้ทำ ให้เขาสามารถริบชุด
 ตามแผน และให้ทำโครงการเสร็จภายในเดือนหนึ่ง แทนที่จะเป็นปีหนึ่ง ได้รับรองเขา
 ว่าถ้าต้องการการสนับสนุน จะให้การสนับสนุนเอง จึงเริ่มทำการชุด และให้ทำท่อ
 และมีประตูน้ำที่จะทะลุออกไปในหนองใหญ่ เพื่อระบายน้ำลงคลองที่จะชุดให้ครบ
 บอกเขาว่าใช้เวลาเดือนหนึ่ง เขาก็สั่นหัวว่า งานเช่นนี้ต้องใช้เวลา ก็เลยบอกกับเขาว่า
 ขอสนับสนุนด้วยเงินส่วนหนึ่งของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ซึ่งได้อุดหนุนในการใส่
 ท่อจากหนองใหญ่ลงสู่คลอง และมีประตูน้ำสำหรับการชุดคลองให้สำเร็จนั้น ทาง
 มูลนิธิชัยพัฒนาจะสนับสนุนเงินสิบแปดล้าน ซึ่งถ้าทางราชการมอบเงินตาม
 งบประมาณได้เมื่อไหร่ ก็ขอคืน แต่ไม่ทราบทางราชการจะสนับสนุนเงินนี้หรือไม่
 แต่ก็ไม่เป็นไร มูลนิธิก็ยอมที่จะเสียประโยชน์ไปบ้าง ทำอย่างนี้เพราะเห็นว่า การ
 ลงทุนแม้จะมีเงินน้อย แต่การลงทุนเพื่อให้มีผลผลิตมากขึ้นข้อหนึ่ง การลงทุนเพื่อให้
 ไม่ต้องเสียเงินอีกข้อหนึ่ง เป็นสิ่งที่คุ้มเพราะว่าถ้าเราไม่ทำ ก็เชื่อว่าการที่มีน้ำท่วม ทั้ง
 ที่ทำการเพาะปลูก ทั้งสถานที่ราชการหรือเอกชนเสียหายนั้น จะต้องเสียเงินมากกว่า
 มาก คือ เสียเงินค่าสงเคราะห์ผู้ที่เสียหาย ถ้าไม่มีความเสียหาย ก็ไม่ต้องเสียเงิน
 ประชาชนจะได้ทำมาหากินอย่างปกติ ผลของงานของเขา ก็จะเป็นรายได้ นอกจาก
 รายได้ ก็จะได้รับความสะดวก เช่น เครื่องเอกซเรย์ที่ได้กล่าวถึง ก็จะเป็นบริการ
 ประชาชนที่เจ็บป่วยได้ตามปกติ ฉะนั้นการที่ลงทุน เพื่อให้สำเร็จภายในเดือนนั้น สิบ
 แปดล้านกว่า ก็น่าจะคุ้มค่า เป็นการประหยัดเงินของประชาชน ทั้งเป็นการประหยัด
 เงินของราชการด้วย”

ชัดเจนว่า สิ่งใดที่ทำให้เกิดประโยชน์เพื่อส่วนรวมมักสะท้อนคุณค่าเป็นสำคัญ การพิจารณา
 สิ่งใดให้เกิดความคุ้มค่าต้องใช้สติปัญญาอย่างละเอียดรอบคอบถี่ถ้วน แต่หากสิ่งใดที่ใครทำก็ตาม
 เป็นไปเพื่อประโยชน์ตน พวกฟ้อง วงศาคุณาญาติ หรือกลุ่มเพื่อนฝูง ซึ่งคิดเพียงว่านี่คือการลงทุน

ต้องได้ผลตอบแทน ต้องมีกำไร ผลลัพธ์นั้นย่อมอยู่เพียงระยะสั้นในจุดคุ้มทุนเท่านั้น ความสุขที่เกิดผลแก่คนหมู่มากย่อมไม่มีให้เห็นแก่บุคคลเหล่านี้อย่างแน่นอน

1. ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจ” “การพัฒนาเศรษฐกิจ”

ตลอดระยะเวลา 54 ปีตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับแรก (พ.ศ. 2504) จนถึงฉบับที่ 11 (ปัจจุบัน พ.ศ. 2558) ประเทศไทยผ่านมรสุมการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมากมายมหาศาล ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากเกษตรกรรมสู่เกษตรอุตสาหกรรม การมุ่งมั่นเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ การเกิดวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ปี 2540 และเกิดการรัฐประหารยึดอำนาจ ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดผลกระทบและเกิดการสั่นคลอนต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง เมื่อเกิดความปัญหาทางเศรษฐกิจขึ้นปัญหาสังคมย่อมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การแตกแยกทางความคิดเห็นทางการเมืองการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจน ความรุนแรงของปัญหาชายแดนใต้ เป็นต้น ที่กล่าวมามีใช้ว่าเศรษฐกิจจะสำคัญกว่าสังคม หรือสังคมจะมีความสำคัญกว่าเศรษฐกิจ แต่เพียงต้องการสื่อให้เข้าใจว่า ทั้งสองสิ่งควรได้รับการพัฒนาอย่างสมดุล (Balance) จึงจะทำให้ชีวิตประชาชนและสังคมไทยเกิดความร่มเย็นเป็นสุข ดังนั้นเมื่อเริ่มต้นความสำคัญของการพัฒนาประเทศด้วยการใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือนำทางมากกว่า 5 ทศวรรษ จึงมีนักวิชาการจำนวนมากได้ได้ศึกษาและให้นิยามไว้ว่า เศรษฐกิจ (Economy) รากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า “Oikos” แปลว่า บ้าน (House) และ “Nemein” แปลว่า การจัดการ (to manage) ถ้าแปลตามคำศัพท์ “เศรษฐกิจ” จึงหมายถึง การจัดการครอบครัว (Household management) คือ มีความชำนาญในการจัดการเรื่องครอบครัว (Skilled in the management of a household) ทั้งเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐศาสตร์(ทับทิม วงศ์ประยูร, 2540: 3) นอกจากนี้ยังได้สรุปความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจ” เกี่ยวกับเรื่องการผลิต การจำหน่ายแจก การอุปโภคบริโภค การใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของประชาชนหรือชุมชน การรู้จักการบริหารที่ดิน ทุน แรงงาน และการประกอบการให้เกิดประโยชน์สูงสุด (พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542, ม.ป.ป.; ชูศักดิ์ จรุงสุวสวัสดิ์, 2548: 7; วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2535: 2) ทั้งนี้กิจกรรมทางเศรษฐกิจมี 3 ฝ่ายที่ได้มีส่วนร่วม ได้แก่ ครัวเรือน (Households) ธุรกิจ (Firms) และรัฐบาล (Government)(รัตน สหายคณิต, 2538: 4-6) เมื่อระบบเศรษฐกิจสะท้อนการมีส่วนร่วมของคนในสังคมเดียวกันต้องเรียนรู้กฎหมาย

ระเบียบ หรือกฎเกณฑ์และนโยบายของหน่วยงานหรือผู้ประกอบการ ปฏิบัติตามให้กิจกรรมบรรลุผลตามที่กำหนดไว้ (Bornstein, 1989: 4) ซึ่งระบบเศรษฐกิจที่น่าสนใจคือ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ และระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Brown and Warner, 1982: 15-17) ซึ่งแนวคิดของชูศักดิ์ จุรัญสวัสดิ์ (2548: 24) ยึดเพียง 3 ประเภท ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) ระบบเศรษฐกิจแบบวางแผน (Planned Economy) และ ระบบเศรษฐกิจผสม (Mixed Economy) โดยเชื่อว่าระบบการปกครองของประเทศสะท้อนระบบเศรษฐกิจของประเทศไปด้วย เช่นว่า หากประเทศใดที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยย่อมสะท้อนการบริหารด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เสรีนิยม เช่นเดียวกับประเทศใดที่มีการปกครองแบบสังคมนิยม คอมมิวนิสต์ ก็ย่อมมักสะท้อนการบริหารด้านเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม คอมมิวนิสต์เช่นกัน ถึงอย่างไรระบบเศรษฐกิจจะเป็นอย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจมีหน้าที่ที่สำคัญในฐานะส่วนประกอบของสังคม ประกอบด้วยการจัดหาสินค้าบริการ เทคโนโลยี และวิธีการสร้างผลผลิตและการแจกจ่ายอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการบริหารจัดการให้สมาชิกมีการทำงานที่ถนัด เพิ่มผลผลิตที่สูงและต้องรู้จักการกระจายรายได้ให้ครอบคลุมส่วนต่าง ๆ ของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (กนกวรรณ จงเจริญยิ่งยง, 2549: 14)

อีกคำหนึ่งซึ่งส่งเสริมกันคือ คำว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจ” หมายถึงการสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยการเพิ่มความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการ ทั้งภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม การเพิ่มรายได้รวมของประชากร การเพิ่มรายได้ต่อหัว การกระจายรายได้อย่างเสมอภาค มีการจ้างงานสูง อันเป็นการขยายระบบเศรษฐกิจให้มีการเจริญเติบโตสร้างความมั่งคั่งให้แก่ประเทศชาติ และกระจายความมั่งคั่งไปสู่ประชาชนอย่างยุติธรรมนั่นเอง (สนธยา พลศรี, 2545: 59) ซึ่งทั้งเศรษฐกิจหรือการพัฒนาเศรษฐกิจ มีนัยสำคัญของการเกื้อหนุนเรื่องปากท้องให้ประชาชนกินดีอยู่ดี ประชาชนมีรายได้สูงขึ้น ส่งเสริมให้ระบบสังคมอยู่อย่างมีความสุข ระบบการค้าขายดี การเงินการธนาคารดี ธุรกิจมีการดำเนินกิจกรรมมีความราบรื่น เป็นต้น

สรุปใจความได้ว่า คำว่า “เศรษฐกิจ” หมายถึง กิจกรรมของบุคคลที่นำเอาปัจจัยการผลิตมาผลิตสินค้าและบริการ เพื่อปากท้อง การใช้สอย การอุปโภค การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก โดยเริ่มต้นที่บุคคล คราวเรือนเพราะคราวเรือนเป็นทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภค และขยายผลผลิตสู่การทำธุรกิจ เมื่อธุรกิจใหญ่มากขึ้นเกี่ยวกับกับหลายหน่วยเศรษฐกิจ รัฐจึงเข้ามามีบทบาท

กำกับดูแลเรื่องกฎระเบียบ รวมถึงคำว่าพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึงการบริหารจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งปวงให้เกิดการผลิต การจำหน่าย แจกจ่ายไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของสังคมอย่างเป็นธรรม ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพด้วยการคั่นทานวัตกรรม วิธีการใหม่ ๆ ที่จะ เป็นกลไกส่งสายพานแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจให้เกิดความยั่งยืน

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ

เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติย่อมต้องให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งแผนที่มีความสอดคล้องกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาเป็นเข็มทิศในการนำทางเพื่อวางแผนเศรษฐกิจของชาติ คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)ที่กำหนดให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ยั่งยืนและมั่นคงต้องปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืนที่สอดคล้องตามหลักการ “ความพอเพียง” “ความมีเหตุผล” พิจารณาเหตุปัจจัยด้วย “ฐานความรู้” โดยอาศัย “การพึ่งพาร่วมมือกัน” มากกว่าการมุ่งแข่งขันเอาชัยชนะเพียงฝ่ายเดียว ที่สำคัญต้องสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ” เพื่อเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยคุกคามจากภายนอก รู้จัก “การบริหารความเสี่ยง” ที่เหมาะสมทั้งในตลาดสินค้าและบริการ ตลาดการเงิน ตลาดแรงงานและตลาดปัจจัยการผลิตอื่น ซึ่งมี 3 แนวทางหลัก คือ (1) แนวทางการปรับโครงสร้างการผลิตให้ผลิตภาพการผลิตและคุณค่าของสินค้าและบริการที่ผลิตในประเทศไทยสูงขึ้น บนฐานความรู้และความ เป็นไทย (2) การสร้างภูมิคุ้มกันและระบบบริหารความเสี่ยงสำหรับตลาดสินค้าและบริการ ตลาดการเงิน ตลาดปัจจัยการผลิต และระบบการคลัง และ (3) การส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายรายได้โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549: 77-95)

“1) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิต เพื่อทำให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น

2) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน (Safety Net) และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงิน การคลัง พลังงาน ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน

3) เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรม และ
 คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งการสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์
 จากการพัฒนาสู่ประชาชนในทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม”

อธิบายเพิ่มเติมในสาระสำคัญของแนวทางการพัฒนาได้เป็น 3 แนวทางตามวัตถุประสงค์
 ดังนี้

1) แนวทางการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการ
 บนฐานความรู้และความเป็นไทย โดยการปรับโครงสร้างภาคเกษตร การปรับโครงสร้าง
 ภาคอุตสาหกรรม การปรับโครงสร้างภาคบริการ และการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการปรับโครงสร้าง
 การผลิตโดยอาศัยการบริหารองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม
 เข้าสู่เศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้พร้อมทั้งมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการโลจิสติกส์
 เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต รวมถึงการขับเคลื่อนการดำเนินนโยบายการค้าระหว่าง
 ประเทศ การส่งเสริมการลงทุน และสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น

2) แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 3 แนวทางหลัก คือการ
 บริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้มั่นคงและ
 สนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต โดยการระดมทุนไปสู่ภาคการผลิตที่มีประสิทธิภาพ การ
 ส่งเสริมการออมอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นแหล่งระดมทุนและเป็นหลักประกันในชีวิตของประชาชน
 และการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและการพัฒนาแหล่งพลังงานทางเลือกเพื่อลดการพึ่งพิง
 การนำเข้าพลังงานและประหยัดเงินตราต่างประเทศ นอกจากนี้การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมี
 ประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาด้านการเงิน และแนวทางการพัฒนาด้านการคลัง ทั้งนี้
 ต้องกำหนดแนวทางการส่งเสริมการออมและการเพิ่มทางเลือกในการระดมทุนในประเทศ พร้อมกับ
 การวางแผนการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและเร่งรัดการใช้พลังงานทดแทน เพื่อประหยัด
 งบประมาณแผ่นดิน

3) แนวทางการสนับสนุนการแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายผลประโยชน์จากการ
 พัฒนาอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้ให้การส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมในประเทศ มีการกระจายการ
 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานไปสู่ภูมิภาคอย่างสมดุลและเป็นธรรม ประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับ
 บริการอย่างเป็นธรรม ทั้งถึงและเพียงพอต่อความต้องการ นอกจากนี้ได้ให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพ

และความครอบคลุมของการให้บริการของระบบการเงินฐานรากให้สามารถสนับสนุนการพัฒนา ศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก พร้อมกับการดำเนินนโยบายการคลังเพื่อส่งเสริมการกระจาย รายได้ กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อการกระจายความเจริญไปทั่วทุกภูมิภาค เป็นต้น

สรุปใจความได้ว่า การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของชาติในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 นั้นได้มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการ กำหนดทิศทางและแนวทางการปฏิบัติให้อยู่บนพื้นฐานของความรู้คู่คุณธรรม ใช้หลักการมี เหตุผลเป็นสำคัญไตร่ตรองให้รอบคอบ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันจากการแข่งขันทางเศรษฐกิจจาก ภายนอกประเทศ สร้างสมดุลทั้งทางการเงินและการคลังของประเทศ พยายามเพิ่มคุณค่าให้กับ ผลผลิตจากประเทศ ใช้ฐานความรู้ที่แข็งแกร่งเป็นเกาะป้องกันให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้การบริหารจัดการด้วยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพ มากที่สุดเพื่อให้ประเทศประหยัดค่าใช้จ่ายในการนำเข้าพลังงานได้ และต้องกำหนดแนวทางการ แข่งขันและการกระจายผลประโยชน์สู่ภูมิภาคอย่างเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ทัวถึงและเพียงพอ สำหรับความต้องการของประชาชนทุกคน

นอกจากนี้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับ ที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งแผนนี้มีความชัดเจนมากในการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน การเป็นแนวคิดหลักของแผนฉบับนี้ ดังใจความว่า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2554:19)

“ยึดหลักการปฏิบัติตาม“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”ซึ่งชี้ถึงแนวทางการ ดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับปัจเจกครอบครัวชุมชน สังคมจนถึงประเทศและขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเพื่อให้การ พัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจให้ เกิดความสมดุลและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้าน วัตถุดิบสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกโดยยึดหลักความพอเพียงที่มี การวิเคราะห์อย่าง“มีเหตุผล”และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุล ระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติความสมดุลระหว่างความสามารถในการ พึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลกความสมดุลระหว่างสังคมชนบท

กับสังคมเมืองมีการเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาด้านต่างๆด้วยความรอบคอบเป็นไปตามลำดับขั้นตอนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทยรวมทั้งการเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” ซึ่งจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจกครอบครัวชุมชนสังคมและประเทศชาติ”

เมื่อฐานคิดในการพัฒนาแผนชาติฉบับนี้สามารถสรุปชัดเจนว่าตลอดระยะเวลา 5 ปีของแผนนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ต้องกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับแผนชาตินี้เช่นเดียวกันและต้องปฏิบัติให้บรรลุผลภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามแผนจึงจะเรียกได้ว่ามีประสิทธิภาพ ที่สำคัญในแผนชาติฉบับนี้ทุกภาคส่วนในสังคมไทยได้ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศในปี พ.ศ. 2570 ใจความว่า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 8)

“คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

สิ่งสำคัญคือวัตถุประสงค์ของแผนและแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุผลตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มีจำนวนวัตถุประสงค์ 4 ประการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 22)

- 1) เพื่อเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเป็นสังคมสันติสุข
- 2) เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางกายใจสติปัญญา อารมณ์คุณธรรมจริยธรรมและสถาบันทางสังคมมีบทบาทหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ

3) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพคุณภาพและยั่งยืนมีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายด้านการผลิตสินค้าและบริการบนฐานปัญญานวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ในภูมิภาคอาเซียนมีความมั่นคงทางอาหารและพลังงานการผลิตและการบริโภคเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ

4) เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอต่อการรักษาสสมดุลของระบบนิเวศและเป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ”

ส่วนยุทธศาสตร์ของการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ยุทธศาสตร์หลัก ซึ่งเกี่ยวกับอาหาร สินค้าภาคเกษตร พลังงาน การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ และการเชื่อมประสานเครือข่ายระดับภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554:23-24)

“...ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตรความมั่นคงของอาหารและพลังงาน ตระหนักในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้ภาคเกษตรเป็นฐานการผลิตอาหารและพลังงานที่มีความมั่นคงรวมถึงการสร้างรายได้และอาชีพที่มั่นคงให้กับประชาชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งนี้ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานชีวภาพทั้งในระดับครัวเรือนชุมชนและประเทศ... ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ตระหนักถึงการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจโดยใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืนพร้อมทั้งมุ่งปรับโครงสร้างการค้าและการลงทุนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศพยายามใช้ความรู้ความสามารถในประเทศบริหารจัดการเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เป็นฐานเศรษฐกิจของประเทศที่เข้มแข็งและขยายตัวอย่างมีคุณภาพ...ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ความสำคัญกับการเชื่อมประสานมิติของการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศกับมิติของความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคต่างๆบนพื้นฐานของการพึ่งพาซึ่งกันและกันและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกร่วมกันพัฒนาด้วยระบบ

หุ้นส่วนการพัฒนาที่ยั่งยืน พร้อมกับเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนและ
ฐานเศรษฐกิจประเทศรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพ...”

สรุปใจความสำคัญได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยตามแผนชาติตามระยะเวลา 5 ปีนั้นต้องรู้จักความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของตนเองว่าพื้นฐานเศรษฐกิจไทยต้องอาศัยภาคเกษตร เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงสังคมไทยเป็นอาหารที่จุนเจือคนในสังคมมายาวนานและเป็นสินค้าเกษตรอันดับ หนึ่งในการส่งออกสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างมากมาย ต้องมีการพัฒนาชุมทรัพย์ในดินที่เป็น พลังงานของชาติให้สามารถใช้อย่างคุ้มค่าและมีความมั่นคง การพัฒนาระบบโครงสร้างเศรษฐกิจ ต้องค่อยเป็นค่อยไป ใช้นวัตกรรมภูมิปัญญาที่ไม่ขัดต่อการพัฒนาฐานรากคือชุมชน ท้องถิ่นให้ เข้มแข็ง ตลอดจนภาคประชาชนหรือเกษตรกรสามารถพึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่นตนเองได้ และใช้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิต เมื่อรากฐานมั่นคงแล้ว เศรษฐกิจระดับประเทศจะเติบโตได้อย่างมั่นคงและมีคุณภาพ นอกจากนี้ต้องเชื่อมโยงเศรษฐกิจใน ภูมิภาคต่าง ๆ ให้ได้ด้วยการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกัน โดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียนซึ่งจะ เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยให้ทุก ประเทศอยู่ได้ด้วยการช่วยเหลือและพึ่งพาซึ่งกัน และอยู่ร่วมกันในสังคมอาเซียนอย่างสันติสุขบน ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม

3. นโยบายรัฐบาลด้านเศรษฐกิจ

การออกแบบนโยบายเศรษฐกิจของประเทศไทยมีหน่วยงานที่สำคัญหลากหลายที่เข้ามามี บทบาทในการกำหนดทิศทางเศรษฐกิจให้พัฒนาขึ้นเพื่อให้ประชาชนและประเทศมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้เศรษฐกิจถูกหยิบมาเป็นเครื่องมือลองผิดลองถูกของหลากหลายรัฐบาล ร่วมกันออกแบบ นโยบายเศรษฐกิจเพื่อเป็นจุดเด่นและมีความสำคัญอย่างยิ่งของแต่ละรัฐบาล จนกล่าวได้ว่า “เศรษฐกิจล้มรัฐบาลล้ม” ดังนั้นจึงมีความรอบคอบอย่างมากในการกำหนดนโยบายและทิศทางการ พัฒนาเศรษฐกิจให้สามารถถูกใจของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งนโยบายรัฐบาลด้าน เศรษฐกิจปัจจุบัน (2554) คือ รัฐบาลที่มีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2554 มีเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายด้านเศรษฐกิจ ดังมีรายละเอียดที่มี สาระสำคัญต่อไปนี้(สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2554: 12-26)

1) นโยบายเศรษฐกิจมหภาค รัฐบาลดำเนินการให้มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมให้แก่คนส่วนใหญ่ของประเทศประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้ทั่วถึง พัฒนาระบบสถาบันการเงินให้ตอบสนองคนส่วนใหญ่อย่างมีธรรมาภิบาล ปรับโครงสร้างภาษีอากรทั้งระบบ พยายามรักษาวินัยการเงินการคลัง มีโครงสร้างงบประมาณ โครงสร้างของรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพและความเหมาะสม รวมถึงการบริหารจัดการทรัพย์สินของประเทศพัฒนาเศรษฐกิจสามารถเจริญเติบโตในอัตราสูงอย่างมีเสถียรภาพเกิดประโยชน์แก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและสร้างมั่นคงทางเศรษฐกิจ

2) นโยบายสร้างรายได้ รัฐบาลมุ่งดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากทั้งภายนอกและภายในประเทศมีความพยายามขยายบทบาทให้ธุรกิจการเกษตรและอาหารซึ่งเป็นแหล่งรายได้และการจ้างงานในประเทศมาเป็นเวลานาน ให้ก้าวข้ามไปสู่การเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าอาหารคุณภาพสูงรวมทั้งส่งเสริมและผลักดันให้อุตสาหกรรมพลังงานปิโตรเลียมและพลังงานทดแทน เพิ่มความสามารถในการแข่งขันและขยายช่องทางการตลาดของธุรกิจอุตสาหกรรมธุรกิจบริการและธุรกิจวิสาหกิจชุมชนให้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณค่าและคุณภาพสูงของประเทศ สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการขยายการลงทุนไปประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีความพร้อมทางด้านแรงงานและวัตถุดิบเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศและภูมิภาค พร้อมกับดึงดูดการลงทุนเข้าสู่ประเทศในสาขาที่เป็นการผลิตสินค้าและบริการที่มีพื้นฐานทางเทคโนโลยีมีมูลค่าสูงเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่คนไทย รวมถึงการเสริมสร้างกระบวนการสร้างอาชีพสร้างงานที่มีคุณภาพและมีรายได้สูงให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงเป็นระบบ พร้อมกับการส่งเสริมการขยายความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจการค้าการลงทุนและการเงินภายใต้ประโยชน์ร่วมกันของกรอบความร่วมมือและข้อตกลงทางการค้าเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนไทยมีการสร้างโอกาสทางการค้าใหม่และรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในการเปิดการค้าเสรีอาเซียน

3) นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ รัฐบาลมีแนวทางในการพัฒนาใน 4 ภาคเศรษฐกิจหลักของประเทศที่สร้างรายได้อย่างมั่นคง ดังมีสาระสำคัญต่อไปนี้

3.1 ภาคเกษตรทำการส่งเสริมสนับสนุนให้สภาเกษตรกรแห่งชาติเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชโดยการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิต

สูงต้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูพืชพร้อมทั้งเพิ่มศักยภาพกระบวนการผลิตด้านปศุสัตว์ให้ได้มาตรฐานปลอดภัยเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพียงพอกับความต้องการภายในประเทศและการส่งออก กำหนดแนวทางการพัฒนาการประมงทั้งในการเพาะเลี้ยงและในแหล่งน้ำธรรมชาติมีการพัฒนากระบวนการตรวจสอบคุณภาพสัตว์น้ำตามมาตรฐานสากล นอกจากนี้ให้ความสำคัญกับเกษตรกรครัวเรือนต้องเสริมสร้างฐานรากของครัวเรือนเกษตรกรให้เข้มแข็งโดยการเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูกลดต้นทุนการผลิตพัฒนาระบบการผลิตที่เป็นขั้นตอนให้มีการสร้างกระบวนการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีและภูมิปัญญาชาวบ้าน พร้อมกับการจัดทำระบบทะเบียนครัวเรือนเกษตรกรที่มีข้อมูลการเกษตรของครัวเรือนครบถ้วนสามารถเชื่อมโยงกับบัตรเครดิตสำหรับเกษตรกรเร่งรัดพัฒนาธุรกิจการเกษตรสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่จากโครงการกองทุนตั้งตัวได้ร่วมมือสนับสนุนสถาบันการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการเกษตรทุกสาขาให้มีการขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรมูลค่าเพิ่มเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลกตลอดจนส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ดำเนินการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมสร้างความเข้มแข็งภาคเกษตรและสร้างความมั่นคงทางอาหารเพื่อเผชิญกับวิกฤตอาหารโลก

3.2 ภาคอุตสาหกรรมรัฐบาลกำหนดแนวทางในการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมในประเทศด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพลดต้นทุนของผู้ประกอบการและยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากลเพิ่มศักยภาพให้ภาคอุตสาหกรรมเข้าสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่ใช้ปัญญาใช้เทคโนโลยีและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทดแทนอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลัก รวมทั้งการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปบนฐานความรู้ความคิดสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับสินค้าให้มีคุณภาพมีความปลอดภัยตามมาตรฐานสากลให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งให้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกำหนดมาตรฐานและคุณภาพขั้นพื้นฐานของสินค้าอุตสาหกรรมเมื่อมีการเปิดเสรีการค้ามากขึ้นขยายการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมแห่งใหม่โดยพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมใหม่ในทุกภูมิภาคที่เหมาะสมเพื่อรองรับการลงทุนด้านอุตสาหกรรมที่ไม่ก่อมลพิษและพัฒนาเส้นทางการขนส่งเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่อุตสาหกรรม พร้อมทั้งเร่งพัฒนาภาคอุตสาหกรรมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมีความรับผิดชอบต่อสังคมและอยู่ร่วมกับชุมชนได้มีการส่งเสริมและจัดให้มีมาตรการทางภาษีและมาตรการอื่นที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา

อุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดการประหยัดพลังงานการใช้พลังงานทดแทนและการใช้พลังงานจากภาคเกษตรอุตสาหกรรมรถยนต์ประหยัดพลังงานอุตสาหกรรมรถยนต์ที่ใช้พลังงานทดแทนและสะอาด ได้แก่ เอทานอลไบโอดีเซลและก๊าซธรรมชาติ (NGV) พัฒนาและสนับสนุนผู้ประกอบการอุตสาหกรรมทุกสาขาการผลิตเข้าประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรมซึ่งมีความพร้อมทั้งระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานความเพียงพอของแหล่งพลังงานการจัดการของเสียการจัดการมลพิษเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีตลอดจนการเร่งรัดสำรวจและแสวงหาแหล่งแร่สำคัญเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและพัฒนาอุตสาหกรรมต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยให้ความสำคัญกับการกำกับดูแลผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน

3.3 ภาคการท่องเที่ยวการบริการและการกีฬารัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนา ด้านพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว การบริการและกีฬาไว้ 3 ส่วน ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยว ให้การโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน พัฒนาบูรณะและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่แล้วส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงธรรมชาติศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน พร้อมทั้งการพัฒนางานบริการด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้การประกอบการและดำเนินธุรกิจเป็นไปตามมาตรฐานสากลส่งเสริมสนับสนุนตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพทั้งจากต่างประเทศและในประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยวเร่งผลักดันความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพตลอดจนการพัฒนาด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายกลยุทธ์ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของไทยให้เป็นที่ยอมรับทั่วโลก เป็นต้น ส่วนด้านการพัฒนาภาคบริการ ให้ความสำคัญกับการเร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการให้มียอดความรู้ เสริมสร้างนวัตกรรมและทักษะทั้งด้านภาษามาตรฐานการบริการและการจัดการมีการขยายฐานการผลิตและการตลาดสู่ระดับภูมิภาคส่วนการพัฒนากีฬานั้น ต้องสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่ายให้ผลักดันสู่การเป็น “ทีมไทยแลนด์” ทั้งระดับภูมิภาคและระดับโลก พร้อมกันนั้นมีการจัดหาและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการกีฬาให้เพียงพอส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนในด้านกีฬามาก

ขึ้น ในส่วนนักกีฬามีการพัฒนาตั้งแต่เด็ก เยาวชนให้มีทุนการศึกษาผู้มีความสามารถความเป็นเลิศด้านกีฬา เป็นต้น

3.4 ภาคการตลาดการค้าและการลงทุนรัฐบาลให้การส่งเสริมนโยบายการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมเพื่อป้องกันการผูกขาดตัดตอนพร้อมทั้งสร้างความเชื่อมั่นให้นักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยปรับปรุงพัฒนากฎหมายและกฎระเบียบที่ส่งเสริมการค้าการลงทุนที่ครอบคลุมการลงทุนด้านเกษตรอุตสาหกรรมและบริการและปรับปรุงมาตรการบริหารการนำเข้าเพื่อป้องกันการค้าที่ไม่เป็นธรรมมีทิศทางการสนับสนุนการลงทุนในต่างประเทศในสาขาที่ผู้ประกอบการไทยมีศักยภาพทั้งในการลงทุนตั้งโรงงานผลิตสินค้าการทำสัญญาสินค้าเกษตรตามข้อตกลงการเปิดสาขาการหาตัวแทนและหุ้นส่วนในต่างประเทศเพื่อสร้างเครือข่ายธุรกิจไทยในต่างประเทศส่งเสริมและสนับสนุนการเปิดร้านอาหารไทยของคนไทยตามนโยบายครัวไทยสู่ครัวโลก และนโยบายไทยเป็นครัวอาหารโลก พัฒนาการลงทุนครอบคลุมการให้สิทธิประโยชน์ที่เป็นธรรม ให้ความสำคัญกับกิจการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและมีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม ส่งเสริมการขยายตลาดเชิงรุก เปิดตลาดใหม่ รักษาตลาดเดิม พยายามสร้างโอกาสใหม่ในการหารายได้การผลิตสินค้าและบริการอันเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในตลาดโลก มีการขยายความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจการค้าการลงทุนและการตลาดภายใต้กรอบความร่วมมือและข้อตกลงการค้าเสรีในระบบพหุภาคีและทวิภาคีตลอดจนการเร่งรัดจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษบริเวณพื้นที่ที่มีศักยภาพโดยให้ความสำคัญต่อจังหวัดชายแดนเพื่อส่งเสริมการค้าการตลาดการลงทุนการจ้างงานและการใช้วัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้าน

4) นโยบายโครงสร้างพื้นฐานการพัฒนากระบวนกรเพื่อขนส่งมวลชนและการบริหารจัดการระบบขนส่งสินค้าและบริการ รัฐบาลกำหนดแนวทางนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งระบบประปาและระบบไฟฟ้าให้กระจายไปสู่ภูมิภาคอย่างทั่วถึงเพียงพอรวมทั้งส่งเสริมการประหยัดพลังงานและลดต้นทุนการขนส่งเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตขยายการให้บริการน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคบริโภคให้ครอบคลุมประชาชนในทุกพื้นที่และสร้างการเข้าถึงบริการน้ำสะอาดอย่างเท่าเทียมกันทั่วประเทศเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน พร้อมทั้งการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบเพื่อเชื่อมโยงกับฐานการผลิตและฐานการส่งออกของประเทศมีการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งทางรางโดยเชื่อมโยงโครงข่าย

และการบริหารจัดการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าและบริการที่สะดวกและปลอดภัยทั้งในพื้นที่ชนบท พื้นที่เมืองและระหว่างประเทศรวมถึงสนับสนุนการขยายฐานการผลิตตามแนวเส้นทางรถไฟ นอกจากนี้ให้การเร่งรัดโครงการรถไฟฟ้า 10 สายทางในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้สามารถเริ่มก่อสร้างได้ครบใน 4 ปีโดยเก็บค่าบริการ 20 บาทตลอดสายทั้งระบบรวมทั้งเร่งพัฒนาระบบตัวร่วมบัตรเดียวและพัฒนาที่อยู่อาศัยให้ผู้มีรายได้น้อยให้มีโอกาสได้ที่อยู่อาศัยในราคาและค่าเช่าถูกตามบริเวณใกล้สถานีรถไฟฟ้า พัฒนาการขนส่งทางน้ำและกิจการพาณิชย์นาวีขนส่งเดินเรือชายฝั่งทะเลทั้งฝั่งด้านทะเลอันดามันและฝั่งด้านทะเลอ่าวไทยโดยพัฒนาท่าเรือน้ำลึกและสะพานเศรษฐกิจเชื่อมสองฝั่งทะเลภาคใต้ ตลอดจนยกระดับการพัฒนาท่าอากาศยานสากลท่าอากาศยานภูมิภาค และอุตสาหกรรมการบินของไทยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถท่าอากาศยานสุวรรณภูมิให้รองรับผู้โดยสารจากปีละ 45 ล้านคนเป็นปีละ 65 ล้านคนขึ้นไปเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบิน การท่องเที่ยวและการขนส่งสินค้าทางอากาศชั้นนำของเอเชียและโลก

5) นโยบายพลังงาน รัฐบาลมีแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายด้วยการส่งเสริมและผลักดันให้อุตสาหกรรมพลังงานสามารถสร้างรายได้ให้ประเทศสร้างเสริมความมั่นคงทางพลังงานโดยแสวงหาและพัฒนาแหล่งพลังงานและระบบไฟฟ้าจากทั้งในและต่างประเทศมีการกำกับราคาพลังงานให้มีราคาเหมาะสมเป็นธรรมและมุ่งสู่การสะท้อนต้นทุนที่แท้จริงพร้อมทั้งส่งเสริมการผลิต การใช้ตลอดจนการวิจัยและพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกโดยตั้งเป้าหมายให้สามารถทดแทนเชื้อเพลิงฟอสซิลได้อย่างน้อยร้อยละ 25 ภายใน 10 ปี ทั้งนี้ให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างครบวงจร ตลอดจนส่งเสริมและผลักดันการอนุรักษ์พลังงานอย่างเต็มรูปแบบโดยลดระดับการใช้พลังงานต่อผลผลิตลงร้อยละ 25 ภายใน 20 ปีและมีการพัฒนาอย่างครบวงจรพร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกของผู้บริโภคในการใช้พลังงานอย่างประหยัดในทุกส่วน

6) นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศ รัฐบาลได้กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดผลสำเร็จด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศโดยเร่งรัดพัฒนาเครือข่ายสื่อสารความเร็วสูงให้ครอบคลุมทั่วถึงเพียงพอมีคุณภาพด้วยราคาที่เหมาะสมและการแข่งขันที่เป็นธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมแห่งความรู้ภูมิปัญญานวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองและชนบทพร้อมทั้งส่งเสริมการเข้าถึงการใช้บริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสาธารณะที่มีการใช้งานตามความเหมาะสมโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายส่งเสริม

การใช้คลื่นความถี่อันเป็นทรัพยากรของชาติให้มีประสิทธิภาพสูงสุดโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติส่งเสริมการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ทั้งภาครัฐภาคประชาชนรวมทั้งการพัฒนาการปรับเปลี่ยนระบบการใช้เทคโนโลยีจากระบบอนาล็อกเป็นระบบดิจิทัลตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ฮาร์ดแวร์และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องยกระดับการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพได้มาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรมเพื่อผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในภูมิภาค

สรุปได้ว่าแต่ละนโยบายมีความสำคัญและมีกรอบแนวทางการพัฒนาทุกองค์ประกอบของประเทศให้ขับเคลื่อนไปพร้อมกัน สิ่งที่มีในนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวข้างต้นเริ่มต้นด้วยภาพเศรษฐกิจที่ใหญ่ของประเทศ ครอบคลุมเศรษฐกิจระดับมหภาค โดยการกล่าวถึงการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีการปรับโครงสร้างภาษีอากรรัฐวิสาหกิจรักษาวินัยการคลังบริหารสินทรัพย์ของประเทศที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และความมั่นคง รวมทั้งให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับประชาชน ด้วยการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว บริการ และกีฬา ให้เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศ นอกจากนี้ต้องให้มีการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจทั้งภาคเกษตรให้มีสภาพเกษตรกรแห่งชาติ ส่งเสริมการการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ต่างๆที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศ ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่พร้อมทั้งขับเคลื่อนพัฒนาอุตสาหกรรมเน้นพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมแห่งใหม่ตลาดแห่งใหม่เชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค รวมถึงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวการบริการและการกีฬา ให้เป็นเลิศและพร้อมที่จะเอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางของอาเซียนด้วยการขับเคลื่อนนโยบายโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งระบบประปาและระบบไฟฟ้าให้กระจายไปสู่ภูมิภาคอย่างทั่วถึงเพียงพอพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งทางรางการขนส่งทางน้ำและกิจการพาณิชย์ขนส่งเดินเรือชายฝั่งทะเลและการพัฒนาท่าอากาศยานสากลท่าอากาศยานภูมิภาค ทั้งนี้ต้องสร้างฐานความมั่นคงให้กับประเทศได้คือการขับเคลื่อนนโยบายพลังงานให้เกิดความมั่นคงทางพลังงานประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและออกแบบการจัดการพลังงานของประเทศได้ ตลอดจนนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศ ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงข่ายสื่อสารความเร็วสูงให้ครอบคลุมทั่วถึงเพียงพอมีคุณภาพและมีกติกาในการแข่งขันที่เป็นธรรม

ณ ปัจจุบันนโยบายที่เกิดขึ้นหลังจากการตั้งรัฐบาลทหารที่นำโดยพลเอกประยุทธ์จันทร์โอชานายกรัฐมนตรี ที่ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 นั้นมีประเด็นที่กำหนดเป็นนโยบายด้านเศรษฐกิจ สรุปสาระสำคัญดังนี้ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557: 8-15)

1) การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศรัฐบาลให้ความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากความความไม่สงบทางการเมืองนานกว่า๖เดือน ทำให้เศรษฐกิจชะลอตัวลงอย่างมากแม้คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ดำเนินการกระตุ้นเศรษฐกิจจนเริ่มฟื้นตัวแล้วแต่ก็ยังไม่อาจขยายตัวเต็มตามศักยภาพ รวมถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยมีปัญหาด้านการจัดเก็บภาษีซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการบริหารและพัฒนาประเทศอย่างเต็มศักยภาพปัญหาหนี้ภาครัฐการใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือย ปัญหาภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งน้ำท่วม น้ำแล้ง ทำให้การพัฒนาด้านเศรษฐกิจชะลอตัวลง รัฐบาลจึงกำหนดการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจเป็น 3 ระยะ ได้แก่ **ระยะเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการทันที** เป็นการเร่งจ่ายงบลงทุนของปีงบประมาณพ.ศ. 2557 ที่ยังค้างอยู่และมีการติดตามการเบิกจ่ายตั้งแต่ระดับกระทรวงจนถึงระดับท้องถิ่นเริ่มสานต่อนโยบายงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจตามที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้จัดทำไว้ให้นโยบายเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ประหยัดไม่ซ้ำซ้อนและมีประสิทธิภาพเร่งกระตุ้นการลงทุนให้มีประสิทธิภาพและสนับสนุนเอกชนลงทุนช่วยสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดีทั้งในวงการค้าก่อสร้างวงการอสังหาริมทรัพย์และตลาดการเงิน พร้อมกับดูแลเกษตรกรให้มีรายได้ที่เหมาะสมด้วยวิธีการต่างๆรวมถึงการเข้ามาจับบทบาทในการแก้ปัญหาการส่งออกที่มีข้อกำหนดและวิธีการที่ยุ่งยากช่วยลดอุปสรรคในการส่งออกเพื่อให้เกิดความคล่องตัวทั้งระบบ ตลอดจนการสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยโดยพิจารณามาตรการลดผลกระทบจากการประกาศใช้กฎอัยการศึกในบางพื้นที่ที่มีต่อการท่องเที่ยวในโอกาสแรกและที่สามารถดำเนินการได้ ทั้งนี้การท่องเที่ยวจะสนับสนุนเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากวิถีชีวิตชุมชนโดยการเน้นการให้ความรู้และเพิ่มมาตรฐานความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินราคาเป็นธรรม มีคุณภาพเพื่อเอื้อประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ **ระยะต่อไปที่ต้องแก้ไขปัญหาค้างคาอยู่** เป็นการประสานนโยบายการเงินและการคลังให้สอดคล้องกัน เพื่อสนับสนุนการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ ทั้งแก้ปัญหาหนี้ท่วม ปัญหาขาดแคลนน้ำ รัฐบาลต้องเร่งสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กให้กระจายครอบคลุมทั่วพื้นที่เพาะปลูกให้มากที่สุด พร้อมกัน

นี้ต้องเร่งปฏิรูปโครงสร้างราคาเชื้อเพลิงประเภทต่างๆให้สอดคล้องกับต้นทุน ดำเนินการให้มีการสำรวจและผลิตก๊าซธรรมชาติและน้ำมันดิบรอบใหม่ทั้งในทะเลและบนบกและดำเนินการให้มีการสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐและเอกชน โดยคำนึงถึงวิธีการที่เปิดเผยโปร่งใสเป็นธรรมและเป็นมิตรต่อสถานะแวดล้อมประสานความร่วมมือกับเพื่อนบ้านด้วย นอกจากนี้ให้มีการปรับปรุงโครงสร้างภาษีให้คงอัตราภาษีเงินได้ไว้ในระดับปัจจุบันทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลภาษีมรดกภาษีจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้มีผลกระทบต่อผู้มีรายได้น้อยให้น้อยที่สุด รวมถึงการบริหารจัดการหนี้ภาครัฐที่เกิดขึ้นในช่วงรัฐบาลที่ผ่านมาส่วนนโยบายในระยะยาวที่ต้องวางรากฐานเพื่อ**ความเจริญเติบโตอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง** โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งและคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ เน้นพัฒนาท่าเทียบเรือชายฝั่งที่ทำเรือแหลมฉบังท่าเรือชายฝั่งทะเลอ่าวไทยและอันดามัน และทางอากาศมีการปรับปรุงท่าอากาศยานสุวรรณภูมิท่าอากาศยานดอนเมืองและท่าอากาศยานสากลในภูมิภาคนอกจากนี้มีการปรับโครงสร้างการบริหารจัดการในสาขาขนส่งที่ต้องเร่งพัฒนาระบบรางให้เป็นโครงข่ายหลักของประเทศเพื่อตอบโจทย์การประกอบกิจการโลจิสติกส์ให้ทันสมัยเพิ่มขึ้น ทั้งยังมีการบริหารจัดการของรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพโปร่งใสและตรวจสอบได้เน้นความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการเกษตร ทั้งเรื่องการปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรด้วยวิธีการใหม่ ๆ และการสนับสนุนให้สหกรณ์ของกลุ่มเกษตรกรในการแปรรูปและการส่งออกที่มีประสิทธิภาพขึ้น ส่วนด้านอุตสาหกรรมเป็นการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับศักยภาพพื้นฐานของประเทศ ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่อาหารไทยบนฐานความรู้ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาส่งเสริมการวิจัยเกษตรแปรรูปรวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้เข้มแข็งสามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนการส่งเสริมภาคเศรษฐกิจดิจิทัลให้ขับเคลื่อนอย่างจริงจัง

2) การพัฒนาและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาและนวัตกรรม

รัฐบาลมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนนโยบายการสนับสนุนการเพิ่มค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาของประเทศเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายให้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 1 ของรายได้ประชาชาติและมีสัดส่วนรัฐต่อเอกชน 30 : 70 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งพัฒนาให้สังคมเป็นการเรียนรู้นวัตกรรม ส่งเสริมระบบการ

เรียนการสอนให้เชื่อมระหว่างวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีวิศวกรรมศาสตร์และคณิตศาสตร์การผลิตกำลังคนในสาขาที่ขาดแคลน ผลักดันให้การเรียนสู่การทำงาน การวิจัยสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ ปฏิรูประบบการให้สิ่งจูงใจระเบียบและกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการนำงานวิจัยและพัฒนาไปต่อยอดหรือใช้ประโยชน์และการพัฒนาไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์โดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยหน่วยงานวิจัยของรัฐและภาคเอกชน รวมถึงการส่งเสริมให้โครงการลงทุนขนาดใหญ่ของประเทศเช่นด้านพลังงานสะอาดระบบรางยานยนต์ไฟฟ้าการจัดการน้ำและขยะใช้ประโยชน์จากผลการศึกษาวิจัยและพัฒนาและนวัตกรรมของไทยตามความเหมาะสม ตลอดจนการปรับปรุงและจัดเตรียมให้มีโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านการวิจัยและพัฒนาด้านนวัตกรรมให้มีความพร้อมและทันสมัย เช่นการตั้งศูนย์วิเคราะห์ห้องปฏิบัติการสถาบันและศูนย์วิจัย เป็นต้น

สิ่งสำคัญของนโยบายรัฐบาลชุดปัจจุบันคือการใช้ฐานความรู้จากงานวิจัยที่เกิดเป็นนวัตกรรมจากวิถีความเป็นไทยไม่พึงพิงต่างชาติทั้งหมดนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และอุตสาหกรรมในการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงนโยบายด้านเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะรัฐบาลยุคสมัยใดก็ตามต้องมีความตระหนักรู้กว้าง รู้อุป รุ้ลึก พิจารณาไตร่ตรองให้ครอบคลุมทุกมิติของเศรษฐกิจ ทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว บริการ การกีฬา การค้า การตลาด การลงทุน การขนส่ง ระบบเทคโนโลยี ระบบสาธารณสุขูปโภค สาธารณูปการขั้นพื้นฐาน แหล่งทุน การเข้าถึงแหล่งทุน ความเป็นธรรม ทัวถึถึง เพียงพอ และเสมอภาคตามกฎหมาย ซึ่งต้องตระหนักทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่จะส่งผลกระทบต่อโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ประชาชนและสังคมไทยโดยรวมที่สามารถก่อให้เกิดทั้งในความเป็นมูลค่าและคุณค่าที่สามารถนำมาสร้างให้เกิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ และสิ่งที่รัฐบาลยังไม่ได้คำนึงถึงคือ การสร้างความสามารถของคนไทยให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ ที่สามารถจะดึงดูดเม็ดเงินจากต่างประเทศได้ เช่น แพทย์ วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ นักคอมพิวเตอร์ นักประดิษฐ์ นักวิจัยระดับโลก รวมถึงนักกีฬาชั้นนำ เป็นต้น ยังเป็นไปตามความสามารถเฉพาะตนและแสวงหาได้เฉพาะตนเท่านั้น รัฐขาดการสร้างพลเมืองชั้นนำให้กับสังคมโลก ซึ่งคนที่มีความสามารถโดดเด่นที่ถูกสร้างขึ้นมีน้อยและต้องดึงร่นขาดแรงผลักดันจากหน่วยงานรัฐโดยตรง ครั้นเมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วพบว่าประเทศไทยมีทรัพยากรมนุษย์ชั้นนำที่สามารถสร้างมูลค่าให้กับประเทศอย่างมหาศาลสอดแทรกอยู่ในองค์กรระหว่างประเทศและของโลกจำนวนมาก

มากเพียงขาดการจัดการให้กลุ่มคนเหล่านั้นเป็นผู้มีจิตสำนึกกว่าท่านเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นผู้
มีคุณค่าแก่การพัฒนาประเทศไทย

สามารถสรุปใจความสำคัญที่เป็นนโยบายดังกล่าวมาข้างต้นชี้ว่า นโยบายเศรษฐกิจของ
ภาครัฐนั้นมีความจำเป็นจะต้องครอบคลุมทั้งประเทศในทุกส่วนของประเทศแต่ต้องคำนึงถึงภูมิ
สังคม รากเหง้าของคนท้องถิ่น วิถีชีวิตอันดีงามของความเป็นท้องถิ่น ภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นด้วย
ถ้าหากการพัฒนามุ่งเพียงตอบสนองต่อความต้องการของภาครัฐ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการและ
สภาพที่เป็นจริงของชาวบ้านแล้ว การพัฒนาโครงการ และกิจกรรมนั้นก็ไม่สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน
การพัฒนาทุกอย่างต้องให้ชาวบ้านเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วม เข้าใจความเป็นท้องถิ่น แล้วค่อยพัฒนา
จึงจะสำเร็จได้ ดังพระราชดำรัสว่า “...เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา...” นั่นเอง

4. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในเกือบทุก ๆ ด้าน ความเป็นจริงมักจะตอบโจทย์การ
พัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอยู่แล้วไม่ว่าจะทั้งตรง หรืออ้อม ผลลัพธ์สุดท้ายก็คือเรื่องปากท้องของ
ประชาชน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศ เช่น ผลผลิตจากโครงการหลวง
ผลิตจากศูนย์ศิลปาชีพ เป็นต้น รวมถึงไม่ว่าจะเป็นโครงการที่เกี่ยวกับการเกษตร สิ่งแวดล้อม
การพัฒนาแหล่งน้ำการจัดการน้ำ การส่งเสริมอาชีพ การสาธารณสุข การสื่อสาร การคมนาคม การ
สวัสดิการสังคม การพัฒนาสังคม การพัฒนาคนในถิ่นทุรกันดารและโครงการสำคัญอื่น ๆ อีกจำนวน
มากซึ่งมีอยู่ไม่น้อยกว่า 3,000 กว่าโครงการเป็นการตอบโจทย์ปัญหาของประชาชนและสังคมทั้งสิ้น
โดยเฉพะอย่างยิ่งศูนย์ศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาคจะเป็นศูนย์รวม
องค์ความรู้และการบริหารจัดการพื้นที่และทรัพยากรที่มีอยู่ตามภูมิสังคมเป็นอย่างดี จึงชี้ให้เห็น
การบูรณาการที่ครอบคลุมหลาย ๆ เรื่องด้วยกันโดยเป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาพื้นที่ คน สังคม
วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม นี่คือการครอบคลุมของโครงการอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9)

การเริ่มต้นโครงการของพระราชดำริเกิดขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลย
เดช เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติในระยะต้นเป็นพระราชดำริด้านการแพทย์และงานสังคม
สงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ พระราชกรณียกิจช่วงแรกเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493- 2505 จะเป็นการ

ช่วยเหลือบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้า ไม่มีลักษณะเป็นโครงการเต็มรูปแบบอย่างปัจจุบัน เป็นต้นว่า (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552: ออนไลน์)

- พ.ศ.2493 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เคยมีพระราชปรารภกับหลวงพยุ่งเวชศาสตร์ อธิบดีกรมสาธารณสุข เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2493 ความว่า “คุณหลวง วัลโรค สมัยนี้มีयरักษา กันได้เด็ดขาดหรือยัง ยาอะไรขาด ถ้าต้องการฉันจะหาให้อีก ฉันอยากเห็นกิจการแพทย์ของ เมืองไทยเจริญมาก ๆ” แก้ไขปัญหาเรื่องวัลโรค

- พ.ศ. 2494 พระราชดำริเริ่มแรกอันเป็นโครงการช่วยเหลือประชาชนทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอเทศจากปีนัง ซึ่งได้รับจากผู้เชี่ยวชาญด้านการประมงขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ เข้าไปเลี้ยงในสระน้ำพระที่นั่งอัมพรสถาน

- พอช่วงปลายปี พ.ศ.2496 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพันธุ์ปลาหมอเทศนี้แก่ก้านัน ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศ นำไปเลี้ยงเผยแพร่ขยายพันธุ์แก่ราษฎรในหมู่บ้านของตน เพื่อจักได้มีอาหารโปรตีนเพิ่มขึ้นในปีเดียวกัน (พ.ศ. 2496) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชทรัพย์จำนวน 500,000 บาท เพื่อใช้สร้างอาคาร “มหิตหลวงศานุสรณ์” ในบริเวณสถานเสาวภา สำหรับใช้ในกิจการทางด้านวิทยาศาสตร์ และ ผลิตวัคซีน บี ซี จี ซึ่งผู้คนยุคนั้นกำลังประสบปัญหาจากวัลโรคอย่างร้ายแรง พอเมื่อคราวที่ วัลโรคหิวตักโรคระบาดอย่างรุนแรงในเมืองไทย ซึ่งโรคนี้ต้องใช้ “น้ำเกลือ” เป็นจำนวนมาก จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้มีการศึกษาวิจัยและสนับสนุนในการค้นหาวิธีสร้างเครื่อง กลั่นน้ำเกลือใช้เอง ให้มีคุณภาพทัดเทียมกับต่างประเทศ และเป็นที่ยอมรับกันจนถึงปัจจุบันนี้

เมื่อกล่าวถึงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจหรือการส่งเสริมอาชีพ นั้นมีจำนวนมากมากกว่า 343 โครงการ/กิจกรรม ซึ่งแต่ละโครงการเป็นการช่วยเหลือประชาชนให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ให้ทั้งเรื่องการอยู่ดีกินดี อิ่มท้องอิ่มใจ มีอาชีพสร้างรายได้ให้กับประชาชนอีกมากมาย ซึ่งจะขอยกตัวอย่างสรุปสั้น ๆ เพียงบางโครงการ/กิจกรรมเท่านั้น พอเป็นแนวทางการศึกษาสำหรับนักศึกษา ดังนี้(สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552: ออนไลน์)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบล คลองขุด อำเภอกำแพง จังหวัดจันทบุรี พื้นที่ประมาณ 1,300 ไร่ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 250 กิโลเมตร ล้อมรอบด้วยภูมิทัศน์แห่งขุนเขา ที่ราบ ชายหาด ท้องทะเล และอ่าวที่ปกคลุมด้วย ป่าชายเลนที่สมบูรณ์สวยงาม ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย และมีน้ำใจ ใจเมตรี เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเชิงพัฒนาที่ถูกจัดให้อยู่ใน ลำดับแรกของจังหวัดจันทบุรี เป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต (Living museum) ที่สามารถ ศึกษาได้ด้วยตนเอง บนเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ซึ่งมีจำนวนพรรณไม้ป่าชายเลนนานาชนิด ทั้ง 50 ชนิด จาก 74 ชนิดทั่วประเทศ พันธุ์ไม้หลัก ๆ คือ โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ ลำพู แสม ประสักดอกแดง ประสักดอกขาว โปรงแดง โปรงขาว ตาตุ่มทะเล ฝาดแดง ฝาดขาว เป็นต้น (สมชาย ดิษฐศรี, 2548: 41-45) นอกจากนี้มีผลการศึกษาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี มีผลการศึกษา ทดลอง และวิจัยที่มีเพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่ มีด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยมีจำนวนเพียง 2 เรื่องเท่านั้น ดังตารางต่อไปนี้(สำนักงาน คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2549: 10)

ตารางที่ 6.1 งานศึกษา ทดลองและวิจัยแยกตามศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ประเภทที่	สาขาการศึกษา ทดลอง และวิจัย	จำนวนเรื่อง (แยกตามศูนย์ศึกษาฯ ทั้ง 6 แห่ง)						รวม
		ห้วยฮ่องไคร้	พิภลทอง	อ่าวคุ้งกระเบน	ภูพาน	ห้วยทราย	เขาคันทรง	
1	การพัฒนาเกษตรกรรม (พืช)	52	33	1	94	2	29	211
2	การพัฒนาปศุสัตว์และโคนม	18	32	0	8	11	3	72
3	การพัฒนาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	20	12	44	14	9	5	104
4	การพัฒนาและอนุรักษ์สัตว์ป่า	1	7	0	0	10	0	18
5	การพัฒนาป่าไม้	11	37	6	13	2	1	70
6	การพัฒนาปรับปรุงและบำรุงดิน	21	51	5	32	12	23	144
7	การพัฒนาแหล่งน้ำ	1	3	1	0	0	0	5
8	การพัฒนาและควบคุมโรคติดต่อ	0	13	0	0	0	0	13
9	การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม	0	0	2	0	0	0	2
รวม		124	188	59	161	46	61	639

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(2549: 8)

เมื่อพิจารณาจากตาราง 6.1 พบว่าศูนย์การศึกษาฯ แต่ละแห่งมีความเป็นเอกลักษณ์ในการพัฒนาองค์ความรู้เฉพาะพื้นที่ที่มีปัญหาใหญ่ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในพื้นที่นั้น เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการพัฒนากษัตริกรรมบนพื้นที่สูง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส เน้นเรื่องการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่และการบำรุงรักษาดิน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร เน้นเรื่องการพัฒนาการเกษตรกรรม พืชท้องถิ่น และการเลี้ยงสัตว์ (ไก่ดำ สุกรภูพาน เป็นต้น) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี เน้น 3 เรื่องหลัก ได้แก่ การพัฒนาปรับปรุงและการบำรุงรักษาดิน การพัฒนาปศุสัตว์และโคนม รวมถึงการพัฒนาอนุรักษ์สัตว์ป่า ส่วนศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา เน้น 2 เรื่องใหญ่ ได้แก่ การพัฒนาเกษตรและการปรับปรุงบำรุงดินจากพื้นที่แห้งแล้งเกือบเป็นดินทราย เป็นพื้นที่ตายไม่สามารถปลูกอะไรได้แต่เพราะพระปรีชาญาณพลิกฟื้นคืนชีพให้แผ่นดินจนอุดมสมบูรณ์อย่างเช่นปัจจุบัน นอกจากนี้สามารถสรุปได้จากตารางดังกล่าวได้ว่า ทั้ง 6 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเมืองค์ความรู้ที่ได้มีการศึกษา ทดลอง ค้นคว้า วิจัยใน 3 เรื่องใหญ่ ๆ คือ การพัฒนาเกษตรกรรม (พืช) จำนวน 211 เรื่อง การพัฒนาปรับปรุงและบำรุงดิน จำนวน 144 เรื่อง และการพัฒนาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จำนวน 104 เรื่อง

นอกจากนี้เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2537 สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรที่กิ่งอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ และมีพระราชดำริกับข้าราชการให้ร่วมกันจัดตั้ง “ศูนย์พัฒนาการเกษตรแบบเบ็ดเสร็จ” ในลักษณะเป็นศูนย์สาธิตทางการเกษตรเพื่อช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่ซึ่งประกอบอาชีพทำนาไม่ได้ผลและให้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อดำเนินงาน ในลักษณะเช่นเดียวกับศูนย์พัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โครงการศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์จึงได้ถูกพัฒนาเป็นศูนย์แม่บทและเป็นโครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชาติ โดยมีพื้นที่ปลูกหม่อน 11,163 ไร่ มีเกษตรกรปลูกหม่อนเลี้ยงไหม 14,989 ครัวเรือน สามารถผลิตเส้นไหมได้ 39,524 กิโลกรัม/ปี ตั้งแต่บัดนั้นมา ผลลัพธ์เกิดขึ้นกับประชาชนด้วยการสร้างรายได้ให้เกษตรกรสมาชิกมาแล้วไม่ต่ำกว่า 1,000,000

บาท ยังผลให้เกษตรกรสมาชิกเป็นต้นแบบแห่งการพัฒนาอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่ถูกต้อง อันจะเป็นแนวทางส่งเสริมความอยู่ดีกินดีให้แก่ราษฎรสมดังพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถที่ทรงมีพระประสงค์ให้พสกนิกรของพระองค์มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยถ่วงน้ำหนักเป็นต้น (การปลูกหม่อนไหมเลี้ยงไหมที่ภูสิงห์, 2554: ออนไลน์) อนึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากศูนย์การศึกษาพัฒนามักจะสะท้อนความสำเร็จของศูนย์อยู่ที่การขยายผลองค์ความรู้ที่มีสู่พสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า ตัวอย่างเช่น ความสำเร็จจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ดำเนินการศึกษา ทดลอง วิจัย และสาธิตอย่างต่อเนื่องเกือบ 3 ทศวรรษ มีผลการศึกษาทดลองกว่า 200 เรื่อง มีผลสำเร็จจากการศึกษา ทดลอง วิจัยที่มีความโดดเด่น 19 เรื่อง และนำไปขยายผลเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของเกษตรกรได้ เช่น การเลี้ยงโคเนื้อท่าจิมะภูพาน เป็นสายพันธุ์ที่ให้เนื้อคุณภาพดีที่สุดในโลกการเลี้ยงไก่ดำภูพาน ไก่ดำจัดเป็นอาหารบำรุง สุขภาพและได้รับความนิยมบริโภคกันอย่างแพร่หลาย (ไก่รุ่นน้ำหนัก 1 กิโลกรัม ราคาตัวละ 250 บาท) การเลี้ยงสุกรภูพาน สุกรภูพานเกิดจากการพัฒนาสายพันธุ์จากสุกร 4 สายพันธุ์ที่มีจุดเด่นแตกต่างกันคือ พันธุ์เหมยซาน พันธุ์พื้นเมืองสกลนคร พันธุ์ตุร็อกเจอร์ซี่ และพันธุ์แลนด์เรซ เพื่อให้มีลักษณะเลี้ยงง่าย โตเร็ว ให้ลูกดก รวมทั้งการปลูกข้าวพันธุ์สกลนคร เป็นข้าวเหนียว ที่ปลูกได้ทั้งในสภาพนาดอน นาชลประทาน และสภาพไร่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการปลูกข้าวขาวพันธุ์ดอกมะลิ 105 เป็นข้าวเจ้าเช่นเดียวกันรวมถึงการเลี้ยงปลานิลแดงร่วมกับเปิดบารูปลูกผสมในบ่อคริวเรือน และการเลี้ยงปลาตุกในบ่อซีเมนต์ นอกจากนี้มีการเลี้ยงหม่อนพันธุ์สกลนครและไหมพันธุ์นางตุ้ยสกลนคร มีลักษณะเด่น คือมีความทนทานต่อสภาวะแห้งแล้งได้ดี ขยายพันธุ์ง่าย ให้ผลผลิตสูง มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร ตลอดจนการผลิตผ้าอ้อมคราม ซึ่งอาชีพต่าง ๆ สร้างรายได้ให้กับประชาชนมีอยู่มีกินทุกอาชีพ (วรากานต์ จุฑานนท์, 2553: 56-61)

สรุปจากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจ มุ่งหมายเพื่อให้พสกนิกรให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีอาชีพรายได้ที่เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ เป็นเรื่องปากท้องของพสกนิกรอยู่ได้ด้วยกำมือของตัวเอง มีกินอย่างอิ่มท้อง มีความสุขที่อิ่มใจโดยการพัฒนาใด ๆ พระองค์ทรงเริ่มต้นด้วยการทดลอง ค้นคว้า วิจัยให้พิสูจน์ซ้ำจนมั่นใจว่าไม่มีผลเสียแก่ประชาชนแล้วจึงทำการขยายผลสู่พสกนิกรต่อไป หลายโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ส่ง

องค์ความรู้ผ่านศูนย์ศึกษาพัฒนาตั้งอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ไปถ่ายทอดหรือขยายผลต่อในการช่วยเหลือปศุสัตว์ตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น

5. บทสรุป

เมื่อใดก็ตามที่กล่าวถึง “เศรษฐกิจ” นับเป็นเรื่องใหญ่เพราะคนส่วนใหญ่ให้น้ำหนักมากกว่าเรื่องทางสังคมเพราะมันเกี่ยวข้องกับชีวิตเป็นเรื่องปากท้อง การทำมาหากิน สร้างรายได้ สร้างอาชีพ ทำมาค้าขายของประชาชน และระดับที่ใหญ่ขึ้นกว่านั้นเป็นการลงทุน การประกอบการภาคธุรกิจ การค้าสินค้าเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว บริการ การกีฬา พัฒนาเทคโนโลยี การเงิน การธนาคาร เป็นต้น และครั้งเมื่อกล่าวถึง “การพัฒนาเศรษฐกิจ” ก็ย่อมคำนึงถึง กิจกรรม แนวทาง นโยบาย แผนพัฒนา ที่จะไปขับเคลื่อนกิจกรรมการผลิต การบริโภคอุปโภค รวมถึงการจำหน่ายจ่ายแจกของประชาชน ชุมชน ประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสุข ประเทศเกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ตามแนวคิดของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ชุดปัจจุบัน ดังนั้นรัฐจึงต้องให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจเป็นลำดับแรกของการจัดทำนโยบาย หรือแผนการพัฒนาชาติ ซึ่งพิจารณาตั้งแต่ฐานราก (ครัวเรือน ชุมชนท้องถิ่น) จนถึงประเทศชาติให้เกิดความประโยชน์ที่จะได้รับจากนโยบายหรือแผนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนเมืองกับชนบท หรือเกิดช่องว่างความไม่เสมอภาคระหว่างคนรวยกับคนจนเด็ดขาด

เมื่อใดที่เกิดปัญหาขึ้นในประเทศเราจะนึกถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นที่พึ่งทางใจและที่พึ่งทางกายของพสกนิกรชาวไทยอย่างหาที่สุดมิได้ เมื่อใดที่กระแสโลกาภิวัตน์หมุนให้มนุษย์ติดอยู่กับบ่วงของวัตถุนิยม บริโภคนิยมจนเกินความจำเป็นในชีวิต เกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ เกิดปัญหาภัยธรรมชาติ ผู้คนอดอยาก ผู้คนเดือดร้อนจะเห็นพระองค์ทรงพระราชทานแนวทางการแก้ปัญหาามาตลอด ซึ่งที่สำคัญพระองค์ทรงเกรงว่าพสกนิกรจะขาดศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในประเทศไทยที่จะนำไปแก้ไขปัญหาแต่ละพื้นที่ตามความเหมาะสมของภูมิสังคม จึงทรงพระราชทานจัดทำศูนย์ศึกษาพัฒนาที่เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการไว้เพื่อตอบโจทย์ปัญหาอย่างเดียวกันให้กับพสกนิกรชาวไทย ทั้งเรื่อง การเกษตร การแก้ไขปัญหาดิน การเลี้ยงสัตว์ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งการอนุรักษ์ การส่งเสริม การแก้ไข การป้องกัน และยกระดับคุณภาพชีวิตเพื่อให้พสกนิกรได้รับประโยชน์สูงสุดเกิดความพอเพียงในชีวิต อยู่

ดีกินดี อุ่มชูตัวเองได้แต่ครั้งเมื่อใดก็ตามที่พสกนิกรไม่สามารถดำเนินการเองได้ เกินกำลังความสามารถที่จะทำได้ต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐเข้าช่วยเหลือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไม่รีรอที่จะให้คำแนะนำ ช่วยเหลือส่งหน่วยงานเหล่านั้นไปพัฒนา ปรับปรุง ประยุกต์ ปรับเปลี่ยนวิธีให้เสมอ จนสามารถนำไปใช้ได้สามารถพึ่งพาตนเองได้แท้จริง มีความเป็นอยู่ที่พอเพียงตามอัตภาพของตนบนวิถีของความเป็นคนไทยที่มีวัฒนธรรมตามแบบพุทธศาสนาอันดีงามแล้ว จึงทรงพัฒนาในพื้นที่ที่มีความทุกข์ยากเชิงใจอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งคำว่า “กินดี มีสุข อยู่ดี มีความพอเพียง” น่าจะเป็นพระราชปณิธานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างแท้จริง ดังนั้นพสกนิกรทั่วประเทศสามารถศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริด้านเศรษฐกิจผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมาย เพราะจะทำให้เราได้เข้าใจอย่างลึกซึ้งในเจตนารมณ์อันยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ไทย ในหลวงของปวงชนชาวไทย

ดังพระราชดำรัสไว้ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม” ซึ่งพระองค์ทรงกำหนดเป้าหมายของการปกครองแผ่นดินของพระองค์ “เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” นั้นเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 56) ตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม 2493 จนถึงปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์แก่ปวงชนชาวไทยและนานาชาติแล้วว่าพระองค์ทรงเป็นพลังแห่งแผ่นดินที่ทรงนำพาประเทศไทยเจริญก้าวหน้า ประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขได้พระบารมีแม้ในยามวิกฤตของบ้านเมือง ทุกอย่างอยู่ในสายพระเนตรพระกรรณของพระองค์ทั้งสิ้น ไม่ว่าน้ำท่วม ฝนแล้ง ความยากจน หรือความเดือดร้อนของประชาชน อยู่ ณ ที่ใดของประเทศไทย น้ำพระราชหฤทัยจะส่งผ่านหน่วยงานที่พระองค์ทรงอุปถัมภ์อยู่ตลอดเวลา เช่น มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ มูลนิธิสภาอากาศไทย มูลนิธิพระดาบส โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมถึงศูนย์ศึกษาพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งพระองค์ไม่เคยละพระราชหฤทัยหรือทอดทิ้งประชาชนของพระองค์แม้เพียงเสี้ยววินาทีเลย จนทำให้พสกนิกรชาวไทยได้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขมาตลอดตราบจนปัจจุบันนี้

6. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

6.1 กิจกรรม: กำหนดให้นักศึกษาอ่านเอกสารประกอบการสอน ตอบคำถามเป็นรายบุคคล เพื่อเก็บคะแนน โดยให้เวลาในการอ่านเอกสาร 45 นาทีแล้วแบบทดสอบและใบงาน 1 ชั่วโมง 30

นาที่ นอกจากนี้แบ่งกลุ่มออกเป็น 6 กลุ่มตามจำนวนนักศึกษาโดยให้ทำการศึกษารายละเอียด ๆ ต่างที่มีอยู่ในห้องสมุดและอินเทอร์เน็ต เสร็จแล้วนำเสนอผลการศึกษาเอกสารในสัปดาห์ถัดไป ได้แก่

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี
3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี
4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร
5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่
6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

6.2 คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจ” “การพัฒนาเศรษฐกิจ”?
2. จงสรุปนโยบายด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลชุดปัจจุบันที่ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติและยกตัวอย่างนโยบายที่รัฐได้ดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมแล้วมาให้ชัดเจน?
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบโครงการด้านเศรษฐกิจที่มีความขัดแย้งกันระหว่างโครงการรับจำนำข้าว และโครงการประกันราคา มาให้ชัดเจน?
4. จงอธิบายความสำคัญโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านเศรษฐกิจพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ?
5. พระราชดำรัสที่ว่า “เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา” นักศึกษาจงอธิบายตามความเข้าใจพร้อมยกตัวอย่างประกอบให้เข้าใจยิ่งขึ้น?
6. ให้นักศึกษาเลือกโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านเศรษฐกิจที่สนใจมา 1 โครงการ พร้อมบอกความสำคัญของโครงการ และเพราะอะไรถึงสนใจโครงการนี้?
7. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ใช้แนวคิดพื้นฐานเป็นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวคิดอย่างไร?
8. วิสัยทัศน์ประเทศ ปี พ.ศ. 2570 มีใจความว่าอย่างไร?
9. นโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร น่าสนใจอย่างไรบ้าง?
10. นโยบายด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีประเด็นสำคัญอย่างไรบ้าง?

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ จงเจริญยิ่งยง. (2549). **มนุษย์ ชุมชน กับเศรษฐกิจ**. เชียงใหม่: สุเทพการพิมพ์.
- การปลูกหม่อนไหมเลี้ยงไหมที่ภูสิงห์**. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 15 กันยายน 2554 จาก <http://siweb.dss.go.th/sci60/team100/project/pnortheast.htm>
- ชูศักดิ์ จรุธสวีสดี. (2548). **ระบบเศรษฐกิจและพัฒนาการเศรษฐกิจไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ส.เสริมมิตรการพิมพ์.
- ทับทิม วงศ์ประยูร และคณะ. (2540). **มนุษย์กับเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (ม.ป.ป.). **เศรษฐกิจ**. [Program: The Royal Institute's Electronic Dictionary 1.0.0]. ราชบัณฑิตยสถาน. สืบค้น/ติดตั้งเมื่อ 3 สิงหาคม 2554.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (2552). **คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง/มูลนิธิพระดาบส**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.
- มูลนิธิสิริกรรมธรรมชาติ. (2554). **คุ่มค่า VS คุ่มทุน**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 12 กันยายน 2554 จาก <http://agrinature.opendream.in.th/node/230>
- รัตนา สายคณิต. (2538). **มหเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วรากานต์ จุฑานนท์. (2553). 19ผลสำเร็จจากกฎหมาย **ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มีนาคม 2553, หน้า 56-61.
- วันรักษ์ มีงมณีนาคิน. (2535). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สนธยา พลศรี. (2545). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมชาย ดิษฐธร. (2548). **เที่ยวไปชมไป: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2548, หน้า 41-45.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)**. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: ๒๑เซ็นจูรี่.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **การทรงงานพัฒนา**

ประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ**

สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 17กรกฎาคม255 8

จาก<http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=395>

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2552).

ประเภทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 15 กันยายน

2554 จาก

<http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/Projects/RDPBProjectType.aspx?p=60>

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2552). **ประวัติ**

ความเป็นมาของโครงการ. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 15 กันยายน 2554 จาก

<http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/Projects/AboutKingProjects.aspx?p=35>

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2549).

รายงานผลการศึกษา ทดลองและวิจัยของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี. จัดทำโดยกองติดตามประเมินผล สำนักงานคณะกรรมการ

พิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เมื่อ

พฤศจิกายน 2549. (เอกสารเย็บเล่ม)

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2554). **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ชิน**

วัตรนายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันอังคารที่ 23 สิงหาคม 2554. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา (อรนุช กนกสิริรัตน์, ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา) (ดู

ข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่: http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main๓๑.htm)

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์จันทร์**

โอชานายกรัฐมนตรีแถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2557.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, สมชัย หิรัญญะวณิชย์, ผู้พิมพ์

โฆษณา ดูข้อมูลเพิ่มเติมที่ http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm)

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 7

ความพอเพียงสร้างความสมดุลของประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

หัวเรื่อง

1. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “ความสมดุล”
2. แนวคิดและความหมาย “การพัฒนาที่ยั่งยืน”
3. บริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในการพัฒนาที่ยั่งยืน
4. หลักการทรงงานและความเป็นพระราชานักพัฒนา
5. บทสรุป
6. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

ความคิดรวบยอด

ความสมดุลของประเทศไทยต้องเกิดจากการสร้างให้ทุกองค์ประกอบที่กำกับดูแลนโยบายของประเทศขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติจนถึงระดับชุมชนท้องถิ่น ทั้งในเรื่องการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม อย่างมีส่วนร่วมเป็นการบูรณาการทุกมิติให้สมดุล เพื่อให้ประชาชนมีความอยู่ดีมีสุข มีสังคมเศรษฐกิจเข้มแข็ง มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีสิ่งใดที่มากเกินไปหรือน้อยไป ทั้งนี้เมื่อเกิดความสมดุลแล้วยังส่งผลให้ประเทศได้รับการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย แต่การพัฒนาประเทศจะยั่งยืนได้ต้องเริ่มตั้งแต่ฐานรากคือชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐของท้องถิ่น เอกชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐของประเทศร่วมมือร่วมใจ และต้องร่วมกันทำทันที แล้วสุดท้ายประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ประเทศชาติอยู่กันอย่างสมดุลทั้งกาย ใจ สิ่งแวดล้อม อยู่กันอย่างกินดีอยู่ดี มีความสุขทั้งในเมือง ทั้งในชนบท ทั้งคนรวย ทั้งคนจน ทุก ๆ คนจะกลายเป็นคนเดียวกัน คือ “คนไทยพอเพียง”

วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายความหมายของคำว่า “ความสมดุล” ได้อย่างชัดเจน
2. สามารถอธิบายความหมายและแนวคิดของคำว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ได้อย่าง

ชัดเจน

3. สามารถวิเคราะห์หาจุดเริ่มต้นของการสร้างความสมดุลภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้
4. สามารถอธิบายและสรุปตัวชี้วัดที่เป็นบริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้
5. สามารถอธิบายหลักการทรงงานและลักษณะความเป็นนักพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้รับการยกย่องจากสหประชาชาติได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. การบรรยายความพอเพียงในการสร้างความสมดุลของประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. ตอบปัญหาด้วยการถาม/ตอบโดยวาจา
3. อภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน
4. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนประจำบท
5. อธิบายสรุปเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญ
6. มอบหมายรายงาน และทำแบบคำถามท้ายบท

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. เอกสารประกอบการสอบประจำบท
2. การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Power point presentation)
3. ภาพหลักคำสอนต่าง ๆ และแบบคำถามท้ายบท

การวัดผลและประเมินผล

1. สังเกตระหว่างการบรรยาย และสังเกตการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน
2. สังเกตการร่วมทำกิจกรรมในชั้นเรียน
3. ถามตอบเพื่อทบทวนความรู้ในชั้นเรียน
4. ตรวจสอบแบบคำถามท้ายบท
5. วัดเจตคติจากพฤติกรรม ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมและคุณภาพของผลงาน

บทที่ 7

ความพอเพียงสร้างความสมดุลของประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การสร้างสมดุลโดยมีหลักชัยคือการพัฒนาประเทศให้มีความ “ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” และประชาชนมีความอยู่ดีมีสุข มีความพอเพียงปัจจุบันอาจเป็นเรื่องที่ทำได้ยากยิ่งในสถานะที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี แต่นั่นไม่ใช่เงื่อนไขที่จะทำให้ไม่ได้เพราะสิ่งสำคัญคือ การลงมือทำ ที่เริ่มต้นด้วยตัวเรา ดังนั้นเราได้คิด วางแผน ลงมือทำกันหรือยังมากกว่าผลที่เกิดจากสถานะแวดล้อมภายนอก เมื่อพิจารณาลงไปให้ถี่ถ้วนพบว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชนได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับคำว่า “ความสมดุล” (Balance) “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development) ซึ่งนั่นก็คือเป้าหมายสุดท้ายในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมอบไว้ให้กับคนไทยทุกหมู่เหล่า นำไปขยายผลกับการดำรงชีวิตของตัวเอง แต่เมื่อย้อนไปเมื่อ พ.ศ. 2517 หรือ 41 ปีมาแล้ว พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับ “ความสมดุลในการพัฒนาชาติ” ไว้ให้พสกนิกรไว้นานมาแล้วแต่คนไทยเพิ่งจะตื่นตัวกันในช่วง 10 กว่าปีมานี้เองดังนั้นหากประชาชน ชุมชนท้องถิ่น สังคมประเทศต้องการให้มีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนตามที่กล่าวมาข้างต้นต้องเรียนรู้เริ่มต้นด้วยคำว่า “สมดุล พอเพียง ยั่งยืน”

1. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “ความสมดุล”

ปัจจุบันการตื่นตัวของหน่วยงานภาครัฐมักจะเป็นไปบางครั้งบางคราวเท่านั้น หากไม่ได้รับการกระตุ้นการเตือนจากความห่วงใยประชาชนที่ส่งผ่านพระราชดำรัส หรือพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ รวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาต่าง ๆ แล้วไซ้ หน่วยงานภาครัฐที่เรียกตนเองว่า เป็นข้าของแผ่นดินรวมถึงรัฐบาลผู้บริหารประเทศก็จะเพิกเฉยหรือทำงานเพียงเฉพาะงานปกติ คำนึงถึงงานพัฒนาอยู่ลำดับท้าย ๆ ส่วนรัฐบาลก็จะมุ่งเพียงตอบโจทย์นโยบายของตัวเอง พรรคของตัวเองที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชน ไม่คำนึงถึงความสมดุลต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นต้นว่า นโยบายมุ่งพัฒนาเฉพาะคนเมืองหลวง เช่นรถไฟฟ้ามอเตอร์เวย์ต่าง ๆ ให้ประโยชน์กับคนไม่กี่ล้านคน ซึ่งจริง ๆ งบประมาณเมืองหลวงของกรุงเทพมหานครก็มีอยู่จำนวนไม่น้อย แต่ไม่คำนึงถึงการที่จะนำงบประมาณ

ของประเทศไปช่วยเหลือประชาชนทั่วไปประเทศที่มีจำนวนเกือบ 50 กว่าล้านคนที่ไม่ได้อยู่อาศัย เมืองหลวง เมื่อการพัฒนาประเทศของเหล่าราชการ และราชการการเมืองที่มีเป้าหมายที่ไม่ใช่ ประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวมแล้ว การพัฒนาเหล่านั้นก็ย่อมจะไม่ยั่งยืน การพัฒนาเหล่านั้น กลับเป็นการทำลายประเทศด้วยซ้ำไป กลับเป็นการพัฒนาที่เปราะบางขาดความมั่นคง จึงเกิด คำถามว่า “เมื่อไหร่ที่รัฐบาล ราชการ ภาคเอกชน ประชาชน (พวกเราชาวไทย) ตัดสินใจทำ ทันทีกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

เมื่อย้อนเวลากลับไปเมื่อ 41ปีมาแล้วเมื่อวันศุกร์ที่ 19 กรกฎาคม 2517 ทรงมีพระบรม ราชโองการในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีใจความว่า (ภูมิพลอดุลยเดช,พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 117)

“...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัว ให้มี ความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้น ต่อไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาด ล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์ เพราะหากไม่กระทำด้วยความ ระมัดระวังย่อมจะหวังผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้โดยยาก ยกตัวอย่าง เช่นการปราบ คัดรูพืช ถ้าทุ่มเททำไปโดยไม่มีจังหวะที่ถูกต้อง และโดยมิได้ศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ให้ กระจ่างชัดอย่างทั่วถึง ก็อาจสิ้นเปลืองแรงงาน ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ที่ล้วนมีราคา ไป โดยได้รับผลไม่คุ้มค่า ยิ่งกว่านั้น การทำลายศัตรูพืช ยังอาจทำลายศัตรูของพืชที่มี อยู่บ้างแล้วตามธรรมชาติ และทำอันตรายแก่ชีวิตคนชีวิตสัตว์เลี้ยงอีกด้วย การ พัฒนาอย่างถูกต้อง ซึ่งหวังผลอันยั่งยืนไพศาลจึงต้องวางแผนงานเป็นลำดับขั้นอย่างถี่ ถ้วนทั่วถึง ให้องค์ประกอบของแผนงานทุกส่วนสัมพันธ์และ **สมดุล**กันโดย สอดคล้อง...”

พระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาประเทศต้อง เริ่มต้นที่พื้นฐานให้ประชาชนอยู่ดี กินดีเสียก่อนค่อยเริ่มที่จะพัฒนาต่อไปและการพัฒนาขึ้นต่อไป

ต้องมีความรอบคอบ มีการศึกษาวิชาการ ให้ถ่องแท้ถี่ถ้วน รอบด้านเสียก่อน เพราะไม่เช่นนั้น ผลลัพธ์อาจเป็นการทำลายก็เป็นได้เพื่อให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องศึกษาทุกองค์ประกอบ และวางแผนให้ชัดเจนเป็นลำดับ ๆ ไปโดยให้ทุกส่วนสัมพันธ์และสมดุลต่อเนื่องกันไป จึงจะเกิดความยั่งยืนมั่นคงตลอดไป

นอกจากนี้คำว่า “การพัฒนาอย่างถูกต้อง และการวางแผนงานเป็นลำดับขั้นอย่างถี่ถ้วนทั่วถึง...สัมพันธ์และสมดุลกันโดยสอดคล้องกัน” นั้นสะท้อนถึงการพัฒนาประเทศแบบองค์รวมตามหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550: 12-13) ได้อธิบายถึงองค์รวมไว้ว่า “ทรงมีวิถีคิดอย่างองค์รวมหรือมองอย่างครบวงจร ดังเช่น กรณีของ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางการประกอบอาชีพบนพื้นที่ 10-15 ไร่ เป็นการบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพเมื่อมีน้ำในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น เมื่อผลผลิตมีมากขึ้น ต้องเรียนรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด การรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจร นั่นคือ ทฤษฎีใหม่ขั้น 1 2 และ 3” เมื่อก้าวถึงองค์รวมแล้วในหลักการทรงงานในลักษณะแบบองค์รวมยังได้สะท้อนถึงความสำเร็จแห่งการพัฒนาประเทศไทย ตลอดระยะเวลา 60 กว่าปีที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบประดุจแสงสว่างซึ่งคอยช่วยชี้นำทางให้เกิดการพัฒนาประเทศขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม มีความจริงจั่งและต่อเนื่องมาเป็นลำดับ พระองค์ทรงอุทิศพระวรกายและพระสติปัญญาบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการด้วยพระราชวิริยะอุตสาหะ ซึ่งล้วนแต่ได้นำประโยชน์สุขมาสู่ประชาชนชาวไทยทั้งชาติ อันเป็นไปตามพระราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” พระองค์ได้พระราชทานแนวพระราชดำริในการพัฒนา ซึ่งเน้นให้ประชาชนสามารถช่วยตัวเองหรือพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นรูปแบบของการพัฒนาที่นำไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยทรงยึดหลัก ดังนี้ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2548: 26-28)

1) การพัฒนาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานเดิมของสังคมไทยมีพระราชดำรัส ใจความว่า...

“...การจะพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างให้เจริญขึ้นนั้น จะต้องสร้างขึ้นจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่ก่อนทั้งสิ้น ถ้าพื้นฐานไม่ดีหรือคลอนแคลนบกพร่องแล้วที่จะเพิ่มเติมเสริม

ต่อให้เจริญดีขึ้นไปอีกนั้น ยากนักที่จะทำได้ จึงควรเข้าใจให้แจ่มชัดว่า นอกจากจะมุ่งสร้างความเจริญแล้ว ยังจะต้องพยายามรักษาพื้นฐานให้มั่นคงไม่บกพร่องพร้อม ๆ กันด้วย...”

2) การพัฒนาต้องตั้งอยู่บนหลักของภูมิสังคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยึดถือสภาพความเป็นจริงของภูมิประเทศและสังคมวิทยาเกี่ยวกับประชาชนในพื้นที่พัฒนาเป็นหลัก ทรงเน้นว่าจะพัฒนาอะไรหรือจะทำการอะไรนั้นขอให้ยึดหลักสำคัญคือ ให้สอดคล้องกับภูมิสังคม ซึ่งคำว่า “ภูมิ” เป็นลักษณะของภูมิประเทศ คือสภาพแวดล้อม ลักษณะธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา ส่วนคำว่า “สังคม” ต้องคำนึงถึงสังคมของคนในพื้นที่นั้น เพราะคนในสังคมหนึ่ง ๆ จะตัดสินใจไปตามวัฒนธรรม ค่านิยมทางสังคม สิ่งแวดล้อม ประเพณี การอบรมที่บ่มฝังมานานเอง

3) ทรงยึดหลักผลประโยชน์ของประชาชนและการได้รับการยอมรับ ทรงเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก ดังนั้นการจัดทำโครงการจึงมีขั้นตอนสำคัญที่เรียกว่า ประชาพิจารณ์ ได้แก่การดำเนินการ (ก่อนเริ่มโครงการต้องศึกษาข้อมูลพื้นที่วางแผนและประชาสัมพันธ์ มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและการปรับแผนให้เหมาะสม) การแก้ไขปัญหา (เน้นการรอมชอบในการเจรจาต่อรอง) ยึดหลักประชาชนทุกคนต้องได้รับประโยชน์จากโครงการสาธารณะ และคนส่วนใหญ่ต้องดูแลช่วยเหลือคนส่วนน้อย (เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตัดสินใจ และเปิดโอกาสให้ประชาชนหาทางออกของตนเอง และตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการจากคนกลาง)

4) ทรงยึดหลักความคุ้มค่ามากกว่าคุ้มทุน ดังกระแสพระราชดำรัส ใจความว่า...

“...ขาดทุนคือกำไร Our loss is our gain..การเสียคือการได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นกำไรอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งนับเป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

นอกจากนี้กระทั่งเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 8 สิงหาคม 2534 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่สวนอัมพร มีใจความว่า (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 116)

“...สรรพสิ่งทั้งหลายดำรงอยู่พร้อมกับเจริญยั่งยืนไปได้เพราะมีความสมดุลย์ในตัวเอง อย่างชีวิตมนุษย์เรานี้ดำรงอยู่ได้เพราะมีออกซิเจน ไฮโดรเจน และคาร์บอน

อันเป็นส่วนประกอบสำคัญของชีวิต ได้สัดส่วนกัน. เมื่อใด ส่วนประกอบอันเป็นแก่น
 แกนของชีวิต ส่วนใดส่วนหนึ่งบกพร่องขาดหายไป ไม่อาจแก้ไขให้คงคืนสมดุลได้
 เมื่อนั้น ชีวิตก็เสื่อมโทรมแตกดับ. ธรรมชาติอื่น ๆ ตลอดจน สิ่งที่มีมนุษย์ปรุงแต่งสรรค์
 สร้างขึ้น เช่น เครื่องจักร โรงงาน อาคาร บ้านเรือน แม้กระทั่ง เศรษฐกิจ กฎหมาย
 และทฤษฎีต่าง ๆ ก็เหมือนกัน ล้วนต้องมีส่วนประกอบที่สมดุลทั้งสิ้น...”

ดังพระบรมราโชวาทนี้ทำให้เราสามารถเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า ทุกสิ่งอย่างบนโลกที่ยังคง
 ยั่งยืนอยู่ได้ในปัจจุบัน ณ กาลนี้ล้วนต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่มีส่วนสมดุลกันทั้งสิ้น แม้ว่า
 สัดส่วนใดที่แปรเปลี่ยนไปสุดท้ายจะหายไปหรือสิ่งนั้นได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อความสมดุล
 หรือการอยู่รอด ซึ่งเป็นไปได้ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นรวมถึงระบบโครงสร้างของสังคม
 ย่อมทำหน้าที่อันเป็นองค์ประกอบสำคัญต่าง ๆ ที่สมดุลจึงสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีความมั่นคง
 ความก้าวหน้าหรือการพัฒนาของระบบนั้นเอง แม้ว่าระบบทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง
 สิ่งแวดล้อม กฎหมายไม่ได้ทำหน้าที่ ณ ขณะนั้นแต่จะเกิดการขัดแย้งกันของผู้ดูแลระบบแล้ว
 สุดท้ายจะหาหาแก้ไขจนในที่สุดระบบนั้นจะสู่ความสมดุล กลับไปทำหน้าที่เดิม หรือบางส่วนหายไป
 หรือเป็นระบบใหม่ที่ดีกว่าเดิมแต่ได้ทำหน้าที่ของระบบนั้น ๆ ต่อไป

2. แนวคิดและความหมาย “การพัฒนาที่ยั่งยืน”

กระแสแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาของสังคมโลกตั้งแต่ พ.ศ.
 2515 เริ่มตั้งแต่องค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์
 (Human Environment) ณ กรุงสต็อกโฮล์มประเทศสวีเดนได้ตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้
 ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัดของทรัพยากรโลก ต่อเมื่อปี พ.ศ. 2535 สหประชาชาติจัด
 ประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment
 and Development : UNCED) หรือการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอเดอจาเนโรประเทศ
 บราซิลมีผู้แทนของ 178 ประเทศรวมทั้งประเทศไทย ได้ร่วมลงนามรับรองแผนปฏิบัติการ 21
 (Agenda 21) เป็นแผนแม่บทของโลกที่จะสมาชิกโลกมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่รับผิดชอบต่อ
 สังคมในขณะเดียวกันก็ให้การคุ้มครองฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อผลประโยชน์ของคนในรุ่น
 ต่อไปทั้งนี้ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางที่สุดซึ่งจะทำให้เกิด

การพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกันต่อไปได้ครั้งต่อมาจัดการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างจริงจัง (World Summit on Sustainable Development : WSSD) ระหว่างวันที่ 26 สิงหาคม – 4 กันยายน พ.ศ. 2545 ณ นครโจฮันเนสเบิร์กประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้สานต่อแผนปฏิบัติการ 21 โดยมีพันธกรณีเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่สำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 2-3)

1) กำหนดให้ประเทศสมาชิกจะต้องบรรลุข้อตกลงในการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals : MDGs) ร่วมกันให้สำเร็จภายในปีพ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) เพื่อผลของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยเฉพาะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและขจัดปัญหาความยากจนของคนในประเทศ

2) ประเทศสมาชิกควรมุ่งส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ (Human Capacity Building) ซึ่งรวมถึงการพัฒนาด้านการศึกษาและการจัดหาบริการด้านสุขภาพอนามัยให้ประชาชนอย่างทั่วถึง

3) เสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อกระตุ้นให้ประชากรทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาสังคมของแต่ละประเทศต้องร่วมกันเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาและร่วมกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ชี้ให้เห็นว่าประชาคมโลกเพิ่งจะให้การตระหนักถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนเมื่อประมาณ 40 ปีมานี้เอง ซึ่งขณะเริ่มต้นยังมีอยู่ในเรื่องจำกัดเฉพาะด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของโลกเท่านั้น จนเมื่อ 10 ปีมานี้เองที่พยายามที่จะขยายวงคำว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กว้างขวาง และครอบคลุมในหลายด้านมากขึ้น เช่นด้านคุณภาพชีวิต การขจัดปัญหาความยากจน การพัฒนาการศึกษา และบริการด้านสาธารณสุขดังนั้นจึงมีการศึกษากันอย่างจริงจังของนักวิชาการจำนวนมากและให้คำจำกัดความไว้ใกล้เคียงกัน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548: 6-7) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทยควรยึดแนวคิด "เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญานำทางมุ่งการพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกัน มีแนวคิด 3 แนวทาง ได้แก่มิตินิเวศให้ ความสำคัญสูงและคุณค่ากับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมิติเศรษฐกิจจะขับเคลื่อนเมื่อมีการ

ขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เพียงพอและต่อเนื่องไปเป็นตามความต้องการพื้นฐานและจัดความยากจนของประชาชนมีดีสังคมสนับสนุนและส่งเสริมให้มีมาตรฐานการบริโภคสินค้าที่ปลอดภัย ธรรมชาติรับได้ ประชาชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความเป็นและไม่เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม” ซึ่งทุกมิติมุ่งให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนบรรลุความอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป

พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาประเทศไทยในขณะนั้นเกิดเศรษฐกิจไทยขยายตัวอย่างมั่นคงและมีเสถียรภาพ และฐานะการเงินการคลังของประเทศดีขึ้น ซึ่งทำให้คนไทยโดยทั่วไปมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม แต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดความไม่สมดุลในหลายประการ เช่น ความเหลื่อมล้ำของรายได้ การขาดแคลนบริการพื้นฐาน ช่องว่างระหว่างการออมในประเทศกับการลงทุน มีแนวโน้มสูง ปัญหาการปรับตัวของสังคมไทย ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และระบบราชการปรับตัวไม่ทันและไม่สนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: ออนไลน์) ครั้นต่อมาในช่วง พ.ศ. 2537-2539 ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เป็นเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ทำการประเมินแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ไว้ว่า “ผลการประเมินผลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พบว่า **“เศรษฐกิจดีสังคมมีปัญหาการพัฒนาไม่ยั่งยืน”** ตอนนั้นตัวเลขทางเศรษฐกิจดีมากแต่ขณะเดียวกันเราได้เสียปัจจัยสำคัญ 2 ประการไปพร้อมๆ กัน คือ **สังคมมีปัญหาและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย** ถ้าหากพิจารณาในภาพใหญ่ที่ว่าเศรษฐกิจดีตัวเลขความเจริญเติบโตสูงแต่ก็ไม่ได้บ่งชี้ถึงความเจริญอย่างแท้จริงแต่อย่างใดผมขอถามว่า **คุ้มไหมกับการที่ต้องเสียไปสองอย่างคือสังคมมีปัญหาและการพัฒนาไม่ยั่งยืนแต่ได้กลับมาเพียงอย่างเดียวคือเศรษฐกิจดี** ประเทศชาติมีความร่ำรวยช่วงแรกแต่สูญเสียศักยภาพของคนสังคมมีปัญหาและสูญเสียความสมดุลของธาตุทั้ง 4 คือดิน น้ำ ลม ไฟ ก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บคนเป็นมะเร็งจากมลพิษมีจำนวนมากขึ้นดูได้จากตัวเลขรายงานภาวะสังคมของสภาพัฒน์จะเห็นว่าไม่คุ้มสำหรับความร่ำรวยที่ไม่ยั่งยืน” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554: 134-135)

ครั้งต่อมา พ.ศ. 2540 ประเทศไทยเกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่ (วิกฤติต้มยำกุ้ง) จึงได้ตระหนักการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นช่วงของการทบทวน Paradigm Shift หรือ “กระบวนทัศน์ใหม่ใน

การพัฒนาประเทศ” ซึ่งการกำหนดทิศทางต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความสมดุลและภูมิคุ้มกันให้ระบบเศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างมีคุณภาพและอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ได้ถูกกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และปรากฏไว้อย่างชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554 : ออนไลน์)

“โดยมีจุดมุ่งหมายหลักว่ามุ่งการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยมี “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” ตระหนักการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและการพัฒนาอย่างมี “ดุลยภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมมีความสุขถ้วนหน้า สามารถพึ่งตนเองและก้าวทันโลก พร้อมกับการรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย มีค่านิยมร่วมว่า สร้างจิตสำนึกให้คนไทยตระหนักถึงวิกฤตของประเทศและความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนความคิด ทักษะคนดี และกระบวนการทำงาน โดยยึด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทาง เพื่อให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารจัดการประเทศที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพ คุณภาพ ก้าวตามโลกได้อย่างรู้เท่าทัน โดยมีความสามารถเลือกใช้ความรู้และเทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี และมีความยืดหยุ่น พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างคนดีที่เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งยังมีวิสัยทัศน์ร่วมว่า การพัฒนาประเทศไทยจะยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ให้การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี และความพอประมาณอย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก คนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาและรู้จักเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นคนดี มีคุณธรรม และซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน”

เช่นเดียวกันกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ยังได้ระบุไว้เช่นเดียวกันว่ามีวัตถุประสงค์ไว้ “เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจคุณภาพชีวิตและอนุรักษ์ฟื้นฟูใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนนำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ รวมถึงเพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศและการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคตรวมทั้งสร้างกลไกในการรักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างเป็นธรรมและอย่างยั่งยืน” ทั้งนี้มียุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืนให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และความเป็นไทยการสร้างภูมิคุ้มกันของระบบเศรษฐกิจและการสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10, 2554: ออนไลน์)

ชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนมาเป็นผลแห่งการชี้แนะประเทศถึง 3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติรวม 15 ปี โดยขับเคลื่อนความยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญและคุณภาพของสินค้าและบริการ พร้อมทั้งพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตของคนในสังคม และให้มีความสามารถในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์เพื่ออนาคตของคนรุ่นต่อไปให้มีใช้ได้อย่างยั่งยืน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2549: 66-67) ได้อธิบายคำว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน มีลักษณะเป็นการพัฒนาที่เป็นบูรณาการ (integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (holistic) หมายความว่าองค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือมีดุลยภาพ (balanced) ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการบูรณาการธรรมชาติแวดล้อมกับเศรษฐกิจ ทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่า เป็นภาวะยั่งยืนทั้งในทางเศรษฐกิจและในทางสภาพแวดล้อม การคุ้มครองธรรมชาติแวดล้อม ควบคู่กันไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ก็คือ การผูกสิ่งแวดล้อม (environment) กับการพัฒนา (development) เข้าด้วยกัน หรืออีกความหมายหนึ่งคือการทำให้งิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ อันนี้เป็นความหมายที่ซ่อนสลับลงไป ซึ่งเป็นตัวรากฐานของการพัฒนาแบบที่ยั่งยืน นอกจากนี้ท่านยังได้มีการกล่าวถึง กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย

จำแนกเป็น 2 ตอน ได้แก่ การพัฒนาคน และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้คนเป็นผู้ขับเคลื่อนระบบความสัมพันธ์รวมใหญ่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549: 232)

สรุปได้ว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” จะต้องเริ่มต้นที่ “คน” เมื่อเป้าหมายคือคนเป็นแกนกลางของการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้คนมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ร่างกาย พุทธิกรรม จิตใจ และสติปัญญา ที่ต้องได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ก่อนเป็นฐานราก แล้วค่อยบูรณาการไปพัฒนาทรัพยากรแวดล้อมอื่น ๆ ให้มีความสมดุลไปด้วย เมื่อทั้งสองสิ่งได้เป็นองค์ประกอบที่สมบูรณ์กันแล้วย่อมเป็นเครื่องยืนยันว่าประเทศ หรือสังคมโลกจะได้รับการพัฒนาที่ยั่งยืนมั่นคง เพื่อโอกาสที่ดีของคนรุ่นต่อไปในอนาคต ทั้งนี้จึงขอยืนยันว่าการสร้างความสมดุลในการพัฒนาประเทศต้องเริ่มที่ “การพัฒนาคน” เป็นศูนย์กลางก่อนที่จะมีการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ให้มีความสมบูรณ์และยั่งยืนได้ “คน - ศ.” เท่านั้น ที่ได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ มั่นคงด้วยความรู้ สติปัญญา สุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดีแล้ว ย่อมสะท้อนความอยู่รอดของประเทศชาติต่อไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

3. บริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในการพัฒนาที่ยั่งยืน

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยมุ่งให้คนไทยสู่เป้าหมายและจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างมี “ดุลยภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยมุ่งสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจที่มีภูมิคุ้มกันที่ดี ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 40-45)

1) ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจมหภาค หมายถึงการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับภาคการเงินและภาคการคลัง เพื่อให้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่เอื้ออำนวยให้เศรษฐกิจเติบโตได้อย่างยั่งยืนด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้กับตลาดเงิน ตลาดทุน การคลัง เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการแข่งขัน กระจายรายได้ และรักษาสิ่งแวดล้อม โดยพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ยุทธศาสตร์การสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อระบบเศรษฐกิจที่มีคุณภาพและมีการกระจายประโยชน์ออกไปอย่างทั่วถึง ด้วยการสร้างความเข้มแข็งของภาคการผลิต

และบริการให้มีประสิทธิภาพและแข่งขันได้ พร้อมกับสร้างเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้มีการกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

3) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งภาครัฐและเอกชนในระดับต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพและประสานเชื่อมโยงกันอย่างสอดคล้อง มีเอกภาพ และบูรณาภาพภายใต้การปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐและเอกชน ให้มีความโปร่งใส (Good Governance)

4) ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้าใจ ความพร้อมและจิตสำนึกของการพัฒนาที่ยั่งยืน

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546: 45-46) ได้กำหนดดัชนีชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ เครื่องชี้คุณภาพของระบบเศรษฐกิจ เช่น การขยายตัวทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ คุณภาพการขยายตัว การกระจายรายได้ และการพึ่งพต่างประเทศ ส่วนเครื่องชี้ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจกับสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการที่ดี เช่น จำนวนโรงงานที่ได้รับการรับรอง ISO 9000, ISO 9002 และ ISO 14000 จำนวนคดีคอร์รัปชันของหน่วยงานภาครัฐ และจำนวนกลุ่มสินค้าที่มีการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) เป็นต้น

ส่วนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 55-59)

1) การพัฒนาศักยภาพคนให้คนมีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ด้วยการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน เสริมสร้างศักยภาพสถาบันการศึกษาให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการปรับระบบการผลิตกำลังคนระดับกลางและระดับสูงทั้งการลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ส่งเสริมการฝึกอาชีพในชนบท มีการเร่งรัดปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา ตลอดจนเร่งปรับปรุงระบบการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคอย่างมีส่วนร่วมจากประชาชนและชุมชน

2) การพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมเพื่อปกป้อง ช่วยเหลือและพัฒนาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการส่งเสริมให้คนไทยทุกคนมีหลักประกันความมั่นคง

และมีเงินออมเพียงพอเมื่อเข้าสู่วัยชรา มีการปรับระบบข้อมูลเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาสและคนยากจน เสริมสร้างระบบการคุ้มครองทางสังคมอย่างต่อเนื่องทั้งในเรื่องการป้องกันยาเสพติด พร้อมกับจัดวางแผนจัดบริการและสวัสดิการให้สอดคล้องกับประชากรแต่ละช่วงวัย ตลอดจนส่งเสริมให้ชุมชนจัดทำแผนสวัสดิการชุมชนไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนชุมชน

3) การสร้างระบบบริหารจัดการทางสังคมที่ดี ด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และเพิ่มบทบาทองค์กรพัฒนาเอกชน ประชาสังคม ภาคธุรกิจและอาสาสมัคร พัฒนากลไกการบริหารจัดการแผนงาน โครงการและมาตรการทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและระดับชุมชน ใช้มาตรการทางการเงินการคลัง การจัดสรรงบประมาณและบริการสาธารณะ ตลอดจนพัฒนาระบบธรรมาภิบาลในทุกระดับอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

4) การเสริมสร้างและพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการเร่งรณรงค์ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทุกระดับมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องทุนทางสังคมและมีจิตสำนึกที่จะมีส่วนร่วมฟื้นฟูและพัฒนาทุนทางสังคม จัดทำ Social Capital Mapping ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น พัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชน เด็ก และวัยแรงงาน ฝึกทำงานเป็นทีม มีความรักและความผูกพันในงานที่ทำ และรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม พร้อมกับการสนับสนุนให้มีการจัดทำแผนชุมชน และมีการเร่งฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงาม พร้อมกับการสร้างค่านิยมและสนับสนุนพฤติกรรมในการปกป้อง คุ้มครอง และเชิดชูยกย่องคนดีมีคุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะ และรับผิดชอบต่อส่วนรวมเพื่อนำไปสู่การลด ละ เลิกค่านิยมที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการพัฒนาโลกและมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้การเกิดพัฒนาทุนทางสังคมและรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น

ในกระบวนการที่เป็นยุทธศาสตร์สิ่งที่สำคัญที่จะตรวจสอบยุทธศาสตร์นั้นว่ามีประสิทธิภาพเพียงใดอยู่ที่ตัวชี้วัดการพัฒนาสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นสามารถสะท้อนระดับของการพัฒนาและสภาพการพัฒนาคนในทุกมิติของการดำรงชีวิตตามพัฒนาการของชีวิตและความต้องการพื้นฐานของคนนั้นจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อความเป็นธรรมอย่างแท้จริง มีตัวชี้วัดดังนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546: 59-60)

1) ตัวชี้วัดด้านการพัฒนาศักยภาพคน ได้แก่ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยในประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป อัตราการเข้าเรียนของประชากรในระดับต่าง ๆ ต่อประชากรในกลุ่มอายุ จำนวนแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต อัตราเพิ่มผลิตภาพแรงงาน จำนวนผู้ป่วยโรคเครียด โรคจิต ประสาท (ต่อประชากร 1,000 คน) ประชากรมีพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น สูบบุหรี่ ดื่มสุรา อัตราส่วนพื้นที่ที่ใช้เพื่อการออกกำลังกายโดยเฉพาะต่อประชากร และสัดส่วนที่ลดลงของค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของคนในครอบครัว เป็นต้น

2) ตัวชี้วัดด้านการพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม ได้แก่ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่อเดือน (บาท) สัดส่วนคนจน แรงงานที่มีประกันสังคม ผู้ด้อยโอกาสที่เข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ แรงงานนอกระบบที่ได้รับการคุ้มครอง ชุมชนมีการจัดเก็บข้อมูลผู้ด้อยโอกาสอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

3) ตัวชี้วัดด้านการสร้างระบบบริหารจัดการทางสังคมที่ดี ได้แก่ สัดส่วนของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา รวมถึงจำนวนกิจกรรม/โครงการด้านการสงวน บำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ เป็นต้น

4) ตัวชี้วัดด้านการเสริมสร้างและพัฒนาทุนทางสังคม ได้แก่ ชุมชนมีประเพณีพื้นถิ่นที่สืบทอดมาแต่โบราณและยังถือปฏิบัติอยู่ ครัวเรือนในชุมชนที่ช่วยเหลือกันในกิจกรรม/การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ชุมชนมีการนำภูมิปัญญามาใช้ให้เกิดประโยชน์ ครัวเรือนที่ครอบครัวอยู่พร้อมหน้า จำนวนสถาบันทางสังคมที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคม เป็นต้น

ทั้งนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยรวมของประเทศไทยมีดัชนีชี้วัดไว้อย่างชัดเจน เป็นไปตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 โดยได้มีการพัฒนาขึ้นใหม่ 2 ชุด คือ ดัชนีความอยู่ดีมีสุข และ ดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มีรายละเอียดที่สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 68-70)

1) ดัชนีความอยู่ดีมีสุขซึ่งได้เริ่มต้นพัฒนาดัชนี ปี พ.ศ. 2545 เริ่มต้นเพียง 5 ด้าน กระทั่งปี พ.ศ. 2546 พัฒนาจนครบทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ความรู้ ชีวิตการทำงาน รายได้ และการกระจายรายได้ ชีวิตครอบครัว สภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งแต่ละ

ด้านได้กำหนด “ระดับความสามารถของการพัฒนา” ตามค่าดัชนีเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงผลลัพธ์หรือผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ได้แก่

ระดับ 5 (5.0)	= ดีขึ้นมาก	คะแนนร้อยละ 90.0-100
ระดับ 4 (4.0-4.9)	= ดีขึ้น	คะแนนร้อยละ 80.0-89.9
ระดับ 3 (3.0-3.9)	= ดีหรือไม่เปลี่ยนแปลง	คะแนนร้อยละ 70.0-79.9
ระดับ 2 หรือน้อยกว่า	= ลดลงหรือต้องปรับปรุง	คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 70.0

2) ดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เป็นดัชนีในการติดตามประเมินผลการพัฒนาเศรษฐกิจให้สอดคล้องตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสนับสนุนแนวคิดความอยู่ดีมีสุขของคนไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ และการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม โดยสามารถวัดผลสำเร็จของการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยกำหนดค่าดัชนีรวมมีคะแนนถ้าเข้าใกล้ 100 แสดงว่ามีความสำเร็จมาก และประเมินผลความเข้มแข็งของเศรษฐกิจว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรเพิ่มขึ้นหรือลดลง เพื่อสามารถอธิบายผลการพัฒนาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้สาธารณชนเข้าใจได้ง่าย โดยแบ่งระดับการพัฒนานออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 (5.0)	= ร้อยละ 90.0-100	แสดงผลดีขึ้นไปมาก
ระดับ 4 (4.0-4.9)	= ร้อยละ 80.0-89.9	แสดงผลดีขึ้นไป
ระดับ 3 (3.0-3.9)	= ร้อยละ 70.0-79.9	แสดงผลดีหรือไม่เปลี่ยนแปลง
ระดับ 2 (<3.0)	= น้อยกว่าร้อยละ 70.0	แสดงผลต้องปรับปรุง

นอกจากนี้ดัชนีชี้วัดคุณภาพสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ประกาศใช้นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2549 ได้มีการพิจารณาเลือกตัวชี้วัดที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ซึ่งประกอบด้วยนโยบายหลัก 6 ประการ ได้แก่ นโยบายทรัพยากรธรรมชาติ นโยบายป้องกันและขจัดมลพิษ นโยบายแห่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม นโยบายสิ่งแวดล้อมชุมชน นโยบายการศึกษาและประชาสัมพันธ์เพื่อสิ่งแวดล้อม และนโยบายเทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยจะยั่งยืนได้ต้องพิจารณาให้แยกคาย ถ้าวรรบอบรอบ รัตภูมิตั้งแต่ระดับนโยบายจนระดับปฏิบัติการ ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท ครอบคลุมทั่วประเทศ ประชาชนทุกระดับชนชั้นทางสังคม (ยากจนและร่ำรวย) ต้องได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน ให้เกิดความสมดุลอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้บัญญัติหลัก **“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”** ซึ่งมุ่งให้คนไทยสู่เป้าหมายและจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ **“การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย”** โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างมี **“ดุลยภาพ”** ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยิ่งต้องให้ความสำคัญต่อการพิจารณาของการสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้มีการกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมรวมถึงการสร้าง ความเข้าใจ ความพร้อม และจิตสำนึกของการพัฒนาที่ยั่งยืนการพัฒนาศักยภาพคนให้คนมีคุณภาพ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งด้านสังคมจะต้องเป็นบริบทของไทยด้วยเช่นกันทั้งการสร้างระบบบริหารจัดการทางสังคมที่ดีการเสริมสร้างและพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาศักยภาพคนการคุ้มครองทางสังคม การสร้างระบบบริหารจัดการทางสังคมที่ดีรวมถึงการเสริมสร้างและพัฒนาทุนทางสังคม

4. หลักการทรงงานและความเป็นพระราชานักพัฒนา

ฉันทิเมื่อผลลัพธ์ของการพัฒนาที่ยั่งยืนและการเกิดผลของความสมดุลทั้งในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นผลสำเร็จ จุดเริ่มต้นและกระบวนการนำไปสู่ความสำเร็จในความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืนย่อมสำคัญไม่แตกต่างกันฉันทินั้น เสมือนต้องพิจารณาว่าผลที่เกิดขึ้นสำเร็จได้ด้วยเหตุผลประการใด เช่นเดียวกันพระราชของปวงชนชาวไทยที่พระองค์ปกครองประชาราษฎร์อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข พระองค์ทรงคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พระองค์มีคำสอนเพื่อเตือนสติของคนไทยเมื่อยามเกิดความขัดแย้งขึ้นในประเทศ พระองค์ทรงคิดวิธีการแก้ไขเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมให้กับพสกนิกรได้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดระยะเวลากว่า 70 พรรษาที่พระองค์ทรงครองราชย์ นั่นก็คงเป็นเพราะพระองค์มีปณิธานที่แน่วแน่ว่า **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** จึงทำให้เกิดหลักการทรงงานที่เป็น

เหตุผลสำคัญแห่งการได้มาซึ่งความสุขของคนไทย ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทย
นั่นเอง

4.1 แนวทางการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อราษฎรไทย

การทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทุ่มเทพระวรกายตรากตรำเพื่อช่วยราษฎรทั่วประเทศไม่ว่าจะอยู่แห่งใด ทุรกันดารเพียงใด พระองค์ทรงเสด็จเพื่อเยี่ยมเยียน และช่วยเหลืออย่างทั่วถึง ไม่เลือกชนชั้นวรรณะ พระองค์ทรงมีพระราชปณิธานอันแน่วแน่ คือ ประโยชน์สุขของราษฎรเป็นสิ่งสำคัญ จึงเกิดหลักการทรงงานของพระองค์ที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ได้รวบรวมไว้มี 23 หลักการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551)

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ	13. ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ
2. ระเบิดจากข้างใน	14. ใช้ธรรมปราบอธรรม
3. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก	15. ปลุกป่าในใจคน
4. ทำตามลำดับขั้น	16. ขาดทุนคือกำไร
5. ภูมิสังคม	17. การพึ่งตนเอง
6. องค์กรรวม	18. พออยู่พอกิน
7. ไม่ติดตำรา	19. เศรษฐกิจพอเพียง
8. ประหยัดเรียบง่ายได้ประโยชน์สูงสุด	20. ความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจต่อกัน
9. ทำให้ง่าย	21. ทำงานอย่างมีความสุข
10. การมีส่วนร่วม	22. ความเพียร : พระมหาชนก
11. ประโยชน์ส่วนรวม	23. รู้รักสามัคคี
12. บริการรวมที่จุดเดียว	

ตามหลักการทรงงานที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ได้รวบรวมไว้นั้น สิ่งหนึ่งที่ผู้สอนได้อ่านและติดตามงานตามสื่อตามหน่วยงานที่เกิดขึ้นตามแนวพระราชดำริ หลักการ 2 หลักการที่ไม่ได้กล่าวไว้ใน 23 หลักการนี้จึงขอเสนอหลักการที่ว่า คือ “**รู้จริงจึงสอน**” พระองค์ทรงใช้ความเพียรพยายามศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ค้นคว้า ค้นหา ลงพื้นที่ ทดลองซ้ำแล้วซ้ำอีกจนเกิดผลสำเร็จในสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จริงในสิ่งที่ทำ

แล้วจึงนำไปสอน เผยแพร่ให้กับพสกนิกรของพระองค์ทำตาม อีกหลักการหนึ่ง คือ “**ทำเป็นตัวอย่าง**” อย่างเช่นการดำรงชีวิตแบบพอเพียง พระองค์ทรงทำเป็นตัวอย่างกับการใช้สิ่งของที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ดินสอ การใช้ยาสีพระทนต์ การใช้รองพระบาท เป็นต้น ทรงประพฤติปฏิบัติตามหลักความพอดีและความประหยัดนั่นเอง

ทั้งนี้โดยหลักการทรงงานทุกข้อมีความสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาชุมชนและพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนทุกข้อ โดยยึดทั้งคน ชุมชน สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ทั้งนี้จะพิจารณาหลักการทรงงานที่มีผลต่อการพัฒนาคน ชุมชน สังคม เศรษฐกิจที่เด่นชัดที่สุดโดยยึดหลักการเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาด้วย ได้แก่(คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 1-40)

1) ภูมิสังคม ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้เราต้องแนะนำเราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง ...”

2) ระเบิดจากข้างในทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” หมายความว่าต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนามีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาล่วงแล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอกมิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว

3) ทำให้ง่าย พระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทำให้การคิดค้นดัดแปลงปรับปรุงและแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริดำเนินไปได้โดยง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อนและที่สำคัญอย่างยิ่งคือสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยส่วนรวมตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้นๆ ฉะนั้นคำว่า “ทำให้ง่าย” หรือ “Simplicity” จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

4) การมีส่วนร่วมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักประชาธิปไตยจึงทรงนำ“ประชาพิจารณ์” มาใช้ในการบริหารเพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชนประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนหรือความต้องการของสาธารณชน

5) การพึ่งตนเองการพัฒนาตามแนวพระราชดำรัสเพื่อแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไข้ปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อให้มีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไปแล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถ “พึ่งตนเองได้”

6) พออยู่พอกินการพัฒนาเพื่อให้พลนิกรทั้งหลายประสบความสุขสมบูรณ์ในชีวิตได้เริ่มจากการเสด็จไปเยี่ยมประชาชนทุกหมู่เหล่าในทุกภูมิภาคของประเทศไทยได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เองจึงทรงสามารถเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาได้อย่างลึกซึ้งว่ามีเหตุผลมากมายที่ทำให้ราษฎรตกอยู่ในวงจรแห่งทุกข์เข็ญจากนั้นได้พระราชทานความช่วยเหลือให้พลนิกรมีความกินดีอยู่ดีมีชีวิตอยู่ในขั้น “พอยู่พอกิน” ก่อนแล้วจึงขยับขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไปในการพัฒนานั้น

7) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

8) ความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจต่อกันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจต่อกันอย่างต่อเนื่องตลอดมาเพราะเห็นว่าหากคนไทยทุกคนได้ร่วมมือกันช่วยชาติพัฒนาชาติด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจต่อกันแล้วประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าอย่างมาก

9) รู้รักสามัคคีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสในเรื่อง “รู้รักสามัคคี” มาอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นคำสามคำที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้งพร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัยรู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้นจะต้องรู้เสียก่อนรู้ถึงปัจจัยทั้งหมดรู้ถึงปัญหาและรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา รัก : คือความรักเมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนการแล้วจะต้องมีความรักการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้นๆสามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้นควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กรเป็นหมู่คณะจึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ดังนั้นการจะพัฒนาอะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับคนหมู่มากเป็นกลุ่ม หรือชุมชนจะต้องพึงพากระบวนการวิธีการทำงานที่หลากหลายด้าน มิใช่เฉพาะเน้นเพียงวิธีใดวิธีหนึ่งเท่านั้นและที่สำคัญอย่ารีบร้อนหรือสักแต่จะทำเพื่อให้งาน กิจกรรมหรือโครงการเสร็จไปตามตัวชีวิตของหน่วยงานเท่านั้นเองความสำเร็จของการพัฒนาคน ชุมชน สังคม และเศรษฐกิจจึงมีควมมองในมุมใดมุมหนึ่งตามความต้องการของตนเอง แต่ต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงผู้คน วิถีชีวิต ภูมิลักษณะของผู้คน หรือที่เรียกว่า “วิจัยชุมชน” เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับลักษณะที่เป็นจริง ชัดเจน โดยต้องคำนึงสามารถประยุกต์ใช้หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง 9 หลักการนี้ได้ทุกพื้นที่ทุกสถานการณ์ตามความเหมาะสม

4.2 การได้รับยกย่องและยอมรับว่า “พระราชานักพัฒนา”

ความเป็นกษัตริย์นักพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้แผ่ไพศาลไปทั่วโลกจนมีหลายคนกล่าวว่า พระองค์ทรงเป็น “King of The World” ไม่มีกษัตริย์องค์ใดในโลกนี้จะเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรได้ร่วมพระบรมโพธิสมภารเท่ากับพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยอีกแล้ว

ทั้งสุขและทุกข์พระองค์อยู่เคียงข้างประชาชนเสมอ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2549 เวลา 17.00 น. ณ วังไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล UNDP Award หรือรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ เพื่อเทิดพระเกียรติเนื่องในโอกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี นับเป็นครั้งแรกที่สหประชาชาติได้จัดทำรางวัลเกียรติยศนี้ขึ้นมา และได้กล่าวสุนทรพจน์สดุดีเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีใจความดังนี้ (ศุภพร บุญบงการ, 2549: 8-9)

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

สหประชาชาติมีความปลาบปลื้มยินดีในเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ ที่ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล “ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” ซึ่งเป็นรางวัลชิ้นแรกของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) จัดทำขึ้นเพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติในโอกาสแห่งการเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติครบหกสิบปี

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของปวงชนชาวไทยอยู่เป็นนิจศีล เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก จึงต่างกล่าวขานพระนามพระองค์ว่าทรงเป็น “พระมหากษัตริย์นักพัฒนา” ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมีพระราชหฤทัยเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาต่อพลกนิกรผู้ยากไรและผู้ด้อยโอกาส โดยไม่ทรงแบ่งแยกสถานะ ศาสนา ชาติพันธุ์ หรือหมู่เหล่า ทรงสดับรับฟังปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรและพระราชทานแนวทางการดำรงชีวิตเพื่อให้ประชาชนของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

โครงการในพระราชดำริต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชนบทมีจำนวนมากมายและมีอาจนับได้ ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ความรู้และนวัตกรรมที่เอื้อต่อความก้าวหน้าในการพัฒนา ยังประโยชน์ให้แก่พลกนิกรทั่วหล้า อาทิ โครงการที่มุ่งเน้นการเกษตรขนาดเล็กด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม โครงการที่มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน รวมทั้งโครงการป้องกันและบรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำท่วมและภัยแล้ง

ด้วยพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และ
 คุญูปการต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทำให้นานาประเทศตื่นตัวในการปรับปรุงการพัฒนา
 อย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดใหม่ ด้วยพระมหา-กรุณาธิคุณของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
 ที่มีต่อประชาราษฎร์ ที่ได้พระราชทานปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งชี้ถึงแนว
 ทิศทางการพัฒนาที่เน้นความสมดุล ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สำนึกในคุณธรรม
 และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอที่จะต้านทานและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง
 ต่าง ๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยปรัชญาดังกล่าวนี้นี้สหประชาชาติจึงมุ่งเน้นเพียร
 พยายามและส่งเสริมการพัฒนาคอน ให้ความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชน
 เป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา

รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมี
 ปณิธานที่จะส่งเสริมประสพการณ์และนำแนวทางการปฏิบัติในการนำปรัชญา
 เศรษฐกิจพอเพียงอันทรงคุณค่าอย่างหาที่สุดมิได้ มาช่วยจุดประกายแนวความคิดใน
 ปรัชญาดังกล่าวสู่นานาชาติต่อไป ในโอกาสนี้ ข้าพระพุทธเจ้ามีความปลื้มปิติและ
 ภาคภูมิใจทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์
 แด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท....ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ล่าสุดข่าวจากหนังสือพิมพ์คมชัดลึก ลงวันเสาร์ที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 ได้ระบุว่านาง
 ชามฉัต อัครดาร์ รองเลขาธิการสหประชาชาติและเลขาธิการคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งสหประชาชาติ (เอสแคป) กล่าวถึง “เศรษฐกิจพอเพียง ในการเสวนาแลกเปลี่ยนประสพการณ์
 การพัฒนาของงานประชุมใหญ่ครั้งที่ 71 จัดขึ้นในกรุงเทพมหานคร โดยยกย่อง “เศรษฐกิจ
 พอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นสิ่งทรงคุณค่าต่อแนวทางการพัฒนาสังคมโลก
 อย่างยั่งยืนในปัจจุบันและอนาคต ความตอนหนึ่งว่า (หนังสือพิมพ์คมชัดลึก, 2558: 12)

“...ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญต่อด้านการพัฒนาอย่าง
 สมดุลและส่งเสริมศักยภาพของคนไปพร้อม ๆ กัน จึงนับว่าเป็นแนวทางอันมีคุณค่า
 อย่างมากต่อหนทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน...มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่าง
 สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนสอดคล้องกับทิศทางการ
 พัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก...”

สรุปได้ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานให้กับพสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 40 ปี และทรงมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงจำนวนมากมาย ซึ่งได้ส่งผลต่อมนุษยชาติและสังคมโลกโดยตรงให้มีความสมดุลกับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนเกิดสังคมแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้หม่อมวลมนุษยชาติอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขได้หากว่าทุกคนใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างที่องค์การสหประชาชาติได้กล่าวยกย่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “พระมหากษัตริย์นักพัฒนา” ของสังคมโลก

5. บทสรุป

การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกองค์กร สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่ายที่กำกับดูแลนโยบายของประเทศขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติจนถึงระดับชุมชน ท้องถิ่น ทั้งในเรื่องการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนมีความอยู่ดีมีสุข สังคมเศรษฐกิจเข้มแข็ง มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งแต่ละนโยบายต้องมีตัวชี้วัดเพื่อทำการติดต่อประเมินผล และสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาหาแนวทางเพื่อพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงในนโยบายต่อไป ทั้งนี้การพัฒนาจะยั่งยืนได้ต้องเริ่มตั้งแต่ฐานรากคือชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐของท้องถิ่น เอกชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐของประเทศร่วมมือร่วมใจ และต้องร่วมกันทำทันที แล้วสุดท้ายประชาชน ชุมชนท้องถิ่น ประเทศชาติอยู่กันอย่างสมดุลทั้งกาย ใจ สิ่งแวดล้อม อยู่กันอย่างกินดีอยู่ดี มีความสุขทั้งในเมือง ทั้งในชนบท ทั้งคนรวย ทั้งคนจน ทุก ๆ คนจะกลายเป็นคนเดียวกัน คือ “คนไทยพอเพียง” เมื่อคนไทยมีค่านิยมที่พอเพียงย่อมส่งผลให้เป็น “ประเทศไทยที่พอเพียง”

6.. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

6.1 กิจกรรม: กำหนดให้นักศึกษาอ่านเอกสารประกอบการสอน ตอบคำถามเป็นรายบุคคล เพื่อเก็บคะแนน โดยให้เวลาในการอ่านเอกสาร 45 นาที

จัดประชุมกลุ่มย่อยในชั้นเรียน โดยกำหนดให้นักศึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ในมิติสังคมกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และค้นหาปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย 1 กรณีศึกษา แต่ละกลุ่มไม่ซ้ำกัน และหาแนวทางแก้ปัญหาพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน

6.2 คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของคำว่า “ความสมดุล” และสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร?
2. จงอธิบายความหมายของคำว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจ”?
3. หลักของการพัฒนาที่นำไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง มีอะไรบ้าง จงอธิบาย?
4. การพัฒนาที่ยั่งยืนของคนไทยควรยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 3 แนวคิด มีอะไรบ้าง จงอธิบาย?
5. การพัฒนาที่ไม่เกิดความสมดุลเนื่องมาจากสาเหตุอะไรบ้าง และส่งผลกระทบต่ออย่างไร?
6. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ได้วางแนวคิดกำหนดวัตถุประสงค์ไว้กี่ประการ จงอธิบาย?
7. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 มีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง?
8. ยุทธศาสตร์การสร้างการแข่งขันของเศรษฐกิจมหภาคคืออะไร?
9. การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนไว้อย่างไรบ้าง จงอธิบาย?
10. จงอธิบาย ดัชนีความอยู่ดีมีสุข และดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มาให้เข้าใจ?

เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. (ม.ป.ท.).
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. (ม.ป.ท.).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ภูมิพลอดุลยเดช,พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (2552). **คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง/มูลนิธิพระดาบส**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.
- ศุภิพรบุญบังการ. (2549). **รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์จากสหประชาชาติ**. ใน **วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา** ประจำเดือนสิงหาคม 2549, หน้า 8-9.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). **การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย**. นนทบุรี: สหมิตรพรินติ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). **แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย**. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาองให้ไกล ไปให้ถึง กับการพัฒนาที่ยั่งยืน วันพุธที่ 2 กุมภาพันธ์ 2548ณ โรงแรมปรีนซ์พาเลซ มหานคร กรุงเทพมหานคร. (เอกสารเย็บเล่ม)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: ๒๑เซ็นจูรี่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10** (พ.ศ. 2550-2554) สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ**

สังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544).สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก

<http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=90>

สุเมธตันติเวชกุล. (2548). หลักการทรงงานในลักษณะขององค์รวม **ในวารสารอันเนื่องมาจาก**

พระราชดำริ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม 2548, หน้า 26-28.

หนังสือพิมพ์คมชัดลึก. (2558). **เศรษฐกิจพอเพียง**. ลงวันเสาร์ที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2558, หน้า

12.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 8

การประยุกต์องค์ความรู้จากการวิจัยและบริการวิชาการสู่การเรียนการสอน

เนื้อหา

1. กระบวนทัศน์ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้วยฐานชุมชนหรือท้องถิ่น
2. มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
3. การเรียนการสอนด้วยการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีใหม่
4. การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราช

ภักฐานสนันสนุน

5. บทความวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเมืองเขต

ดุสิต กรุงเทพมหานคร

6. การบูรณาการงานบริการวิชาการสู่การเรียนการสอน
7. บทสรุป
8. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

ความคิดรวบยอด

ความจำเป็นในการได้รับการสนับสนุนข้อมูลจากการวิจัยเพื่อการสร้างองค์ความรู้สู่การประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน เนื่องจากการพัฒนาองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้กับนักศึกษาในแต่ละรายวิชาจำเป็นต้องทำวิจัยเป็นพื้นฐานในการพัฒนารายวิชา เช่นเดียวกับรายวิชาเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริที่ต้องเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เชื่อว่า เป็นหลักปรัชญาที่สอนให้คนดำรงชีวิตที่พอดี ไม่สุดโต่ง ไม่ฟุ้งเฟ้อ อยู่บนศักยภาพของตนเอง โดยเฉพาะเป้าหมายแกนในรายวิชาคือ *“ติดอาวุธทางปัญญา สร้างคุณค่าในตนเอง เพื่อให้นักศึกษาไปพัฒนาชาติ และให้เป็นมนุษย์พันธุ์พอเพียง ที่นึกถึงประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ของประเทศต้องมาก่อนเสมอ”*

วัตถุประสงค์

1. สามารถอธิบายความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียงฐานชุมชน” ได้อย่างชัดเจน“

2. สามารถอธิบายแนวคิดของคำว่าทฤษฎีใหม่กับการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน“ รายวิชา SIM2104 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ)Social-Economics under the Royal Initiatives ”(ได้อย่างชัดเจน

3. สามารถอธิบายบทความวิจัยเรื่อง การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้อย่างเข้าใจในผลการวิจัย

4. สามารถสร้างผังความคิดจากผลการวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานครได้คนละ 1 ผัง

5. สามารถสรุปความรู้จากการลงพื้นที่ร่วมกิจกรรมบริการวิชาการกับชุมชน และสังเคราะห์วิถีชีวิตที่เป็นจริงกับการเรียนการสอนได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. การบรรยายการประยุกต์องค์ความรู้จากการวิจัยและบริการวิชาการสู่การเรียนการสอน
2. ตอบปัญหาถาม/ตอบโดยวาจา
3. อภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน
4. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนประจำบท
5. อธิบายสรุปเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญ
6. มอบหมายรายงาน
7. ทำแบบคำถามท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนประจำบท
2. การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Power point presentation)
3. ภาพหลักคำสอนต่าง ๆ
4. แบบคำถามท้ายบท
5. สื่อ VDO ในการลงพื้นที่วิจัยและกิจกรรมบริการวิชาการ

การวัดผลและประเมินผล

1. สังเกตระหว่างการบรรยาย
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนและการถาม/ตอบ
3. สังเกตการร่วมทำกิจกรรมในชั้นเรียน
4. ถามตอบเพื่อทบทวนความรู้ในชั้นเรียน
5. ตรวจสอบแบบคำถามท้ายบท
6. สอบวัดความรู้ความสามารถ (เก็บคะแนน 10 คะแนน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง)
7. วัดเจตคติจากพฤติกรรม ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมและคุณภาพของผลงาน

บทที่ 8

การประยุกต์องค์ความรู้จากการวิจัยและบริการวิชาการสู่การเรียนการสอน

การเริ่มต้นของการพัฒนาที่สำคัญ คือ “การรู้จักตนเองเข้าใจในศักยภาพตนเอง การพัฒนาตนเอง” เป็นลำดับแรก เมื่อเข้าใจตนเองอย่างดีแล้วต้องพิจารณาคนอื่นที่อยู่รอบข้างหรือเป้าหมายที่เราจะเข้าถึง ซึ่งต้องรู้อย่างละเอียดเมื่อทำได้เช่นนั้น ย่อมจะพัฒนา หรือ ประยุกต์สิ่งที่ เป็นเราให้เข้ากับคนอื่นหรือเป้าหมายของเราได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกันการประยุกต์องค์ความรู้จาก การวิจัยเข้าสู่การเรียนการสอนแล้วต้องเข้าถึงกลุ่มผู้เรียน เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไป อย่างราบรื่น สนุก และได้ความรู้สู่การนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตของผู้เรียนอย่างยั่งยืน ดังนั้นในบทนี้ จึงกำหนดให้ผู้เรียนเข้าใจว่า เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ นั้นเป็นแนวคิดที่ผู้เรียนจะได้ เข้าใจในมิติใหม่ของการดำรงชีวิตแบบยั่งยืนบนทางสายกลางนอกจากนั้นเศรษฐกิจพอเพียงยังเป็น กระบวนการที่สนใจในการขับเคลื่อนทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติสู่การพัฒนา อย่างสมดุล รวมถึงผู้เรียนยังได้เข้าใจในผลการวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเมืองว่า “คนเมืองรู้เข้าใจ ทำอะไร และประยุกต์ใช้ได้เพียงใดในสภาวะสังคมนิยมวัตถุและการบริโภคนิยม?”

1. กระบวนทัศน์ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้วยฐานชุมชนหรือท้องถิ่น

มิติใหม่ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบันจะประสบผลสำเร็จได้นอกจากเกิดขึ้น โดยตัวเอง ยังต้องคำนึงถึงชุมชนที่อยู่อาศัยด้วยโดยต้องขับเคลื่อนไปด้วยกันอย่างสมดุลซึ่งในบริบท ของประชาชนทั่วไปจะใกล้ชิดกับความเป็นครอบครัว และชุมชนที่อาศัยอยู่ในลำดับแรก ดังนั้นใน ทศวรรษหน้าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงกับฐานชุมชน เนื่องจากภายในชุมชนเมืองนคร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวนมากที่สามารถร่วมกัน ขับเคลื่อนได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีลักษณะแนวคิดเดียวกันกับอภิชัย พันธเสน (2555: 94-96) ที่กล่าวว่า “การสร้างความเข้มแข็งจากฐานรากทำได้ด้วยการพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายให้เข้มแข็ง โดย การพัฒนาคนและสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น สร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน บูรณาการเศรษฐกิจ ชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือ ส่งเสริมการเมืองแบบมีส่วนร่วมในระดับประเทศให้มีสัดส่วนเพิ่ม

มากขึ้น” นอกจากนี้การวางแผนที่เดินทางใน 5 ปีแรกจำเป็นต้องสร้างพื้นฐานการเป็นเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเกิดจาก 2 ส่วน ส่วนแรกเป็น การสร้างเงื่อนไขเพื่อให้เกิด “การเปลี่ยนแปลงหรือการระเบิดจากภายใน” หรือเริ่มจากเล็กไปสู่ใหญ่ คือ การสร้างคุณธรรมและความรู้ ซึ่งเป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยนำเข้าที่สำคัญของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนที่สองเป็น “การปรับเปลี่ยนกลไกหรือโครงสร้างปัจจัยแวดล้อมภายนอก” ที่เอื้อให้ปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรธุรกิจและหน่วยงานของรัฐ มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ทั้งนี้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้ได้ผลสำเร็จสามารถนำเสนอแผนที่เดินทางเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง 20 ปีของจังหวัดการก้าว ดังต่อไปนี้ (อภิชัย พันธเสน, บรรณาธิการ, 2555: 98-100)

- ปีที่ 1-5 แปลงแผนที่เดินทางสู่การปฏิบัติ เพื่อสร้างพื้นฐานสามห่วงสองเงื่อนไขของเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน องค์กร ด้วยการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในและปรับโครงสร้างภายนอก เพื่อให้ปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร เกิดการตระหนักรู้ (Awareness) และการกำหนดตนเองที่จะปฏิบัติ (Commitment) ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

- ปีที่ 6-10 ประเมินผล 5 ปีแรก และขยายผลเพื่อสร้างสังคม เศรษฐกิจที่เป็นธรรมการเมืองเพื่อประชาชนและการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

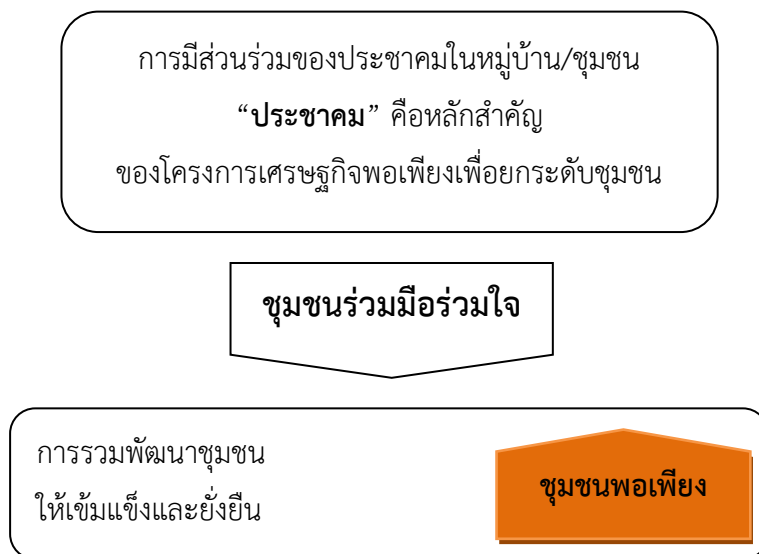
- ปีที่ 11-15 พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรอย่างมั่นคงและยั่งยืน

- ปีที่ 16-20 สู่อสังคมน่าอยู่ มีภูมิคุ้มกันและสมดุลในทุกมิติ

แผนที่เดินทางเศรษฐกิจพอเพียงที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจะเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ประเทศชาติ จากสิ่งน้อยไปหาสิ่งที่ใหญ่ขึ้น และต้องใช้เวลาที่ยาวนานพอสมควรจึงจะบรรลุผลได้แต่ทั้งนี้ก็ได้ชี้ชัดว่า เมื่อเกิดความพอเพียงในแต่ละองคาพยพแล้ว ความพอเพียงจะดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนตลอดไปได้ ดังนั้นทุกหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนต้องขับเคลื่อนกันอย่างต่อเนื่องจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งจนกว่าคำว่าพอเพียงจะกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตหรือเป็นอัตลักษณ์ของวิถีชีวิตของคนไทยทั้งชาติ และถัดจากนี้ไปในอนาคตกระบวนการพัฒนาชาติให้มีความยั่งยืนได้จะขึ้นอยู่กับการวิจัยด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดฐานชุมชนเป็นสำคัญและต้องคำนึงถึงปัจจัยความสำคัญคือ การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นซึ่งเป็นสมาชิก

ชุมชนให้เป็นนักคิด นักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นนักปฏิบัติโดยเรียนรู้และประเมินประสบการณ์เศรษฐกิจพอเพียงไปในเวลาเดียวกัน (อภิชัย พันธเสน, บรรณาธิการ, 2555: 213)

การพัฒนาประเทศที่ผู้นำให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยการใช้เศรษฐกิจพอเพียงจะเห็นได้ชัดเจนในรัฐบาลในสมัยของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ช่วงปี พ.ศ. 2552-2553 ได้มีโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับชุมชน (ศพช.) หรือที่เรียกกันว่า “โครงการชุมชนพอเพียง” เป็นหนึ่งในโครงการเร่งด่วนของรัฐบาลที่ต้องการให้มีการกระตุ้นและสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเป็นการมอบอำนาจให้กับประชาชนร่วมกันใช้ปัญญาในการสร้างความพออยู่ พอกิน พอใช้ในชุมชน และพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณโดยตรงให้กับชุมชนทั่วประเทศ ซึ่งมีรูปแบบดังภาพ 9.1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 8.1 รูปแบบการขับเคลื่อนโครงการชุมชนพอเพียง

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับชุมชน (2553: ออนไลน์)

แนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าชุมชนหรือท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยิ่ง หากประชาชนหรือรัฐบาลมีความเห็นที่ถูกต้องต่อการพัฒนาประเทศที่ต้องพัฒนาจากฐานรากของสังคมก่อนนั้นคือชุมชนหรือท้องถิ่นก่อนย่อมนำประเทศสู่ความสุขที่ยั่งยืนได้และแข็งแกร่งต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ทุนนิยมได้ และกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาประเทศนี้คุณหมอประเวศ วะสี ได้อธิบายไว้ชัดเจนว่า “ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานของความจริงของชีวิตสังคมวัฒนธรรมและทรัพยากร

การพัฒนาโดยเอาความจริงเป็นตัวตั้งง่ายกว่าการพัฒนาจากข้างบนซึ่งเป็นเรื่องของอำนาจเงินและมายาคติ เมื่อชุมชนท้องถิ่นหรือฐานล่างของสังคมมั่นคงแข็งแรงก็จะรองรับให้สังคมทั้งหมดลงตัว และยังยืนยันกระบวนการคนใหม่ในการพัฒนาประเทศไทยคือการเอาท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง” (ประเวศ วะสี, 2522: 9) นอกจากนี้ยังย้ำชัดว่ามิฉฉาธิฐิเกี่ยวกับการพัฒนาคือการพยายามสร้างพระเจดีย์จากยอดไม่มีพระเจดีย์องค์ใดสร้างได้สำเร็จจากยอดเพราะจะพังลงๆ ดังภาพ 9.2 ต่อไปนี้

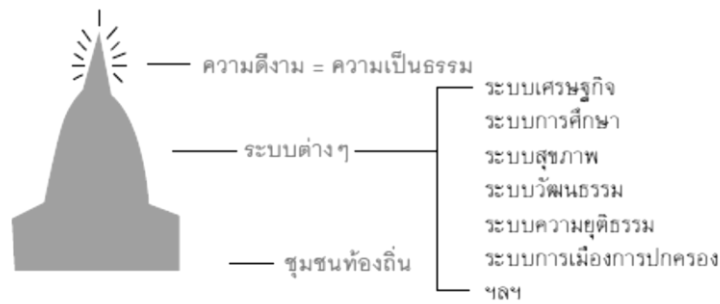
(ก) พระเจดีย์แห่งการพัฒนาต้องสร้างจากฐาน
ฐานคือชุมชนท้องถิ่น

(ข) การพัฒนาจากยอดโดยไม่มีฐาน จะไม่
สำเร็จเพราะจะพังลง ๆ

ภาพที่ 8.2 พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน (ก) การสร้างจากยอดโดยไม่มีฐานก็จะพังลงๆ (ข)

ที่มา: ประเวศ วะสี (2522: 8)

ฐานของสังคมคือชุมชนท้องถิ่น ฐานล่างของสังคมคือฐานความเป็นจริงของชีวิตสังคมวัฒนธรรมและฐานทรัพยากรของประเทศส่วนบนของสังคมเป็นเรื่องของอำนาจเงินรูปแบบมากกว่าสาระและความฉ้อฉลต่างๆการพัฒนาโดยอำนาจรัฐรวมศูนย์จึงขัดแย้งกับความเป็นจริงของชีวิตข้างล่างเต็มไปหมดทั้งประเทศตราบดีที่ยังพัฒนาด้วยอำนาจรัฐรวมศูนย์จากข้างบนต้องมีกระบวนการคนใหม่ของการพัฒนาซึ่งเป็นการปฏิบัติความคิดตรงตามความหมายของคำวตะ=หมุนปฏิ=ทวนกลับคือเราต้องหมุนกลับไปเอาข้างล่างหรือชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง (ประเวศ วะสี, 2522: 8-9) ทั้งนี้ การทำให้ฐานของสังคมคือชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งดังพระเจดีย์แห่งการพัฒนาซึ่งประกอบโครงสร้างที่จะชำระบูรณภาพและคุณภาพของประเทศได้ ดังภาพ 8.3 ต่อไปนี้ (ประเวศ วะสี, 2522: 41-43)

ภาพที่ 8.3 โครงสร้างและระบบที่จะธำรงบูรณภาพและดุลยภาพของประเทศ

ที่มา: ประเวศ วะสี (2522: 42)

โดย “**ฐานของพระเจดีย์**” คือชุมชนท้องถิ่นที่แข็งแรงจึงจะสามารถรองรับองค์และยอดพระเจดีย์ได้ ส่วน “**องค์พระเจดีย์**” คือระบบต่างๆที่จะต้องเชื่อมกับฐานพระเจดีย์อย่างเกื้อกูลกัน รวมถึง “**ยอดพระเจดีย์**” คือความดีงามได้แก่ความเป็นธรรมความเป็นธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่สุดสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมถ้าขาดความเป็นธรรมแล้วจะมีความขัดแย้งและความรุนแรงหาความสมานฉันท์ไม่ได้และประเทศจะเจริญต่อไปไม่ได้ซึ่งแนวคิดของความร่มเย็นเป็นสุขคือการพัฒนาอย่างบูรณาการและฐานล่างของสังคมแข็งแรง สังคมก็เช่นเดียวกับร่างกายที่จะพัฒนาแบบแยกส่วนหรือเป็นส่วน ๆ ไม่ได้ ทุกส่วนของร่างกายต้องเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ จึงจะเกิดความสมดุล ดุลยภาพคือความเป็นปกติและความยั่งยืน การจะบูรณาการได้ต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง เพราะในพื้นที่มีทุกอย่าง คือมีคน มีสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ มีหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ **การพัฒนาอย่างบูรณาการจึงต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง เช่น ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด** สังคมก็เช่นเดียวกับโครงสร้างต่าง ๆ เช่น ตึก หรือพระเจดีย์ ถ้าจะมีความมั่นคงและยั่งยืน ฐานล่างต้องแข็งแรง ถ้าฐานล่างของตึกหรือพระเจดีย์ไม่แข็งแรง ตึกหรือพระเจดีย์นั้นก็พังทลายได้ง่าย สังคมก็เช่นเดียวกัน ที่ฐานล่างต้องแข็งแรง สังคมทั้งหมดจึงจะมั่นคงและยั่งยืน **ฐานล่างของสังคมคือ ชุมชนท้องถิ่น** การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่ทิ้งฐาน หรือทุกฐานสังคมทั้งหมดจึงอ่อนแอและวิกฤต การพัฒนาใหม่จะต้องสร้างฐานล่างของสังคมให้แข็งแรง เหมือนสร้างพระเจดีย์จากฐาน และให้ส่วนบนของสังคมทั้งหมดเชื่อมกับฐาน หรือชุมชนท้องถิ่น (ประเวศ วะสี, 2549: 4-5) ดังนั้นประเทศไทยที่มีตำบลอยู่กว่า 7,000 ตำบล แต่ละตำบลโดยเฉลี่ยประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน ถ้าทุกตำบลเป็นตำบลแห่งความพอเพียง กล่าวคือมีเศรษฐกิจพอเพียงมีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติพอเพียงมีพลังงานพอเพียงมีความปลอดภัยพอเพียงมีสุขภาพพอเพียงมีสังคมเข้มแข็งพอเพียงมีจิตใจพอเพียง และมีการเรียนรู้และ

การจัดการพอเพียงก็ย่อมจะเป็นฐานของสังคมที่พอเพียง เข้มแข็งและร่วมเย็นเป็นสุข(ประเวศ วะสี, 2549: 11-12)

แนวคิดหนึ่งที่สำคัญและน่าสนใจอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับการสร้างฐานล่างของให้เข้มแข็งคือหนึ่งมหาวิทยาลัยต่อหนึ่งจังหวัดซึ่งในการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งจังหวัด ควรมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นภาคีด้วย ขณะนี้เรามีมหาวิทยาลัย ซึ่งรวมทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏและสถาบันราชมนคล (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมนคล) มีจำนวนมากพอที่จะคิดถึงเรื่องหนึ่งมหาวิทยาลัยต่อหนึ่งจังหวัด โดยมหาวิทยาลัยมีบทบาทต่อเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดได้หลายอย่าง ดังนี้ (ประเวศ วะสี, 2549: 21-22)

- 1) ร่วมเรียนรู้และส่งเสริมการทำแผนแม่บทชุมชน
- 2) วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับชุมชน รวมทั้งพลังงานทางเลือกของชุมชน
- 3) ส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4) ส่งเสริมการจัดการความรู้ในทุกพื้นที่ ทุกองค์กร และทุกเรื่อง
- 5) ทำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงหลักสูตรมหาบัณฑิตเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
- 6) ส่งเสริมจิตตปัญญาศึกษาสำหรับคนทั่วไปในจังหวัด และในการศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ เพราะการพัฒนาจิตเป็นบ่อเกิดของความสุข ความพอเพียง ปัญญา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ถ้าได้ทำดังนี้ มหาวิทยาลัยจะเปลี่ยนแปลงจากการเป็นมหาวิทยาลัยที่ลอยตัวอยู่นอกสังคม ไม่รู้ร้อนรู้หนาวกับสังคม ไม่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสังคม ไม่ร่วมแก้ปัญหา มาเป็นมหาวิทยาลัยที่อยู่ในสังคม ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ปัญหา จะเกิดปัญญาและความสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยจะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจพอเพียง หนึ่งมหาวิทยาลัยต่อหนึ่งจังหวัดจะทำให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียงในทุกจังหวัด นั่นคือทั้งประเทศ จังหวัดทั้งจังหวัดจะเป็นมหาวิทยาลัยในรูปแบบใหม่เป็นมหาวิทยาลัยแห่งการพัฒนาชีวิตอย่างยั่งยืน

สรุปใจความสำคัญจากข้อความดังกล่าวข้างต้น พบว่า กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศมีทิศทางที่เปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาจากบนลงล่างมาเป็นแนวคิดการพัฒนาจากฐานล่างสู่บน

หมายถึงการวางแผนพัฒนาเริ่มต้นจากชุมชน ท้องถิ่น ขึ้นมาสู่จังหวัด กระทรวง และรัฐบาลจัดทำนโยบายการพัฒนาประเทศโดยภาพรวม ซึ่งจะได้รับการพัฒนาที่ตรงจุด ตรงความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เสมือนการสร้างเจดีย์ต้องเริ่มต้นจากการสร้างฐานรากที่แข็งแกร่งเป็นลำดับแรก แล้วค่อยต่อขึ้นไปจนถึงยอดนั่นเอง

2. มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยแห่งการพัฒนาท้องถิ่น เป็นไปได้ยากมาก แต่ถ้าเป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่น เป็นได้โดยเมื่อไหร่ที่มีการสร้างสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นนั้นสามารถเป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่นได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอยู่กว่า 40 แห่งทั่วประเทศ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีเป้าหมายในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างชัดเจนอยู่แล้วซึ่งได้ถูกระบุไว้ในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ในมาตรา 7-8 ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2547: 2-3, 14 มิถุนายน)

“มาตรา 7 ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดินฟื้นฟูพลังการเรียนรู้เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยาเพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชนมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนโดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงทำการสอนวิจัยให้บริการทางวิชาการแก่สังคมปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู”

“มาตรา 8 ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรา 7 ให้กำหนดภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยดังต่อไปนี้

- (1) แสวงหาความจริงเพื่อสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล
- (2) ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรมสำนึกในความเป็นไทยมีความรักและผูกพันต่อท้องถิ่นอีกทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเพื่อช่วยให้คนในท้องถิ่น

รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงการผลิตบัณฑิตดังกล่าวจะต้องให้มีจำนวนและคุณภาพ สอดคล้องกับแผนการผลิตบัณฑิตของประเทศ

(3) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าความสำนึกและความภูมิใจใน วัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

(4) เรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนผู้นำศาสนาและ นักการเมืองท้องถิ่นให้มีจิตสำนึกประชาธิปไตยคุณธรรมจริยธรรมและความสามารถในการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

(5) เสริมสร้างความเข้มแข็งของวิชาชีพครูผลิตและพัฒนาครูและบุคลากร ทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

(6) ประสานความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศเพื่อการ พัฒนาท้องถิ่น

(7) ศึกษาและแสวงหาแนวทางพัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยี สมัยใหม่ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น รวมถึงการแสวงหาแนวทางเพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

(8) ศึกษาวิจัยส่งเสริมและสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริ ในการปฏิบัติการกิจของมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น”

การเป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่นทั้ง 40 แห่งทั่วประเทศจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการ ขับเคลื่อนองค์ความรู้ด้านการเรียนการสอน การบริการวิชาการและการวิจัยสู่การพัฒนาประชาชน ชุมชน หมู่บ้าน ท้องถิ่น และสังคมประเทศให้มีความวัฒนาถาวร ดังนั้นกระบวนการทัศน์ในการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีความแข็งแกร่งทางกาย จิตใจ เกิดการเข้าใจ เข้าถึง 3 ห่วง (ความพอประมาณ, การมีเหตุมีผล, การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี) ของประชาชนฐานราก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้น้ำหนักการพัฒนา หรือการวิจัยเพื่อขับเคลื่อนสู่ความมั่นคง ยั่งยืนให้กับ ประเทศชาติ และประชาชน จึงจำเป็นต้องพัฒนาหรือวิจัยจากฐานรากของชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญ หากย้อนกลับไปเมื่อปี พ.ศ. 2544 มหาวิทยาลัยราชภัฏ ยังคงเป็นสถาบันราชภัฏอยู่ ได้มีการทำวิจัย

เรื่อง การน้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติในสถาบันราชภัฏ (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2544:123-123) เป็นการน้อมนำแนวพระราชดำริมาเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาราชภัฏ เพื่อสนองพระมหากรุณาธิคุณ ให้สมกับที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทาน ชื่อ “ราชภัฏ” ซึ่งแปลว่า “คนของพระราชา” รวมทั้งทรงพระราชทานพระราชลัญจกรประจำพระองค์ หรือตราประจำพระองค์ ให้เป็นตราสัญลักษณ์ประจำสถาบันราชภัฏนับเป็นมหาสิริมงคลสูงสุด ที่ชาวราชภัฏควรพร้อมใจกันปฏิบัติหน้าที่ สนองพระกรุณาธิคุณอย่างล้นพ้น นอกจากนั้นในฐานะประชาชนชาวไทยควรสนองพระราชปณิธานของพระองค์ ที่ได้ทรงมีพระราชดำริพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน เพื่อต่อสู้กับวิกฤตทางเศรษฐกิจ ส่วน “ทฤษฎีใหม่” ใช้เป็นหลักสำคัญในการพัฒนาตน พัฒนาประเทศ เพราะมีขั้นตอนและวิธีการพัฒนาพลังแห่งการพึ่งพาตนเอง ให้แก่คนส่วนใหญ่คือพลังของประชาชนที่เป็นพลังหลักของประเทศ ผลจากการสำรวจด้วยแบบสอบถามสถาบันราชภัฏในครั้งนั้น 29 แห่ง ได้สรุปเป็น 3 แนวทาง คือ แนวทางการพัฒนาตนเอง พัฒนาสถาบัน และพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะแนวทางพัฒนาตนตามแนวพระราชดำริ : ทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นหน้าที่ของชาวราชภัฏทุกคน ทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ พนักงานเจ้าหน้าที่ รวมทั้งนักศึกษาต้องมีความคิด มีนโยบายที่จะทำเพื่อตนเองเพื่อราชภัฏ เพื่อชุมชนในท้องถิ่น และเพื่อประเทศชาติ จุดเริ่มต้นต้องเริ่มจากผู้นำของสถาบัน กำหนดเป็นแนวนโยบายให้สามารถลงสู่ภาคปฏิบัติได้จริง ซึ่งหมายถึง บุคลากรทุกคนต้องศึกษา ทำความเข้าใจในแนวคิด ปรัชญา เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงให้ถ่องแท้ แล้วนำมาประพฤติปฏิบัติก็จะเป็นไปได้ง่ายและรวดเร็ว

นอกจากนี้การเสนอแนะการน้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติงานด้านพัฒนาตน พัฒนาสถาบันราชภัฏ และพัฒนาชุมชนโดยสังเขป ดังนี้ (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2544: 143-144)

1) บุคลากรของสถาบันราชภัฏทุกคนตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูง คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ พนักงาน และนักศึกษา ถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง พึ่งร่วมมือ ร่วมใจกันคิด และแสวงหาแนวทางในการสร้างอุดมการณ์ ปรัชญา ความพอเพียงให้เกิดกับตนเอง สถาบัน และชุมชน ให้ได้และแสวงหาแนวทางการบริหารจัดการจนเกิดเป็นนิสัยที่มุ่งถึง ความคุ้มค่า และไม่มีส่วนเหลือให้จ้งได้ เช่นเดียวกัน

การสร้างอุดมการณ์ สร้างค่านิยม การยอมรับ การปฏิบัติจนเป็นนิสัยเป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง ควรมี การรณรงค์กระตุ้น ประชุมหารือ จัดกลุ่มยกย่องให้เกียรติคนกลุ่มคนที่เปี่ยมตัวอย่าง การขยาย เครือข่าย หรือกิจกรรมอื่นใด ที่เห็นว่าเหมาะสม และต่อต้านการอย่างต่อเนื่องและอย่างไม่หยุดยั้ง

2) การนำแนวพระราชดำริ ทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจ ลงสู่การปฏิบัติในกระบวนการผลิต บัณฑิต เช่นบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง เข้าสู่กระบวนการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมของทุกรายวิชา การใช้ “ความพอเพียง” เป็นปรัชญาในการพัฒนา การปรับปรุง หลักสูตร พร้อมทั้งงานกิจการนักศึกษาใช้ปรัชญาความพอเพียงในการจัดกิจกรรมนักศึกษา

3) การนำแนวพระราชดำริ ทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารสถาบัน ดังนี้

- นำปรัชญา “ความพอเพียง” กำหนดปรัชญา และวิสัยทัศน์ของสถาบัน

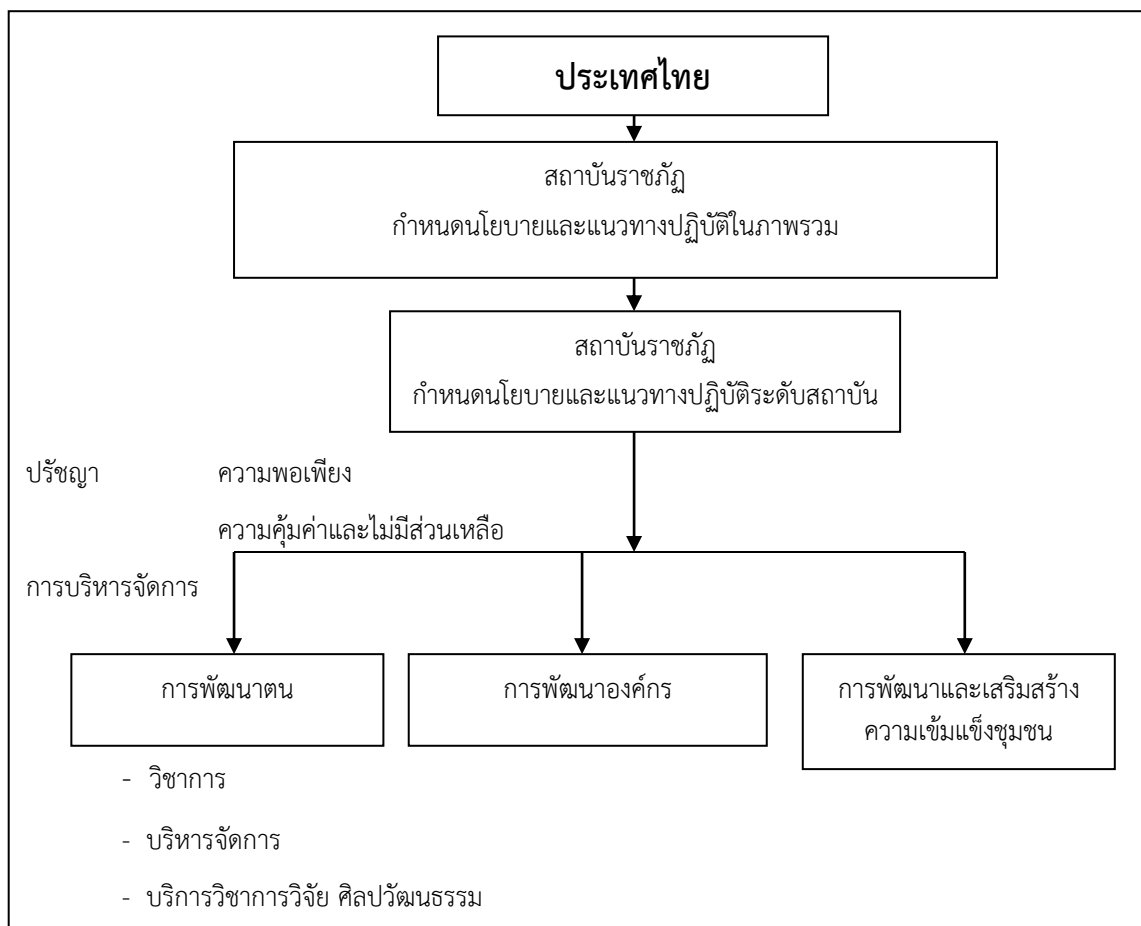
- ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ ร่วมใจกันปฏิบัติงานโดยถือหลักความ พอเพียง ความคุ้มค่า และไม่มีส่วนเหลือ

- การบริหารสถาบันทุกระบบทุกหน่วยงาน ใช้หลักความพอเพียง “บริการจุดเดียว เบ็ดเสร็จ”

- การจัดสรรงบประมาณทั้งงบประมาณแผ่นดิน เงินค่าบำรุงการศึกษา และอื่น ๆ ให้ชัดเจน และรับรู้กันทั่วไป ประยุกต์แนวสัดส่วนของทฤษฎีใหม่ (30:30:30:10) เพื่อบริหาร งบประมาณทุกระดับ ได้แก่ งบดำเนินการ 30% งบพัฒนา 30% งบสำรอง 30% งบลงทุน 10%

- เพื่อความเข้มแข็งของสถาบันควรใช้หลักการของทฤษฎีใหม่ 3 ระดับในการ บริหารและจัดการงบประมาณ ได้แก่หลักการพึ่งตนเองได้ในระดับหน่วยงานหลักพึ่งตนเองในระดับ สถาบัน และหลักพึ่งตนเองได้ในระดับสถาบันราชภัฏ ระดับกลุ่มหรือทั้งหมด

4) การนำแนวพระราชดำริ ทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารวิชาการแก่ชุมชน และสังคม

ภาพที่ 8.4 การนำแนวพระราชดำริ ทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติ
ที่มา: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2544: 145)

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554: 178) ได้อธิบายการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถลงสู่สถานศึกษาตามแนวทางที่พระองค์ทรงพระราชทานว่า “สามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกระดับของสังคม ถ้าเป็นระดับครูอาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษาต้องเล็งเห็นความสำคัญและน้อมนำปรัชญามาปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างเป็นแม่พิมพ์และพ่อพิมพ์ที่ดีทั้งในด้านการดำเนินชีวิตอาทิขยันอดทนไม่ยุ่งเกี่ยวกับการพนันและอบายมุขไม่ฟุ้งเฟ้อ ฯลฯ และพัฒนาระบบการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาอาทิตั้งใจสอนหมั่นหาความรู้เพิ่มเติมเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียนกระตุ้นให้เด็กรักการเรียนคิดเป็นทำเป็นและปลูกฝังคุณธรรมเพื่อเป็นการสร้างคนดีคนเก่งให้แก่สังคมส่วนระดับนักเรียน

นิสิตนักศึกษา ต้องรู้จักแบ่งเวลาเรียนเล่นและดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและพอประมาณกับตนเอง ใฝ่หาความรู้ใช้หลักวิชาและความรู้จริงในการตัดสินใจลงมือทำสิ่งต่างๆปฏิบัติตนและคบเพื่อนเป็น กัลยาณมิตรขยันหมั่นเพียรซื่อสัตย์แบ่งปันกตัญญูรู้จักใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผลและรอบคอบรวมทั้ง สร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมให้แก่ตนเองอาทิไม่ลักขโมยไม่พูดปดไม่สุบสุรและไม่ดื่มสุรา”

สรุปใจความสำคัญของการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติใน มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยามีระยะเวลาที่มากกว่าทศวรรษมีทั้งการพัฒนาตน สถาบัน และชุมชน ปัจจุบันนี้ยัง ดำเนินการเช่นนั้นอยู่ หากพิจารณาย้อนกลับไปการน้อมนำแนวคิดนี้ในมหาวิทยาลัยราชภัฏคงมิใช่ ปีพ.ศ. 2544 แต่เริ่มปฏิบัติกันมาตามความเป็นจริงตั้งแต่ พ.ศ. 2517 พร้อม ๆ ไปด้วยที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมอบไว้ให้แก่ปวงชนชาวไทยได้รับรู้และนำไปใช้กัน นั่นเองเพราะ มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยประจำท้องถิ่น กระจายอยู่ทั่วประเทศ ไม่ว่าจะมาเป็นมาตั้งแต่ อดีตถึงปัจจุบันมหาวิทยาลัยยังคงดำเนินแนวทางของความพอเพียงให้สมกับการเป็นมหาวิทยาลัย ท้องถิ่นเช่นเดียวกัน โดยบทบาทหน้าที่สำคัญคือ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศให้เป็นผู้มี ความสุขบนความพอเพียง และรักษาประเทศให้รอดพ้นจากภัย และวิกฤตการณ์ที่มาพร้อมกับการ เปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์นอกจากนี้ต้องขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่าง ต่อเนื่อง (ครั้นหากมหาวิทยาลัยราชภัฏต้องการเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง มิเพียงเป็นไปตามสภาพภูมิประเทศในการตั้งเท่านั้น จะต้องขับเคลื่อนงานพัฒนาท้องถิ่นสู่การ ยกระดับการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องและให้เกิดความสำคัญแก่แผ่นดิน นำองค์ความรู้เขี่ยขึ้น สังคมให้ได้ ต้องทำให้ผู้นำประเทศประจักษ์ได้ว่าการพัฒนาประเทศจากนี้เป็นต้นไปจะขาดเสียซึ่ง องค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยแห่งการพัฒนาท้องถิ่นไม่ได้อีกแล้ว)

3. การเรียนการสอนด้วยการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีใหม่

การประยุกต์แนวคิดทฤษฎีใหม่เพื่อใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาที่สอดคล้องกับ หลักการพัฒนา การทรงงานที่เป็นด้านเศรษฐกิจและสังคมตามแนวพระราชดำริ เป็นการสร้าง ต้นแบบรายวิชาที่ประยุกต์ใช้ให้เกิดความเหมาะสม คือรายวิชา SIM2104 เศรษฐกิจสังคมตามแนว พระราชดำริ (Social-Economics under the Royal Initiatives) 3 หน่วยกิต(3-0-6) หลักสูตร ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการสังคม (Bachelor of Arts Program in Social

Innovation Management) ภาคเรียนที่ 2/ชั้นปีที่ 2 สถานที่เรียนคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ผู้สอนใช้แนวคิดทฤษฎีใหม่ที่ระบุไว้ในหนังสือ พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา มีใจความว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานทฤษฎีใหม่สำหรับเกษตรกรเพื่อเดินทางไปสู่ความพอเพียงเนื่องจากระบบทุนนิยมกระตุ้นให้เกษตรกรปลูกพืชเชิงเดี่ยวเช่นปลูกข้าวอ้อยยางพารา ปอหรือสับปะรดเพียงอย่างเดียวเพราะขณะนั้นมีรายได้ดีแทนที่จะปลูกหลายๆอย่างไว้กินและใช้เองในครอบครัวและไว้ขายด้วย หากพืชนั้นมีปัญหาที่ไม่สามารถมีรายได้จากทางอื่นและยังต้องซื้อพืชอื่นๆ มาทำอาหารบริโภคอีกด้วยยกตัวอย่างขานาที่ปลูกข้าวอย่างเดียวพอขายข้าวเปลือกแล้วก็ต้องซื้อข้าวสารและผักอื่นๆ สำหรับบริโภคจึงช่วยตัวเองไม่ได้หากปีไหนฝนไม่แล้งและพืชนั้นราคาสูงก็ไม่มีปัญหาแต่ถ้าปีไหนแห้งแล้งก็จะทำให้เสียหายได้พระองค์จึงทรงให้ความสำคัญกับการทำการเกษตรเพื่อพออยู่พอกินก่อน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 โดย 30เปอร์เซ็นต์แรกให้ขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ โดยไม่หวังพึ่งน้ำจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียวสระน้ำนี้ ยังสามารถเลี้ยงปลาได้อีกด้วยเป็นอาหารโปรตีนราคาถูกด้วยและหากมีมากยังขายเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง อีก 30เปอร์เซ็นต์ที่สองปลูกข้าวเพื่อไว้กินรำข้าวใช้เลี้ยงหมูได้อีกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสอนว่าข้าวกล้องมีคุณค่าทางอาหารสูงเพราะที่สีออกไปเพื่อให้ได้ข้าวขาวนั้นเป็นการเอาสิ่งที่มีประโยชน์ออกไปหมดได้ความสวยงามและความอร่อยแต่ประโยชน์น้อยทำให้คนไทยหันมานิยมกินข้าวกล้องซึ่งในปัจจุบันเป็นที่นิยมและราคาแพงกว่าข้าวขาวเสียอีกเพราะฉะนั้นหมูที่กินรำข้าวกลับได้กินของดีที่สุด ส่วนอีก 30เปอร์เซ็นต์ที่สามปลูกพืชไร่พืชสวนและผักสวนครัวสำหรับบริโภคและขายได้ด้วยอาทิพริกหอม ตะไคร้กระเทียมมะพร้าวผักและผลไม้ต่างๆเมื่อทำครบถ้วนหมดแล้วจะสามารถมีอาหารบริโภคโดยไม่ต้องซื้ออะไรเลยไม่มีสารพิษด้วยสำหรับ 10เปอร์เซ็นต์ที่เหลือเป็นที่อยู่อาศัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้กินอย่างไรก็ไม่หมดที่เหลือนำไปขายได้รวมกลุ่มกันขึ้นมาและนำไปขายที่เดียวกันหรือจะแปรรูปเป็นเครื่องแกงหรืออื่นๆตามวัตถุประสงค์ได้มากมายและเมื่อมีทุนมากขึ้นก็สามารถซื้อเครื่องปั้นมาทำเครื่องแกงได้จากนั้นก็รวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์หรือร้านค้าชุมชนขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งขายสินค้าภายในชุมชนจากอุตสาหกรรมนี้นำไปสู่ธุรกิจได้เป็นการทำตามลำดับขั้นและรวบแบบยั่งยืน”(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 179-180)ผู้สอนจึงนำแนวคิดดังกล่าวข้างต้นมากำหนดใช้ในการเรียนการสอนถึงแม้ว่าในกรอบ

มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งที่ระบุเป็นแบบฟอร์มที่เรียกย่อว่า มคอ.3 การพัฒนารายละเอียดของรายวิชา ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจารย์ทุกคนต้องจัดทำทุกรายวิชาในทุกภาคเรียน และต้องประเมินผล นำไปปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แต่ผู้สอนนำแนวคิดทฤษฎีใหม่มาการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับคุณลักษณะของนักศึกษาที่ต้องเรียนทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะในสาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมสังคม ต้องมุ่งเห็นให้นักศึกษาเป็นผู้มีจิตอาสาในการพัฒนาสังคม ดังนี้

ตารางที่ 8.1 แสดงการจำแนกชั่วโมงและแผนการประเมินการเรียนรู้ตามหลักการบริหารพื้นที่ชั้นแรกของทฤษฎีใหม่ 30:30:30:10

จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา			
บรรยาย	เสริม	การฝึกปฏิบัติ/งานภาคสนาม/ การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
บรรยาย 45 ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา	สอนเสริมตามความต้องการของนักศึกษา	การฝึกปฏิบัติงานภาคสนามแต่มี ลงพื้นที่ศึกษา	การศึกษาด้วยตนเอง
30%	10%	30%	30%
แผนการประเมินผลการเรียนรู้			
ที่	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	สัดส่วนของการประเมินผล
1	ทดสอบย่อยครั้งที่ 1(ภาคปฏิบัติ) / สอบกลางภาค	4/8	30%
	ทดสอบย่อยครั้งที่ 2 (ภาคปฏิบัติ) / สอบปลายภาค	12/16	30%
2	วิเคราะห์กรณีศึกษา ค้นคว้า การมีส่วนร่วม การนำเสนอ รายงาน การทำงานกลุ่มและผลงาน ลงพื้นที่และสรุปผลการลงพื้นที่ การส่งงานตามที่มอบหมาย	ตลอดภาคการศึกษา	30%
3	การเข้าชั้นเรียน อภิปราย เสนอความคิดเห็นในชั้นเรียน	ตลอดภาคการศึกษา	10%

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2557)

อย่างไรก็ตามผู้สอนมองว่าการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีใหม่ขั้นแรกตามเกณฑ์ 30 : 30 : 30 : 10 ถือว่าเป็นเกณฑ์ในการบริหารจัดการเน้นความคุ้มค่าต่อการเรียนการสอน หรือต้องการให้รู้จักการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากสิ่งที่มีค่าที่สุด โดยพิจารณาจากคุณค่าของสิ่งที่จะต้องแบ่งว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดมีความสำคัญหรือเป็นแก่นของสิ่งนั้นสูงสุดจะต้องให้น้ำหนักที่สูงสุดอย่างเท่าเทียม แล้วค่อยให้น้ำหนักกับสิ่งที่สำคัญน้อยที่สุดด้วย ดังนั้นเราสามารถประยุกต์ใช้กับทุกสิ่งทุกอย่างที่เรา มี ที่เราทำ ที่เราเป็นอยู่ หรือลึกไปจนถึงที่เรา กำลังคิดอยู่ขณะนี้เช่นเดียวกัน

กระบวนการ AIC เทคนิคการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการวิจัยและการเรียนการสอน ในศาสตร์การพัฒนาสังคม ซึ่งกระบวนการ A-I-C (Appreciation Influence Control) นี้เป็น ทฤษฎีและวิธีการบริหารที่บิลล์สมิท นักบริหารจัดการชาวอังกฤษคิดขึ้นและร่วมกับ ทูริต ซาโต้ ภรรยา นักเศรษฐศาสตร์ชาว นอร์เวย์ จัดตั้งสถาบัน Organizing for Development International Institute (ODII) ที่กรุงวอชิงตันดีซี ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยประเทศไทยนำมาใช้ เมื่อ 20 ปีที่แล้ว คือมูลนิธิบูรณะชนบท เป็นการจัดทำแผนชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2532 โดยมีหลักการ ดังนี้(ธนากร สังเขป,2556: 130-138)

1) ความหมายของคำว่า “A-I-C” หมายถึงตามตัวอักษรว่า A (Appreciation) คือ ความ คิดเห็น ความรู้สึก และความเข้าใจ อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ของตนเองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือ ต่อสภาพการณ์ หรือสถานการณ์หนึ่งใด I (Influence) คือ การปฏิสัมพันธ์รับและแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นซึ่งกันและกัน สะท้อนกลับและรับรู้ของตนเองและของผู้อื่น และ C (Control) คือ การ ยอมรับและร่วมกันทำงาน เป็นการตกลงรับผิดชอบร่วมกัน

ซึ่งคำว่า A-I-C จึงเป็นกระบวนการให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกคนอย่างเท่า เทียมกัน เป็นการประชุมร่วมเชิงปฏิบัติการทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกันและ เป็นการร่วมกันรับผิดชอบในสิ่งที่ได้จากที่ประชุมนั่นเอง

2) ขั้นตอนกระบวนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ A-I-C

กระบวนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ A-I-C แสดงไว้ในรูปของตารางเพื่อความง่ายและเป็น การสรุปรายประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8.2 กระบวนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ A-I-C

ขั้นตอน	การจัดกลุ่ม	กิจกรรม
Appreciation		
A-1 - เข้าใจอดีต	กลุ่มใหญ่	- ตั้งประเด็น วาดภาพ จินตนาการ ความคิด ความรู้สึก
ทบทวนงาน		ความรู้
- เข้าใจสภาพ	กลุ่มย่อย	- เล่าอธิบายภาพของตน ไม่วิจารณ์กัน ทุกคนรับฟัง ความคิดเห็นคนอื่น
สถานการณ์ปัจจุบัน	ประชุมรวม	- รวมภาพทุกคนเป็นภาพเดียวในกระดาษแผ่นใหญ่
	กลุ่มใหญ่	- เสนอภาพกลุ่มในที่ประชุมรวม
	กลุ่มย่อย	- วาดภาพอนาคตที่ต้องการให้เกิดขึ้น
A-2 - อนาคต		- รวมภาพทุกคนเป็นภาพเดียวในกระดาษแผ่นใหญ่
วิสัยทัศน์	ประชุมรวม	- นำเสนอ อภิปราย ชักถาม ช่วยกันแก้ไข
		- ผู้แทนกลุ่มรวมภาพจากทุกกลุ่มเป็นภาพเดียว นำเสนอ
		อธิบาย อภิปราย วิเคราะห์วิสัยทัศน์รวม (จินตนาการภาพ)
Influence		
I-1 - แนวทางสู่	กลุ่มย่อย	- สร้างกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์
วิสัยทัศน์รวม		เขียนชื่อกิจกรรม
		- เสนอกิจกรรมและอธิบายให้ทุกคนเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมจำนวนหนึ่ง
	ประชุมรวม	- เสนอชื่อกิจกรรม อธิบายเหตุผลประกอบ
		- ผู้แทนกลุ่ม เลือกกิจกรรมจากทุกกลุ่ม
		- ชี้แจงต่อที่ประชุม ร่วมกันเลือกและวิจารณ์
I-2 - วิเคราะห์จำแนก	กลุ่มใหญ่	- ผู้แทนกลุ่ม นำรายชื่อกิจกรรมที่คัดเลือกไว้จำแนกประเภท
จัดลำดับแนวทางสู่		1) กิจกรรมที่ทำเองได้ทั้งหมด
วิสัยทัศน์		2) กิจกรรมที่ทำเองร่วมกับหน่วยงานอื่น
		3) กิจกรรมที่อาศัยหน่วยงานอื่นฝ่ายเดียว
		- วิจารณ์ถ้าบางกิจกรรมไม่แน่ใจว่าจะทำได้ ต้องอาศัย การตัดสินใจร่วมกันด้วยการลงคะแนน

ตารางที่ 8.2 (ต่อ)

ขั้นตอน	การจัดกลุ่ม	กิจกรรม
		- จัดลำดับความสำคัญที่แต่ละคนเลือกจากแต่ละประเภท
	ประชุมรวม	โดยจัดลำดับ 1-2-3 กิจกรรมใดคะแนนมากที่สุด เป็นกิจกรรมที่ต้องทำเร่งด่วน
Control		
C-1 - การวางแผนทางร่วมกันด้วยความสมัครใจ	รายบุคคล	- เลือกกิจกรรมตามความสนใจที่จะทำและเขียนชื่อลงในกิจกรรม
	กลุ่มสนใจ	- ช่วยกันเขียนและออกแบบรูปแบบกิจกรรม
		1)จะทำอะไร (ชื่อ)
		2)ทำแล้วเกิดผลอย่างไร
		3)ทำที่ไหน
		4)ทำอย่างไร (ขั้นตอนวิธีการ)
		5)ต้องใช้อุปกรณ์อะไร
		6)ดำเนินการเมื่อไหร่
		7)ชื่อใครบ้างที่จะช่วยทำ
		8)ชื่อผู้รับผิดชอบประสานงาน
	ประชุมรวม	- กิจกรรมที่ต้องทำร่วมกับผู้อื่น และกิจกรรมที่ต้องให้ผู้อื่นทำให้อุปกรณ์ชื่อ (หน่วยงาน) เพิ่มเติมได้
		- ผู้แทนนำเสนอในที่ประชุมทราบ
		- ชักถาม อภิปรายปรับปรุงแก้ไข
		- รวบรวมนำเสนอผู้รับผิดชอบดำเนินการ

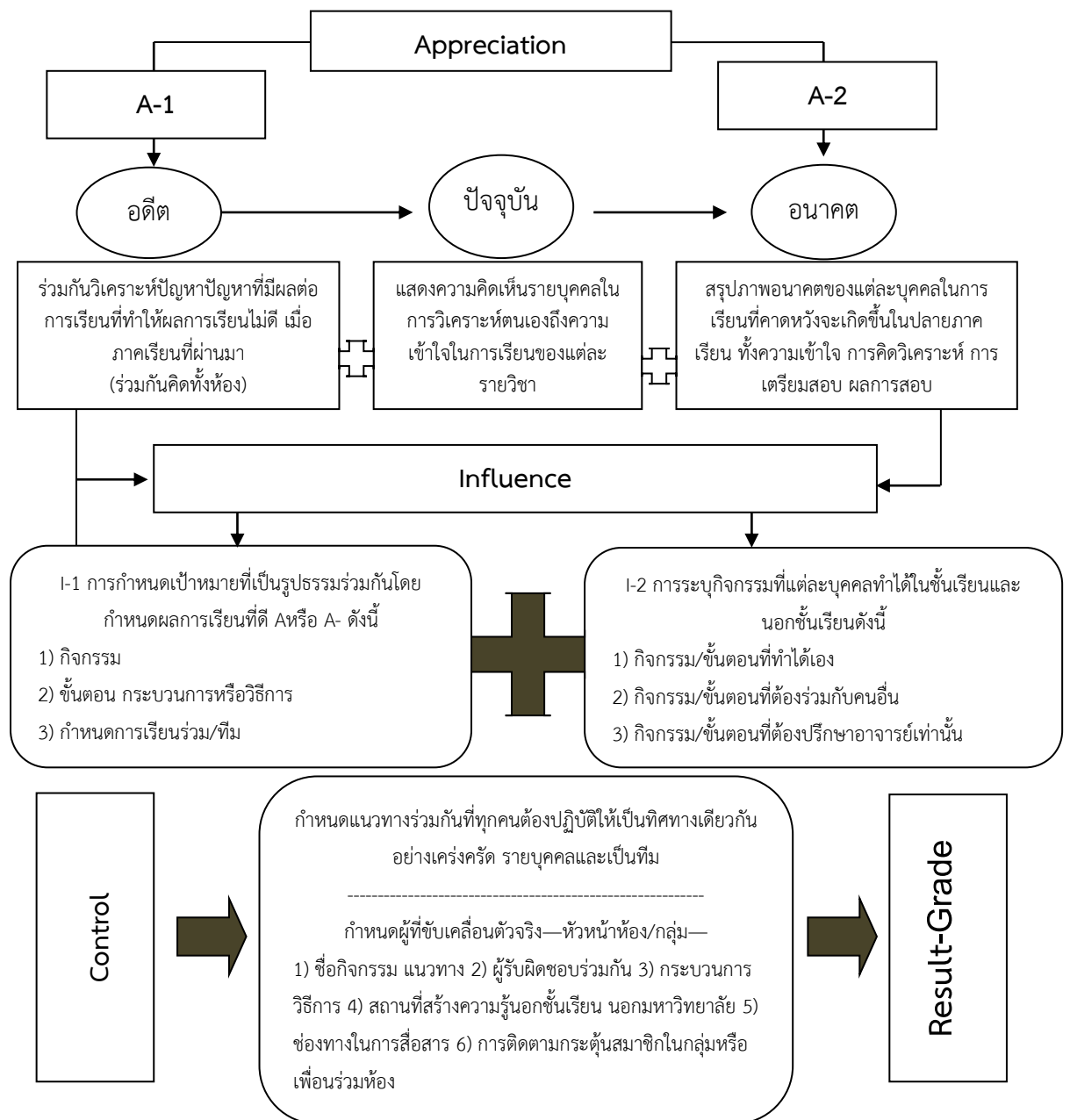
ที่มา: ธนากร สังเขป (2556: 135-136)

3) การประยุกต์หลักปฏิบัติการ A-I-C สู่การเรียนการสอน

การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ด้วยกระบวนการที่หลากหลายในการสร้างความรู้ และปัญญาของนักศึกษา เนื่องจากการพัฒนากระบวนการคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาเป็น เป็นสิ่งที่ใช้ในการเรียนการสอนของรายวิชานี้เป็นหลัก ต้องเริ่มต้นด้วยการคิดที่ดีและ

เริ่มต้นด้วยการเป็นผู้ฟังที่ดีด้วย ยอมรับคิดที่แตกต่างจากตัวนักศึกษาเอง ดังนั้นจึงนำกระบวนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ A-I-C มาเป็นพื้นฐานสำคัญให้เกิดหลักคิด วิธีคิด กระบวนการสอนแบบใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพกับผู้เรียนเป็นสำคัญจึงสรุปวิธีการประยุกต์หลักการ A-I-C สู่การเรียนการสอนดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 8.5 สรุปวิธีการในการประยุกต์หลักการ A-I-C สู่การเรียนการสอน

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2558)

4. การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

เมื่อปี 2556 ผู้สอนดำเนินการวิจัยเรื่อง รูปแบบการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (The Patterns application of Sufficiency Economy Philosophy for Living of Students in SuanSunandhaRajabhat University) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 394 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการดังนี้ (กุสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2556: 213-225)

- 1) เพื่อสำรวจความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- 2) เพื่อค้นหาวิธีการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- 3) รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานบุคคล

ลักษณะข้อมูลพื้นฐานบุคคลสำหรับนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พบว่า นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 67.77) กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นปีที่ 1 (ร้อยละ 52.54) ส่วนใหญ่เรียนคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ร้อยละ 23.35) และ คณะวิทยาการจัดการ (ร้อยละ 19.54) โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยมีเกรดเฉลี่ยสะสม 2.01-3.00 (ร้อยละ 61.17) ซึ่งจะมีกลุ่มเพื่อนมากกว่า 5 คน (ร้อยละ 55.58) นักศึกษาส่วนใหญ่จะมีครอบครัว (พ่อ แม่) ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย (ร้อยละ 28.93) และรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 24.37) มีรายได้ (รายรับ) เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนระหว่าง 10,001-20,000 บาท (ร้อยละ 36.55) โดยส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ที่ต่างจังหวัด (ร้อยละ 53.30) เช่น นครปฐม นนทบุรี ขอนแก่น เป็นต้น และมีภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 46.70) ส่วนการลักษณะการอยู่อาศัยปัจจุบันโดยมากอยู่หอพักนักศึกษาหรือบ้านเช่า (ร้อยละ 45.18) และนักศึกษาในกรุงเทพและปริมณฑลอยู่บ้านตนเอง (ร้อยละ 44.42) นักศึกษาจะได้ค่าใช้จ่ายต่อเดือนอยู่ระหว่าง 3,001-5,000 บาท (ร้อยละ 46.70) การเดินทางมาเรียน (มหาวิทยาลัย) ใช้การเดินทางมาเรียนโดยรถประจำทาง (ร้อยละ 74.87) ทั้งนี้ นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสมาชิกทางสังคม (ร้อยละ 53.55) โดยเฉพาะกลุ่ม

สังคมออนไลน์(ร้อยละ 33.50)นอกจากนี้นักศึกษาส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมหรือเรียนรู้เกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 72.34) ซึ่งจะผ่านการที่อาจารย์หรือผู้สอนแทรกอยู่ในการบรรยาย (ร้อยละ 36.55) เป็นสำคัญ

4.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นักศึกษา (ผู้ตอบแบบสอบถาม) ส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 17 ข้อ แต่รายข้อที่มีร้อยละ 90 ขึ้นไปเรียงจากค่า ร้อยละที่มากไปน้อย จำนวน 8 ข้อ ได้แก่

- 1) การใช้จ่ายใด ๆ ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีพและไม่สุรุ่ยสุร่าย (ร้อยละ 97.72)
- 2) การกระทำกิจกรรมร่วมในมหาวิทยาลัยหรือสังคมไม่ควรเอาเปรียบผู้อื่นและเพื่อน ร่วมงาน (ร้อยละ 95.69)
- 3) การลงทุนในกิจการงานใด ๆ ต้องไม่ทำเกินตัวเกินความสามารถของตน(ร้อยละ 94.42)
- 4) การรู้จักคิด วางแผน วิเคราะห์สังเคราะห์ว่าควรทำหรือไม่ควรนั้นแสดงถึงการมีเหตุผล (ร้อยละ 93.91)
- 5) การรู้จักประหยัดมัธยัสถ์เป็นหลักพื้นฐานสำคัญของความพอประมาณ และการรู้จัก แสวงหาความรู้จากหลากหลายแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารเป็นการสร้างรอบรู้และรอบคอบก่อน การตัดสินใจในการกระทำใด ๆ เป็นเงื่อนไขด้านความรู้ (ร้อยละ 93.15)
- 6) การกระตุ้นตนเองให้เป็นคนรู้จักศึกษาหาความรู้ใส่ตัวทั้งการดำรงชีพ และในอาชีพเสมอ รวมถึงการรู้จักเคารพกฎกติกาของครอบครัวมหาวิทยาลัย สังคม หรือองค์การที่ตนเองเกี่ยวข้องด้วย (ร้อยละ 92.64)
- 7) การประกอบอาชีพด้วยความขยันอดทนในหน้าที่การงานเป็นเงื่อนไขด้านคุณธรรม(ร้อย ละ 92.13)
- 8) การกระทำกิจการลงทุนใดๆ ต้องค้นหาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนและรู้จักวางแผน รวมถึงการรู้จักวางแผนระบบการใช้จ่ายเงินแต่ละเดือนวางแผนอนาคตให้กับคนในครอบครัวรู้จัก การเก็บออมเพื่ออนาคต (ร้อยละ 90.61)

4.3 การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ร้อยละของความบ่อยในการได้รับข้อมูลผ่านช่องทางการใช้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษารายข้อ พบว่า นักศึกษาได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากการดูโทรทัศน์โดยได้รับข้อมูลทุกวัน (7 ครั้งต่อสัปดาห์) (ร้อยละ 38.62) และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากInternet (สื่อออนไลน์, e-mail, facebook, twitter) โดยได้รับข้อมูลทุกวัน (7 ครั้งต่อสัปดาห์) (ร้อยละ 44.25) นอกจากนี้ยังพบว่า นักศึกษาได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากการอ่านหนังสือพิมพ์จากการอ่านหนังสือวารสาร นิตยสาร สิ่งพิมพ์อื่น ๆ โดยได้รับข้อมูลเกือบทุกวัน (4-5 ครั้งต่อสัปดาห์) (ร้อยละ 34.02) จากการพูดคุยสนทนากับครอบครัวและเพื่อนโดยได้รับข้อมูลเกือบทุกวัน (4-5 ครั้งต่อสัปดาห์) (ร้อยละ 38.36) และนักศึกษาได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากการฟังวิทยุกระจายเสียงโดยได้รับข้อมูลเพียงบางวัน (3-4 ครั้งต่อสัปดาห์) (ร้อยละ 33.76)

4.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 3.86) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะ การประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องซื่อสัตย์สุจริต แม้ว่าตัวเองและครอบครัวจะอยู่ในภาวะขาดแคลนต่อการดำรงชีพก็ตาม (ค่าเฉลี่ย 4.11) และการมีความตั้งใจและมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ที่จะน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการวางแผนและได้ทำการปรึกษาหารือกับครอบครัวเสมอเมื่อจะดำเนินกิจกรรมใด ๆ ในด้านการลงทุนหรือการใช้จ่ายที่สำคัญของตัวเองและครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.94) มีสัดส่วนค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับรายข้อที่ว่า แม้ว่าการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน และหน้าที่การงานจะยากเพียงใดนักศึกษาก็จะไม่ย่อท้อและเชื่อมั่นว่า "ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น" (ค่าเฉลี่ย 3.93) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีความกระตือรือร้นทุกครั้งเมื่อได้ยิน-ฟัง-ดูเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงผ่านทางวิทยุโทรทัศน์หรือสื่อต่าง ๆ รวมถึงการได้สนทนากับกลุ่มเพื่อนญาติพี่น้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเสมอ (ค่าเฉลี่ย 3.67)

4.5 ความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.95) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า รายด้านที่มีระดับการปฏิบัติต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปน้อยดังนี้

- 1) ด้านจิตใจ(ค่าเฉลี่ย 4.03)
- 2) ด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 3.88)
- 3) ด้านสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.92)
- 4) ด้านเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 3.95)
- 5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม(ค่าเฉลี่ย 3.93)
- 6) ด้าน “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง (ค่าเฉลี่ย 4.05)
- 7) ด้านการดำรงชีวิต (ค่าเฉลี่ย 4.01)
- 8) ด้านการเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกัน(ค่าเฉลี่ย 3.98)

ชี้ให้เห็นว่า นักศึกษาจะคำนึงถึงค่าว่าการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านจิตใจ และให้ความสำคัญกับคำว่า “พอ” ในการพัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนคนอื่นและพึงใจกับการดำรงชีวิตด้วยความพอเพียงยังให้ความสำคัญกับการเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกันและด้านเทคโนโลยีเป็นหลัก

4.6 ความคิดเห็นในการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาจำแนกโดยภาพรวมอยู่ในระดับจริงมาก/เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 3.92) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า รายด้านที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาอยู่ในระดับจริงมาก/เห็นด้วยทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปน้อยดังนี้

- 1) ด้านกิจกรรมสัมพันธ์ทางสังคม(ค่าเฉลี่ย 3.97)
- 2) ด้านการสร้างอาชีพ/หารายได้ (ค่าเฉลี่ย 3.96)

- 3) ด้านสุขภาพ กีฬา นันทนาการ (ค่าเฉลี่ย 3.93)
- 4) ด้านพฤติกรรมการใช้ชีวิต (ค่าเฉลี่ย 3.92)
- 5) ด้านการเรียน/วิชาการและด้านการบำเพ็ญประโยชน์/จิตอาสา(ค่าเฉลี่ย 3.90)
- 6) ด้านการรวมกลุ่มสังสรรค์(ค่าเฉลี่ย 3.87)

ชี้ให้เห็นว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทามีการดำเนินชีวิตในรูปแบบการทำกิจกรรมสัมพันธ์ทางสังคม และการสร้างอาชีพและหารายได้เป็นสำคัญ

4.7 การเปรียบเทียบความแตกต่างการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานบุคคล
ปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้แก่

- ปัจจัยด้านการสังกัดคณะพบว่านักศึกษาที่สังกัดคณะแตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) นักศึกษาที่สังกัดคณะครุศาสตร์ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลมากกว่านักศึกษาที่สังกัดคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และคณะวิทยาการจัดการ
- 2) นักศึกษาที่สังกัดวิทยาลัยพยาบาลและสุขภาพประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลมากกว่านักศึกษาที่สังกัดคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 3) นักศึกษาที่สังกัดคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลน้อยกว่านักศึกษาที่สังกัดคณะศิลปกรรมศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลและสุขภาพ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ วิทยาลัยนานาชาติ
- 4) นักศึกษาที่สังกัดคณะศิลปกรรมศาสตร์ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลมากกว่านักศึกษาที่สังกัดคณะวิทยาการจัดการ
- 5) นักศึกษาที่สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลมากกว่านักศึกษาที่สังกัดคณะวิทยาการจัดการ แต่ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลน้อยกว่าวิทยาลัยพยาบาลและสุขภาพ

6) นักศึกษาที่สังกัดคณะวิทยาการจัดการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลน้อยกว่านักศึกษาที่สังกัดวิทยาลัยพยาบาลและสุขภาพ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ วิทยาลัยนานาชาติ

- ปัจจัยด้านรายได้ (รายรับ) เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนพบว่านักศึกษาที่มีรายได้ (รายรับ) เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนแตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน โดยนักศึกษาที่ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลน้อยกว่านักศึกษาที่ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเกิน 10,000 บาท

4.8 การเปรียบเทียบความแตกต่างการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานบุคคล

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้แก่

- ปัจจัยด้านการสังกัดคณะพบว่านักศึกษาที่สังกัดคณะแตกต่างกันมีการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาแตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) นักศึกษาที่สังกัดคณะวิทยาการจัดการมีการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาน้อยกว่านักศึกษาที่สังกัดคณะครุศาสตร์และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) นักศึกษาที่สังกัดวิทยาลัยพยาบาลและสุขภาพมีการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทามากกว่านักศึกษาที่สังกัดคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและคณะวิทยาการ

3) นักศึกษาที่สังกัดวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการมีการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทามากกว่านักศึกษาที่สังกัดคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและคณะวิทยาการจัดการ

4) นักศึกษาที่สังกัดวิทยาลัยนานาชาติมีการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทามากกว่านักศึกษาที่สังกัดคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและคณะวิทยาการจัดการ

- ปัจจัยด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (เกรดเฉลี่ยสะสมภาคเรียนที่ผ่านมา) พบว่า นักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมไม่เกิน 3.00 และเกรดเฉลี่ยสะสม 3.01-4.00 มีการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

- ปัจจัยด้านรายได้ (รายรับ) เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนพบว่านักศึกษาที่มีรายได้ (รายรับ) เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนแตกต่างกันมีการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาแตกต่างกัน โดยนักศึกษาที่ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท มีการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาน้อยกว่านักศึกษาที่ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเกิน 10,000 บาท

4.9 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการปฏิบัติวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยใช้วิธี สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlations Coefficient) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบผลดังนี้

- ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlations Coefficient) เท่ากับ 0.350 จำนวนข้อมูลแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เท่ากับ 394 ส่วนการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เท่ากับ 394 และและมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่านักศึกษาที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ระดับระดับปานกลาง ($r = .350^{**}$) กับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

- ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

(Correlations Coefficient) เท่ากับ 0.317 จำนวนข้อมูลแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เท่ากับ 394 ส่วนการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิต เท่ากับ 394 และและมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่านักศึกษาที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีสัมพันธเชิงบวกอยู่ระดับระดับปานกลาง ($r = .317^{**}$) กับการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

- ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlations Coefficient) เท่ากับ .713 จำนวนการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เท่ากับ 394 ส่วนการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิต เท่ากับ 394 และมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่านักศึกษาที่มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีสัมพันธเชิงบวกอยู่ระดับระดับสูง ($r = .713^{**}$) กับการปฏิบัติตามวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

4.10 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

1) ปัญหา อุปสรรค พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า นักศึกษายังมีค่าครองชีพในมหาวิทยาลัยสูงในกิจกรรมต่าง ๆ ของหลายคณะ ยังติดกับวัตถุนิยม ทั้งเรื่องแฟชั่นการแต่งตัว ของเครื่องใช้ เทคโนโลยี เป็นต้น หลายคนยังชอบเที่ยวกลางคืนอยู่เป็นประจำ และอาจารย์หลายคนยังสอนเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ค่อยรู้เรื่อง

2) ข้อเสนอแนะ พบว่า นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจะต้องรู้จักคำว่า “ประหยัดอดออม ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น”

3) ข้อเสนอแนะการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงในมหาวิทยาลัยของนักศึกษา พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้เสนอแนวคิดการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงในมหาวิทยาลัยเพื่อให้สามารถมีความสุขได้ในการใช้ชีวิต โดยจะต้องรู้จักลดการเที่ยวเตร่ ลดการซื้อของที่ไม่จำเป็น ฝึกทำ

บัญชีรายรับ – รายจ่ายของตัวเอง ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ตั้งใจเรียนให้คุ้มกับค่าเทอมที่พ่อแม่จ่ายไป ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย อดออม และการไม่หลงละเลิงกับสิ่งเร้าต่าง ๆ

4.11 รูปแบบการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาซึ่งพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มีรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตเป็นไปตามภูมิลำเนาของตนเองซึ่งนักศึกษาที่มาจากต่างจังหวัดจะมีการประยุกต์ใช้ในด้าน“พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เปียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง โดยในสภาวะการณ์ปัจจุบันนักศึกษาต่างจังหวัดเป็นผู้มีความสุขและยินดีกับการดำรงชีวิตตามอัตภาพและฐานะของตนเองมากกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพฯ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการวางแผนชีวิตตระหนักกับการพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเองโดยเรียนรู้ที่จะอยู่กับคำว่า "พอ" เสมอและมีการปฏิบัติตนในแนวทางที่ตัดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักธรรมทางศาสนาอยู่เสมอและการรู้จักประมาณตนเองในทุกๆด้าน เช่น การกิน การใช้จ่าย การอยู่อาศัย การดำรงชีวิตรวมถึงเมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคขึ้นกับตนเองนักศึกษาจะแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งตนเองก่อนเสมอรวมถึงยึดความประหยัดและลดความฟุ่มเฟือยกับการใช้ชีวิตประจำวันทั้งนี้ นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพฯ แต่มีรายได้ของครอบครัวไม่เกิน 20,000 บาท จะรู้จักการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาด้วยเช่นกัน

4.12 อภิปรายผลการวิจัย

1) นักศึกษา (ผู้ตอบแบบสอบถาม) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การใช้จ่ายใด ๆ ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีพและไม่สุรุ่ยสุร่ายรวมถึงการกระทำกิจกรรมร่วมในชุมชนหรือสังคม ไม่ควรเอาเปรียบผู้อื่นและเพื่อนร่วมงานซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเมื่อปี 2554 เรื่องการประยุกต์ ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานครและเรื่อง แนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555: 159, 2555: 164) พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนทั้งในชุมชนเมืองและทั่วไปที่อาศัยอยู่ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การใช้จ่ายใด ๆ ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรง

ชีพและไม่สุรุษสุร่ายและการกระทำกิจการลงทุนใด ๆ ต้องค้นหาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนและรู้จักวางแผนนั้นเป็นเพราะว่าประชาชนมีการดำรงชีวิตในชุมชนที่เป็นสังคมเมือง มีวิถีการดำรงชีพที่เร่งรีบในการประกอบอาชีพหรือการทำงาน ถ้าหากไม่มีรายได้ที่มั่นคงก็ย่อมดำรงชีพในชุมชนเมืองลำบาก และเมื่อสภาวะทางสังคมต้องบีบให้ประชาชนอยู่ในภาวะที่แก่งแย่ง แข่งขันกันสูง ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต้องเร่งหารายได้ของตนเองให้มากขึ้น ต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิตหลายคนทำงานที่ดีมีรายได้สูง หลายคนต้องหาเช่ากินค่า หลายคนมีอาชีพมากกว่าหนึ่งอาชีพ ด้วยภาวะที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ประชาชนที่อาศัยในชุมชนเมืองตระหนักที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงโดยต้องรู้จักการประหยัด การอดออม การใช้จ่ายอย่างพอเหมาะพอดี ดังนั้นเมื่อสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง หลายคนจึงตระหนักเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปากท้อง การประกอบอาชีพ การทำงาน และจะเข้าใจความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคำว่าความประหยัด ไม่สุรุษสุร่าย ใช้จ่ายเฉพาะที่จำเป็น และทำอะไรไม่เกินตัว เป็นลำดับต้น ๆ ของเศรษฐกิจพอเพียงของคนเมืองชี้ให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานครต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไปด้วยพร้อมกับการดำรงชีวิตที่แข่งขันกันสูง นอกจากนี้พบว่า มีผลการวิจัยที่เป็นวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียงคือ นฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์ และไข่มพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์. (2550: 78) ที่กล่าวถึงความเข้าใจผู้ร่วมสนทนาของกลุ่มอาชีพในการวิจัยเรื่องเศรษฐกิจนอภาคทางการในเขตเมือง เพื่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (เขตดินแดง) กรุงเทพมหานคร พบว่าประชาชนผู้ร่วมสนทนามีความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงที่จำกัด หมายถึง ชีวิตที่ต้องประหยัด และคำว่า พอเพียง (พอใจในสิ่งที่มีอยู่) เท่านั้น ไม่ต่างจากชีวิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตดุสิตหรือในเมืองหลวง (กรุงเทพมหานคร) มีการรู้จักความประหยัดมัธยัสถ์เป็นหลักพื้นฐานสำคัญของความพอประมาณ (ร้อยละ 93.15) เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอยู่ในระดับมาก (สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต, 2551: บทคัดย่อ) รวมถึงผลการวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนใน

อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ประชาชนในอำเภอเขาย้อย จังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก (โสภาค อิศรางกูร ณ อยุธยา, พันเอก, 2553: 63-64) ซึ่งให้เห็นว่านักศึกษา ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ไม่ว่าจะในกรุงเทพมหานครหรือต่างจังหวัดก็จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน

2) การปฏิบัติต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.95) ส่วนรายด้านนั้นทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้าน “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง (ค่าเฉลี่ย 4.05) ด้านจิตใจ(ค่าเฉลี่ย 4.03)ด้านการดำรงชีวิต (ค่าเฉลี่ย 4.01) ด้านการเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกัน(ค่าเฉลี่ย 3.98) ด้านเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 3.95) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม(ค่าเฉลี่ย 3.93)ด้านสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.92)และด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 3.88) ซึ่งให้เห็นว่า นักศึกษาจะคำนึงถึงคำว่า การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านจิตใจ และให้ความสำคัญกับคำว่า “พอ” ในการพัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนคนอื่น และพึงใจกับการดำรงชีวิตด้วยความพอเพียงยังให้ความสำคัญกับการเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกันและด้านเทคโนโลยีเป็นหลักซึ่งในความเป็นจริงนักศึกษาได้มีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว แต่เพียงไม่เข้าใจว่าสิ่งที่ปฏิบัติประจำอยู่นั้นเป็นความพอเพียงหรือไม่ อย่างไร และที่สำคัญนักศึกษามีความสุขและยินดีกับการดำรงชีวิตตามอัตภาพและฐานะของตนเองในสภาวะการณปัจจุบันโดยรู้จักวางแผนตนเองให้มีการพึ่งตนเองและเรียนรู้ที่จะอยู่กับคำว่า “พอ” ทั้งด้านการกิน การใช้จ่าย การอยู่อาศัย การดำรงชีวิต เป็นต้นในรั้วมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และการดำรงชีวิตในเมืองหลวงนั่นเอง ซึ่งผลการวิจัยของนฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์ และชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์ (2550: 111) พบว่าผู้ที่ประกอบอาชีพตามเศรษฐกิจนอกภาคทางการในเขตเมือง กรณีศึกษาในเขตดินแดง ซึ่งมีความเป็นไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า ณ เวลาปัจจุบันมีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว หากแต่ไม่ปรากฏชัดเจนในรูปของกลุ่ม หรือขบวนการที่มีชื่อหรือวัตถุประสงค์ชัดเจน เมื่อศึกษาเจาะลึกพบว่า ผู้ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญานี้ มีความสุขในชีวิตได้ตามอัตภาพของฐานะตนเอง นอกจากนี้ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตดุสิต

กรุงเทพมหานคร พบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับเห็นด้วย โดยเฉพาะด้าน “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง มีค่าเฉลี่ย 4.23 (ภุสสิทธิ์ ภู คำชะโนด, 2555: 166) และค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย 4.13 (ภุสสิทธิ์ ภู คำชะโนด, 2555: 162)

3) การปฏิบัติตามการดำรงชีวิตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับจริงมาก/เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 3.92) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่ารายด้านที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามการดำเนินชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาอยู่ในระดับจริงมาก/เห็นด้วยทุกด้านเช่นกัน โดยเฉพาะด้านกิจกรรมสัมพันธ์ทางสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.97) และด้านการสร้างอาชีพ/หารายได้ (ค่าเฉลี่ย 3.96) เป็น 2 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดซึ่งชี้ให้เห็นว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทามีการดำเนินชีวิตในรูปแบบการทำกิจกรรมสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีการรับน้องของมหาวิทยาลัยและนักศึกษานักศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ ถูกระบบอาวุโส ซึ่งเป็นระบบที่มีความเหมาะสมกับการทำกิจกรรมต่างๆ ในมหาวิทยาลัย รวมถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างรุ่นน้องกลุ่มเพื่อน และรุ่นพี่ ด้วยการ ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การที่นักศึกษาให้ความสำคัญในด้านกิจกรรมสัมพันธ์ทางสังคมสูง เพราะ นักศึกษาเมื่อเข้ามาในระบบของมหาวิทยาลัยลำดับแรกคือการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับคนอื่น จนมีระบบการรับน้องที่ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ดีสำหรับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องในแต่ละสาขา คณะ และมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการรับน้องเป็นกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยกำหนดให้มีขึ้นทุกสาขาวิชาในช่วงก่อนเปิดเทอมโดยการกำหนดของฝ่ายกิจการนักศึกษาของคณะ และมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ความสัมพันธ์ยังสร้างระบบการรับน้องให้รู้จักการเคารพผู้ที่มีอาวุโส รุ่นพี่ที่มีลักษณะพฤติกรรมการรับน้องที่ดี ไม่ใช่ความรุนแรง แต่เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น ยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการใช้เทคโนโลยี เช่น การใช้โปรแกรมการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต (Internet) ที่นักศึกษาเข้าถึงได้อย่างสะดวก นอกจากนี้นักศึกษาโดยส่วนใหญ่ยังปฏิบัติกิจกรรมด้านการสร้างอาชีพและหารายได้ เนื่องจากว่านักศึกษาจำนวนมากครอบครัวมีฐานะยากจน พ่อแม่ต้องดิ้นรนในการประกอบอาชีพเพื่อส่งเรียน บางครั้งไม่สามารถส่งได้ตลอดระยะเวลาที่เรียน ทำให้ต้องกู้เงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ซึ่งมีอยู่จำกัด ทำให้นักศึกษาหลายคนทำงานพิเศษหลังเลิกเรียน หรือในวันหยุดราชการ เป็นลักษณะทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ซึ่งนอกจากได้ค่าตอบแทนแล้วยังมีประสบการณ์สร้างความก้าวหน้าในวิชาชีพ

ให้กับตนเองได้หลังจากเรียนจบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง (มัทรี ชูทรัพย์, 2543: 71) พบว่า นักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ดำเนินชีวิตในกลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มก้าวหน้า มีระดับการดำเนินชีวิตที่สูง เช่นเดียวกับผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษาสถาบันราชภัฏกำแพงเพชร (อุมาพร น้ำคณาคุปต์, อรุณลักษณ์ ทุมมากรณ์และพัทธนันท์ วงศ์วิชยุตม์, 2544: 31) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร มีรูปแบบการใช้ชีวิตในกลุ่มก้าวหน้าและกลุ่มวิชาชีพอยู่ในระดับมาก

4) ปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาพบว่า ปัจจัยด้านการสังกัดคณะพบว่านักศึกษาที่สังกัดคณะแตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน และปัจจัยด้านรายได้ (รายรับ) เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนพบว่านักศึกษาที่มีรายได้ (รายรับ) เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนแตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน โดยนักศึกษาที่ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลน้อยกว่านักศึกษาที่ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเกิน 10,000 บาท เหตุผลที่ทั้งสองปัจจัยมีผลสืบเนื่องจากในกรณีที่นักศึกษาสังกัด เช่น สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ครุศาสตร์, วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, วิทยาลัยพยาบาลและสุขภาพและวิทยาลัยนานาชาติ เป็นนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างจังหวัด พักอยู่หอพัก พ่อแม่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม, รับราชการ, รับจ้างทั่วไป, ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย และบางคนเกษียณอายุ และมีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 20,000 บาท ทำให้นักศึกษาที่มีปัจจัยพื้นฐานบุคคลตามที่กล่าวมาและโดยเฉพาะนักศึกษามีรูปแบบการดำเนินชีวิตในกลุ่มด้านกิจกรรมสัมพันธ์ทางสังคมย่อมส่งผลโดยตรงต่อการที่จะทำให้นักศึกษามีการรู้จักใช้จ่ายสิ่งที่จำเป็น มีเหตุผลในการใช้จ่าย รู้จักประหยัดอดออม เพื่อให้รายได้ที่พ่อแม่ส่งมาให้ได้อยู่ได้ในรอบรายได้ต่อเดือน ซึ่งในผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษาสถาบันราชภัฏกำแพงเพชร (อุมาพร น้ำคณาคุปต์, อรุณลักษณ์ ทุมมากรณ์และพัทธนันท์ วงศ์วิชยุตม์, 2544: 38) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรแต่ละคณะมีรูปแบบการใช้ชีวิตในกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.13 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) เมื่อระดับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ด้านการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตัวเองในแต่ละเดือน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่อาจารย์ผู้สอนในแต่ละรายวิชาควรสอดแทรกเรื่องการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ระบบการออมที่เหมาะสมกับนักศึกษา เพื่อเป็นการตรวจสอบการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของนักศึกษา และสำคัญที่สุดนักศึกษาต้องเป็นผู้ฝึกฝนด้วยตนเองจนกลายเป็นกิจวัตร และต้องทำอย่างต่อเนื่อง

2) ปัญหาที่พบมาก คือ เมื่อเกิดปัญหาระหว่างกันในชั้นเรียน นักศึกษาไม่ค่อยเข้าปรึกษากับอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ที่ปรึกษา มักจะแก้ปัญหาด้วยการปรึกษาเพื่อนเสมอ การเข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ต่ำ โดยส่วนใหญ่ นักศึกษาชอบจับกลุ่มไปสังสรรค์กันมากกว่าค้นคว้าการเรียนรู้ มีเวลาว่างไม่นิยมเข้าห้องสมุดเพื่อค้นคว้าเพิ่มเติม จำเป็นอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยควรจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการอ่านอย่างจริงจังและการพัฒนาการเรียนแบบมีส่วนร่วมกับนักศึกษาทั้งในและนอกชั้นเรียน ในรั้วมหาวิทยาลัยต้องมีมุมหนังสืออยู่โดยทั่วไปควรมีคลินิกสำหรับให้คำปรึกษาโดยเฉพาะกับวัยรุ่น อาจารย์ที่ปรึกษาต้องเปลี่ยนบทบาทการนั่งรอรับการเข้าหาของนักศึกษา ให้เปลี่ยนไปเดินเข้าหาเพื่อแนะแนว แนะนำ พูดคุย ปรึกษาให้กับนักศึกษาทุกครั้งที่มีโอกาส

4.14 การนำไปใช้ในการเรียนการสอน

ผลการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งที่น่ามาใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา SIM2104 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ (Social-Economics under the Royal Initiatives) เป็นการกำหนดไว้ในการบรรยายสัปดาห์ที่ 9-11 จำนวน 9 ชั่วโมง

ตารางที่ 8.3 ส่วนหนึ่งของแผนการสอนรายวิชา SIM2104 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริที่
นำประยุกต์กับโครงการวิจัยและบริการวิชาการแก่สังคม

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
9-11	<ul style="list-style-type: none"> - ระดับบุคคล/ครอบครัว(การจัดทำบัญชีครัวเรือน) บริการวิชาการ - ระดับชุมชน - ระดับประเทศ - กลุ่มอาชีพนักเรียน นักศึกษา (บทความวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) - กลุ่มอาชีพครู - กลุ่มอาชีพนักธุรกิจ - กลุ่มอาชีพเกษตรกร และกลุ่มอาชีพอื่น ๆ 	9	บรรยาย ร่วมวิเคราะห์อภิปรายกลุ่ม อาศัยแนวคิด “กระบวนการมีส่วนร่วมแบบ AIC”	อ.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2557)

5. บทความวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

การตอบโจทย์ของมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่นจะต้องเป็นไปเพื่อการสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชน ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพของตนเอง ตามวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับตามวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน ให้ประชาชนอยู่ได้อย่างพอเพียง โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างฐานชุมชนให้เกิดความแข็งแกร่งและยั่งยืน สร้างภูมิคุ้มกันที่จะสามารถรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในสภาวะปัจจุบันนอกจากผลการวิจัยที่ได้ทำการศึกษากับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงกับนักศึกษาแล้วนั้น ยังมีผลการวิจัยด้านเศรษฐกิจพอเพียงกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งการวิจัยเกิดขึ้นเพราะความต้องการของประชาชนที่จะค้นหาแนวทางการดำรงชีวิตที่มีความอยู่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความสุขตามวิถีชีวิตคนเมือง ที่มีชีวิต

อยู่ด้วยการเร่งรีบ ตื่นรนเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ ต้องทำงานทุกวัน ตื่นเข้าไปทำงานกลับเข้าบ้านมืดค่านิยมทานข้าวนอกบ้าน บริโภควัตถุนิยม ใช้เงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ไม่มีเงินอยู่ในเมืองจะลำบาก นิยมอาหารจานเดียว ติดกับความหรรษาฟุ่มเฟือย รถติด มลพิษเยอะ เป็นเมืองไม่เคยหลับไหล เป็นต้น ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าคนในเมืองไม่สามารถดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ ดังนั้นจึงขอนำบทความวิจัยเรื่อง การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนและผู้นำชุมชนในชุมชนเมือง(The Application of Sufficiency Economy Philosophy for individuals and families Level of Residences and Community Leader in Urban Communities.) (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2556: 368 – 377) จากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 5 “ฐานการวิจัยมหาวิทยาลัยกับการพัฒนาท้องถิ่น” ระหว่างวันที่ 17-18 กรกฎาคม 2556 เวลา 08:00 - 16:30 น. ณ หอประชุม 1 และอาคารศูนย์ภาษาและคอมพิวเตอร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาคงมีรายละเอียดดังนี้

5.1 บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ความเข้าใจ ค้นหากิจกรรมที่ปฏิบัติในระดับบุคคล ครัวเรือนและวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนและผู้นำชุมชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานครโดยคำนวณเพื่อหากกลุ่มตัวอย่างตามเทคนิคของทาโร ยามาเน่ และใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง สำหรับแบบสอบถามโดยพิจารณากำหนดตามอายุของกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่อายุ 18 ปีขึ้นไปและอาศัยอยู่ในเขตดุสิต 10 ปีขึ้นไป และการสัมภาษณ์กลุ่มประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน หรือคณะกรรมการชุมชนจำนวน 428 ตัวอย่าง พบผลการศึกษาว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องการใช้จ่ายใด ๆ ก็ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีพและไม่สุรุ่ยสุร่ายการลงทุนก็ต้องค้นหาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนรู้จักวางแผนและต้องไม่ทำเกินตัวเกินความสามารถของตนส่วนการปฏิบัติในกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการประหยัด เช่นการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้านหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ส่วนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลัก

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับเห็นด้วยกับคำว่า “พอ” ที่เป็นการพัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียน และพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียงซึ่งจะประยุกต์ใช้กับตนและสมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีลละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักธรรมทางศาสนาอยู่เสมอทั้งนี้ผู้นำชุมชนและประชาชนจะเน้นย้ำเกี่ยวกับเศรษฐกิจในคำว่า “ประหยัด” เป็นคำหลัก และส่วนใหญ่จะพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ณ ปัจจุบัน เพียงดำรงตนอย่างไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้สิ่งของให้คุ้มค่า และใช้ชีวิตอย่างมีสติ สมานธิ ปัญญา เดินทางสายกลางเท่านั้นที่เพียงพอ

5.2 บทนำ

ตลอดระยะเวลา 50 กว่าปี (พ.ศ. 2504-2555) ประเทศไทยได้เรียนรู้และได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจทั้งภายใน และภายนอก (กระแสโลกาภิวัตน์) อย่างมากมายก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ยากที่จะจำแนกให้ละเอียดเพื่อค้นหาต้นเหตุได้ว่าเกิดจากอะไรเพราะการเปลี่ยนแปลงต่างเชื่อมโยงกันและกันไว้อย่างเป็นกระบวนการ การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบทส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้านทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณี ตลอดจนภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสิ่งสมปรับเปลี่ยนแปลงกันมาถูกสืบทอดและเริ่มสูญหายไป (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 2-3) ผลกระทบต่อประชาชนคนไทยทั้งประเทศได้อยู่ในสายพระเนตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาโดยตลอดซึ่งครั้งแรกที่ได้ย้าเตือนและให้คำแนะนำต่อประชาชนเกี่ยวกับการดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดังมีใจความว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552: 125) ซึ่งการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนนั้นมิใช่เฉพาะในหมู่คนจนหรือเกษตรกรเท่านั้น แต่สามารถใช้ได้กับทุกคน ทุกอาชีพ ทุกกลุ่ม ทุกชนชั้น ทั้งชนชั้นรากหญ้า ชนชั้นกลาง ชนชั้นสูง โดยจะต้องเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธาเชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่

ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป ที่เรียกว่า “ระเบิดจากข้างใน” ซึ่งความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัวมุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่ยังให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น ลด-ละ-เลิก อบายมุข สอนให้เด็กรู้จักคุณค่า รู้จักใช้ และรู้จักออมเงินและสิ่งของเครื่องใช้ ดูแลรักษาสุขภาพ มีการแบ่งปันภายในครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 18-19) ทั้งนี้ประชาชนหลายคนยังเชื่อว่า เศรษฐกิจพอเพียงเหมาะสมกับประชาชนที่อยู่ต่างจังหวัดเท่าที่นั่นถึงนำไปใช้ได้ดีกว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ซึ่งมีวิถีชีวิตที่ต้องดิ้นรน แข่งขันกันสูงในการประกอบอาชีพหารายได้เพื่อยังชีพให้อยู่กับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งจากผลการวิจัยที่เก็บข้อมูลพื้นฐานของบุคคลจาก 43 ชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 381 ชุดพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง มีระดับการศึกษา ม.6 หรือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) การศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 3,000-9,000 บาท ถัวเฉลี่ยรายได้วันละ 300 บาท ส่วนผู้มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และมีรายได้อยู่ระหว่าง 15,001 บาทขึ้นไป เป็นกลุ่มคนส่วนน้อยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานครชี้ให้เห็นว่าประชาชนเขตดุสิตมีทั้งกลุ่มประชาชนที่เป็นชนชั้นรากหญ้าที่มีฐานะครอบครัวยากจน และเป็นคนชั้นกลางไปถึงสูงมีฐานะครอบครัวที่ร่ำรวย ซึ่งกลุ่มหลังมักจะไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชน แต่จะมีบ้านพักอาศัยรวมกับกิจการร้านค้าหรือบริษัทอยู่ริมถนนสายหลักของเขตนั่นเอง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2553: 159-161)

ดังนั้นการดำรงชีวิตของประชาชนในเขตดุสิตจึงมีความซับซ้อน มีหลากหลายบทบาทในแต่ละบุคคล ซึ่งส่วนสำคัญเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางกายภาพ ทั้งการคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภค สาธารณูปการ อาคารบ้านเรือน เทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ ที่ทันสมัยมากมาย เป็นต้น ด้วยปัจจัยพื้นฐานนี้ทำให้ประชาชนในเขตดุสิตจะมีโอกาสในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารและการรับรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า ง่ายกว่า สะดวกกว่าประชาชนในต่างจังหวัดหรือในชนบทที่ห่างไกลจากเมืองหลวงออกไป รวมทั้งโอกาสในการเข้าถึงการจัดกิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงของหน่วยงานราชการ หน่วยงานการศึกษา ทั้งโรงเรียน และมหาวิทยาลัย หน่วยงานทหาร มูลนิธิ สมาคม ต่าง ๆ และรวมถึงเป็นพื้นที่ในการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของ

ประเทศหลายครั้งในรอบปี แต่โอกาสต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่ได้บ่งชี้ว่าประชาชนในเขตดุสิตมีรูปแบบการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับใด มีกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเพียงใด ด้วยคำถามวิจัยดังกล่าว จึงกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ ได้แก่ เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจ กิจกรรมที่ปฏิบัติในระดับบุคคลและครัวเรือน และเพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมถึงค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนและผู้นำชุมชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

5.3 วิธีการทดลอง/วิธีการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 85,080 คนใช้เทคนิคการคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973: 125) ทำการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณากำหนดตามอายุของกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ อายุ 18 ปีขึ้นไป ถือเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเนื่องจากบุคคลในช่วงอายุดังกล่าวมีวุฒิภาวะในการตัดสินใจ หรือมีวิจารณญาณเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ชัดเจนขึ้น และต้องอาศัยอยู่ในเขตดุสิต 10 ปีขึ้นไป เพื่อเก็บข้อมูลแบบสอบถาม และอาศัยสำหรับสัมภาษณ์กับกลุ่มประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน หรือคณะกรรมการชุมชนที่ประชาชนเคารพนับถือ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 428 กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เพื่อทำการเปรียบเทียบและทดสอบข้อมูลได้แก่ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient: r) โดยมีเกณฑ์ในการวัดความรู้ความเข้าใจซึ่งประยุกต์ใช้เกณฑ์การวัดผลการศึกษาเทียบบัญญัติไตรยางค์ซึ่งเทียบค่าคะแนนรวมเท่ากับ 100 เปอร์เซนต์ ดังนี้ (สุชา จันทรธอม, 2539: 226, ศุภวัฒน์ โพธิ์เจริญ, 2547: 25) ได้แก่ คะแนนตอบถูกตั้งแต่ 80% ขึ้นไป (มากที่สุด) 70 – 79% (มาก) 60 – 69% (ปานกลาง) 50 – 59% (น้อย) ต่ำกว่า 50% (น้อยที่สุด) นอกจากนี้เกณฑ์ในการวัดการปฏิบัติกิจกรรมและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน มี 5 ระดับ ได้แก่

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 - 5.00 (มากที่สุด) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 - 4.20 (มาก) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 - 3.40 (ปานกลาง) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 - 2.60 (น้อย) ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.80 (น้อยที่สุด)

ส่วนการวิเคราะห์แบบสัมพัทธ์กับผู้นำชุมชนใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

5.4 ผลการศึกษาอภิปรายผล

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 16 ข้อ โดยเฉพาะมีความรู้ความเข้าใจตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไปมีถึงจำนวน 13 ประเด็น ได้แก่ 1) การใช้รายได้ ๓ ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีพ และไม่สุรุ่ยสุร่าย (ร้อยละ 96.73) 2) การกระทำกิจการลงทุนใด ๆ ต้องค้นหาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วน และรู้จักวางแผน (ร้อยละ 96.23) 3) การลงทุนในกิจการงานใด ๆ ต้องไม่ทำเกินตัวเกินความสามารถของตน (ร้อยละ 95.98) 4) การประพฤติปฏิบัติตนให้มีความซื่อสัตย์สุจริตในชีวิตเสมอ เป็นเงื่อนไขด้านคุณธรรม (ร้อยละ 95.23) 5) การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน (ร้อยละ 94.97) 6) การกระทำกิจกรรมร่วมในชุมชนหรือสังคมไม่ควรเอาเปรียบผู้อื่นและเพื่อนร่วมงาน (ร้อยละ 94.72) 7) การรู้จักคิด วางแผนวิเคราะห์ สังเคราะห์ว่าควรทำหรือไม่ควรนั้น แสดงถึงการมีเหตุผล (ร้อยละ 93.22) 8) การรู้จักแสวงหาความรู้จากหลากหลายแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารเป็นการสร้างรอบรู้และรอบคอบก่อนการตัดสินใจในการกระทำการใด ๆ เป็นเงื่อนไขด้านความรู้ (ร้อยละ 92.71) 9) การรู้จักประหยัดมัธยัสถ์เป็นหลักพื้นฐานสำคัญของความพอประมาณ (ร้อยละ 92.46) 10) การกระตุ้นตนเองให้เป็นคนรู้จักศึกษาหาความรู้ใส่ตัวทั้งการดำรงชีพ และในอาชีพเสมอ (ร้อยละ 91.21) 11) การรู้จักเคารพกฎกติกาของครอบครัวชุมชน สังคม หรือองค์กรที่ตนเองเกี่ยวข้องด้วย (ร้อยละ 91.21) 12) การรู้จักวางแผนระบบการใช้จ่ายเงินแต่ละเดือนวางแผนอนาคตให้กับคนในครอบครัวรู้จักการเก็บออมเพื่ออนาคต (ร้อยละ 91.21) และ 13) การประกอบอาชีพด้วยความขยันอดทนในหน้าที่การงานเป็นเงื่อนไขด้านคุณธรรม (ร้อยละ 90.45)

ส่วนการปฏิบัติในกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนจำแนกโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.77) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่าทุกด้านมีการปฏิบัติในกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ได้แก่ 1) ด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 3.96) 2) ด้านการเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกัน (ค่าเฉลี่ย 3.94) 3) ด้านการดำรงชีวิต (ค่าเฉลี่ย 3.93) 4) ด้าน

การออม (ค่าเฉลี่ย 3.69) 5) ด้านการลดรายจ่าย (ค่าเฉลี่ย 3.64) 6) ด้านการเพิ่มรายได้ (ค่าเฉลี่ย 3.60)

ตารางที่ 8.4 แสดงระดับการปฏิบัติในกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกโดยภาพรวม

การปฏิบัติในกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Mean	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
ด้านการลดรายจ่าย	3.64	0.82	มาก
ด้านการเพิ่มรายได้	3.60	0.98	มาก
ด้านการออม	3.69	0.88	มาก
ด้านการดำรงชีวิต	3.93	0.69	มาก
ด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.96	0.75	มาก
ด้านการเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกัน	3.94	0.82	มาก
รวม	3.77	0.73	มาก

ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า รายข้อที่น่าสนใจและมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้านหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 4.33) รองลงมา ได้แก่ การยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา (ค่าเฉลี่ย 4.16) และการประกอบอาชีพของตนและสมาชิกในครอบครัวเป็นอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักพอประมาณและไม่ลงทุนเกินตัว (ค่าเฉลี่ย 4.13) การร่วมทำบุญในวันสำคัญของศาสนาและบริจาคทุนทรัพย์ (เงิน) ให้แก่ผู้ยากไร้ (ทำทาน) (ค่าเฉลี่ย 4.07) ซึ่งให้เห็นว่าประชาชนปฏิบัติกิจกรรมด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 3.96) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้านหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 4.33) เนื่องจากครัวเรือนในชุมชนเมืองการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าหลากหลายชนิดบ่อยครั้งที่ต้องใช้พร้อม ๆ กันจำนวนหลายประเภทซึ่งทำให้สิ้นเปลืองพลังงานและเพิ่มรายจ่ายของครัวเรือนมากขึ้นด้วย ดังนั้นจึงทำให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญในการใช้พลังงานไฟฟ้าให้น้อยลง หรือเลือกใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ประหยัดพลังงานและจะเป็นการประหยัดรายจ่ายลงอีกทางหนึ่งด้วย เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ ศิริวรรณ พัฒนารุ่งพานิช (2552: 78-83) ที่ทำการศึกษารื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนิน

ชีวิตของข้าราชการทหาร กอง 9 ศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย พบว่าข้าราชการ กอง 9 ศูนย์รักษาความปลอดภัยส่วนใหญ่มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมากโดยเฉพาะการเลือกเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีฉลากประหยัดไฟ การทำบัญชีครัวเรือน รายรับ-จ่าย เป็นต้นนอกจากนี้ประชาชนยังมีกิจกรรมในด้านการเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกัน (ค่าเฉลี่ย 3.94) โดยเฉพาะในเรื่องการร่วมทำบุญในวันสำคัญของศาสนาและบริจาคทุนทรัพย์ (เงิน) ให้แก่ผู้ยากไร้ (ทำทาน) (ค่าเฉลี่ย 4.07) ประชาชนจะให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน มักเข้าวัดฟังธรรม ทำบุญ หรือบริจาคทานในวันสำคัญทางพุทธศาสนา อยู่แล้ว เรื่องการเอื้ออาทรต่อกันในชุมชนหรือนอกชุมชนจึงเป็นเรื่องที่ทุกคนตระหนักเห็นถึงความสำคัญนี้เสมอ

ส่วนผลการศึกษาด้านการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับเห็นด้วยกับการประยุกต์ใช้แต่ละประเด็น ได้แก่ 1) ด้าน “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง (ค่าเฉลี่ย 4.13) 2) ด้านจิตใจ และด้านสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.05) 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 3.95) 4) ด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 3.90) และ 5) ด้านเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 3.49) ดังนี้

ตารางที่ 8.5 แสดงระดับความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ

บุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านจิตใจ	4.05	0.70	เห็นด้วย
ด้านเศรษฐกิจ	3.90	0.74	เห็นด้วย
ด้านสังคม	4.05	0.74	เห็นด้วย
ด้านเทคโนโลยี	3.49	1.04	เห็นด้วย
ด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม	3.95	0.78	เห็นด้วย
ด้าน “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง	4.13	0.67	เห็นด้วย
รวม	3.88	0.70	เห็นด้วย

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2556)

ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายข้อในแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ตนและสมาชิกในครอบครัว ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีตลอดสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักธรรมทางศาสนาอยู่เสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.22) การมีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ท่านชุมชนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันพ่อ แม่ วันเด็ก เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 4.21) ตนและสมาชิกในครอบครัวจะยึดมั่นในการประกอบอาชีพที่สุจริตเสมอถึงแม้ว่าครอบครัวจะตกอยู่ในภาวะลำบากและขาดแคลนก็ตาม (ค่าเฉลี่ย 4.18) โดยความเป็นจริงประชาชนในชุมชนเขตคูสิตมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว แต่เพียงไม่เข้าใจว่าสิ่งที่ปฏิบัติเป็นความพอเพียงหรือไม่ อย่างไรเท่านั้นเอง และที่สำคัญประชาชนไม่ได้มีความทุกข์ยากลำบากจนไม่สามารถเลี้ยงชีพได้ แต่กลับพบว่าประชาชนมักจะรู้และเข้าใจว่าตนเองมีศักยภาพเพียงใด จะดำรงชีพอยู่อย่างไรกับชีวิตในชุมชนเมือง จะเอาตัวอย่างไรในสภาวะเศรษฐกิจข้าวของแพง จะปฏิบัติตามตามหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างไรจึงจะทำให้ตนเองมีความสุขตามอัตภาพซึ่งสิ่งเหล่านี้ประชาชนสามารถปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันอยู่ จึงทำให้ประชาชนมีความเห็นด้วยว่า ตนเองมีความพอใจ มีความสุข ยินดีกับชีวิตตามอัตภาพของตนเองที่เป็นอยู่แล้วในขณะนี้ นี่คือการพอเพียง ตามความคิดเห็นของประชาชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยของนฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์ และชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์ (2550: 111) ผู้ที่ประกอบอาชีพตามเศรษฐกิจนอกภาคทางการในเขตเมือง กรณีศึกษาในเขตดินแดง ซึ่งมีความเป็นไปได้ หรืออาจกล่าวว่า ณ เวลาปัจจุบันมีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว หากแต่ไม่ปรากฏชัดเจนในรูปของกลุ่ม หรือขบวนการที่มีชื่อหรือวัตถุประสงค์ชัดเจน เมื่อศึกษาเจาะลึกพบว่า ผู้ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญานี้ มีความสุขในชีวิตได้ตามอัตภาพของฐานะตนเอง

ส่วนผู้นำชุมชนมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ใน 3 ประเด็นสำคัญดังนี้

1) การลดรายจ่ายในแต่ละวันหรือแต่ละเดือน ผู้นำส่วนใหญ่จะมีการจ่ายเฉพาะที่จำเป็นสำหรับการครองชีพในแต่ละวันเท่านั้น กำหนดความจำเป็นวันต่อวัน เช่นค่าอาหารเช้า เที่ยง เย็น ค่ำรถ(เดินทางไป-กลับที่ทำงาน) เป็นต้น แต่พบว่าถ้าหากไม่จำเป็นที่จะต้องเดินทางไปไหนด้วยตนเองก็จะใช้วิธีการโทรศัพท์ หรือหากใกล้ก็จะไม่ใช้รถส่วนตัว จะลดของฟุ่มเฟือย และอบายมุขเช่นเหล้า บุหรี่ เป็นต้น ส่วนสมาชิกในครอบครัวมีวิธีการการลดรายจ่ายในแต่ละวัน/แต่ละเดือนโดยจะเป็นลักษณะช่วยกันประหยัดน้ำ ไฟฟ้า ไม่ค่อยสุรุ่ยสุร่ายนัก เพราะโดยส่วนใหญ่สมาชิกยังเป็นวัยเรียน

ทำให้ค่าใช้จ่ายที่จะจ่ายในแต่ละวันจะมาจากบิดา มารดาเท่านั้นจึงทำให้ประหยัดไปด้วยในตัว และ บางครั้งลูก ๆ ของผู้นำชุมชนจะเข้าใจและเห็นใจพ่อแม่ ทำให้รู้จักเก็บหอมรอบริบด้วย

2) การออม ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีการออมเกือบทุกครอบครัว ทั้งออมเพื่อยามฉุกเฉิน เพื่อ เป็นการศึกษาของลูก โดยจะจัดออมไว้กับการฝากเงินในธนาคารพาณิชย์ ซึ่งบางครั้งเวลามีรายได้ พิเศษเข้ามา ก็จะได้เก็บเอาไว้เป็นสลากออมสินด้วย และบางคนออมผ่านกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ นอกจากนี้ยังมีเงินสำหรับใช้จ่ายที่จำเป็นของแต่ละวัน แต่ละเดือน เช่น ค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้า ค่า โทรศัพท์ เป็นต้น โดยการใช้จ่ายมักจะมีการแบ่งส่วนรายรับรายจ่ายเหมือนเช่นการทำบัญชี ดังคำ สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนพัฒนาระนองกลางที่กล่าวว่า รายจ่ายจะมีจำพวกค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า กับ ค่าใช้จ่ายจำเป็นแต่ก็มีการจัดแบ่งส่วนอย่างชัดเจนเช่นเดียวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน ส่วนสมาชิก ในครอบครัวมีวิธีการออม เป็นลักษณะการออมภายในครัวเรือนเช่น เด็กเยาวชนให้หยอดกระปุก เป็นต้น ซึ่งสมาชิกจะได้รับการปลูกฝังให้ลูกหลานรู้จักการออม ปลูกฝังเขาตั้งแต่เด็ก

3) การเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกันในครอบครัว/ญาติพี่น้อง และชุมชน พบว่าส่วนใหญ่จะดูแล ซึ่งกันและกัน ให้คำปรึกษาแก่กันและกันมากกว่า ทั้งนี้ในหลายครอบครัวของผู้นำจะสอนลูกด้วย เหตุผล ซึ่งเมื่อมีปัญหาระหว่างกันในครอบครัวจะเลือกวิธีการพูดคุยกันก่อนเสมอ ส่วนวิธีการเอื้อ อาทร เกื้อกูลต่อกันในชุมชนที่อาศัยอยู่ ซึ่งทุกคนมีบทบาทเป็นประธานชุมชน กรรมการชุมชนหรือ เลขาธิการประธานของชุมชน จะมีบทบาทหน้าที่อยู่ชัดเจน เช่น รับเรื่องร้องเรียนต่างๆของชาวบ้าน ที่เดือดร้อน และจะประสานงานกับหน่วยงานต่างๆเพื่อให้ชาวบ้านมีชีวิตและสุขภาพที่ดีขึ้น ทำ กิจกรรมต่างๆ การเข้าร่วมอบรมตามหน่วยงานต่างๆ แล้วจากนั้นก็ต้องนำความรู้มาเผยแพร่ให้กับ คนในชุมชน จัดเวลาประชุมกัน นัดรวมกันแล้วบอก หรือไม่ก็ใช้วิธีเสียงตามสาย ดูแลชุมชนในด้าน สิ่งแวดล้อม รวมถึงการจัดกิจกรรม ประสานงาน พิมพ์เอกสาร เป็นต้น เมื่อพิจารณาถึงสมาชิกใน ครอบครัวมีวิธีการเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกันในชุมชนของผู้นำมักจะเน้นการให้ความร่วมมือช่วยเหลือ ชุมชนเมื่อมีเวลาเช่น การทำเวทีกางเต็นท์ เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นต้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตาม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานครได้แก่ตำแหน่งหน้าที่ที่ รับผิดชอบการได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมส่วน ทัศนคติเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ

บุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlations Coefficient) เท่ากับ .495 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (มีสัมพัทธ์เชิงบวกอยู่ระดับระดับปานกลาง ($r = .495^{**}$)) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlations Coefficient) เท่ากับ .486 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (มีสัมพัทธ์เชิงบวกอยู่ระดับระดับปานกลาง ($r = .486^{**}$)) ส่วนการได้รับข้อมูลข่าวสารทางหนังสือวารสารนิตยสารสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลาง ($r = .318^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการได้รับข้อมูลข่าวสารทางการพูดคุยสนทนากับครอบครัวและเพื่อนต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลาง ($r = .437^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รวมถึงการได้รับข้อมูลข่าวสาร Internet (อินเทอร์เน็ต, Online ต่างๆ) ต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลาง ($r = .328^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ ตัวแปรที่น่าสนใจคือ กิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlations Coefficient) เท่ากับ .750 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (มีสัมพัทธ์เชิงบวกอยู่ระดับระดับสูง ($r = .750^{**}$))

ตารางที่ 8.6 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Correlations

		กิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือน	การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
กิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือน	Pearson Correlation	1	.750(**)
	Sig. (2-tailed)	.	.000
	จำนวน	398	398
การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Pearson Correlation	.750(**)	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.
	จำนวน	398	398

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2556)

5.5สรุป

ประชาชนและผู้นำชุมชนในเขตคูสิต กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ดี มีกิจกรรมที่ปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้วเพียงแต่ไม่ทราบว่าตนเองได้ปฏิบัติตาม และการปฏิบัติอยู่ในเพียงคำจำกัดความเฉพาะที่ตนเองรู้และเข้าใจในชีวิตประจำวัน เช่น ประหยัด อดออม ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่สุร่ยสุร่าย ใช้จ่ายที่คุ้มค่า รู้จักการนำสิ่งของเหลือใช้มาใช้ใหม่ ไม่เอาเปรียบและเบียดเบียนคนอื่น เป็นต้น ทั้งนี้คนที่มีส่วนร่วมในชุมชน สังคมมากเช่น การเป็นสมาชิกในสังคม การมีตำแหน่งที่ต้องรับผิดชอบ รวมถึงการได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง จะมีการปฏิบัติและรู้จักการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ดีกว่าคนที่ไม่มีส่วนร่วมเลย

6. การบูรณาการงานบริการวิชาการสู่การเรียนการสอน

มูลนิธิ ภูเขาชะโนด (2555) ได้จัดทำโครงการบริการวิชาการบูรณาการกับการวิจัยและการเรียนการสอน ชื่อว่า “โครงการบริการวิชาการ: การอบรมเชิงปฏิบัติการในการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความพอเพียงตามวิถีชีวิตคนเมือง” โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการเปิดพื้นที่ให้กับประชาชน คณาจารย์ และนักศึกษาได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงของวิถีคนเมือง ทั้งนี้หลักการและเหตุผลที่สำคัญตาม พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ที่มุ่งเน้นแก้ปัญหาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืน โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้มีนโยบายที่เป็นการผลักดันและสนับสนุนคือการทำบริการวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนและสังคมอย่างมีคุณภาพ เพื่อยกมาตรฐานชุมชน สังคม ดังนั้นการจัดทำโครงการการอบรมเชิงปฏิบัติการในการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความพอเพียงตามวิถีชีวิตคนเมืองจึงเป็นการบูรณาการทั้งในด้านการเรียนการสอน และด้านการวิจัยเพื่อชุมชนมากำหนดเป็นแนวทางจัดดำเนินการ ที่สำคัญก็คาดหวังให้เกิดความเข้มแข็งแก่ประชาชนในชุมชนของเขตดุสิต กรุงเทพมหานครซึ่งมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การประยุกต์ใช้ในระดับบุคคลและครอบครัวและเพื่อจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายประจำวันหรือบัญชีครัวเรือนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมของครอบครัว รวมทั้งเพื่อเตรียมความพร้อม และทำการทดลองนำรูปแบบการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายไปประยุกต์ใช้จริงซึ่งมีรายละเอียดของแนวทางการจัดกิจกรรมดังนี้

เป้าหมายเชิงปริมาณ คือ ประชาชนในชุมชนท่าवासูกกรี ชุมชนบ้านพักองค์การทอผ้า และชุมชนวัดประหาระปือธรรมเขตดุสิต กรุงเทพมหานครที่จะเข้าร่วมโครงการชุมชนละ 10 คน จะได้ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คนโดยจัดกิจกรรมในวันที่ 2-3 เมษายน 2555 ณ ห้องประชุมนิภา นภดล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

6.1 ลักษณะโครงการ

1) โครงการบริการวิชาการนี้มีลักษณะเป็นการฝึกอบรม บรรยาย ประชุมเชิงปฏิบัติการการวิเคราะห์รวมถึงเป็นการให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะแก่ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการตลอดระยะเวลาที่จัดโครงการ นอกจากนี้ยังตอบยุทธศาสตร์ที่ 6 และสอดคล้องกับการตรวจประกันคุณภาพองค์ประกอบที่ 5 การบริการวิชาการแก่สังคม

2) เป็นการบูรณาการทั้งสองประการ ได้แก่

- โครงการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน
ของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

- การเรียนการสอนรายวิชา SIM2110 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ (Social-Economics under the Royal Initiatives) 3(3-0-6) สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

6.2 องค์ความรู้ที่ใช้บริการวิชาการ

การนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน เรื่อง การออม และการทำบัญชีค่าใช้จ่าย ที่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนที่อยู่ในเมืองทั้งนี้อาศัยการลงมือปฏิบัติจริง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันนำไปใช้ประโยชน์ โดยพบว่า ประชาชนที่ได้รับองค์ความรู้ไปดำเนินการจัดทำบัญชีครัวเรือนอยู่ที่ชุมชนวัดประหารระบือธรรม และชุมชนบ้านพักองค์การทอผ้า เป็นส่วนใหญ่

ภาพที่ 8.6 การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการจัดทำบัญชีครัวเรือน
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 2-3 เมษายน 2555 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ภาพที่ 8.7 การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนในการจัดทำบัญชีครัวเรือนสำหรับคนเมือง
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 2-3 เมษายน 2555 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

6.3 ผลการดำเนินงาน

คณะทำงานได้ทำการศึกษา สํารวจปัญหาและความต้องการชุมชน และจัดประชุม คณะทำงาน วางแผน กำหนดปฏิทิน และการนัดหมายในการดำเนินกิจกรรมโครงการ (P) กำหนด วันร่วมกับผู้เข้าร่วมโครงการและดำเนินการจัดโครงการและกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในวันที่ 2-3 เมษายน 2555 (D) ประชาชนร่วมลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ร่วมกันคิดและสรุปผลตาม กำหนดการโครงการจึงทำการตรวจสอบผลจากผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 45 คนมากกว่าที่กำหนดไว้ 15 คน ดังตารางต่อไปนี้ (C)

ตารางที่ 8.7 เกณฑ์การประเมินผลโครงการบริการวิชาการแก่สังคม

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย (ร้อยละ)		ผลการประเมิน (ร้อยละ)	การบรรลุ	
				บรรลุ	ไม่บรรลุ
1. ด้านความพึงพอใจ	80*	80**	90	✓	
2. ด้านความรู้ความเข้าใจ	80*	90**	90	✓	
3. ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์	80*	85**	90	✓	

* ประชาชนทั่วไป/ชาวบ้าน/ชุมชน/สังคม

** ครู/อาจารย์/นักวิชาการ/นิสิตนักศึกษา

นอกจากนี้คณะทำงานได้ลงพื้นที่ติดตามในการตรวจผลจำนวน 5 ครั้งจึงได้นำผลมาเพื่อสรุปให้กับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการพบว่า ผลที่ต้องมีผู้ดำเนินการที่ต่อเนื่องอยู่เพียงท่านเดียวเนื่องจากปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ จึงจะมีการกำหนดโครงการในการใช้รูปแบบที่ง่ายกว่าเดิมในปีงบประมาณถัดไป (A)

ส่วนผลการประเมินโครงการตามรายด้านที่กำหนดไว้ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินรายด้านและรายข้อดังนี้

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน	ระดับคุณภาพ
4.21 - 5.00	มากที่สุด
3.41 - 4.20	มาก
2.61 - 3.40	ปานกลาง
1.81 - 2.60	น้อย
1.00 - 1.80	น้อยที่สุด

เกณฑ์ประเมินความรู้และความพึงพอใจโดยคิดเป็นร้อยละ (%)

คะแนนเฉลี่ย	ระดับคุณภาพ	ร้อยละ (%)
4.21 - 5.00	มากที่สุด	90 %
3.41 - 4.20	มาก	80 %
2.61 - 3.40	ปานกลาง	70 %
1.81 - 2.60	น้อย	60 %

1.00 - 1.80	น้อยที่สุด	50 %
เกณฑ์ประเมินการนำไปใช้ประโยชน์โดยคิดเป็นร้อยละ (%)		
คะแนนเฉลี่ย	ระดับคุณภาพ	ร้อยละ (%)
1.34 - 2.00	มาก	90 %
0.67 - 1.33	น้อย	50 %
0 - 0.66	ไม่นำไปใช้	0 %

ผลการประเมินพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการได้ความรู้จากกิจกรรมโครงการการอบรมเชิงปฏิบัติการในการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความพอเพียงตามวิถีชีวิตคนเมืองอยู่ระดับที่มากที่สุด โดยเฉพาะการรับรู้ถึงการรับรู้ถึงความสำคัญของ “เศรษฐกิจพอเพียง” มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (Mean = 4.73 S.D. = 0.52) ส่วนด้านความพึงพอใจ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจส่วนใหญ่อยู่ระดับมากที่สุด โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของความเหมาะสมของสถานที่ในการจัดโครงการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (Mean = 4.60 S.D. = 0.50) และด้านการนำไปใช้ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการจะนำความรู้และกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในภาพรวมอยู่ระดับที่มากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อสิ้นสุดโครงการจะนำความรู้ที่ได้รับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เผยแพร่ให้กับเพื่อน และญาติพี่น้องได้เกิดความตระหนักในชีวิตที่พอเพียงได้ (Mean = 1.80 S.D. = 0.55) ดังตารางที่ 8.7 ต่อไปนี้

ตารางที่ 8.8 ค่าเฉลี่ยแสดงผลการประเมินผลโครงการบริการวิชาการ: การอบรมเชิงปฏิบัติการในการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความพอเพียงตามวิถีชีวิตคนเมืองรายด้านและรายข้อ

ข้อที่	ข้อความถาม	Mean	S.D.	ระดับ
ด้านความรู้และความเข้าใจ				
1.	การรับรู้ถึงความสำคัญของ “เศรษฐกิจพอเพียง”	4.73	0.52	มากที่สุด
2.	การรับรู้และเข้าใจในการจัดทำ “บัญชีครัวเรือน”	4.20	0.66	มาก
3.	ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เป็นหลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง	4.47	0.63	มากที่สุด
4.	การจัดทำบัญชีครัวเรือนจะประสบผลสำเร็จได้ต้องเกิดจากตัวเราและต้องทำทันที	4.40	0.62	มากที่สุด
รวม		4.45	0.44	มากที่สุด

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2555)

ตารางที่ 8.8 (ต่อ)

ข้อที่	ข้อความคำถาม	Mean	S.D.	ระดับ
ด้านความพึงพอใจ				
5.	ความเหมาะสมของสถานที่ในการจัดโครงการ	4.60	0.50	มากที่สุด
6.	ความรู้และการบรรยายของวิทยากร“เศรษฐกิจพอเพียงผ่านผลการวิจัย ของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”	4.37	0.72	มากที่สุด
7.	ความรู้และการบรรยายของวิทยากร“การดำรงชีพอย่างพอเพียงตามวิถีชีวิตคนเมือง”	4.47	0.51	มากที่สุด
8.	ความรู้และการบรรยายของวิทยากร“การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติเชิงวัฒนธรรม”	4.37	0.56	มากที่สุด
9.	ความรู้และการบรรยายของวิทยากร“การจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชนในชุมชนเมือง”	4.23	0.68	มากที่สุด
10.	ความรู้และการบรรยายของวิทยากร“กระบวนการทัศน์และแนวทางในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความพอเพียงตามวิถีชีวิตคนเมือง”	4.20	0.71	มาก
11.	ระยะเวลาที่มีความเหมาะสมในการจัดโครงการ	4.40	0.81	มากที่สุด
12.	การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม/โครงการ	4.07	0.83	มาก
รวม		4.34	0.47	มากที่สุด
ด้านการนำไปใช้				
13.	ท่านคิดว่าจะนำความรู้ด้านจัดทำบัญชีครัวเรือนไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันและครอบครัวได้	1.77	0.57	มาก
14.	เมื่อสิ้นสุดโครงการท่านสามารถนำความรู้ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือนไปแนะนำให้กับคนอื่นได้	1.77	0.57	มาก
15.	เมื่อสิ้นสุดโครงการจะนำความรู้ที่ได้รับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เผยแพร่ให้กับเพื่อน และญาติพี่น้องได้เกิดความตระหนักในชีวิตที่พอเพียงได้	1.80	0.55	มาก
รวม		1.78	0.54	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2555)

6.4 ปัญหาและอุปสรรค

ประชาชนขาดความอดทนอดกลั้น ไม่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่จะฝึกเขียน เพราะทั้งรายจ่ายและรายรับไม่มีรูปแบบที่ตายตัว (ต้องฝึกปฏิบัติจริงเท่านั้นถึงจะเข้าใจ และต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่องเท่านั้นจึงจะทำได้)

นอกจากนี้ ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2556) เมื่อปี 2556 ได้จัดบริการวิชาการเรื่อง การประยุกต์หลักธรรมตามวิถีชีวิตเยาวชน 84 คนพอเพียงเพื่อความอยู่อย่างยั่งยืน เป็นโครงการต่อเนื่องตามการอบรมเชิงปฏิบัติการในการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความพอเพียงตามวิถีชีวิตคนเมือง ในฐานะคณาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในของประชาชนทุกระดับ ทุกสาขาวิชาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย โดยจะเริ่มต้นที่ระดับบุคคลและครอบครัวก่อน ซึ่งจะจัดให้ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำวัน และการทดลองปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้เห็นคุณค่าอย่างแท้จริงในการเรียนรู้วิถีชีวิตที่พอเพียงสำหรับ 84 คนเมือง พร้อมกับมุ่งหวังให้โครงการบริการวิชาการนี้เป็นกระบวนการในการเรียนรู้สอนแบบ Learning by Doingที่จะเป็นการก่อเกิดความร่วมมือที่ร่วมกันระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาต่อไปในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การประยุกต์ใช้ในระดับบุคคล (เยาวชน) เป็นโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของมหาวิทยาลัยด้านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการเป็นนักศึกษาจำนวน 84 คนได้รับความรู้ในด้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยการลงพื้นที่ไปพักร่วมกับชาวบ้านที่แหล่งเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดนวัตกรรมเทคโนโลยีสู่ชุมชน บ้านสารภี และชุมชนบางคนที่ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งนักศึกษาและเยาวชนได้อยู่ร่วมกันจำนวน 2 วัน 1 คืน (18-19 มิถุนายน 2556) โดยเดินทางจากมหาวิทยาลัยไปพร้อมกับการมีคณาจารย์จำนวน 2 ท่านที่ควบคุมดูแลไป ได้แก่ อาจารย์ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และอาจารย์ว่าที่ร้อยตรีหญิง เพ็ญนภา ปาละปิ่น

ภาพที่ 8.8 อบรมก่อนเดินทางไปร่วมโครงการ

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2556 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

กำหนดการโครงการ	
“โครงการการประยุกต์หลักสูตรตามวิถีชีวิตเยาวชน 84 คนพอเพียงเพื่อความสุขอย่างยั่งยืน” ณ ชุมชนบ้านบางคนที อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม วันที่ 18-19 มิถุนายน 2556	
วันที่ 10 มิถุนายน 2556 เวลา 11.00-16.00 น.	ไปสำรวจพื้นที่ตำบลบางคนที ตลาดน้ำบางน้อยและศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมสู่ชุมชน
วันที่ 18 มิถุนายน 2556	รายละเอียด
06.00 น.	ลงทะเบียน/เดินทางออกจามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร
08.30-09.00 น.	พิธีเปิดโครงการ
09.00-12.00 น.	บรรยายเรื่อง เรียนรู้วิถีชีวิตพอเพียงของชาวสวนมะพร้าวบ้านสารภี
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-17.00 น.	บรรยายเรื่อง การใช้ประโยชน์จากคอกน้ำกักวิถีชีวิตชาวสวนมะพร้าว และศึกษา 20 ฐานการเรียนรู้
17.00-18.00 น.	กิจกรรมสรุปบทเรียนแต่ละฐานการเรียนรู้
18.00-19.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
19.00-21.00 น.	สัมมนาการสร้างสามัคคี
21.00 น.	สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน
* หมายเหตุ : รับประทานอาหารว่าง เวลา 10.45 น. และ 14.45 น.	
วันที่ 19 มิถุนายน 2556	
07.00-08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.00-09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00-12.00 น.	บรรยายเรื่อง การดำรงชีวิตแบบพอเพียงของชาวชุมชนบ้านบางคนทีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-17.00 น.	บรรยายเรื่อง วิถีชีวิตชาวบ้านริมน้ำแม่กลองที่ผูกพันกับการค้า
17.00-18.00 น.	กล่าวขอบคุณชุมชน และมอบของที่ระลึก
	พิธีปิดโครงการ
	เดินทางกลับจากจังหวัดสมุทรสงครามสู่กรุงเทพมหานคร
* หมายเหตุ : รับประทานอาหารว่าง เวลา 10.45 น. และ 14.45 น.	

ภาพที่ 8.9 กำหนดการโครงการบริการวิชาการ

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2555)

ภาพที่ 8.10 ป้ายประชาสัมพันธ์โครงการ

ทั้งสองชุมชนเป็นชุมชนที่มีวิถีการทำน้ำตาลมะพร้าว มีการปลูกมะพร้าวมาก วิถีชีวิตจึงเป็นชาวสวน นอกจากนี้ยังดำรงชีวิตด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เยาวชนจะได้รับความรู้ต่าง ๆ ของชาวบ้านและได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับชุมชนได้ และยังสามารถทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การแข่งขันจับปลา การปลูกต้นมะพร้าว การทำน้ำยาล้างจาน การอาหารทานด้วยกัน เป็นต้น

ภาพที่ 8.11 อบรมพื้นฐานและรับรู้ข้อมูลของแหล่งเรียนรู้บ้านพี่สุชล สุขเกษม
 ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2556 ศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านสารภี สมุทรสงคราม

ภาพที่ 8.12 ลงมือทำงานร่วมกัน
 ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2556 ศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านสารภี สมุทรสงคราม

ภาพที่ 8.13 ลงศึกษาแต่ละฐานความรู้

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2556 ศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านสารภี สมุทรสงคราม

ภาพที่ 8.14 นำเสนองาน

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2556 ศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านสารภี สมุทรสงคราม

ผลสำเร็จด้วยการสรุปโครงการทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านความรู้ความเข้าใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จึงทำให้บรรลุผลสำเร็จในการจัดโครงการครั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบว่าเยาวชนส่วนใหญ่สามารถการนำหลักธรรมตามวิถีความพอเพียงเพื่อความสุขอย่างยั่งยืนนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็นต่อการปรับแนวคิดของเยาวชนให้เกิดความพอเพียง และสามารถรับรู้และเข้าใจของคำว่า “วิถีชีวิตพอเพียงเพื่อความสุขอย่างยั่งยืน” และรับรู้ถึงความสำคัญ of คำว่า “การประยุกต์หลักธรรมตามวิถีชีวิตพอเพียง” ซึ่งถือว่าบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2) ด้านความพึงพอใจโดยรวมในการจัดโครงการครั้งนี้ขึ้นอยู่กับอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของผู้จัดโครงการ, วิทยากรมีองค์ความรู้ในการถ่ายทอด, รูปแบบการจัดโครงการ “การเรียนรู้ร่วมกัน”, อาหารและเครื่องดื่ม, ความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดโครงการ มีระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงทำให้ความพึงพอใจโดยรวมของการจัดโครงการบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นการแสดงว่าเยาวชนนั้นมีความตั้งใจและพร้อมที่จะเข้าร่วมโครงการเพื่อศึกษาแนวทางการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง

3) ด้านการนำไปใช้ประโยชน์โดยรวมขึ้นอยู่กับอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงการนำความรู้และข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมในฐานการเรียนรู้ต่างๆ และการร่วมพูดคุยในการเข้าร่วมกิจกรรมสนทนาการเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์และเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบว่า เมื่อสิ้นสุดโครงการสามารถนำความรู้จากการร่วมกิจกรรมไปกระตุ้นให้เกิดคนอื่นๆ ได้ปฏิบัติตามได้ และเมื่อสิ้นสุดโครงการสามารถนำความรู้ด้านความสำคัญของการประยุกต์หลักธรรมตามวิถีชีวิตพอเพียงไปถ่ายทอดให้คนอื่นๆ เข้าใจ และเยาวชนนั้นตั้งใจปฏิบัติตนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน ทำให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการ

สิ่งที่ประทับใจที่สุดของผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ประโยชน์ของโครงการคือสิ่งที่ตรงความต้องการสำหรับกลุ่มเยาวชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากในโครงการมีกิจกรรมที่เรียนรู้วิถีชีวิตที่พอเพียงซึ่งได้เรียนรู้จากชาวบ้านและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมความสัมพันธ์กับน้องๆ เยาวชนในพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมสนทนาการนั้นเป็นกิจกรรมที่สร้างความประทับใจ ความสนุกสนาน และรอยยิ้มให้กับเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกมโยนกระป๋องแป้ง และการเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจ

พอเพียง โดยการนำวัสดุต่างๆ ตามธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อันก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากพื้นที่จริง และได้ความรู้ใหม่ๆ จากชาวบ้าน ทั้งนี้ด้านสถานที่พักนั้นสร้างความประทับใจให้กับเยาวชนที่ร่วมโครงการเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้าน ทำให้เยาวชนนั้นรู้สึกอบอุ่น และเหมือนกับเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวของชาวบ้าน และด้านอาหาร เครื่องดื่ม นั้นเยาวชนต่างก็ชอบชมมกกล้วยฉาบคลุกน้ำตาลของคุณลุงสุชล สุขเกษม อร์อยมาก

7. บทสรุป

การเรียนการสอนมีความจำเป็นมากที่ต้องได้รับการสนับสนุนข้อมูลจากการวิจัยเพื่อการสร้างองค์ความรู้สู่การประยุกต์ใช้ในเนื้อหาของบทเรียน เช่นเดียวกับกับรายวิชาเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ ซึ่งมีคำอธิบายรายวิชาไว้ชัดเจนว่า “ศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาพื้นฐาน แนวความคิด และแนวปฏิบัติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การสร้างสมดุลของสังคมและเศรษฐกิจที่พอเพียงเพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน” นั้นหมายความว่า การเรียนการสอนในรายวิชานี้ต้องเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นพื้นฐานในการสร้างความยั่งยืนตั้งแต่ฐานรากถึงระดับประเทศชาติ ซึ่งผู้สอนเชื่อว่า ไม่มีหลักปรัชญาของศาสนาใดที่จะทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ยั่งยืน แต่มีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประยุกต์จากหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ “มัชฌิมา” ทางสายกลาง หรือ “ความพอเพียง” ในชีวิตที่พอดี ไม่สุดโต่งนั่นเอง สิ่งที่จะต้องพัฒนานักศึกษาในรายวิชาทุกรายวิชา ผู้สอนจะต้องทำการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการสอน โดยเฉพาะรายวิชานี้จะต้องทำการวิจัยด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน ซึ่งยึดกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นนักศึกษาและประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานครที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยเป็นเป้าหมายสำคัญ นอกจากนั้นต้องอาศัยการค้นคว้าตำรา วรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ เป้าหมายคือ “ติดอาวุธทางปัญญา สร้างคุณค่าในตนเอง เพื่อให้นักศึกษาไปพัฒนาชาติ และให้เป็นมนุษย์พันธุ์พอเพียง ที่นึกถึงประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ของประเทศต้องมาก่อนเสมอ” ให้อยู่ทุก ๆ หน่วยงานในประเทศไทย

8. กิจกรรมและคำถามท้ายบท

8.1 กิจกรรม: กำหนดให้นักศึกษาอ่านเอกสารประกอบการสอน ตอบคำถามเป็นรายบุคคล เพื่อเก็บคะแนน โดยใช้เวลาในการอ่านเอกสาร 45 นาทีแล้วแบบทดสอบและใบงาน 1 ชั่วโมง 30 นาที

นอกจากนี้แบ่งกลุ่มออกเป็น 6 กลุ่มตามจำนวนนักศึกษาโดยให้ทำการศึกษาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยและหอสมุดแห่งชาติ โดยใช้เวลา 2 ชั่วโมงเสร็จแล้วนำเสนอผลการศึกษาเอกสารในสัปดาห์ถัดไป

8.2 คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของคำว่า “การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน”?
2. จงอธิบาย หลักธรรมทางพุทธศาสนา มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรวิเคราะห์พร้อมยกเปรียบเทียบให้ชัดเจน?
3. จงอธิบายเป้าหมายสำคัญของการเรียนรายวิชา SIM2104 เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ (Social-Economics under the Royal Initiatives) คืออะไร จำแนกเป็นรายประเด็น?
4. นักศึกษามั่นใจได้อย่างไรว่า หากประชาชนปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจะสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ประเทศชาติสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน?
5. จงให้เหตุผลว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองหลวง จะสามารถประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้หรือไม่ อย่างไร?
6. เมื่อเรียนจบรายวิชานักศึกษามีแนวทางอย่างไรในการนำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง?
7. แก่นของรายวิชานี้คืออะไร สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมประเทศชาติอย่างไร?
8. นักศึกษาสามารถบูรณาการรายวิชานี้กับความเป็นสาขาการจัดการนวัตกรรมสังคมได้อย่างไร?
9. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นต้นแบบให้กับนักศึกษา หรือคนไทย อย่างไรบ้าง?
10. เราควรปฏิบัติอย่างไรจึงได้ชื่อว่า “ตามรอยพ่อ อยู่อย่างพอเพียง” ?

เอกสารอ้างอิง

- ประเวศ วะสี. (2522). **กระบวนทรรศน์ใหม่ในการพัฒนาประเทศไทย ท้องถิ่นเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ: บริษัทที่ควฟีจำกัด.
- ธนากร สังเขป. (2556). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วี. พรินท์. (1991).
- นฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์, ชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์. 2550. **เศรษฐกิจนอภาคทางการในเขตเมืองเพื่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ประเวศ วะสี. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติ การพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งจังหวัด**. กรุงเทพฯ: ศูนย์อำนวยการบริหารยุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง (ศอม.).
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. 2552. **คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง/มูลนิธิพระดาบส**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2553). **รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร**. งานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร**. งานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). **การอบรมเชิงปฏิบัติการในการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความพอเพียงตามวิถีชีวิตคนเมือง**. รายงานผลการดำเนินโครงการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2556). **การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนและผู้นำชุมชนในชุมชนเมืองในบทความที่นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 5 “ฐานการวิจัยมหาวิทยาลัยกับการพัฒนาท้องถิ่น”** ระหว่างวันที่ 17-18 กรกฎาคม 2556 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา หน้า 368 – 377.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2556). **การประยุกต์หลักธรรมตามวิถีชีวิตเยาวชน 84 คนพอเพียงเพื่อความสุขออย่างยั่งยืน**. รายงานผลการดำเนินโครงการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2556). **รูปแบบการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**. งานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. มัทรี ชูทรัพย์. 2543. **การศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การอุดมศึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2547). **พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547**. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 22 มิถุนายน 2554 จาก <http://www.thailaws.com/law/thaiacts/code1155.pdf>
- ศิริวรรณ พัฒนารุ่งพานิช. (2552). **การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของข้าราชการทหาร กอง 9 ศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย**. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บัณฑิตวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ศุภวัฒน์ โพธิ์เจริญ. (2547). **การล้อมเกลตาทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยพายัพ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ๒๑เซ็นจูรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สำนักงานเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับชุมชน. (2553). **โครงการชุมชนพอเพียง**. สืบค้นวันที่ 22 มิถุนายน 2556 จาก <http://www.chumchon.go.th/index1.php>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ. (2544). **รายงานการวิจัยเรื่อง การน้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติในสถาบันราชภัฏ**. กรุงเทพฯ: cursสภาลาดพร้าว.

- สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต. (2551). **ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สุชา จันทน์เอม. (2539). **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- โสภาคีศรางกูร ณ อยุธยา, พันเอก. (2553). **ความรู้ความเข้าใจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี**. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บัณฑิตวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- อภิชัย พันธเสน, บรรณาธิการ. (2555). **เหลี่ยมหลังเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในทศวรรษหน้า (2556-2565)**. กรุงเทพฯ: บริษัทวิวกิจ จำกัด.
- อุมาพร น้ำคนคูปต์, อรุณลักษณ์ ทูมมากรณ์, พัทธนันท์ วงศ์วิชบุตม์. 2544. **รูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษาสถาบันราชภัฏกำแพงเพชร**. สำนักวิจัยสถาบันราชภัฏกำแพงเพชร มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3 rd ed.). Tokyo: Harper.

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ จงเจริญยิ่งยง. (2549). **มนุษย์ ชุมชน กับเศรษฐกิจ**. เชียงใหม่: สุเทพการพิมพ์.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2542). **พอยู่ พอกิน (เศรษฐกิจพอเพียง)**. กรุงเทพฯ: ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). **หนังสือเรียนสาระการพัฒนาสังคม วิชาการศึกษาพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม (สค31003) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย**. ลิขสิทธิ์เป็นของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 36/2554.
- กิริติ บุญเจือ. (2538). **ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. (ม.ป.ท.).
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: นวสารสินการพิมพ์.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2550). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ และคณะ. (2552). **วิเคราะห์นโยบายมหภาคของรัฐในมิติต่าง ๆ จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ.2540-2549) เล่มที่ 2**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). **วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศักดิ์ จรยุทธสวัสดิ์. (2548). **ระบบเศรษฐกิจและพัฒนาการเศรษฐกิจไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ส.เสริมมิตรการพิมพ์.
- ณรงค์ โชควัฒนา. (2542). **เศรษฐกิจชุมชน ทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พบลิงซ์.

- ณัฐพงษ์ ทองภักดี. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย**.
วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 47 ฉบับที่ 1/2550.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2527). **การพัฒนาชนบท เน้นหนักการพัฒนาสังคมและแนวความคิดความ
จำเป็นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2550). **MODEL การจัดการเรียนรู้ ตามปรัชญาพระราชทาน “เศรษฐกิจ
พอเพียง”**. กรุงเทพฯ: ชารอักษร.
- ทับทิม วงศ์ประยูร และคณะ. (2540). **มนุษย์กับเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- ธนากร สังเขป. (2556). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วี. พรินท์. (1991).
- ธันวา จิตต์สงวน และคณะ. (2551). **โครงการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง:
บทเรียนจาก 40 หมู่บ้าน**. เอกสารรายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย (Final Report) โดยคณะ
นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2549). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. พิมพ์ครั้งที่ 5.
กรุงเทพฯ: วี. อินเตอร์ พรินท์.
- นฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์, ชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์. (2550). **เศรษฐกิจนอภาคทางการใน
เขตเมืองเพื่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นันทพร ศรีสุทธะ. (2544). **วิถีชีวิตชุมชนกับการเกิดโรคเบาหวาน กรณีศึกษาชุมชนบ้านจัว ตำบล
สมัย อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บันเทิง พาพิจิตร. (2549). **ประเพณี วัฒนธรรมไทย และคติความเชื่อ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ประเวศ วะสี. (2522). **กระบวนทรรศน์ใหม่ในการพัฒนาประเทศไทย ท้องถิ่นเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ:
บริษัทที่ควพีจำกัด.
- ประเวศ วะสี. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงภาคปฏิบัติ การพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งจังหวัด**.
กรุงเทพฯ: ศูนย์อำนวยการบริหารยุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง (ศอม.).
- ประเวศ วะสี. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**. พิมพ์
ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ประเวศ วะสี. (2551). **จุดเปลี่ยนประเทศไทย หัวใจคือชุมชน**. กรุงเทพฯ: ออฟเซทเพรส.
- ปราโมทย์ ไม้กลัด. (2546). **การจัดการทรัพยากรน้ำ. ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีที่ 1
ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน – มิถุนายน 2546, หน้า 10 – 11.**

- ปรีชา ช่างขวัญเย็น. (2545). “ทุนนิยมกับพุทธศาสนา”. ในวารสารพุทธศาสนศึกษา 9(1)มกราคม-เมษายน, หน้า 4-96.
- ปริยานุช พิบูลสรารุธ. (2549). การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. เอกสารประกอบการนิทรรศการภายในหอคำหลวงห้องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระหว่างงานพืชสวนโลกจังหวัดเชียงใหม่ (กันยายน 2549).
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546).พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (ม.ป.ป.). เศรษฐกิจ. [Program: The Royal Institute's Electronic Dictionary 1.0.0]. ราชบัณฑิตยสถาน. สืบค้น/ติดตั้งเมื่อ 3 สิงหาคม 2554.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2547). อมฤตพจนานุกรม (พุทธศาสนสุภาษิต). พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2549). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). ธรรมบุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. พิมพ์ครั้งที่ 57 (ฉบับพกพา ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).
- พระยาอนุนุมากรราชชน. (2509). วัฒนธรรมเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.
- พลเดช ปิ่นประทีป และพัชรา อุบลสวัสดิ์. (2549). สังคมไทยเป็นสังคมที่ดีงามและอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน. กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์.
- พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. (2544). มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัทธา สายหู. (2526). ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม. กรุงเทพฯ: พิมพ์แอนด์.
- พิชัย ผกาทอง. (2547). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2550). แผนที่ความดี ฉบับไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (2552). คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง/มูลนิธิพระดาบส. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.

- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2553). **รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.**
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.**
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). **การอบรมเชิงปฏิบัติการในการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อความพอเพียงตามวิถีชีวิตคนเมือง. รายงานผลการดำเนินโครงการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.**
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2556). **การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนและผู้นำชุมชนในชุมชนเมืองในบทความที่นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 5 “ฐานการวิจัยมหาวิทยาลัยกับการพัฒนาท้องถิ่น” ระหว่างวันที่ 17-18 กรกฎาคม 2556 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา หน้า 368 – 377.**
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2556). **การประยุกต์หลักธรรมตามวิถีชีวิตเยาวชน 84 คนพอเพียงเพื่อความสุขอย่างยั่งยืน. รายงานผลการดำเนินโครงการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.**
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2556). **รูปแบบการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.**
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). **แนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.**
- มัทรี ชูทรัพย์. 2543. **การศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การอุดมศึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.**
- มูลนิธิ 5 ธันวาคมหาราช. (2552). **ตามรอยพ่อด้วยเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: โบนัส พีรเพรส.**
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2549). **กังหันน้ำชัยพัฒนา เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย. กรุงเทพฯ: การประปานครหลวง.**
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.**
- มูลนิธิชัยพัฒนา. 2549. **เครื่องกลเติมอากาศแบบอัดอากาศและดูดน้ำ RX-5C. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).**
- ระพีพรรณ คำหอม. (2554). **สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.**
- รัตนา สายคณิต. (2538). **มหเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.**

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลดาวัลย์ ชาติไทย, พ.ต.ท.(หญิง) ดร. (2552). พระราชทานคุณภาพชีวิต โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน. ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน – มิถุนายน, หน้า 13.
- ลีลาภรณ์ บัวสาย, บรรณาธิการ. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ว. วชิรเมธี. (2550). ความสับสนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในเนชั่นสุดสัปดาห์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 763 วันที่ 12-18 มกราคม 2550, หน้า 50.
- ว.วชิรเมธี. (2555). **อริยสัจ TODAY**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิมุตตยาลัย.
- วรรณเดช จันทรรณ. (2554). **การจัดการภาครัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วรวิฑูร์ สุวรรณฤทธิ์และคณะ. (2549). **วิถีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วรากานต์ จุฑานนท์. (2553). 19ผลสำเร็จจากกฎพาน ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มีนาคม 2553, หน้า 56-61.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2535). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ**. (2552). ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน – มิถุนายน, บพบรรณาธิการ.
- วารินทร์ บุขบรรณ. (2552). เพิ่มพูนคุณภาพชีวิต. ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน – มิถุนายน, หน้า 29-30.
- วิทยา อธิปอนันต์และคณะ, ผู้เรียบเรียง. (2543). **เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง**. จัดทำเอกสารอิเล็กทรอนิกส์โดยสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ฟอว์เพช.
- วิรัตน์ บุญมาศ. (2553). **การนำหลักคุณธรรมมาปรับใช้ร่วมกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการทหารชั้นประทวนสังกัด ศูนย์รักษาความปลอดภัย**. ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- วิศุทธิ์ เอื้อกึ่งเพชร. (2549). ใก่ดำ “ภูพาน” อีกหนึ่งอาชีพการเลี้ยงสัตว์ที่ไม่ธรรมดา. **ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน – มิถุนายน, หน้า 68.
- วุฒา อนันตทรัพย์. (2549). แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ศิลปินแห่งชาติ/กวีซีไรต์**ในวารสารกรมประชาสัมพันธ์** ปีที่ 11 ฉบับที่ 127 ประจำเดือนกรกฎาคม 2549.
- ศรีนิตย์ บุญทอง. (2548). การพัฒนาตามภูมิสังคม **ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กรกฎาคม – กันยายน 2548, หน้า 26.
- ศิริวรรณ พัฒนารุ่งพานิช. (2552). **การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของข้าราชการทหาร กอง 9 ศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย**. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บัณฑิตวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ศุภวัฒน์ โพธิ์เจริญ. (2547). **การล้อมเกล้าทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยพายัพ.
- ศุภิพรบุญบงการ. (2549). รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์จากสหประชาชาติ. **ในวารสารมูลนิธิชัยพัฒนา** ประจำเดือนสิงหาคม 2549, หน้า 8-9.
- สนธยา พลศรี. (2545). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สนิท สมัครการ. (2546). **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมชาย ดิษฐศรี. (2548). **เที่ยวไปชมไป: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ในวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2548, หน้า 41-45.
- สมพจน์ วรรณนุช. (2551). **เศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์การพัฒนา**. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมพร เทพสิทธา. (2548). **เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ**. กรุงเทพฯ:ธรรมสาร.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2552). **สังคมไทย: ลักษณะ การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2547). **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า (พ.ศ.2545-2549)**. กรุงเทพฯ: เศรษฐสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). **การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย**. นนทบุรี: สหมิตรพริ้นติ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). **แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย**. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาอมองให้ไกล ไปให้ถึง กับการพัฒนาที่ยั่งยืนวันพุธที่ 2 กุมภาพันธ์ 2548 ณ โรงแรมปรี๊นท์พาลเลซ มหานคร กรุงเทพมหานคร. (เอกสารเย็บเล่ม)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)**. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **ชีวิตพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ดอกเบญจ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: 21เซ็นจูรี่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: 21เซ็นจูรี่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **เส้นทางสู่ความพอเพียง**. กรุงเทพฯ: 21เซ็นจูรี่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2553). **6 ทศวรรษ สถาปณณ์**. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (ม.ป.ป.). **เศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต**. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2549).

รายงานผลการศึกษา ทดลองและวิจัยของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี. จัดทำโดยกองติดตามประเมินผล สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เมื่อ พฤศจิกายน 2549. (เอกสารเย็บเล่ม)

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2530). **วิทยากรกับการปลูกฝังและเสริมสร้าง**

ค่านิยม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานสถาบันราชภัฏ. (2544). **รายงานการวิจัยเรื่อง การน้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎี**

ใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติในสถาบันราชภัฏ. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2554). **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ชิน**

วัตรนายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันอังคารที่ 23 สิงหาคม 2554. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา(อรุณชกนกสิริรัตน์,ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา) (ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่: http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm)

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์จันทร์**

โอชานายกรัฐมนตรีแถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2557.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา(สมชัยหิรัญญะวณิชย์,ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา). (ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่: http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm)

สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต. (2551). **ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจ**

พอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่

ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สุชา จันทน์เอม. (2539). **จิตวิทยาทั่วไป.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน.** พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: มหา

มกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สุดาภิรมย์แก้ว. (2544). **มนุษย์กับสังคม.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. (2550). **แนวทางปฏิบัติ 7 ขั้น สู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง: จากแนวทางการปฏิบัติสู่**

แนวคิดทางทฤษฎีของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น(มหาชน).

สุพัตรา สุภาพ. (2541). **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม :ศาสนา : ประเพณี.** พิมพ์ครั้งที่ 9.

กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

- สุมาลี หวังพุดิ. (2546). **ศึกษาวีถีชีวิตของชาวบ้านตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา.**
 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุเมธ ตันติเวชกุล.(2541).การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริใน
วารสารน้ำ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง ๕.ค. 2541-
 ม.ค. 2542, หน้า 16.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2544). “เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ใน**ใต้เบื้องพระยุคลบาท**.พิมพ์
 ครั้งที่ 6 สำนักพิมพ์มติชน พฤษภาคม 2544, หน้า 284-291.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2548). หลักการทรงงานในลักษณะขององค์รวม ใน**วารสารอันเนื่องมาจาก**
พระราชดำริ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม 2548, หน้า 26-28.
- เสนห์ จามริก. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- โสภาค อิศรางกูร ณ อยุธยา, พันเอก. (2553). **ความรู้ความเข้าใจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ**
พอเพียงของประชาชนในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐ
 ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- หนังสือพิมพ์คมชัดลึก. 2558. **เศรษฐกิจพอเพียง**. ลงวันเสาร์ที่ 30 พฤษภาคม พงศ. 2558, หน้า 12.
- อภิชัย พันธเสน, บรรณาธิการ. (2549). **สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภิชัย พันธเสน, บรรณาธิการ. (2555). **เหลือหลังเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน**
ทศวรรษหน้า (2556-2565). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อำพน กิตติอำพน. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย**. นนทบุรี: เพชรรุ่งการ
 พิมพ์.
- อุมาพร น้ำคณคุปต์, อรุณลักษณ์ ทูมมากรณ์, พัชรัตน์ วงศ์วิชบุตม์. 2544. **รูปแบบการใช้ชีวิตของ**
นักศึกษาสถาบันราชภัฏกำแพงเพชร. สำนักวิจัยสถาบันราชภัฏกำแพงเพชร มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏกำแพงเพชร.
- Yamane, Taro. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis** (3 rd ed.). Tokyo: Harper.

ออนไลน์ [Online]

การปลูกหม่อนไหมเลี้ยงไหมที่ภูสิงห์. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 15 กันยายน 2554 จาก

<http://siweb.dss.go.th/sci60/team100/project/pnortheast.htm>

การพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 9

กันยายน 2554 จาก <http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/king.aspx?p=72>

โครงการวัดพระราม ๘ กาญจนภิเษก เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 9 กันยายน 2554 จาก

http://www.chaipat.or.th/chaipat/index.php?option=com_content&view=article&id=3783%3A2011-03-18-03-34-25&catid=627%3A2011-03-16-09-16-35&Itemid=175&lang=en

โครงการอัมพวา ชัยพัฒนานุรักษ์. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 10 กันยายน 2554 จาก

http://www.chaipat.or.th/chaipat/index.php?option=com_content&view=article&id=3784%3A2011-03-18-07-03-46&catid=627%3A2011-03-16-09-16-35&Itemid=175&lang=th

งานขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 10 กันยายน 2554 จาก

<http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/StudyCenter/RDPBStudyCenterProject.aspx?p=1#Top>

นพคุณบำรุงพงษ์, พ.ต.ท.,. (2554). เพียงพอที่จะอยู่อย่างพอเพียง. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 11

สิงหาคม 2554 จาก

<http://www.huaysaicenter.org/images/research/Sufficiency.pdf>

ไทยรัฐออนไลน์. (2557). เด็กไทยเตรียมท่อง 'คำนิยม 12 ประการ' เริ่มเทอม 2 ปี 57. [ออนไลน์]

สืบค้นวันที่ 18 กันยายน 2557 จาก <http://www.thairath.co.th/content/451024>.

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 9 กันยายน 2554 จาก

http://www.chaipat.or.th/chaipat/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=56

โปรแกรมพระไตรปิฎก ฉบับธรรมทาน. (2558). พระนังคตกฎเถระ ในอรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ภิกขุวรรคที่ 25. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 12 มิถุนายน 2558 จาก

<http://www.84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=35&p=10>

- พระราชกรณียกิจและพระราชดำริด้านการพัฒนาสังคม. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 25 สิงหาคม 2554 จาก <http://web.ku.ac.th/king72/2542-10/page02.htm>
- พระราชดำรัส ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. 2558. พระบรมราโชวาทในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี วันที่ 11 ธันวาคม 2512. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2558 จาก http://www.baanjomjut.com/library_3/extension-4/royal_guidance/index.html
- พระราชดำรัสคุณธรรม 4 ประการ. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 22 มิถุนายน 2554 จาก http://www.suwalaiporn.com/images/sub_1244884179/3_.pdf
- พระราชดำรัสตอบแก่พระบรมวงศานุวงศ์ และพสกนิกรที่เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม วัน ศุกร์ที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2549. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 7 กรกฎาคม 2554 จาก <http://www.panyathai.or.th>
- พลังคนสร้างสรรค์โลก รวมพลังตามรอยพ่อของแผ่นดิน. (2558). หลุมขนมครก. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 7 กรกฎาคม 2558 จาก <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.3374449379761997.1073741878.167565220083748&type=3>
- มูลนิธิสิทธิธรรมธรรมชาติ. (2554). คุ่มค่า VS คุ่มทุน. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 12 กันยายน 2554 จาก <http://agrinateure.opendream.in.th/node/230>
- ราชกิจจานุเบกษา. (2547). พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 22 มิถุนายน 2554 จาก <http://www.thailaws.com/law/thaiacts/code1155.pdf>
- เศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 30 มิถุนายน 2554 จาก <http://www.rdpb.go.th/thai/concept/ecot.html>
- เศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ(1). (2554). หลักความพอประมาณทางธุรกิจ. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 21 มิถุนายน 2554 จาก <http://sufficiencyeconomy.blogspot.com/2006/06/1.html>
- เศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ(2). (2554).หลักความมีเหตุผลในธุรกิจ. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 21 มิถุนายน 2554 จาก <http://sufficiencyeconomy.blogspot.com/2006/06/2.html>
- เศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ(3). (2554).การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในธุรกิจ. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 21 มิถุนายน 2554 จาก <http://sufficiencyeconomy.blogspot.com/2006/06/3.html>
- สวนกสิกรรมธรรมชาติ ลุงเบ็ม. (2558).องค์ความรู้ : โคก หนอง นา โมเดล. [ออนไลน์] สืบค้นวันที่

7 กรกฎาคม 2558 จาก http://suanlungberm.blogspot.com/2014/03/blog-post_28.html

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)**. [ออนไลน์]. สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=83>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)**. [ออนไลน์]. สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=84>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)**. [ออนไลน์]. สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=85>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)**. [ออนไลน์]. สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=86>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)**. [ออนไลน์]. สืบค้นวันที่ 17 กรกฎาคม 2558 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=395>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)** สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)**. สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2554 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=90>

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2552). **ประเภทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ**. [ออนไลน์]. สืบค้นวันที่ 15 กันยายน 2554 จาก

<http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/Projects/RDPBProjectType.aspx?p=60>

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2552). **ประวัติความเป็นมาของโครงการ**. [ออนไลน์]. สืบค้นวันที่ 15 กันยายน 2554 จาก

<http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/Projects/AboutKingProjects.aspx?p=35>

สำนักงานเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับชุมชน. (2553). **โครงการชุมชนพอเพียง**. สืบค้นวันที่ 22

มิถุนายน 2556 จาก <http://www.chumchon.go.th/index1.php>

อำพน กิตติอำพน. (2550). **พระมหากษัตริย์คุณด้านสังคม : ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับ**

สังคมไทย. เผยแพร่ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัว (ฉบับที่ 10 วันศุกร์ที่ 30 พฤศจิกายน – วันพฤหัสบดีที่ 5 ธันวาคม 2550).

[ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 20 ตุลาคม 2555 จาก

<http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=207>

5 **ทัศนคติที่ดี ๆ ที่ควรมีในที่ทำงาน**. (2554). [ออนไลน์] สืบค้นวันที่ 27 มิถุนายน 2554 จาก

<http://www.kroobannok.com/26644>

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

